

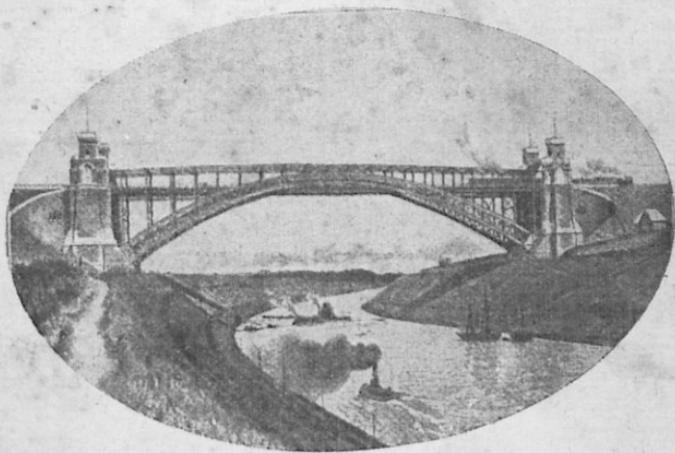
ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΓΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Η' ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
Η ΕΥΡΩΠΗ
ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
46Α - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 46Α

1932

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΕΥΡΩΠΗ

A'. ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. 'Η χερσόνησος του Αἴμου (έκτος τῆς Ἑλλάδος)	
α) Οι γείτονες τῆς Ἑλλάδος	
1) Εὐρωπαϊκή Τουρκία	3
2) Βουλγαρία	8
3) Νορισλαβία	14
4) Ἀλβανία	24
β) Γενική ἐπισκόπησις τῆς χερσονήσου του Αἴμου	27
2. 'Η χερσόνησος τῶν Ἀπεν- νίνων	33
3. 'Η Πυρηναϊκή χερσόνησος Ἐπισκόπησις τῶν μεσογεια- κῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης	46

B'. ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Γαλλία	62
2. Βέλγιον	72
3. Λουξεμβούργον	75
4. Κάτω Χώραι ἢ Ὀλλανδία	76
5. Μεγάλη Βρετανία καὶ Ἰρ- λανδία	80
Ἐπισκόπησις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης	90

C'. ΜΕΣΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ἐλβετία	90
2. Αὐστρία	97
3. Τσεχοσλοβακία	99
4. Ούγγαρία	102
5. Ρουμανία	105

Σελ.	Σελ.
6. Γερμανία	110
7. Πολωνία	123
Ἐπισκόπησις τῆς Μέσης Εὐρώπης	125

D'. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ρωσία	127
2. Βαλτικαὶ χώραι	136

E'. ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Δανία	137
2. 'Η Σκανδιναβικὴ χερσό- νησος	139
α) Νορβηγία	140
β) Σουηδία	144
γ) Φιλλανδία	146
Ἐπισκόπησις τῆς βορείας Εὐρώπης	146

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

1. Αἱ μεγάλαι ὁδοὶ τῆς Εὐρω- παϊκῆς συγκοινωνίας	155
2. 'Η σημασία τῆς Μεσογείου διὰ τὴν παγκόσμιον συγ- κοινωνίαν	158
3. 'Η Ἑλλάς ὡς μεσογειακὸν καὶ εὐρωπαϊκὸν κράτος	159
4. 'Ο ἔλληνισμὸς τῆς σήμερον ἐν Εὐρώπῃ	160

1932 ΜΕΓ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΓΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΥΡΩΠΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ Β' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΡΩΤΗ

Αριθμός έγκυρης άποφάσεως 44781/15301
13 Αύγουστου 1932

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ “ΕΣΤΙΑΣ,,

46A - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ - 46A

1932

Τὰ γνήσια ἀγτίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως
καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας».

Ι. Δ. Κολλαρού

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ Η "ΘΕΜΙΣ",
Ι. Α. ΜΩΥΣΙΑΔΟΥ & Β. Π. ΜΑΡΔΑ — ΦΑΒΙΕΡΟΥ 45 — ΑΘΗΝΑΙ

Η ΕΥΡΩΠΗ

Α') ΝΟΤΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

(ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος)

Α) ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία.

1. Ποῖα τὰ φυσικὰ δρια τῆς Θράκης; Ποῖον τμῆμα αὐτῆς κατέχει ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία; Τίνα κράτη διαιρέμονται τὴν ὑπόλοιπον Θράκην; 2. Ὁρισε τὰ δρια τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. 3. Ποῖαι θάλασσαι βρέχουν αὐτὴν ἐξ Α καὶ ἐκ N; Ποίους κόλπους καὶ ποίας χερσονήσους σχηματίζουν; 4. Τίνα δρη ἔκτείνονται εἰς τὴν BA πλευρὰν τῆς Εὐρωπ. Τουρκίας; 5. Ποῖος παραπόταμος δέει ἐξ ἀνατολῶν εἰς τὸν Ἐβραὸν; Ποῖος ἀπὸ βορρᾶ; 6. Εὗρε εἰς τὸν χάρτην τὴν Τσατάλτζαν.

1. Θέσις καὶ ἔκτασις.

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία περιλαμβάνει σήμερον τὴν νοτιοανατολικὴν Θράκην, ἥ δροια διὰ τῆς συνυθήκης τῶν Σεβρῶν (1920) εἶχε περιέλθῃ μέχρι τῆς Τσατάλτζας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπὶ δύο ἔτη παρέμεινεν ὑπὸ τὴν ἔλληνικὴν διοίκησιν. Εἰς τὴν Τουρκίαν ἐπανῆλθεν, ὅταν ἡ Ἑλλὰς ἔχασε τὴν νίκην εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (Συνυθήκη τῆς Λωζάννης). Εἰς αὐτὴν δὲ ὑπῆχθησαν καὶ αἱ πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου νῆσοι Ἰμβρος καὶ Τένεδος. Εἰς ἔκτασιν ἥ Τουρκικὴ Θράκη εἶναι ἵση μὲ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοιαν ἥτοι τριπλασία ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Θράκην, ἥ δροια ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

2. Μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ οἰκία.—Προϊόντα.

Ὄγκώδης δροσειρά, τὰ βουνὰ τῆς Στράντζας, ἔκτείνονται παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου· εἶναι συνέχεια τῆς Ροδόπης καὶ καλύπτονται ἀπὸ δάση δρυῶν καὶ δένδρων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ δρη

ταῦτα εἶναι χαμηλά, ἐν μέρει μόνον προστατεύουν τὸ θρησκικὸν βαθύπεδον ἀπὸ τοὺς ψυχοὺς ΒΑ ἀνέμους καὶ ὁ χειμῶν εἰς αὐτὸν εἶναι πολὺ βαρύς. Τὸ θέρος ὅμως εἶναι θερμὸν καί, ἐπειδὴ τότε δὲν ἀπολείπουν αἱ βροχαί, διὰ τοῦτο τὸ κλῖμα εὐνοεῖ τὴν γεωργίαν (ἡ πειρωτικὸν κλῖμα). Εἶναι δὲ καὶ τὸ ἔδαφος τῆς πεδιάδος εὖφορον, ἐπειδὴ οἱ ποταμοί, ὁ Ἔβρος καὶ ὁ Ἐργίνης, ἔχουν ἀπόθεση εἰς αὐτὴν διὰ τῶν πλημμυρῶν των παχεῖαν λιών· παράγονται δὲ σῖτος καὶ ἀραβόσιτος, βαμβάκι, καπνὸς καὶ λαχανικά. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ κοίτη τῶν ποταμῶν δὲν διηνθετήθη ἀκόμη, μεγάλαι ἐκτάσεις πλημμυροῦνται συχνὰ ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ χορσιμεύουν μόνον εἰς βισκήν βοῶν καὶ βουβάλων. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ βαθύπεδον ἀνεπτυγμένη εἶναι μᾶλλον ἡ κτηνοτροφία παρὰ ἡ γεωργία, καὶ τὰ τυριὰ καὶ τὸ βούτυρον τῆς Θράκης εἶναι περιζήτητα. Εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τῆς πεδιάδος καὶ εἰς τὰ πλάγια τῶν λόφων καὶ τῶν προβούνων τῆς Στράντζας εὐδοκιμοῦν πολὺ ἡ μορέα καὶ ἡ ἄμπελος.—Τὰ νότια ὅμως τῆς χώρας ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τῆς θαλάσσης· ίδιαί αἱ δύο κερσόνησοι ἔχουν γλυκὸν θαλάσσιον κλῖμα, καὶ οἱ λόφοι καὶ τὰ ὑψώματα ἀκόμη καλλιεργοῦνται καὶ εἶναι καταπράσινα. Ὁθεν ἐκεῖ καὶ αἱ πόλεις καὶ τὰ χωρία εἶναι πυκνότατα.

3. Συνοικισμοί.

Εἰς τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς πεδιάδος, ἐκεῖ ὅπου αὕτη στενεύει μεταξὺ τῶν βουνῶν, κεῖται ἡ **Άδριανούπολις** ἐπὶ τῆς συμβολῆς τριῶν ποταμῶν (τίνων;). Διὰ τῶν περὶ αὐτὴν ὑψώματων δεσπόζει τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία φέρει ἐκ τῆς βιορείας εἰς τὴν νοτίαν Θράκην. Διὰ τοῦτο ἡ θέσις τῆς εἶναι στρατηγικὴ καὶ μεγάλαι μάχαι συνήφθησαν κατὰ διαφόρους χρόνους περὶ αὐτῆν. Ἐννοεῖται ὅτι αὕτη εἶναι σπουδαία καὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν· διὰ τῆς πόλεως ταύτης διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ἡ συνδέουσα τὴν Κωνσταντινούπολιν μὲ τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὰς χώρας τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Περίφημον εἶναι τὸ τέμενος τοῦ Σουλτάν Σελίμ μὲ τοὺς τέσσαρας πανυψήλους μιναρέδες, πτισθὲν ὑπὸ ἔλληνος ἀρχιτέκτονος. Ἐπειδὴ εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἔβρου παράγεται βάμβακὲς καὶ εὐδοκιμεῖ πολὺ ἡ μορέα, ἡ **Άδριανούπολις** ἔχει ἐργοστάσια βαμβακουργίας καὶ μεταξουργίας καὶ ἀξιόλογον ἐμπορικὴν κίνησιν. Οἱ κάτοικοι τῆς ἀνέρχονται εἰς 35 000.

Ανατολικῶς τῆς Ἀδριανούπόλεως ἐπὶ προβούνων τῆς Στράντζας κεῖνται ἐν μέσῳ ἀμπελώνων αἱ **Σαράντα Εκκλησίαι** (12 χιλ.) συνδεόμεναι διὰ διακλαδώσεως μὲ τὴν κυρίαν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν τῆς Θράκης. Ἔτι ἀνατολικώτερον ἡ **Βιζύνη** εἶναι ἡ πατρὸς τοῦ ποιητοῦ Βιζυηνοῦ. Ἐνῷ δὲ ἡ ἀλίμενος ἀκτὴ τῆς Μαύρης Θαλάσσης ἔχει συνοικισμοὺς (**Μήδεια**, **Ἀγαθόπολις**, **Βασιλικόν**), αἱ τερπναὶ ἀκταὶ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πληροῦνται ἀπὸ πόλεις καὶ κωμοπόλεις, αἱ δόποιαι ἀπὸ ἀρχαίων χρόνων εὐημεροῦσιν. ἡ **Ραιδεστός**, ἡ **Ηράκλεια**, ἡ **Σηλυμβρία**, ὁ **Άγιος Στέφανος**, ἡ **Καλλίπολις**, τὸ **Μυριόφυτον** (πατρὸς τοῦ διηγηματογράφου Α. Κουρτίδου) κατοικοῦντο ἄλλοτε ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων.

Ἄλλα καὶ αὐτὸν τὸν Ἑλλήσποντον ὑπερβάλλει εἰς φυσικὴν

Εἰκ. 1. Ὁ Βόσπορος θεώμενος ἀπὸ ἀεροπλάνου.

καλλονὴν δὲ Βόσπορος, δὲ δόποιος δμοιάζει μὲ θαυμασίως ἐλισσόμενον ποταμόν. Αἱ δύο τοῦ καλύπτονται ἀπὸ θαλεούς κήπους καὶ μαρμαρίνας ἐπαύλεις σκιαζούμενας ἀπὸ ὑψηλὰς κυπαρίσσους,

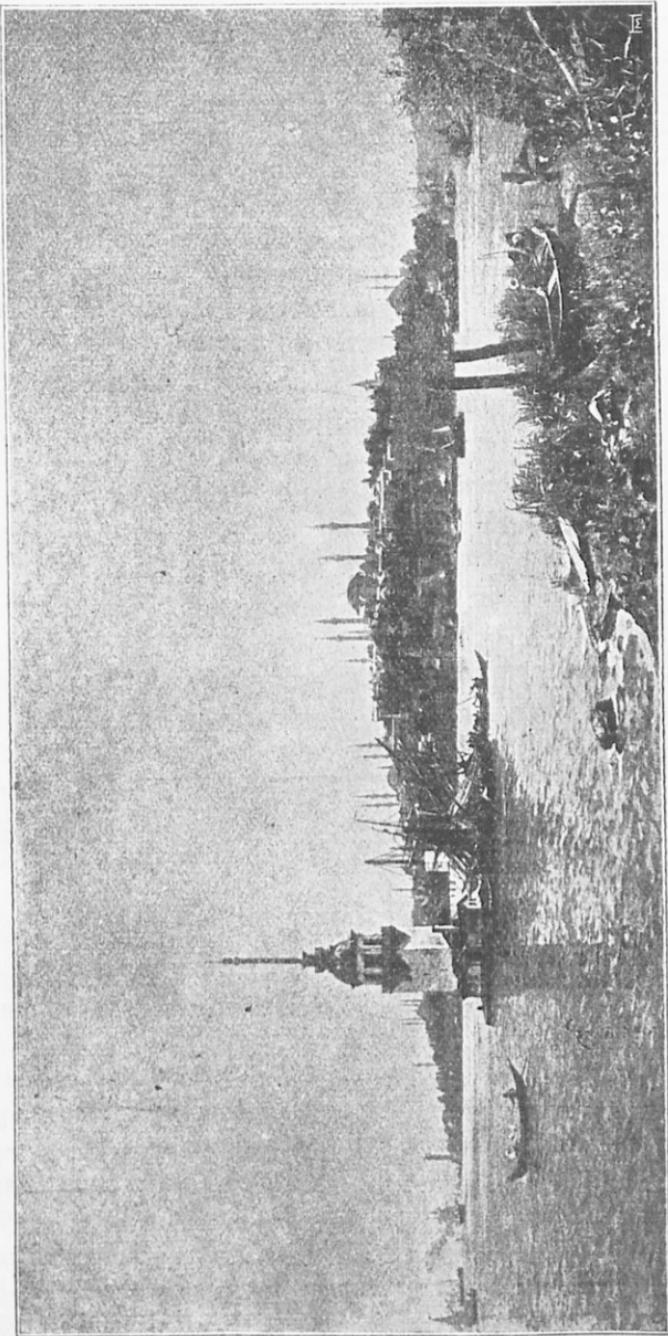
ἐν ᾧ πλάγι των ἐπὶ χλοερῶν λόφων ὑψοῦνται χορταριασμένοι οἱ πύργοι καὶ τὰ τείχη τῶν βυζαντινῶν Ἑλλήνων. Ἐκεῖ, εἰς τὸ νότιον ἄκρον τοῦ Βοσπόρου, ὅπου τὸ ἄνοιγμα μᾶς βαθείας κοιλάδος σχηματίζει τὸ Χρυσοῦν Κέρας ὃς ἀριστον φυσικὸν λιμένα, εἶναι ἡ **Κωνσταντινούπολις**. Μεγαρεῖς ἀποικοι εἶχον κτίσῃ ἔδω τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα τὸ Βυζάντιον, ὁ δὲ Μέγας Κωνσταντίνος τὸ 330 π. Χ. κατέστησεν αὐτὸν πρωτεύουσαν τοῦ ϕωμαϊκοῦ κράτους, ἡ ὁποία ἔμελλεν ἐπὶ χίλια ἔτη νὰ εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Σήμερον ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς Τουρκίας, εἰς ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων λιμένων τῆς Νοτίας Εὐρώπης. Εἰς αὐτὴν διασταυροῦνται ἡ θαλασσία ὁδός, ἡ ὁποία ἔνώνει τὴν Μεσόγειον καὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον

Εἰκ. 2.

μὲ τὴν ἡπειρωτικὴν ὁδὸν ἢτοι τὸν σιδηρόδρομον, ὁ δποῖος ἐκ τῆς Εὐρώπης φέρει εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ἡ Πόλις εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ ἐπτὰ λόφων (Ἐπτάλοφος), ἀπὸ τὸν Κεράτιον δὲ παρέχει μεγαλοπρεπῆ ἀποφιν. Ἐπάνω ἀπὸ τοὺς σωροὺς τῶν οἰκιῶν ἔξεχουν οἱ θόλοι τῶν τζαμιῶν καὶ οἱ αἰχμηροὶ μιναρέδες, ἀπὸ τοὺς δποίους ὁ χότζας πρωΐ, μεσημέρι, βράδυ, καλεῖ τοὺς πιστοὺς τοῦ Μωάμεθ εἰς προσευχήν. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνεται ὁ τρούλλος τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἡ ὁποία περικλείει τὰς ἱερωτέρας παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους. Εἰς τὸ Φανάριον, συνοικίαν εἰς τὸ βάθος τοῦ Κερατίου κειμένην, εὐρίσκεται τὸ Πατριαρχεῖον, ἡ ἔδρα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς δρομοδόξου Ἑκκλησίας. Μέγα μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ

Etx. 3. "Αποψις τῆς Κοραντινουπόλεως ἐκ τῆς αστρικῆς ὁρούσης, κατὰ πίνακα Γερμανοῦ ζωγράφου.

τῆς Πόλεως, δ ὅποιος καταγίνεται κυρίως μὲ τὸ ἐμπόριον, κατέφυγε μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκ τούτου κατέπεσεν ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς Πόλεως, ἡ ὅποια ἀπὸ τοῦ 1919 ἔπαυσε νὰ εἶναι πρωτεύουσα τοῦ Τουρκικοῦ κράτους. Διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης ἀνεγνωρίσθη εἰς τοὺς Ἑλληνας Κωνσταντινουπολίτας τὸ δικαίωμα νὰ παραμείνουν εἰς τὴν Πόλιν. Ὁλος ὁ ἄλλος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολ. Θράκης ἔξηναγκάσθη νὰ ἔγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του. Ἐκ τούτου αἱ πόλεις αὐτῆς ἡρημώθησαν. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἔχει τώρα 550 000 κατοίκων, ὅλη δὲ ἡ Τουρκικὴ Θράκη 1 100 000.

4. Οἱ **Τούρκοι** λέγονται καὶ Ὀθωμανοὶ ἐκ τοῦ ὄνόματος τοῦ γενάρχου των Ὀσμάν. Εἶναι λαὸς ἀσιατικός, δ ὅποιος τὸ 1354 διεπεραιώθη ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὴν Καλλίπολιν καὶ, ἀφοῦ κατέλυσε τὴν βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, ἐκυριάρχησεν ἐπὶ πέντε σκεδὸν αἰῶνας δλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου. Τὸ κράτος των σήμερον ἔκτείνεται καὶ εἰς δλόκληρον τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς Ἀσμενίας, περιλαμβάνει δὲ πληθυσμὸν 13 500 000.

5. **Ἀσκήσεις.** 1. Κάμε ἐν σχέδιον τῆς Εὐρωπ. Τονοχίας καὶ παράστησε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς ὅποιας ἀναγωροῦνται σιδηρόδρομοι ἐξ Ἀδριανούπολεως.—2. Πῶς ἡμπορεῖς ταξιδεύων ἐκ τῆς Ἰδαίτερας σου πατρίδος νὰ φιλάσῃς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ; πῶς εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ;

2. Ἡ Βουλγαρία.

Βουλγαρία :	103 000	τ. γη.	6	έκατ.	κατοίκων	58	κατὰ	1	τ. γη.
Ἐλλάς :	130 000	τ. γη.	6,5	>	>	50	>	1	>

1. Ὁρισε κατὰ τὸν χάρτην τὴν θέσιν καὶ τὰ ὄρια τῆς Βουλγαρίας. 2. Ποία μακροτάτη δροσειρὰ διατέμνει ὅποιος οὐ πρὸς Α τὴν Βουλγαρίαν ; Ὁ Αἴμος εἶναι τὸ φυσικὸν δροιον μεταξὺ τῆς κυρίως Βουλγαρίας καὶ Θράκης.—3. Εὗρε εἰς τὸν χάρτην τὴν Ροδόπην, τὸν Ρίλον, τὸν Ὀρβηλον, τὸ Σκόρμιον δροῖς ! Ποῖον ἐξ αὐτῶν ἔχει τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ; 4. Ὁνόμασε τοὺς μεγαλυτέρους παραποτάμους τοῦ Λουνάβεως, ὡς καὶ τοὺς κυριωτέρους ποταμοὺς τῆς ροτίας Βουλγαρίας. Τί μᾶς διδάσκει δ ὁσοῦς τῶν ποταμῶν

τούτων διὰ τὴν κλίσιν τοῦ ἑδάφους τῆς ὅλης Βουλγαρίας; 5. Εἰς ποίαν χώραν ἀνήκει φυσικῶς ἡ λεκάνη τοῦ ἄνω Ἔβρου; εἰς ποίαν δὲ ἄνω ρέους τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου; 6. Τίνας πόλεις τῆς Βουλγαρίας γνωρίζεις, αἱ δύοιαι ἄλλοτε κατοικοῦντο ὑπὸ Ἑλλήνων;

1. Θέσις καὶ ἔκτασις.

Τὸ βασίλειον τῆς Βουλγαρίας ἔκτείνεται πρὸς βορρᾶν τῆς Ροδόπης μέχρι τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ. Τὸ δυτικὸν ὅριον αὐτῆς πρὸς τὴν Σερβίαν ἀποτελεῖ ἡ ἀνατολικὴ ὅχθη τοῦ Τιμόύ, παραποτάμου τοῦ Δουνάβεως, καὶ ἡ ὑδροκοριτικὴ γραμμὴ μεταξὺ τῆς λεκάνης τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Ἀξιοῦ, καταλίγουσα εἰς σημεῖον κείμενον ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Δοϊράνης, ἐπὶ τοῦ ὅρους Βέλες (Ἀνω Πορόρια).—“Ορισε ἔκειθεν τὴν διεύθυνσιν τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα συνόρων τῆς Βουλγαρίας! Σύγκρινε κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τὴν Βουλγαρίαν μὲ τὴν Ἑλλάδα.

2. Τὰ ὅρη τῆς Βουλγαρίας. Διαίρεσις τῆς χώρας.

Μακρὰ καὶ συνεχῆς ὁροσειρά, διευθυνομένη ἀπὸ ΒΔ πρὸς Α διατέμνει τὴν Βουλγαρίαν, ὁ **Αἴμος**. Κατά τινα τουρκικὴν λέξιν, σημαίνουσαν «ὅρος δασῶδες», λέγεται καὶ **Μπαλκάνι**· ἐκ τούτου καὶ ὅλη ἡ ορεστικής μας ὠνομάσθη Βαλκανική. Εἶναι δὲ πράγματι πλήρης δασῶν ὁ Αἴμος, ὁ δύοιος συνίσταται ἀλλοῦ μὲν ἐξ ἀσβεστολίθου, καὶ τότε σχηματίζει βουνά μὲ ἀποτόμους κλιτῖς, τὰς δύοιας ἐπιστέφουν συστάδες μεγαλοπρεπῶν δρυῶν, ἀλλοῦ δὲ ἐκ σκληρῶν γρανιτικῶν πετρωμάτων, καὶ τότε παρουσιάζει ομαλώτερα σχήματα καὶ μεγαλύτερα ὄψη μὲ ἀδιάκοπα καὶ πυκνὰ τὰ δάση τῶν κωνοφόρων δένδρων.

Αἱ βαθεῖαι χαράδραι τῶν ἀσβεστολιθικῶν ὁρέων εἶναι γραφικαί. Εἰς αὐτὰς ἀνήκει ἡ κοιλάς τοῦ Ἔσκερ, τὴν δύοιαν διέρχεται μία ἐκ τῶν τολμηροτέρων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς Εὐρώπης, συνδέουσα τὴν πρωτεύουσαν μὲ τὴν κοιλάδα τοῦ Δουνάβεως. Ἡ διάβασις ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν τοῦ Αἴμου εἶναι εὔκολος εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα, ἵδιᾳ εἰς τὸ στενὸν τῆς Σίλινας, διὰ τοῦ δυοίου, ἀν καὶ ενδισκομένου εἰς ὄψην 1300 μ. διέρχεται σιδηρόδρομος, συνδέων τὴν πεδιάδα τοῦ Δουνάβεως μὲ τὴν λεκάνην τοῦ Ἔβρου. Οὕτως δὲ οἴσκομενος δὲν ἀποτελεῖ φραγμὸν διαχωριστικὸν μεταξὺ βορείας καὶ νοτίας Βουλγαρίας.

Τὰ νότια τῆς Βουλγαρίας κατέχει ἡ δυγκώδης ὁροσειρά τῆς

Ροδόπης, ή δροία διευθύνεται ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ. Ταύτης τὰ δόρη συνίστανται ἀπὸ γρανιτικὰ πετρώματα καὶ φθάνουν εἰς μεγαλύτερα ἀπὸ τὸν Αἴμον ὄψη (Ρύλος 2920 μ.), καλύπτονται δὲ καὶ αὐτὰ μὲ δάση δρυῶν, πευκῶν καὶ ἔλατῶν. Δυτικῶς τῆς Ροδόπης ὄψοῦται δὲ **Ορβηλος** (Πιρίν, 2680 μ.), βορειοδυτικῶς δὲ αὐτῆς ἀπλώνεται δροπέδιον ὄψους 600 μέτρων, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δροίου ὄψοῦται δὲ γιγαντιαία πυραμὶς τὸ **Σκόμιον** (Βίτοσα 2300 μ.).

Διὰ τῶν δρέων τούτων ἡ Βουλγαρία διαιρεῖται εἰς τρία φυσικῶς ἀπὸ ἀλλήλων χωριζόμενα τμήματα, τὰ δροῖα κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν δρέων ἀποτελοῦν ἐπιμήκεις ζώνας: α) τὴν **βορείαν** ἢ **κυρίως Βουλγαρίαν** μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Δουνάβεως, β) τὴν **μέσην Βουλγαρίαν** μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τῆς βορείας δροσειρᾶς τῆς Ροδόπης, περιλαμβάνοντας καὶ τὸ μεταξὺ Αἴμου καὶ Ρύλου δροπέδιον καὶ γ) τὴν **νοτίαν Βουλγαρίαν**, νοτίως τοῦ Ρύλου καὶ τῆς βορείας σειρᾶς τῆς Ροδόπης.

3. Φυσικὰ περιοχαί.

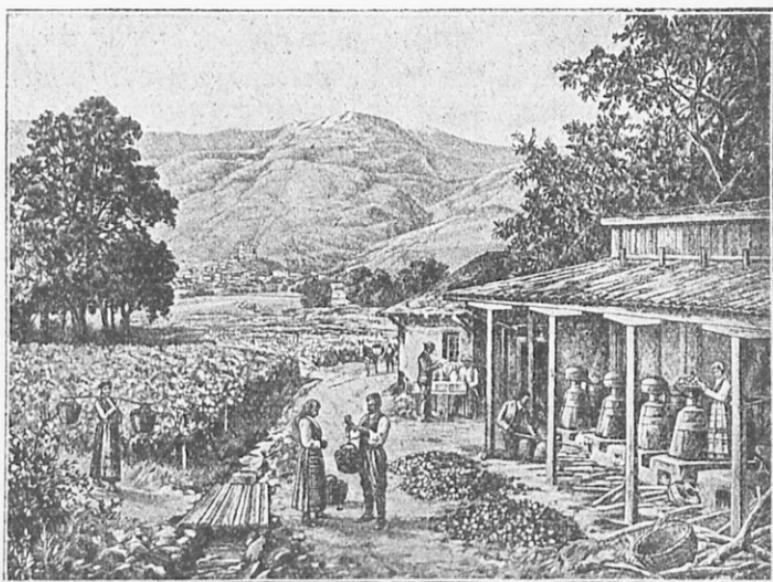
α) **Η βορεία Βουλγαρία.** Βορείως τοῦ Αἴμου ἡ χώρα κατέρχεται κλιμακωτή, διὰ τῶν ποταμῶν δέ, οἱ δροῖοι ὃντων πρὸς τὸν Δούναβιν, κατατέμνεται εἰς ἐλαφρῶς κυμαίνομένην λοφώδη χώραν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ πέραν τοῦ Δουνάβεως ὅπλώνεται εὐρυτάτη πεδιάς, ἡ κυρίως Βουλγαρία εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ΒΑ ἀνέμους, οἱ δροῖοι καθιστοῦν τὸν κειμῶνα βαρύτατον. Τὸ θέρος ὥμινος εἶναι θερμὸν μὲ συχνὰς βροχὰς (Μέση θερμοκρασία **Ιανουαρίου**— 2° K., **Ιουλίου**+ 23° K.). Τοιοῦτο κλῖμα προσαρμόζεται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν. Διὰ τοῦτο εἰς μὲν τὴν πεδιάδα καλλιεργεῖται ὁ σῖτος, ἡ σίκαλις καὶ τεῦτλα (διὰ ζάχαριν), εἰς δὲ τὰς κοιλάδας τῶν ποταμῶν ὁ ἀραβόσιτος, ἡ ἄμπελος καὶ παντοειδῆ λαχανικά, προπάντων πιπεριές κόκκινες (πάπρικα), τὰς δροίας τρώγονταν πολὺ οἱ Βούλγαροι. Εἰς τὰς δάκεις τῶν λόφων καὶ τῶν βουνῶν βόσκουν πολλὰ ποίμνια.

Λιμὴν ἔξαγωγῆς τῶν προϊόντων τῆς βορείας Βουλγαρίας εἶναι ἡ **Βάσρα** ἐπὶ τοῦ Εὗξείνου (60 χιλ. κατοίκων). Πολλοὶ εἶναι καὶ οἱ λιμένες ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, διὰ τοῦ δροίου ἡ χώρα ἐπικοινωνεῖ πρὸς τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, μολονότι δὲ μέγας ποταμὸς δὲν ἔξεύθη ἀκόμη διὰ γεφύρας καὶ σι-

δηροδρομικῆς γραμμῆς. Κυριώτεροι τῶν λιμένων τούτων εἶναι τὸ *Βιδίνιον* (20 χιλ.) πρὸς Δ. καὶ τὸ *Ρουχτσούκιον* (45 χιλ.) πρὸς Α., τὸ δποῖον συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν Βάροναν καὶ μὲ τὸ *Τύρνοβον* (12 χιλ.), τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν τῆς Βουλγαρίας μὲ τοὺς ἴστορικους βυζαντινοὺς ναούς.³ Αξιόλογα ἐπίσης κέντρα τῶν γεωργικῶν τούτων περιφερειῶν εἶναι ἡ *Πλεύνα* (30 χιλ.) καὶ ἡ *Σούμλα* (25 χιλ.), ἀμφότεραι ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τῆς ἐνούσης τὴν πρωτεύουσαν τῆς χώρας μὲ τὴν Βάροναν.

β) *Η μέση Βουλγαρία* περιλαμβάνει κυρίως τὴν λεκάνην τοῦ Ἐβρου καὶ τοῦ Τόντζου ποταμοῦ καὶ τὸ δυτικὸν ὁροπέδιον.

Ἐν φ πρὸς Β δὲ Αἴμος κατέχεται βαθμιαίως, πρὸς Ν. καταπίπτει ἀποτόμως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τόντζου, τὴν δποίαν

Εἰκ. 4. Συγκομιδὴ ϕόδων καὶ ἔξαγωγὴ ϕοδελάτου εἰς τὸ στεγὸν τῆς Σίλκας.

οὗτο προστατεύει ἀπὸ τὸν ψυχρὸν βιορρᾶν (τὴν σλαβ. μπόρα). Δάση καρυῶν μεγαλοπρεπῆ καλύπτουν τὴν κλιτὺν ταύτην. Εἰς τὰ βαθύτερα μέρη τῆς κοιλάδος, ἡ δποία καὶ ἀπὸ νότου προφυλάσσεται διὰ τῆς σειρᾶς τῶν Ἀντιβαλκανίων, εὐδοκιμοῦν τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ αἱ τριανταφύλλεαι, ἐκ τῶν δποίων δὲ ἀὴρ εἰς μεγά-

λην ἀπόστασιν πληροῦται εὐωδίας. Μὲ τὰ τριαντάφυλλα δι' ἀποστάξεως εἰς τὰ ἐργοστάσια **Καζανλίκ** (12 χιλ.) παράγεται τὸ πολύτιμον διδέλαιον, διὰ τὸ δποῖον ἡ Βουλγαρία κατέχει μοναδικὴν θέσιν εἰς τὴν παραγωγὴν τοῦ κόσμου. Ἐκ τούτου πολλὰ εἶναι τὰ χωρία καὶ αἱ πόλεις εἰς τὴν ὥραιάν καὶ εὔφορον κοιλάδα, ὅπου ὑπάρχουν καὶ ἀρκετὰ ἐργοστάσια ἐριουργίας, κινούμενα μὲ τὴν δύναμιν, τὴν παραγομένην ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων τοῦ ὁρούς.

Μεταξὺ τῶν Ἀντιβαλκανίων καὶ τῆς Ροδόπης ἀπλώνεται ἡ **κοιλάς τοῦ Ἔβρου**, ἡ δποία ἔχει μὲν κλῖμα ψυχρότερον, ἀλλ᾽ ἔδαφος εὔφορον καὶ καλῶς ἀρδευόμενον καὶ ἐκ τούτου παράγει ἄφθονα δημητριακά, σῖτον καὶ ἀραβόσιτον, προσέτι δὲ καπνόν, βάμβακα, ὅρυζαν καὶ ἔχει ἐκτεταμένους μορεῶνας. Ἐκ τούτου καὶ ἔδω οἱ κάτοικοι εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γεωργοὶ καὶ δλίγαι εἶναι αἱ μεγάλαι πόλεις, ὡς ἡ **Φιλιππούπολις** (85 χιλ.) εἰς τὸ κέντρον τῆς περιοχῆς, τὸ **Παζαρζέκι** (20), ἡ **Στενήμαχος** (17), ἡ **Στάρα Ζαγορά** (30) καὶ ἡ **Ιάμπολις** (25). Λιμὴν τῆς μέσης Βουλγαρίας ἐπὶ τοῦ Ενέείνου εἶναι ὁ **Πύργος** (βουλγ. Μπουργκάς, 30 χιλ.), εἰς τὸν δποῖον, ὡς καὶ εἰς τὴν Βάρναν, ὑπάρχουν μεγάλοι ἀλευρόμυλοι. Ἡ Φιλιππούπολις, ἡ Στενήμαχος, ὁ Πύργος καὶ ὅλα τὰ παράλια (Ἄγχιαλος, Μεσημβρία, Σωζούπολις) μετὰ τῆς περιοχῆς των είχον ἄλλοτε συμπαγῆ ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἐγκατεστημένον ἐκεῖ ἀπ' αἰώνων, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι τοὺς ἔξεδίωξαν.

Πρὸς τὰ ΝΔ ὁ Αἴμος κατέχεται εἰς ὑψηλὸν **δροπέδιον**, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δποίου ὑψοῦται τὸ Σκόμιον ὄρος. Τὸ δροπέδιον τοῦτο κατέχει τὸ κέντρον τῆς Βαλκανικῆς, ἐπειδὴ δὲ εἰς αὐτὸ διασταυροῦνται ποτάμιαι κοιλάδες, ἄγουσαι ἐκ τοῦ Αίγαίου πρὸς τὸν Δούναβιν (Στρυμὸν-Ισκερος, Ἐβρος-Νίστης-Μοράβιας), ἔχει θέσιν ἀξιόλογον διὰ τὰς συγκοινωνίας τῆς ΝΑ Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ἡ **Σδφια** (210 χιλ.), κειμένη ἐν εὐφόρῳ λεκάνῃ τοῦ δροπεδίου, ἀνεδεύχθη πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου καὶ ἀπέβη σπουδαῖον κέντρον συγκοινωνῶν. Ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου πείθει ὅτι ἡ Βουλγαρία, ἂν καὶ σχετικῶς νεώτερον ἀπὸ ἡμᾶς κράτος, ἔχει τὸ καλύτερον σιδηροδρομικὸν δίκτυον ἐξ ὀλιν τῶν βαλκανικῶν κρατῶν.

γ') **Ἡ νοτία Βουλγαρία** περιλαμβάνει τὴν δρεινὴν χώραν τοῦ Ὁρβήλου καὶ τῆς Ροδόπης, τὴν δποίαν ἀρδεύουν πρὸς δυ-

σμάς μὲν δὲ Στρυμών καὶ δὲ Νέστος, πρὸς ἀνατολὰς δὲ δὲ Αρδας. Διὰ τὸ δρεινὸν τῆς χώρας προηγμένη εἶναι ἐδῶ ἡ κτηνοτροφία καὶ μόνον πολίχναι τινὲς ἀνεπτύχθησαν ὃς μικρὰ τοπικὰ κέντρα, τὸ *Νευροκόπιον*, τὸ *Πετρίτσιον*, τὸ *Μελένικον*, τὸ δποῖον ἄλλοτε εἶχεν ἀμιγῆ Ἑλληνικὸν πληθυσμόν, καὶ ἡ *Αρω Τζουμαγιά*, μέχρι τῆς δροίας εἶχε προχωρήσει δὲ Ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1913.

Μεγαλυτέραν σπουδαιότητα διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς Βουλγαρίας ἔχει ἡ κοιλάς τοῦ Αρδα ποταμοῦ. Εἰς τὰ πολυάριθμα χωρία τῆς Ροδόπης, κατοικούμενα ὑπὸ Βουλγαροφώνων Μωάμεθανῶν, καλλιεργεῖται δὲ καπνός, δὲ δροῖος εἰς ποιότητα εἶναι ἐφάμιλλος πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν τῆς Μακεδονίας. Εἶναι δὲ ἐν γένει ἡ Βουλγαρία ἡ τρίτη κατὰ σειρὰν χώρα εἰς τὰ ἀνατολικὰ καπνὰ μετὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν.

4. Οἱ κάτοικοι.

Οἱ Βουλγαροί εἶναι λαὸς ἀσιατικός, συγγενὴς τῶν Τούρκων, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἀνεμείχθησαν πολὺ μὲ τὸν Σλαύον, οἱ δροῖοι πρὸ αὐτῶν εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως χώραν, παρέλαβον τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἥθη αὐτῶν (ἐξεσλαβίσθησαν). Τὸν χριστιανισμόν, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας ἐδιδάχθησαν παρὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλ᾽ αὐτὸ δὲν τοὺς ἡμιτόδες νὰ κάμνουν διαρκῶς ἐπιδρομὰς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ νὰ ἐρημώνουν αὐτάς, προσπαθοῦντες νὰ φθάσουν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Αίγαίου. Καὶ τοῦτο μὲν ποτὲ δὲν τὸ κατώρθωσαν, ἀλλὰ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀφοῦ ἐξεδίωξαν τοὺς Ἑλληνας, οἱ δροῖοι ἀπὸ χρόνων ἀρχαίων κατώκουν τὴν βόρειον Θράκην, ἐπέτυχον νὰ ἐκβουλγαρίσουν ὅλην τὴν χώραν βορείως τῆς Ροδόπης, ὥστε τὸ δρος τοῦτο καὶ δὲ Λούναβις νὲ ἀποτελοῦν τώρα τὰ φυσικὰ δρια τοῦ Βουλγαρισμοῦ.

Οἱ Βουλγαροί εἶναι κατὰ μεγίστην πλειονότητα γεωργοί, ἔκαμαν δὲ ἀπὸ ἀπόφεως ἐκπαιδεύσεως ἵκανάς προόδους. Ἀν καὶ δογματικῶς εἰς οὐδὲν διαφέρουν ἀπὸ τὴν δρθοδοξίαν, ἀπεσκίσθησαν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κων/πόλεως καὶ ἐσχημάτισαν αὐτοκέφαλον Βουλγαρικὸν Ἐκκλησίαν. Τὸ πολίτευμά των εἶναι βασιλεία κληρονομική.—Πλείονα περὶ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς εὑρίσκεις εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Ἀμάντου, Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος, 1923.

5. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Βουλγαρία ἔχει περισσειαν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, τὰ δοῖα ἀκριβῶς ἔλλείποντι εἰς τὸν τόπον μας. Ὅθεν ἡ Βουλγαρία ἔξαγει εἰς τὴν Ἑλλάδα σῖτον, ἀραβόσιτον, ὅσπρια, κτήνη, ὅρνιθας καὶ ώά, εἰσάγει δὲν τῆς χώρας μας προϊόντα μικροτέρας ἀξίας, ὡς ἐσπεριδοειδῆ, σῦκα, ἔλαιον κλπ.

6. Ἀσκήσεις. 1. Χάραξε σχέδιον τῆς Βουλγαρίας καὶ σημειώσεις εἰς αὐτὸν τὰ δοῃ, τὸν ποταμὸν καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς. 2. Δεῖξε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς δοῖας ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἐκ Σόφιας. 3. Ταξιδεύων ἐκ Πειραιᾶς εἰς Βάρκαν ἀπὸ ποίους λιμένας θὰ διέλθῃς;

3. Ἡ Νοτιοσλαβία.

Νοτιοσλαβία: 250 000 τ. χμ. 14 ἑκ. κατοίκων 56 κατὰ 1 τ. χμ.

Ἐλλὰς	: 130 000 τ. χμ.	6,5	>	*	50	>	1

1. Ποῖον τμῆμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου κατέχει ἡ Νοτιοσλαβία; 2. Αιὰ τίνων δρέων χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα; 3. Μὲ ποίας ἄλλας χώρας συνορεύει ἡ Νοτιοσλαβία πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς βορρᾶν; δρισε τὰ μεταξὺ αὐτῶν δρια. 4. Ποία θάλασσα βρέχει τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Νοτιοσλαβίας; 5. Ὁρισε τὰ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν δρια. 6. Ποῖαι μακρόταται δροσειδαὶ ἐκτείνονται κατὰ μῆκος τῆς παραλίας; Μὲ ποίας ἄλλας δροσειδὰς συνέχονται αὖται πρὸς Ν καὶ πρὸς Β; 7. Ενεργε τὸ δρος Σκάρδον. Ποῖον τὸ ὑψος του; 8. Ποῖοι ποταμοὶ πηγάζοντες ἐκ τοῦ Σκάρδου δέονται δὲν πρὸς νότον, δὲ πρὸς βορρᾶν; Ποῦ ἐκβάλλει ἔκαστος καὶ τὶ μαρτυρεῖ διὰ τὴν κλίσιν τοῦ ἐδάφους δ ὁδοῖς τῶν ποταμῶν τούτων; 9. Ποῖοι ἄλλοι ποταμοὶ τῆς Νοτιοσλαβίας δέοντες ἐκ Δ πρὸς Α συμβάλλονται τοῦ Σάβου; 10. Ποῖοι οἱ μεγαλύτεροι παραπόταμοι τοῦ Σάβου; 11. Ο Δρίνας εἶναι τὸ δριον μεταξὺ Σερβίας καὶ Βοσνίας, δ Βόσνας ἔδωκε τὸ δρομα εἰς τὴν Βοσνίαν. 11. Τί σοῦ δεικνύει δ χάρτης διὰ τὴν μορφὴν τοῦ ἐδάφους τῆς Νοτιοσλα-

βίας; Ποῦ ὑπάρχει ἐκτεταμένη πεδιάς; 12. Τὸ βασίλειον τῆς Σερβίας τὸ 1912 εἶχεν ἔκτασιν 48 000 τ. χμ. καὶ πληθυσμὸν 3 000 000 τὸ 1914 " " 87 000 " " " 4 500 000 τὸ 1920 " " 250 000 " " " 14 000 000 Παράστησε διὰ σχημάτων τετραγώνων τὴν αὔξησιν τοῦ βασιλείου τούτου.

1. *"Ονομα καὶ ἔκτασις.*

Ἡ Νοτιοσλαβία λέγεται καὶ **βασίλειον τῶν Σέρβων, Κροατῶν** καὶ **Σλοβένων**, ἐπειδὴ οὕτως ὀνομάζονται οἱ κυριώτεροι λαοί, οἱ δόποι οἱ ἀποτελοῦν τὸ ἡγεμόνον βασίλειον. Εἴναι λαοὶ συγγενεῖς καὶ ἀποτελοῦν ἐν ἔθνος, διότι ἔχουν τὴν ίδιαν γλῶσσαν καὶ τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα· δι' αὐτὸν ὀνομάζονται καὶ μὲν κοινὸν ὄνομα **Σλάβοι**· διὰ νὰ διακρίνωνται δὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Σλάβους, οἱ δόποι οἱ κατοικοῦν βορειότερον, λέγονται **Γιουγκοσλάβοι**· ἢτοι **Νοτιοσλάβοι** καὶ ἡ πολιτεία των **Γιουγκοσλαβία** ἢ **Νοτιοσλαβία**. Αὕτη κατέχει τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν λιμνῶν Πρέσπας καὶ Δοϊράνης μέχρι τοῦ Δράβου ποταμοῦ.

2. *Μορφολογία τοῦ ἁδάφους. Διαιρεσις τῆς χώρας.*

Ἡ Νοτιοσλαβία ἐν τῷ συνόλῳ της πρέπει νὰ ζαρακτηρισθῇ μᾶλλον ὡς ὁρεινὴ χώρα· ίδια ὁρεινὴ εἴναι ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ τὰ νότια αὐτῆς μέρη, πεδινὰ δὲ τὰ βόρεια, τὰ δόποια διασχίζει ὁ Δούναβις μὲ τοὺς παραποτάμους του.

Τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς Νοτιοσλαβίας (Σλοβενία) κατέχουν αἱ **Ίουλιαναὶ Ἀλπεις**, αἱ δόποιαι εἴναι ἀσβεστολιθικαὶ καὶ παρουσιάζουν ἀπείρους διαβρώσεις καὶ ὑπόγεια σπήλαια. Συνέχεια αὐτῶν εἴναι αἱ **Διναρικαὶ Ἀλπεις**, αἱ δόποιαι ἐκτείνονται παραλλήλως πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης καὶ πρὸς αὐτὴν μὲν καταπίπτουν ἀποτόμως, πρὸς βορρᾶν δὲ κατέρχονται βαθμηδὸν πρὸς τὸν Σάβον. Εἴναι ὅρη πτυχώδη. Αἱ διὰ τῶν καθ' ἔκαστον πτυχῶν σχηματιζόμεναι ὁροσειραὶ βαίνουν παραλλήλως, διευθυνόμεναι ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ. Αὗται δι' ἐπιμήκων κοιλάδων χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ δι' ἐγκαρσίων χαραδρῶν, τὰς δόποιας οἱ ποταμοὶ διὰ διαβρώσεως διήνοιξαν πρὸς τὴν θάλασσαν, συνδέονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ πρὸς ἀλλήλας.

Παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν ἡ ἔηρὰ ἐπαθε κάποτε κατακρήμνισιν. Ἡ θάλασσα εἰσέδυσεν εἰς τὰς κοιλάδας καὶ ἀπεχώρισεν ἐκ τῶν δροσειῶν νήσους καὶ χερσονήσους. Τὰ στενὰ καὶ ἐπιμήκη σχήματα τούτων ἀφίνουν νὰ διακρίνωμεν καὶ τώρα τὴν διεύθυνσιν, πρὸς ἣν ἔβαινον αἱ ὁρειναὶ αὗται πτυχαί. Ἡ χώρα αὕτη πρὸς βιορᾶν μὲν ἀπολήγει εἰς τὴν καρδιόσχημον χερσόνησον **Ιστρίαν**, ἡ ὅποια ἀνήκει εἰς τὴν Ἰταλίαν, πρὸς νότον δὲ εἰς τὸν πολυσχιλῆν, ὑπὸ ὑψηλῶν καὶ ἀποκρήμνων ὁρέων περιστοιχιζόμενον κόλπον τοῦ Καττάρου· ὀνομάζεται **Δαλματία**.

Πρὸς ἀνατολὰς αἱ Διναρικαὶ Ἀλπεῖς ἐπεκτείνονται καὶ πληροῦν ὅλην τὴν χώραν· ὅσον ἀπομακρύνονται πρὸς ἀνατολάς, τόσον χαμηλότεραι γίνονται· ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ **Σηάρδος** ἀπὸ νότου ἀποτελεῖ συνεχὲς καὶ ὑψηλὸν ἀντέρεισμα (μὲ κορυφὴν κατά τι ὑψηλοτέραν τοῦ Ὁλύμπου), ὅλη ἡ χώρα κατέρχεται βαθμηδὸν πρὸς βιορᾶν καὶ τὰ ὕδατά της κυλίονται πρὸς τὸν Σάβον καὶ τὸν Δούναβιν. Καὶ τὸ μὲν ἀνατολικὸν τμῆμα, τὸ δποῖον διαρρέει ὁ Μοράβας μὲ τοὺς παραποτάμους του, λέγεται **Σερβία** καὶ ἀπέτελει πρὸ τοῦ 1913 τὸ Σερβικὸν Βασίλειον, τὸ δὲ δυτικόν, τὸ δποῖον διασχίζει ὁ Βόσνιας παταμός, ὀνομάζεται ἔξ αὐτοῦ **Βοσνία**. Ταύτης τὸ νότιον μέρος ἐπονομάζεται **Ἐρζεγοβίνη**, πρὸς αὐτὸ δὲ συνάπτεται τὸ **Μαυροβούνιον**, ὅπου αἱ Διναρικαὶ Ἀλπεῖς ἔχουν τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν των, τὸν Δορμίτορα (2500 μ.). Ὁρεινὴ εἶναι καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τοῦ Σκάρδου χώρα, ἡ ὅποια διακρίνεται μὲ τὸ ὄνομα **Παλαιὰ Σερβία**, ἐπειδὴ ἐκεῖ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἰδούθη κατὰ τὸν μεσαίωνα τὸ πρῶτον σερβικὸν κράτος.

Παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ τὸν παραπόταμον τούτου Σάβον ἡ σερβικὴ χώρα ἀπολήγει εἰς πεδιάδα, ἡ ὅποια ἀπλώνεται καὶ περὶ τὰς συμβολὰς Δράβου καὶ Θάϊδος μετὰ τοῦ κυρίου κορμοῦ τοῦ Δουνάβεως. Ἡ πεδινὴ αὕτη χώρα βορείως τοῦ Δουνάβεως λέγεται **Βοϊβοδίνα**, δυτικῶς δὲ αὐτοῦ **Σλαβονία**· ἔτι δυτικώτερον ἡ μεταξὺ Δράβου καὶ Σάβου χώρα πληροῦται ὑπὸ παραφυάδων τῶν Ἰουλιανῶν Ἀλπεων· ἐκεῖ κατοικοῦν Κροάται καὶ Σλοβένοι (**Κροατία**, **Σλοβενία**).

Τέλος ὁρεινὴ εἶναι ἡ νοτίως τοῦ Σκάρδου χώρα, τῆς ὅποιας τὰ ὕδατα κυλίονται πρὸς τὴν κοίτην τοῦ Ἀξιοῦ καὶ χύνονται εἰς τὸ Αἴγαιον (**Βόρειος Μακεδονία**). Οὕτω διακρίνομεν εἰς τὴν Νοτιοσλαβίαν τὰς ἔξης φυσικὰς περιοχάς:

α') Τὴν παράλιον Δαλματίαν, β') τὴν δρεινὴν Βοσνίαν, τὸ Μαυροβουνίον καὶ τὴν Παλαιὰν Σερβίαν, γ') τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα, δ') τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ, ε') τὴν πεδινὴν παραποτάμιον βόρειον Νοτιοσλαβίαν καὶ ζ') τὴν δυτικὴν Νοτιοσλαβίαν ἥτοι Σλοβενίαν καὶ Κροατίαν.

3. Φυσικὰ περιοχαῖ.

α') **Ἡ Δαλματία.** Αἱ Διναρικαὶ Ἀλπεις δὲν ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀκτήν· ἔνεκα τούτου ἡ Δαλματία εἰς τινα μέρη ἔχει πλάτος ὅλιγων μόνον χιλιομέτρων. Ἡ ἀπότομος κλιτὺς τῶν Ἀλπεων τούτων εἶναι ἐστραμμένη πρὸς τὸν νοτιοδυτικὸν ἀνέμους, οἵ διοποῖ πνέουν ἐκ τῆς Μεσογείου. "Οθεν ἡ Δαλματία δέχεται τὸν χειμῶνα τόσον πλουσίας βροχάς, ὃσας οὐδεμίᾳ ἄλλῃ χώρᾳ τῆς Εὐρώπης ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν ὑψηλῶν δροσειρῶν προστατεύεται ἀπὸ τὸν ψυχρὸν βιορρᾶν, ἔχει καὶ κλῖμα ἥπιον κατὰ τὸν χειμῶνα. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς εὐηλίους ἀκτὰς καὶ τὰς πολυμόρφους νήσους της θάλλουν φυτὰ τῶν μεσογειακῶν χωρῶν ἐλαιῶνες καὶ ἀμπελῶνες καὶ κῆποι ὀπωροφόρων δένδρων, διακοπόμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ ὑψηλὰς κυπαρισσούς, κοσμοῦν τὴν παραλίαν καὶ εἰς τὰς ἀποτόμους κλιτὺς εἶναι ἐνθρονισμέναι ὑπεράνω τῆς θαλάσσης θελκτικαὶ πόλεις, ἐκ τῶν δοπίων αἱ γνωστότεραι εἶναι ἡ *Ραγοῦζα* (20 χιλ.), τὸ *Σπαλάτον* (45), ἡ *Ζάρα* (20), ἡ *Φιούμη* (50). Αὗται διὰ τὸ γλυκύ των κλίμα προσελκύουν πολλοὺς ἔνεους πρὸς ἀναψυχήν. Ἐλλ' ἐπειδὴ αἱ Διναρικαὶ Ἀλπεις ἀποχωροῦσσιν ὡς δι' ὑψηλοῦ τείχους τὴν Δαλματίαν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, οἱ δαλματικοὶ λιμένες, ἀν καὶ εἶναι φύσει ἀσφαλεῖς, δὲν ἀπέκτησαν ποτὲ ἐμπορικὴν σημασίαν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ χώρα εἶναι στενή, μικρὰ εἶναι τὰ ἐκ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας εἰσοδήματα καὶ οἱ κάτοικοι τρέπονται μᾶλλον εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ἀλιείαν. "Υπῆρχεν δ' ἀνέκαθεν οἱ Δαλμάται ἵκανώτατοι ναυτικοὶ καὶ διὰ τοῦτο ἡ Βενετία, ἡ δοπία ἐπὶ αἰῶνας κατεῖχε τὴν Δαλματίαν, ἔναντιολόγει ἐν αὐτῇ τὰ πληρώματα τῶν στόλων της. "Ενεκα τούτου καὶ πόλεις τινὲς τῆς Δαλματίας ἔχουν καὶ σήμερον ἴταλικὸν πληθυσμόν, ὡς ἡ *Ζάρα* καὶ ἡ *Φιούμη*.

β') **Ἡ δρεινὴ χώρα.** Εἰς ὅλως διάφορον χώραν φθάνει τις, ἀν ὑπερβῆ τὴν ποώτην δάχιν τῶν Διναρικῶν Ἀλπεων καὶ ἀρχίσῃ νὰ κατέρχεται σιγὰ σιγὰ πρὸς βιορρᾶν, πρὸς τὸν Σάβον. Τὰ

ὅρη συνίστανται κατὰ μέγι μέρος ἀπὸ ἀσβεστόλιθον καί, ἐπειδὴ
ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπεγυμνώθη τῶν δασῶν
καὶ συχνὰ μαστίζεται ἀπὸ τὸν παγερὸν βιορρᾶν, τὸ ἔδαφος εἶναι
ἔξαιρετικῶς ἄγονον καὶ ξηρόν.

‘Αλλ’ ὅσον προχωροῦμεν πρὸς ἀνατολάς, τόσον αἱ ὁροσει-
ραι γίνονται χαμηλότεραι, τόσον ἡ χώρα γίνεται ἡπιωτέρα καὶ
εὐφοριωτέρα. Μεγάλαι ἐκτάσεις ἐν **Βοσνίᾳ** καὶ Ἐρζεγοβίνῃ, ἀπο-
τελοῦσαι τὰ 36 % τοῦ ὅλου ἑδάφους, καλύπτονται ὑπὸ δασῶν
καὶ καθιστοῦν αὐτὰς τὴν πλουσιωτέραν δασικὴν χώραν τῆς Εὐ-
ρωπῆς μετὰ τὴν Φιλλανδίαν. Δρόμες, δῖξαι καὶ καστανέαι εἶναι
τὰ δένδρα τῶν δασῶν, τὰ ὄποια καὶ ξυλείαν παρέχουν διὰ τὴν
οἰκοδομίαν καὶ τροφὴν διὰ τοὺς χοίρους, οἱ ὄποιοι κατ’ ἀγέλας
τρέφονται εἰς τὰ δάση τῶν βαλανιδιῶν. Καὶ εἰς μέταλλα δὲ εἶναι
τὰ ὅρη τῆς Βοσνίας καὶ Ερζεγοβίνης, καθὼς καὶ τῆς Σερβίας,
πλούσια, ἔξαγονται δὲ ἴδιψ σίδηρος, χαλκὸς καὶ λυγνῖται.

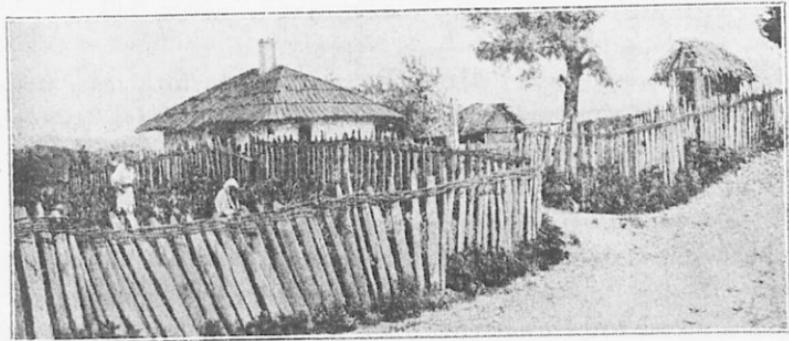
Εἰς τὰς εὐφόρους κοιλάδας καὶ τὰ λεκανοπέδια, τὰ ὄποια
περικλείονται μεταξὺ τῶν ὁροσειρῶν, εὐδοκιμεῖ ἡ καλλιέργεια
τῶν δημητριακῶν (κλῆμα ἡπειρωτικόν), εἰς δὲ τὴν Ἐρζεγοβίνην
ἡ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ. Δένδρον τῶν κήπων εἶναι ἡ δαμασκη-
νέα. Ξηρὰ δαμάσκηνα ἔξαγονται εἰς μεγάλας ποσότητας, παρά-
γεται δ’ ἔξ αὐτῶν καὶ ἐκλεκτὸς δαμασκηνίτης.

Ἐν φ’ δὲ ἡ Βοσνία διὰ τοῦ Βόσνα καὶ ἄλλων ποταμῶν δι-
ανοίγεται εἰς τὸν Σάβον, ἡ Ἐρζεγοβίνη διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ
ποταμοῦ Ναρέντα ἔχει φυσικὴν διέξοδον εἰς τὸ Ἀδριατικόν. Σι-
δηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ τὸν μέσον Σάβον ἀνέρχεται τὸν ὁῦν
τοῦ Βόσνα καὶ εἰσερχομένη εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ναρέντα κατα-
λήγει εἰς τὴν Ραγοῦζαν. Διὰ τοῦτο τὸ **Σεράγεβον** (80 χιλ.), τὸ
ὄποιον κεῖται ἐπὶ τοῦ Βόσνα, καὶ ἡ **Μοστάρη** (20 χιλ.), ἡ ὄποια
κεῖται ἐπὶ τοῦ Ναρέντα, εἶναι τὰ κύρια ἐμπορικὰ κέντρα καὶ αἱ
πρωτεύουσαι τὸ μὲν πρῶτον τῆς Βοσνίας, ἡ δὲ δευτέρα τῆς Ἐρ-
ζεγοβίνης. Ἀμφότεραι αἱ πόλεις αὗται διατηροῦν τὸν ἀνατολι-
κὸν χαρακτῆρα, ἐπειδὴ μέγα μέρος τῶν κατοίκων εἶναι σλαβό-
φωνοι μουσουλμάνοι.

Νοτιώτερον τὰ ὅρη τοῦ Μαυροβουνίου εἶναι γυμνὰ καὶ οἱ
κάτοικοι ἀσχολοῦνται, ώς καὶ εἰς τὴν Ἐρζεγοβίνην, μᾶλλον εἰς
τὴν κτηνοτροφίαν. Η **Κετίγρη** μὲ 6 χιλ. κατοίκους εἶναι ἡ πρω-
τεύουσα τοῦ ἄλλοτε ἀνεξαρτήτου Μαυροβουνίου. Περισσότερον

γεωργικὴ εἶναι ἡ Παλαιὰ Σερβία, ὅπου εἰς τὰς πόλεις *Διάκοβαν*, *Πριστίνην*, *Πριστίναν* κατοικοῦν κατὰ τὸ πλεῖστον Ἀλβανοί. Τὸ Ἰπέκ (14 χιλ.) ἥτο ἀλλοτε ἔδρα τοῦ σερβικοῦ Πατριαρχείου.

γ') *Η κοιλὰς τοῦ Μοράβα* ἀποτελεῖ χαμηλὴν ὁρεινὴν χώραν, ἡ ὁποία πρὸς τὸν Δούναβιν ἀπολήγει εἰς πεδιάδα καὶ καλλιεργεῖται καλῶς. Κύριον προϊὸν τῆς γεωργίας εἶναι ὁ ἀραβόσιτος, ὁ διποῖος χοησιμεύει ὅχι μόνον ὡς τροφὴ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάχυνσιν τῶν χοίρων. Ἀγέλαι χοίρων τρέφονται ίδιᾳ εἰς τὰ δάση τῶν δρυῶν τῆς δυτικῆς Σερβίας, ὡστε ὁ χοῖρος κατέχει σημαντικὴν μέσιν εἰς τὸν κτηνοτροφικὸν πλοῦτον τῆς χώρας, ἀνεπτύχθη δὲ καὶ ἡ βιομηχανία τοῦ χοιρείου κρέατος καὶ

Εἰκ. 5. Οἰκία σερβικοῦ χωρίου.

σήμερον γίνεται ἔξαγωγὴ ὅχι μόνον ζωντανῶν χοίρων, ἀλλὰ καὶ παστοῦ χοιρινοῦ καὶ ἀλλάντων. Καλὸί εἶναι καὶ οἱ βόες, πολλὰ δὲ τὰ πρόβατα καὶ αἱ αἴγες τῆς Σερβίας· ὅθεν πολλὰ σφάγια ἔξαγονται ἔξι αὐτῆς καὶ εἰς τὴν χώραν μας.

Ἐκτὸς τῶν δημητριακῶν εἰς τὴν Σερβίαν καλλιεργεῖται καὶ ἡ κάναβις καὶ ἡ συκομορέα καὶ δι^τ αὐτῶν ἀνεπτύχθησαν ἡ βιομηχανία καναβίνων σχοινίων καὶ ἡ σηροτροφία.

Καὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν τῆς Βαλκανικῆς ἔχει ἡ κοιλὰς τοῦ Μοράβα μεγάλην σπουδαιότητα. Τὸ *Βελιγράδιον*, κείμενον ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Σάβου καὶ τοῦ Δουναβεώς, ἀποτελεῖ τὴν πύλην τῆς χερσονήσου διὰ τὴν εὐφορεῖκὴν συγκοινωνίαν. Ἐξ αὐτοῦ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀναβαίνει τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα μέχρι τῆς *Νίσης* (35 χιλ.)· ἐκεῖ διχάζεται καὶ μία μὲν γραμμὴ ἄγει διὰ

τοῦ χαμηλοῦ ὀροπεδίου τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας) πφὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἄλλη δὲ ἀνερχομένη τὸν ἄνω ὁῦν τοῦ Μοράβα ὑπερηφῆ κατὰ τὴν χαμηλοτέραν φάσιν τὸν Σκάρδον καὶ εἰσερχομένη παρὰ τὰ **Σκόπια** εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ κατέρχεται πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην. Τὸ **Βελιγράδιον** (σλαβ. λευκὸς πύργος) εἶναι τὸ πολιτικὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον τοῦ σερβισμοῦ· ἀπὸ τοῦ 1918 ἔγινε πρωτεύουσα τῆς ὅλης Νοτιοσλαβίας καὶ ἐκτότε ἥρχισε ν^o αὐξάνεται εἰς πληθυσμὸν (250000) καὶ νὰ ἔξωραΐζεται. Δευτερεύουσαι πόλεις ἐκτὸς τῆς Νίσης εἶναι τὸ **Κραγιούγεβατς** (30 χιλ.), τὸ **Λέσκοβατς** (18) καὶ τὸ **Κρούσεβατς** δυτικῶς τοῦ Μοράβα, τὸ **Ποξάρεβατς** (15) καὶ τὸ **Μπρόντι** (14) ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ. Πλησίον τοῦ Μπρόντι ὑπάρχουν πλουσιώτατα μεταλλεῖα χαλκοῦ.

δ) **Η κοιλάς τοῦ Ἀξιοῦ** (Βορεία Μακεδονία) ἀνήκει φυσικῶς εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Αἰγαίου. Εὐφοριωτάτη πεδιάς ἀπλώνεται κατὰ τὸν ἄνω ὁῦν τοῦ ποταμοῦ, περίτημα δ' εἶναι τὰ μῆλα καὶ τὰ ἄλλα προϊόντα τῶν Σκοπίων καὶ τῶν Βελεσσῶν. Τὰ **Σκόπια** (65 χιλ.) ἀνεπτύχθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς σπουδαῖον κέντρον ἐμπορικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως ἐν τῇ νοτίᾳ Σερβίᾳ, ἀπέκτησαν δὲ καὶ πανεπιστήμιον. Εὐφορος εἶναι καὶ ἡ πεδιάς τοῦ Μοναστηρίου, τὴν δόπιαν σχηματίζει δὲ Ἐριγών, δυτικὸς παραπόταμος τοῦ Ἀξιοῦ. Ταύτης μικρὸν μόνον μέρος περιῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· τὸ μεγαλύτερον αὐτῆς μέρος μὲ τὸ **Μοναστήριον** (30 χιλ.), τὸ πρὸς βορρᾶν προπύργιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθὼς καὶ ἀνατολικώτερον ἡ **Γεβγελή**, ἡ **Δοηράνη** καὶ ἡ **Στρώμνιτσα**, περιελήφθησαν εἰς τὰ σερβικὰ σύνορα, ἀν καὶ εἶχον ἐλληνικώτατον πληθυσμόν. Καθ' ὅλον τὸ τμῆμα τοῦτο ἐκτὸς τῶν δημητριακῶν καλλιεργεῖται ἡ μορέα καὶ εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη ἡ βομβυκοτροφία. "Οπως δὲ εἰς τὴν παλαιὰν Σερβίαν, οὗτο καὶ εἰς τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν, παρὰ τὴν Ἀχρίδα, πολλοὶ Ἀλβανοὶ (περισσότεροι τῶν 100.000) ἀφέθησαν ἐντὸς τῶν σερβικῶν συνόρων.

ε') Βορείως τοῦ Δουνάβεως ἡ **Βοϊβοδίνα** καὶ δυτικῶς αὐτοῦ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς μεταξὺ Σάβου καὶ Δράβου χώρας (**Σλαβονία, Κροατία**) εἶναι ἐκτάσεις πεδιναί, τὰς δόπιας οἱ ποταμοὶ πλημμυροῦντες τὴν ἀνοιξιν κατακλύζουν· ἐκ τούτου ἔχουν ἔδαφος εὐφοριώτατον καὶ εἶναι δι σιτοβολῶν τῆς Νοτιοσλαβίας παράγουν

δὲ καὶ γεώμηλα ἐν ἀφθονίᾳ. Ὁδῶς τρέφονται καὶ πολλοὶ καὶ καλεὶ ἵπποι.

Δυτικώτερον ἡ χώρα εἶναι ὁρεινή· τὰ ὅρη τῆς κοσμοῦνται μὲ δραῖα δάση δουῦν, δεξιῶν καὶ καστανεῶν, ἄλλὰ καὶ μὲ ἀμπελῶνας καὶ κήπους ὀπωροφόρων δένδρων, διότι πολλοὶ εἶναι οἱ συνοικισμοὶ ἐπ' αὐτῶν. Εἰς τὴν δυτικὴν Κροατίαν καὶ Σλοβενίαν ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ μεταλλουργία. Εἰς τὴν Σλοβενίαν δ' ἔξαγονται καὶ πολὺς ὑδραγγυρος καὶ ἀνθρακῖται. Μὲ τὴν ἀφθονίαν τῶν πρώτων ὑλῶν (σίτου, κριθῆς, βάμβακος, ἔριων, μετάξης, μετάλλων, ἔύλων) ἀνεπτύχθη εἰς ταύτας, τὰς πυκνῶς κατφημένας περιοχάς, ἡ βιομηχανία καὶ ἔδημουργήθησαν κέντρα βιομηχανικά, ὡς τὸ **Άγραμ** ἢ Ζαγρέμπ μὲ 185000 κατοίκων ἐν τῇ Κροατίᾳ, ἡ **Λιουμπλιάνα** ἢ Λάιμπαχ μὲ 60000 κατ. ἐν Σλοβενίᾳ, ἡ **Σουμποτίτσα** (ἢ Μαρία Θηρεσιούπολις) μὲ 100000 κατ., τὸ **Νοβισάτ** μὲ 65000 κατ. ἐν Βοϊβοδίνᾳ κλπ. Ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία ἔχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμήν, ἀκολουθεῖ δὲ ἡ βαμβακοκλωστική, ἡ μεταξουργία, ἡ ζυθοποιία καὶ ἡ χαρτοποιία. Εἰς τὰς περιφερείας αὐτὰς εἶναι ἔγκατεστημένοι καὶ πολλοὶ Γερμανοὶ καὶ Ούγγροι, ἐπειδὴ αὗται ἐπὶ αἰῶνας διετέλεσαν ὑπὸ αὐτοτριακὴν καὶ οὐγγρικὴν διοίκησιν.

4. Οἱ κάτοικοι καὶ ἡ ἰστορία των.

Οἱ παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Νοτιοσλαβίας ἦσαν **Ιλλυριοί**. Οὗτοι ἀπὸ τῆς τελείας ὑποταγῆς των εἰς τοὺς Ρωμαίους (9 μ.Χ.) ἥρχισαν νὰ ἐκρωμανίζωνται ἥτοι νὰ λαμβάνουν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἥθη τῶν Ρωμαίων, οἱ ὅποιοι ἐν τῇ **Ιλλυρίᾳ** ἐστρατολόγουν ἐντόνως καὶ διετήρουν πολλὰ στρατόπεδα, διὰ νὰ ἐπιτηδοῦν τοὺς βαρβάρους, οἱ ὅποιοι κατέκουν πέραν τοῦ Δουνάβεως. Διὰ τοῦτο στρατηγοί, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι καὶ αὐτοκράτορες ἀκόμη τῆς Ρώμης προήχοντο ἐξ **Ιλλυρίας**, ὡς δ **Διοκλητιανός**, δ **Μέγας Κωνσταντῖνος** κ. ἄ. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 7ου μ. Χ. αἰῶνος ἥρχισαν οἱ **Σλάβοι** **Κροάται** ἢ **Σκλαβηνοί** εἰς μεγάλας μάζας νὰ ἔγκαθίστανται νοτίως τοῦ Δουνάβεως εἰς τὴν σημερινὴν Κροατίαν, Βοσνίαν καὶ Σερβίαν καὶ νὰ περισφίγγουν βαθμηδὸν τοὺς παλαιοὺς **Ιλλυριούς**, ἔως οὐ τοὺς ἔξεσλάβισαν τελείως. Εἰς δρεινὰ μέρη, δυσπρόσιτα, προπάντων τῆς ἀνατολικῆς Σερβίας, διετηρήθησαν μέχρι σήμερον **Ιλλυριοί** μὲ τὸ ὄνομα **Βλάχοι**, διμιούντες

νεολατινικὴν διάλεκτον, ὅποίαν καὶ οἱ Βλάχοι τῆς Ἰδικῆς μας Πίνδου καὶ τοῦ Αἴμου.

Οἱ Σλάβοι οὗτοι ἦσαν ἀπολίτιστοι καὶ ἔζων κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς νομάδες, ὀλιγώτερον ὡς γεωργοί, ἐξηκολούθησαν δὲ νὰ ἔξαρτῶνται ἐκ τοῦ Βυζαντίου μέχρι τοῦ 1180 μ. Χ., ὅτε ὁ **Στέφανος Νεμάνια** ἐνώσας μέγα μέρος τῶν Σέρβων ἰδρυσε περὶ τὸν Σκάρδον τὸ πρῶτον σερβικὸν κράτος (Παλαιὰ Σερβία). ² Αργότερον ὁ **Στέφανος Δουσάν** (1331-1355) ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του εἰς ὅλην τὴν Μακεδονίαν, ³ Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν, ἀλλ’ ἡ ἐπέλευσις τῶν Τούρκων καὶ ἡ μεγάλη μάχη τοῦ Κοσόβου (1389) ἔθεσαν τέρμα εἰς τὴν σερβικὴν ἀνεξαρτησίαν. Οἱ Τούρκοι κατέλαβον τὰ πεδινὰ καὶ εὑφορια μέρη καὶ ἡνάγκασαν ἄλλους μὲν ἐκ τῶν κατοίκων νὰ δεχθοῦν τὸν μωαμεθανισμόν, ἄλλους δὲ νὰ μεταναστεύσουν εἰς τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως χώραν. Οὕτω πολλοὶ ἐκ τῶν Βοσνίων καὶ σήμερον ἀκόμη εἰναι Μωαμεθανοί, οἱ δὲ Σέρβοι εὑρίσκονται ἐγκατεστημένοι καὶ βιορείως τοῦ Δουνάβεως, εἰς τὴν Βουκοβίναν.

Αλλ’ ὅπως εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἀρματωλοὶ καὶ κλέφτες, οὗτοι καὶ ἐν Σερβίᾳ ἔδημοι οὐργήθησαν οἱ χαϊντοῦκοι, οἱ ὑπερασπισταὶ τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων. ⁴ Επιμονώτερον ὅλων ἡγωνίσθησαν κατὰ τῆς τυραννίας οἱ Μαυροβούνιοι. Τὸ 1803 οἱ Σέρβοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἐνὸς ἀγραμμάτου χοιροβοσκοῦ, τοῦ **Καραγεωργη**, ἐπανεστάτησαν, ἀλλ’ ἡ ἐπανάστασίς των μετὰ δεκαετῆ ἀγῶνα κατεβλήθη, δὲ Καραγεωργῆς συλληφθεὶς ἀργότερον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐθανατώθη. Τὸν ἀγῶνα ἐπανέλαβε μετὰ δύο ἔτη ὁ **Μίλος Όβρενόβιτς**. Οὗτος ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπ’ αὐτοῦ ὡς ἡγεμὼν τῶν Σέρβων, ἀλλ’ ἀνεξάρτητος ἡ Σερβία ἔγινε μόνον τὸ 1878, ὅτε ἡ Ρωσία ἐνίκησε τὴν Τουρκίαν.

Ἡ μικρὰ αὕτη Σερβία ἡγωνίσθη ἔκτοτε διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τῶν λοιπῶν Νοτιοσλάβων. Τὸ 1912 συμμαχήσασα μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας προσῆργησε τὴν παλαιὰν Σερβίαν καὶ Μακεδονίαν, τὸ δὲ 1918, ἀφοῦ μετέσχεν εἰς τὸν παγκόσμιον πόλεμον καὶ πολλὰ ὑπέφερεν, ἐπέτυχε νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς πρὸς δυσμὰς ὅμοφύλους της, οἱ δοποῖοι ἔως τότε ὑπήγοντο εἰς τὴν Αὐστροίαν καὶ Οὐγγαρίαν. ⁵ Εκ τούτων οἱ Βόσνιοι μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Ἐδεγοβίνης, τοῦ Μαυροβούνιου καὶ τῆς Βοϊβοδίνας

είναι κυρίως Σέρβοι, ἐπειδὴ λαλοῦν διαλέκτους, αἱ δόποιαι πλησιάζουν πολὺ πρὸς τὴν σερβικὴν καὶ ἔχουν ἔθιμα τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς Σέρβους. Οἱ Κροάται, οἱ Σλοβένοι καὶ οἱ Δαλμάται, ἐπειδὴ διεβίωσαν μακρότερον χρόνον ὑπὸ γερμανικὴν διοίκησιν εἶναι

Εἰκ. 6. Χάρτης ἐδαφικῆς ἐπεκτάσεως τῆς Σερβίας.

περισσότερον ἀνεπτυγμένοι ἀπὸ τοὺς Σέρβους, διαφέροντιν δ' ἀπ' αὐτῶν καὶ κατὰ τοῦτο, διτὶ εἶναι καθολικοὶ καὶ μεταχειρίζονται τὸ λατινικὸν ἀλφαράβητον, ἐνῷ οἱ Σέρβοι εἶναι ὅρθοδοξοὶ καὶ ἔχουν τὸ σλαβικὸν ἀλφαράβητον. Πολλοὶ εἶναι καὶ οἱ Γερμανοί, Οὐγγροί, Ρουμάνοι, Ἀλβανοί, Τούρκοι, Ἑλληνες καὶ Βούλγαροι ἐν τῇ Νοτιοσλαβίᾳ. (Ἐκτενῆ ἴστορίαν τῶν νοτιοσλαβικῶν χωρῶν εὑρίσκεις εἰς τὸ δῆμον βιβλίον τοῦ Κ. Ἀμάντου, σελ. 202 κ. ἑ.).

5. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Ἡ Νοτιοσλαβία, ὡς εἴδομεν, εἶναι χώρα εὐλογημένη μὲ ποικιλίαν φύσεως, ἀνάλογον πρὸς τὴν Ἑλληνικήν· μεγάλαι πεδιάδες καὶ μεγάλα ὄρη, πολύκολπος θάλασσα καὶ πολύμορφος ἔηρος παραγόντων ποικιλίαν προϊόντων καὶ ἐπιφέρουν τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ Νοτιοσλάβου. Κτηνοτροφία, γεωργία,

δενδροκομία, ναυτιλία, άλιεία, βιομηχανία καὶ ἐμπόριον ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν καὶ θ' ἀναπτυχθοῦν εἰς τὸ μέλλον περισσότερον. Εἶναι δὲ οἱ Νοτιοσλάβοι κατ' ἔξοχὴν γεωργικὸς λαός· τὰ 80 % αὐτῶν ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν.

Ἡ συγκοινωνία εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δὲν εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπτυγμένη καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν πλουσίων δασῶν καὶ μεταλλείων εἶναι ἀκόμη ἐλλιπής, ἀλλ' ἡ χώρα κεῖται πλησίον τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ διὰ τοῦ Δουνάβεως καὶ δικτύου σιδηροδρόμων ἐπικοινωνεῖ εὐκόλως μὲν αὐτήν. Εἰς τὴν ἔξαγωγὴν πρώτην θέσιν κατέχει ἡ ξυλεία, ἔπειτα ἔρχονται τὰ σιτηρά καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα· εἰς τὴν εἰσαγωγὴν πρώτην θέσιν κατέχουν τὰ ὑφάσματα, αἱ μηχαναὶ καὶ καθόλου τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα.

6. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ζωηρόν, διεξάγεται δὲ κυρίως διὰ τῆς ἐμπορικῆς ζώνης, τὴν δοποίαν ἡ Νοτιοσλαβία ἀπέκτησεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐκ τῆς βιοείας ἥμων γείτονος προμηθευόμεθα ξυλείαν, σῦτον, ζῶα καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἐν ῥῃ ἡ ἔξαγωγή μας εἰς αὐτὴν περιορίζεται εἰς ἐσπεριδοειδῆ, σῦκα, ἔλαιολαδα καὶ πυρηνέλαιον.

7. Ἀσκήσεις. 1. Σχεδίασε τὸν χάρτην τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ σημείωσε ἐπ' αὐτοῦ τὰ δόρη, τοὺς ποταμούς, τὰς λίμνας καὶ τὰς πόλεις αὐτῆς. 2. Δεῖξε διὰ βελῶν τὴν διεύθυνσιν τῶν σερβικῶν σιδηροδρόμων, οἱ δόποιοι ἐκκινοῦν ἐκ Νίσης. 3. Ταξίδι ἀπὸ τῆς πατρίδος σου εἰς Βελιγράδιον.

4. Ἡ Ἀλβανία.

*Ἀλβανία: 27 500 τ.χμ. 1 ἑκατ. κατοίκων 36 κατὰ 1 τ.χμ.
*Ἐλλάς : 130 000 > 6,5 > > 50 > 1 >

1. Ὁρισε τὴν θέσιν τῆς Ἀλβανίας. 2. Ἀκολούθησε ἐπὶ τοῦ χάρτου τὴν γραμμὴν τῶν Ἀλβανικῶν συνόρων ἀρχίζων ἀπὸ τὸ νοτιώτατον αὐτῶν ἄκρων, τὸ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Ἰονίου· καθόδισε αὐτὰ ἐπανοιβῶς. Ποία χώρα κεῖται εἰς τὴν ἀπέραντη ἀκτὴν τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης; 3. Ποῦα δοῃ ὑψοῦνται κατὰ μῆκος τῆς ΝΔ παραλίας τῆς Ἀλβανίας καὶ εἰς ποῖον ἀκρωτήριον καταλή-

γουν ; 4. Εἶρε τοὺς ποταμοὺς Ἀχον, Ἀφον, Γενοῦσον πόθεν πηγάζουν οὗτοι ; Ποῖος ποταμὸς πηγάζει ἐκ τῆς λίμνης τῆς Ἀχοίδος καὶ ποῦ ἔκβάλλει ;

1. Θέσις καὶ ἔκτασις.

Ἡ Ἀλβανία ἔκτείνεται δυτικῶς τῆς λίμνης τῆς Ἀχοίδος ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Φτελιᾶς μέχρι τῶν βορείων Ἀλβανικῶν Ἀλπεων. Εἰς ἔκτασιν εἶναι δὲ διάγον μεγαλυτέφα τῆς Στερεῆς Ἑλλάδος καὶ Εὐβοίας, τριπλασία δὲ τῆς Ἡπείρου, ἡ δοιά ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα· διότι ἡ Ἀλβανία κατέχει τὴν βόρειον Ἡπειρον.

2. Μορφὴ τοῦ ἔδαφους. Κλῖμα.

Ἡ Ἀλβανία εἶναι δρεινὴ χώρα· τὰ $\frac{2}{3}$ περίπου αὐτῆς ἔχουν ὑψος ὑπὲρ τὰ 1000 μέτρα. Πρὸς νότον τὰ ὅρη τῆς Ἀλβανίας συνέχονται μὲ τὴν Πύνδον, πρὸς βορρᾶν δὲ μὲ τὰς Διναρικὰς Ἀλπεις, ἐπειδὴ δὲ εἶναι καθ' ὅλον αὐτῶν τὸ μῆκος συνεχῆ, ἀποκλείονται τὴν Ἀλβανίαν ἀπὸ τὴν λοιπὴν Χερσόνησον· πρὸς τὴν θάλασσαν ὅμως κατέρχονται διμαλῶς, ὥστε εἰς τὰ παράλια ἀπλώνονται εὐρεῖαι πεδιάδες.

Αἱ σπουδαιότεραι τῶν πεδιάδων τούτων εἶναι ἡ τῆς Μουζακιᾶς, ἡ τῶν Τιράνων καὶ ἡ τῆς Σκόδρας. Αὗται εἶναι ἀνοικταὶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἐκ τούτου ἔχουν γλυκὺν θαλάσσιον κλίμα καὶ συχνὰς βροχάς. Ἐδῶ εὐδοκιμεῖ, ὡς καὶ εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ιονίου, ἡ Ἑλαία, ἡ συκῆ, ἡ ἀμπελός καὶ ἡ μορέα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν δρέων πίπτει τὸν χειμῶνα πολλὴν χιών, διὰ τοῦτο οἱ ποταμοὶ τῆς Ἀλβανίας εἶναι πολὺ δρμητικοὶ καὶ συμπαρασύουν πολλὰς ὄλας πρὸς τὴν θάλασσαν. Διὰ τῶν προσχώσεών των πολλὰς νησίδες ἡνώθησαν μὲ τὴν ξηρὰν καὶ σήμερον φαίνονται ὡς λόφοι ἀποφράσσοντες τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐσχηματίσθησαν καὶ λιμνοθάλασσαι, ὡς παρὰ τὸν Αὐλῶνα καὶ τὸ Δυρράχιον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τέλματα, ἐκ τῶν διοίων εὐρεῖαι ἔκτάσεις παρὰ τὴν παραλίαν μένουν ἀκατοίκητοι.

3. Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων.

Ἐνεκα τῆς φύσεως ταύτης τῆς χώρας ἡ γεωργία εἰς τὰ πεδινὰ μέρη εἶναι παρημελημένη· ὅπου ἡ γῆ καλλιεργεῖται, παράγει ἀραβόσιτον, βρώμην, σῖτον, δρυζαν, ἔλαιον καὶ οἴνους, ἀλλὰ τὰ

προϊόντα ταῦτα δὲν ἐπαιροῦν διὰ τὴν ἐπιχώριον κατανάλωσιν.
Ανεπτυγμένη εἶναι κυρίως ἡ **κτηνοτροφία** καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ σφάγια, ἔρια καὶ δέρματα ἔξαγονται ἐκ τῆς Ἀλβανίας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πλούσια **δάση** καλύπτουν τὰ ὅρη τῆς Ἀλβανίας, τὰ δόπια κρύπτουν εἰς τοὺς κόλπους των πολλὰ **μέταλλα**, ιδίᾳ γαλκόν, χρωμίτην, λιγνίτην κλπ. Ταῦτα ὅμως μένουν ἀκόμη ἀνεκμετάλλευτα.

4. **Ἡ συγκοινωνία** εὑρίσκεται εἰς πρωτόγονον κατάστασιν· κανεὶς σιδηρόδρομος δὲν ὑπάρχει, ἐλάχισται δὲ εἶναι αἱ ὁδοὶ εἰς τὰ παράλια. Αἱ περισσότεραι γέφυραι τῶν πολλῶν καὶ δυσκόλων ποταμῶν τῆς Ἀλβανίας εἶναι μεσαιωνικῶν χρόνων· εἰς πολλοὺς τόπους διέρχονται τοὺς ποτομοὺς ἐπάνω εἰς μονόξυλα ἢ εἰς ἀσκοὺς αἰγείους, ὅπως κατὰ τὸν μεσαίωνα! «Τόσον εἶχε φροντίσῃ διὰ τὴν Ἀλβανίαν ἡ Τουρκία, ἡ δόπια ἐχρησιμοποίει τὸν Ἀλβανὸν ἐπὶ αἰδναῖς εἰς τὸν στρατὸν ἀφθόνως» (Κ. "Αμαντος").

5. **Συνοικισμοί.**

Ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς συγκοινωνίας καὶ τὸ **ἐμπόριον** εἶναι λίαν περιωρισμένον. Κυριώτεροι λιμένες τῆς χώρας εἶναι ὁ **Αὐλὸν** (6 χιλ.), τὸ **Δυρράχιον** (ἀρχ. Ἐπίδαμνος) (5) καὶ ὁ **"Ἀγιος Ἰωάννης τῆς Μεδούνης**. Ἄλλ' αἱ κυριώτεραι πολίγναι κεῖνται εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὡς τὸ **Ἐλβασάν** (10), ἡ **Σκόδρα** (24) καὶ τὰ **Τίρανα** (12), ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἀλβανικοῦ βασιλείου. Εἰς τὴν βόρειον **Ηπειρον** μεγαλύτερα κέντρα εἶναι τὸ **Ἄργυροκαστρον** (10) καὶ τὸ **Δέλβινον** (5), εἰς δὲ τὸ προσαρτηθὲν ἐκ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας τμῆμα ἡ **Κορυτσά** (20).

6. **Οἱ κάτοικοι.**

Οἱ Ἀλβανοὶ εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν, οἱ δοῦλοι ήσαν λαὸς συγγενῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπ' ἀρχαὶτάτων χρόνων κατέκουν τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Ἄλλ' ἐν ᾧ οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἔξεπολιτίσθησαν καὶ ἀνέπτυξαν τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, οἱ Ἰλλυριοὶ ἐπάνω εἰς τὰ βωνά των παρέμειναν ἀπολίτιστοι, χωρὶς καμίαν πρόοδον. Τὸ ὕδιον καὶ σήμερον οἱ Ἀλβανοὶ ζοῦν, διηρημένοι κατὰ φυλάς, βίον ποιμενικὸν καὶ ἀγαποῦν πολὺ τὰ ὄπλα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Τούρκοι, ὅταν κατέκτησαν τὴν Χερσόνησον, ἔκαμαν τοὺς περισσοτέρους ἐξ αὐτῶν

διὰ τῆς βίας Μωαμεθανούς, οἵ Ἀλβανοὶ ὑπηρετοῦσαν ἄλλοτε ὡς μισθοφόροι εἰς τὸν Τουρκικὸν στρατόν.

“Οτε τὸ 1912 διὰ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας ἀπηλευθερώθη ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἡπειρος, τότε ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἀλβανίας. Ἐνεκα τῶν ἀτυχημάτων ὅμως τῆς Ἑλλάδος ἡ Ἀλβανία ἐπέτυχε νὰ προσαρτήσῃ καὶ τμῆμα τῆς Ἡπείρου, τὸ δοποῖον κατοικεῖται ἀπὸ ἀκραιφνῆ ἔλληνις κὸν πληθυσμόν, ἀγωνισθέντα πρότερον σθεναρῶς διὰ τὴν ἐλευθερίαν του.

7. *Ασκήσεις.* 1. *Tί προϊόντα εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσάγῃ ἡ Ἑλλὰς ἐκ τῆς Ἀλβανίας;* 2. *Πῶς θὰ ταξιδεύσῃς ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἀργυρόχωστρον; πῶς ἐκ Πειραιῶς εἰς Τίρανα;*

Β) ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ

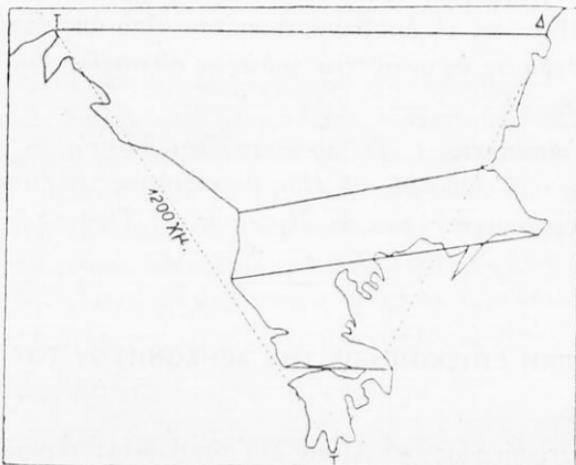
1. Θέσις.

Ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου διὰ τῆς βιορείας πλευρᾶς (Σάβιος-Δούναβις) προσφύτει εἰς τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης. Εἰς τὰ ΝΑ προσεγγίζει μέχρις 660 μέτρων (Βόσπορος) πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. “Οθεν ἀποτελεῖ γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς Ἑλλάδος πλησιάζει πρὸς τὴν Ἀφρικήν, ἡ χερσόνησος ἀποτελεῖ σύνδεσμον μεταξὺ τριῶν ἡπείρων. Πρὸς τούτοις διὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ Κωνσταντινουπόλεως διέρχεται ἡ σπουδαία θαλασσία ὁδὸς ἀπὸ τῆς Μεσογείου πρὸς τὸν Εὗξεινον Πόντον. ”Οθεν ἡ χερσόνησος κατέχει σπουδαίαν θέσιν διὰ τὴν συγκοινωνίαν. (Σιδηρόδρομος Βελιγραδίου-Κων/πόλεως-Βαγδάτης. Βλ. εἰκ. 2). ”Ἐνεκα τῆς θέσεως ταύτης τῆς χερσονήσου καὶ λαοὶ ἀσιατικοὶ εἰσέβαλον κατὰ διαφόρους καιροὺς εἰς αὐτήν. (Πέρσαι, Ἀραβες, Τούρκοι).

2. Θαλάσσιος διαμελισμός.

Τὸ βόρειον μέρος τῆς χερσονήσου εἶναι εὐρύ, τὸ νότιον τοῦντά τον εἶναι στενὸν καὶ διαμελίζεται πλουσίως ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Δύο κόλποι, ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, εἰσχωροῦντες βαθέως εἰς τὴν ἔηράν, ἀποχωροῦσσιν πρὸς νότον μίαν μεγάλην χερσόνησον, ἡ δοποία μὲ τὴν τομὴν τοῦ Ἰσθμοῦ ἔγινε πράγματι νῆσος,

τὴν **Πελοπόννυσσον**. Κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς παραλίας κεῖνται αἱ Ἰόνιοι νῆσοι. Πρὸς ἀνατολὰς αἱ **νῆσοι τοῦ Αἰγαίου** ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας : εἶναι τὰ λείψανα τῆς χώρας, ἡ δοπία κάποτε ἦνωνε τὰς δύο ἡπείρους. Σεισμοί, φαίνεται, ἵσχυροί συνεκλόνησαν αὐτὴν καὶ τὴν ἐκρήμνι-

Εἰκ. 7. Μέγεθος καὶ διαμελισμὸς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

σαν εἰς τὰ βάθη. Τὰ κύματα τῆς θαλάσσης κατέλαβον τὴν θέσιν της· αἱ κορυφαὶ ὅμως τῶν δρέπων ἔξεχουν ἀκόμη ὡς νῆσοι. Ὁνομάσατε τὰς μεγαλυτέρας· αἱ μικρότεραι ἀποτελοῦν «συστήματα νήσων» (Κυκλαδες, Σποράδες). Ἡ μεγάλῃ νήσῳ Κρήτῃ φράσσει ἐκ νότου τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ποῦ ἄλλοῦ ἡ παραλία τῆς χερσονήσου εἶναι ὀδοντωτὴ μὲ πλῆθος νήσων πρὸ αὐτῆς;

3. Διάπλασις τοῦ ἁδάφους. "Υδατα.

Μακρόταται, στεναὶ καὶ παράλληλοι ὁροσειραί, διευθυνόμεναι ἀπὸ Β πρὸς ΝΑ, κατέχουν τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς χερσονήσου, δυνάμεναι νὰ διακριθοῦν καὶ εἰς τὰ τρία ἀκρωτήρια τῆς Πελοποννήσου. (Ὁνομάσατε τὰς ὁροσειρὰς ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν βιορειοτάτην). Τὰ ὅρη ταῦτα συνίστανται ἀπὸ ἀσβεστόλιθον καὶ εἶναι πτωχὰ εἰς καλλιεργήσιμον γῆν καὶ ὄντα. Βραχώδη, τραχέα καὶ δυσπρόσιτα ἀποτελοῦν εὐρὺ τεῖχος, τὸ δοποῖον χωρίζει τὴν παραλίαν τῆς Ἰονίου πελάγους ἀπὸ τὸ ἀνατολι-

κὸν τμῆμα τῆς χερσονήσου.—Εἰς τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τὰ ὅρη ἔκτείνονται ἐκ Δ πρὸς Α καὶ μὲ τὰς πολλάς των διακλαδώσεις ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ κυγκλιδώματα, ἐντὸς τῶν ὅποιων περικλείονται μικρὰ καὶ μεγάλα λεκανοπέδια.

Ἄπο τὸν φοῦν τῶν ποταμῶν, τῶν ὅποιων ἄλλοι μὲν χύνονται εἰς τὸ Αἴγαῖον πέλαγος, ἄλλοι δὲ εἰς τὸν Δούναβιν, δυνά-

Eἰκ. 8. Κάθετος τομὴ διὰ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου ἀπὸ Δ πρὸς Α.

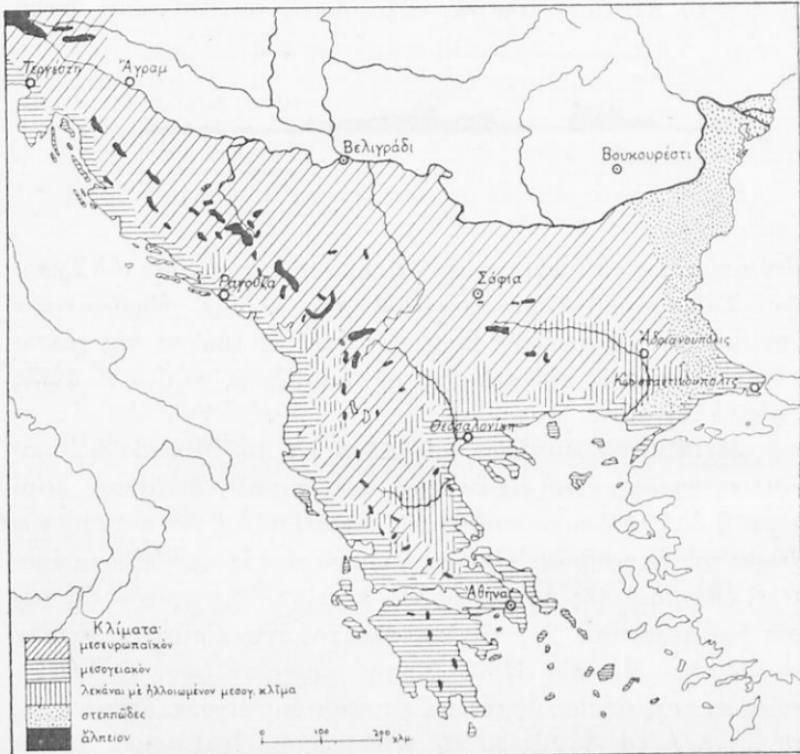
μεθα σύνκολως νὰ διακρίνωμεν ὅτι αἱ κορυφογραμμαὶ τοῦ Σκάρδου, Σκομίου καὶ Αἴμου ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν ὑδροχοιτικὴν γραμμὴν τῆς χερσονήσου. Βορείως αὐτῆς τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου κλίνει πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Δουνάβεως, νοτίως δὲ αὐτῆς πρὸς τὸ Αἴγαῖον.

Μεταξὺ τῶν κοιλάδων τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Μοράβα ἡ ὑδροχοιτικὴ γραμμὴ εἶναι εἰς ἓν μέρος πολὺ χαμηλή· δι' αὐτοῦ διέρχεται ἡ ὁδός, ἡ ὁποία συνδέει τὴν παραλίαν τοῦ Αἴγαίου μὲ τὰς χώρας τοῦ Δουνάβεως. Ὄμοιώς ἡ μακρὰ κοιλάς τοῦ Ἐβρου ἀποτελεῖ ὁδόν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσδύει τις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ περατέως, διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Νίκη, εἰσέρχεται εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μοράβα. Ποίαν λοιπὸν σημασίαν ἔχουν αἱ βαθεῖαι κοιλάδες, τὰς ὁποίας δρμητικοὶ ποταμοὶ διανοίγουν ἀνάμεσα εἰς τὰ βουνά;—Τὰ βαθύπεδα τῆς χερσονήσου εἶναι μικρᾶς μόνον ἐκτάσεως. Πολλὰ ἄλλοτε δὲν είχον διέξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ, ὡς ἡ Θεσσαλία, ἐπληροῦντο ὑπὸ λιμνῶν. Ὁ πυθμὴν τῆς λίμνης ἀποτελεῖ τώρα εὔφορον ἀρόσιμον γῆν. Διὰ τοῦτο εἰς αὐτὰ ὑπάρχουν καὶ οἱ μεγαλύτεροι συνοικισμοί.

4. Κλῖμα καὶ βλάστησις.

‘Ο εὐρὺς κορυμὸς τῆς Βαλκανικῆς ἔχει ἡπειρωτικὸν κλῖμα μὲ βροχὰς καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, θεομὰ θέροη καὶ ψυχροὺς χειμῶνας. ‘Ο παγερὸς ΒΑ ἄνεμος (σλαβ. Μπόρα) συρίζει ἐπάνω ἀπὸ τὴν χώραν καὶ φέρει πολλὰ χιόνια. Μὲ τοιοῦτο κλῖμα εὐδοκιμοῦν, ἵδιά εἰς τὰ βαθύπεδα, δ σῖτος, δ ἀριθμόσιτος,

ή κοιμή καὶ ή βρέζα. Τὸ δὲ λίγον χόρτον, τὸ δποῖον φύεται ἐπὶ τῶν βουνῶν, μόνον διὰ πρόβατα καὶ αἴγας ἀποτελεῖ ἀρκετὴν τροφήν. Ὅπου ὑπάρχουν δάση δυνῶν, ὡς εἰς τὰ ὅρη τῆς ΒΔ πλευρᾶς, ἔκει τρέφονται ἀγέλαι χοίρων. — Εἰς τὰ νότια καὶ δυτικὰ παράλια τῆς χερσονήσου καὶ ἐπὶ τῶν νήσων οἱ χειμῶνες εἶναι

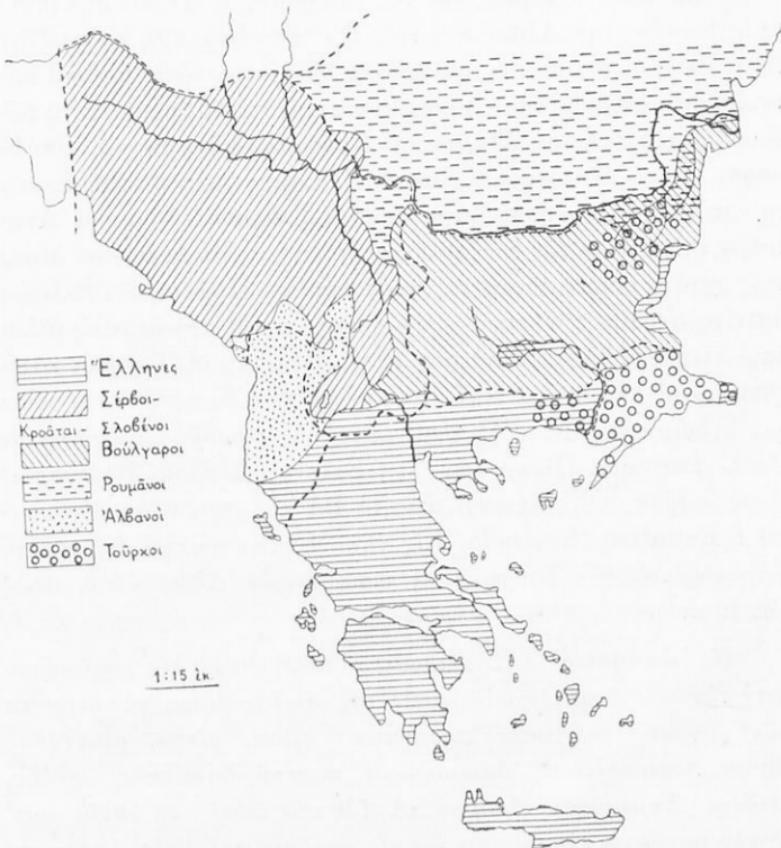
Εἰκ. 9. Κλιματολογικὸς χάρτης τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

ηπιοί καὶ ὑγροί, ἀλλὰ τὰ θέρη θερμὰ καὶ ξηρὰ (**Μεσογειακὸν κλίμα**). Ἐκεῖ εὐδοκιμεῖ η ἥλαια, η ἄμπελος, η συκῆ, η ἀμυγδαλῆ, η πορτοκαλλέα. Ὅπου τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται τεχνητῶς καλλιέργειται καὶ καπνὸς καὶ βάμβαξ.

5. Οἱ λαοὶ τῆς Βαλκανικῆς.

Παλαιότατοι κάτοικοι τῆς χερσονήσου εἶναι οἱ Ἕλληνες. Οὗτοι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀνέπτυξαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ ἀφῆκαν λείψανα τοῦ πολιτισμοῦ των εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν Ὀλυμ-

πίαν καὶ ἀλλαχοῦ, τὰ δύοια θαυμάζει ὁ πολιτισμένος κόσμος. Παλαιοὶ εἰς τὴν χερσόνησόν μας εἶναι καὶ οἱ Ἀλβανοί, οἵ δύοις κατέχουν τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος, ὅπου τὸ πάλαι κατέκουν οἱ Ἰλλυριοί. "Οτε δ' ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διέδωκε τὸν ἔλληνικὸν πολιτισμὸν καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον, τότε ἡ ἔλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἔλληνικὰ ἥμη καὶ ἔθιμα ἐπεκράτησαν καὶ

Εἰκ. 10. Χάρτης τῶν λαῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

πρὸς βορρᾶν τῆς Μακεδονίας μέχοι τοῦ Δουνάβεως, ὥστε ὅλη ἡ χερσόνησος ἀπέβη καθαρῶς ἔλληνική. Τοιαύτη διετηρήθη καὶ κατόπιν, ὅτε οἱ Ἐλληνες ἔγιναν χριστιανοὶ καὶ πρωτεύουσα τοῦ ἔλληνισμοῦ ἔγινεν ἡ Κωνσταντινόπολις. Ἡ βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἦτο τότε τὸ μεγαλύτερον καὶ ἐνδοξότερον κράτος τοῦ κό-

σμουν. Ἀλλ' ἡτο καὶ τὸ πλουσιώτερον μέρος αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο οἱ βάρβαροι λαοί, οἱ δῆποι τὸ περιεκύκλων, ωρέγοντο τὰς πλουσίας πόλεις τους καὶ ἐπιχειροῦσαν συχνὰς ἐπιδρομὰς εἰς αὐτό, διὰ νὰ διαρπάσουν θησαυροὺς καὶ νὰ αἰχμαλωτίσουν γεωργοὺς καὶ τεχνίτας.⁴ Ο πόλεμος λοιπὸν δὲν ἔπαυε ποτὲ ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορα τοῦ κράτους, τὸν Δούναβιν.

Ἄπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἐπιδρομὰς ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς βιορείως τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Σκάρδου ἥραιώθη πολύ. Τότε ξένοι λαοί, οἱ δῆποι περιεπλανῶντο ζητοῦντες τόπον διὰ νὰ κατοικήσουν, ἐπέρασαν τὸν Δούναβιν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς χερσονήσου, **Σέρβοι** καὶ **Κροάται** εἰς τὰ δυτικά, **Βούλγαροι** εἰς τὰ ἀνατολικά. Οὕτως οἱ Ἐλληνες περιωρίσθησαν εἰς τὰ νότια τῆς χερσονήσου. Ἀργότερα οἱ **Τούρκοι** ἐλθόντες ἔξι Ἀνατολῶν ἐκνούευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὑπεδούλωσαν δῆλους τοὺς χριστιανοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου. Πρῶτοι οἱ Ἐλληνες ἀπετίναξαν τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατόπιν δὲ καὶ δῆλοι οἱ ἄλλοι λαοὶ ἥλευθερώθησαν. Σήμερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ οἱ Τούρκοι κατέχουν μόνον τὴν ἀνατολικὴν Θράκην μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ Ἀδριανούπολιν.—⁵ Ο πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου ἀνέρχεται εἰς 27 ἑκατομμ. Πλέον τῶν ⁹/₄ (Ἐλληνες, Σέρβοι, Βούλγαροι) είναι δροθόδοξοι Χριστιανοί. Εἰς τὰ ΒΔ τῆς χερσονήσου ἐπικρατεῖ ή Καθολικὴ Ἐκκλησία. Εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν ἀνήκουν ἑκτὸς τῶν Τούρκων οἱ περισσότεροι Ἀλβανοὶ καὶ μέρος τῶν Βοσνίων.

6. **Ασκήσεις.** 1. Σχεδιάσατε τὸ περίγραμμα τῆς χερσονήσου κατὰ τὴν εἰκ. 7 καὶ ἐγγράψατε εἰς τὰς οἰκείας θέσεις τὰ δρόματα τῶν κυρίων γεωγραφῶν προϊόντων: σίτου, οἴνου, σταφίδων, ἐλαίου, πορτοκαλίων, δαμασκήνων, καπνοῦ, βάμβακος, δρύζης, μετάξης. Σημειώσατε δόμοίως τὰ εἶδη τῶν ζώων, τὰ δροῦα κατ' ἔξοχὴν τρέφονται εἰς ἔκαστον μέρος: πρόβατα καὶ αἴγες, ἵπποι καὶ βόες, χοῖροι. 2. Εἴπατε πῶς ἡ θέσης ἔκάστης ἐκ τῶν ἔξης πόλεων συνετέλεσεν, ὥστε ν' ἀποβῆ σπουδαία πόλις: Κωνσταντινούπολις, Θεσσαλονίκη, Πειραιεύς, Πάτραι, Βόλος, Καβάλλα, Βάργα, Πύργος, Φιλιππούπολις, Σόφια, Νίση, Βελιγράδιον, Βέρροια, Ἐδεσσα. 3. Ἀπὸ ποίας πόλεις θὰ διέλθῃς ταξιδεύων ἐκ τῆς Ἰδιαιτέρας σου πατρίδος πρὸς τὸ Ἀγραμ;

2. Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΩΝ ΑΠΕΝΝΙΝΩΝ

Ιταλία : 310 000 τ. χμ. 41 έκατ. κατοίκων 133 κατά 1 τ. χμ.

Έλλας : 130 000 > 6,5 > > 50 > >	

Η χερσόνησος τῶν Ἀπεννίνων περιλαμβάνει τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας· ὅθεν λέγεται καὶ Ἰταλικὴ χερσόνησος.

1. "Οριστὴν τὴν θέσιν τῆς χερσονήσου τῶν Ἀπεννίνων ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα. 2. Ὁνόμασε τὰς θαλάσσας, αἱ δόποια περιβρέχουν τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον καὶ τοὺς μεγαλυτέρους πόλους. Ὁνόμασε τὰς Ἰταλικὰς νήσους. 3. Ποῖαι δροσειραὶ ἀποτελοῦν τὸ πρὸς Β. δριον τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπὸ ποίας χώρας τὴν χωρίζουν; Εἴρεται τὸν χάρατην τὰς διόδους τῶν Ἀλπεων, διὰ τῶν δροίων ἡ Ἰταλία συνδέεται σιδηροδρομικῶς μὲ τοὺς γείτονάς της. 4. Ποῖαι αἱ ὑψηλότεραι πορφαραὶ τῶν Ἀλπεων καὶ τῶν Ἀπεννίνων; Σύγχρονε τὸ ὄψος αὐτῶν μὲ τὸ ὄψος τοῦ Ὀλύμπου. 5. Μέτρησε εἰς τὸν χάρατην τὸ μῆκος τῶν Ἀπεννίνων καὶ σύγκρινε τὸ μὲ τὸ μῆκος τῶν δυτικῶν δροσειρῶν τῆς Βαλκανικῆς. 6. Ὁνόμασε τὰς λίμνας καὶ τοὺς μεγαλυτέρους ποταμοὺς τῆς Ἰταλίας. 7. Τῆς Σικελίας ἡ ἔκτασις εἶναι 25700 τ. χμ., δ πληθυσμὸς 4000000. Τῆς Πελοποννήσου ἡ ἔκτασις εἶναι 22200 τ. χμ., δ πληθυσμὸς 1050000. Παράστησε μὲ σχήματα τειχάγωρα τὴν διαφοράν των κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ κατὰ τὸν πληθυσμόν. 8. Εἴρεται Βεζούβιον καὶ τὴν Αἴτιαν σύγκρινε τα κατὰ τὸ ὄψος μὲ τὸ ἐγγὺς δρός τῆς πατρίδος. 9. Ποῖα ἐμπορεύματα γνωρίζεις, τὰ δροῦα προέρχονται ἐξ Ἰταλίας; 10. Ποῖοι Ἰταλικοὶ τόποι σοῦ εἶναι γνωστοί ἐκ τῆς ίστορίας;

1. Θέσις καὶ ἔκτασις. Διαιρέσις.

Δυτικοὶ γείτονές μας εἶναι οἱ Ἰταλοί. Ἄλλος ἐνῷ μὲ τοὺς βορείους γείτονάς μας ἔχομεν κοινὰ σύνορα, ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν μᾶς χωρίζει θάλασσα, τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Τὸ πλοῖον χρειάζεται 10 ώρας, διὰ νὰ πλεύσῃ ἀπὸ τὴν Κέρκυραν εἰς τὸ Βοιωτίον, τὸν πλησιέστερον Ἰταλικὸν λιμένα.

Η Ἰταλικὴ χερσόνησος ἐν σχήματι ὑποδήματος προεκτείνεται ἀρκετὰ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, τὴν δροῖαν διαιρεῖ εἰς Γ. A. Μέγα, Γεωγραφία B' γυμν. Ε ἐρώπη ἔκδ. a' 1932. 3

δυτικὸν καὶ ἀνατολικὸν τμῆμα. Μὲ τὴν νῆσον Σικελίαν, ἥ δποίᾳ εἶναι προέκτασις αὐτῆς, σχηματίζει γέφυραν, συνδέουσαν τὴν Εὐρώπην μὲ τὴν Ἀφρικήν.

“Οριον μεταξὺ τῆς χερσονήσου καὶ τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης ἀποτελοῦν αἱ ὑψηλαὶ καὶ μακραὶ δρόσειραὶ τῶν **Ἀλπεων**, αἱ δποῖαι ἔκτείνονται τοξοειδῶς ἀπὸ ἐνὸς σημείου τῆς παραλίας μέχρις ἄλλου σημείου αὐτῆς. Ἐν τούτοις αἱ Ἀλπεις δὲν ἀποτελοῦν φραγμὸν ἀνυπέρβατον διὰ τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῶν βιορείως καὶ νοτίως αὐτῶν κειμένων χωρῶν. Ἐκ τοῦ δυτικοῦ ἄκρου τῶν Ἀλπεων εἰσχωρεῖ εἰς τὴν χερσόνησον ἥ μακρὰ δρόσειρά τῶν **Ἀπεννίνων**, ἥ δποίᾳ χωρίζει αὐτὴν εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν μέρος. Οὕτω τὴν δῆλην χώραν δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τρία τμήματα: 1) τὴν **βόρειον Ἰταλίαν**, ἥ δποίᾳ περιλαμβάνει τὰς ἵταλικὰς Ἀλπεις καὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Πάδουν, 2) τὴν **ἰταλικὴν χερσόνησον** καὶ 3) τὰς **ἴταλικὰς νήσους**.

Ἡ Ἰταλία εἰς ἔκτασιν εἶναι $2 \frac{1}{2}$, σκεδὸν φορᾶς μεγαλυτέρᾳ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ᾽ εἰς πληθυσμὸν εἶναι ὑπερεξαπλασία.

2. Φυσικαὶ περιοχαὶ.

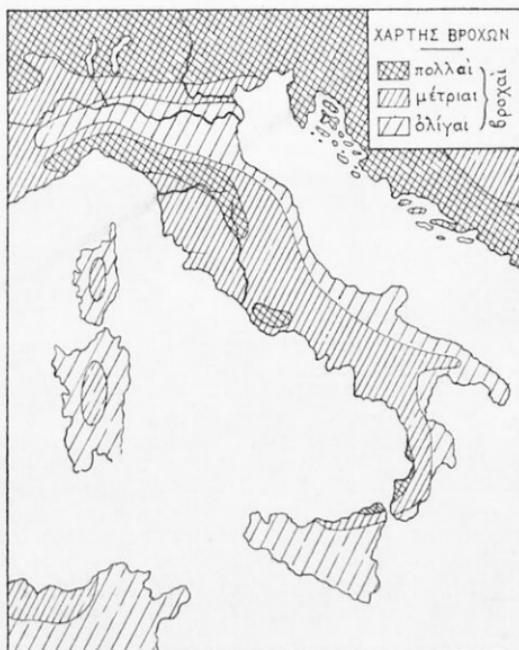
α) **Ἡ βόρειος Ἰταλία.**

Αἱ **ἴταλικαι Ἀλπεις** ὑφοῦνται ἐπὶ τῆς νοτίας των πλευρᾶς ἀποτόμως εἰς μέγιστα ὕψη (ὅρος Ρόςα 4638 μ. Μπερνίνα 4050 μ. Δολομῖται 3340 μ.). Διὰ τοῦτο αἱ κοιλάδες αὐτῶν, αἱ ἐστραμμέναι πρὸς νότον, προστατεύονται ἀπὸ τοὺς βιορείους ἀνέμους καὶ, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ βαθεῖαι, ἔχουν κλῖμα ἡπιώτατον. Πολλαὶ ἔξ αὐτῶν περικλείουν στενὰς καὶ μακρὰς λίμνας (Ματζιόρε, Κόμο, Γκάρδα). Παρὰ τὰς ὅχθας αὐτῶν θάλλουν φυτὰ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν: φοινικοειδῆ, κυπάρισσος, δάφνη, ἔλαια, ἀγαύη, ἄμπελος, μορέα, λεμονέα, ἐν τῷ εἰς τὰ ἥρεμα νερά των ἀντικατοπτρίζονται καστανέαι καὶ πεῦκαι, ποὺ ἀναρριχῶνται εἰς τὰ ἀπόκρονα τοιχώματα τῶν βουνῶν. Ἀπὸ τὰ ἄφθονα νερά, τὰ δποῖα κορημνίζονται ἀπὸ τὰ ὕψη ἔκεινα, παραγέται δύναμις ἡλεκτρική, ἥ δποίᾳ χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν πόλεων τῆς πεδιάδος. Ωραία εἶναι ἐπίσης ἥ μακρὰ κοιλὰς τοῦ **Ἀδίγη** ποταμοῦ, ἥ δποίᾳ περιῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης εἰς τὸ τέλος τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1919), ἀλλὰ κατοικεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Γερμα-

νῶν (Νότιον Τυρόλον). Διὰ τὰς φυσικάς των καλλονᾶς καὶ τὸ γῆλυκὺ κλῖμα αἱ Ἰταλικαὶ Ἀλπεις προσελκύουν πολλοὺς ζένους.

Ἡ πεδιάς τοῦ Πάδου (Λομβαρδία) περικλείεται ἀπὸ τοιῶν πλευρῶν ὑπὸ δρέων, ἄλλὰ πρὸς Α ἀνοίγεται πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Ὁμεν διοιάζει μὲν εὐρεῖαν σκάφην, ἡ δοία εἶναι ἐλαφρῶς κεκλιμένη πρὸς Α καὶ διὰ τοῦτο ὁ ὁροῦς τῶν ποταμῶν τοῦ βαθυπέδου (Πάδος, Ἀδίγης) εἶναι βραδύς. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὰ πέριξ βουνά οἱ χείμαρροι καὶ τὰ ποτάμια μεταφέρουν μεγάλας ποσότητας ἄμμου καὶ ἀργίλου, μεγάλη εἶναι καὶ ἡ ἐναπόθεσις ἔλυτος εἰς τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν. Ἐκ τούτου ἡ παραλία ἐπεκτείνεται κατὰ 70 μέτρα ἐτησίως. Ἡ πόλις Ἀδρία, ἡ δοία ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἦτο παράλιος καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά της εἰς τὸ πέλαγος, σήμερον ἔνεκα τοῦ ποταμοῦ εὑρίσκεται 23 χλμ. μακρὰν τῆς θαλάσσης δοίων δὲ καὶ ἡ Ραβέννα, ἡ δοία ἄλλοτε ἦτο πολεμικὸς λιμὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, σήμερον εἶναι μεσόγειος. Καὶ ὅλον δὲ τὸ βαθύπεδον, εἰς τὴν θέσιν τοῦ δοίου πρὸς χιλιάδων ἐτῶν ὑπῆρχε βαθεῖα κόλπωσις τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, ἐσχηματίσθη ἐκ τοιούτων προσχώσεων τῶν ποταμῶν. Ὁμεν τὸ ἔδαφός του εἶναι γονιμώτατον.

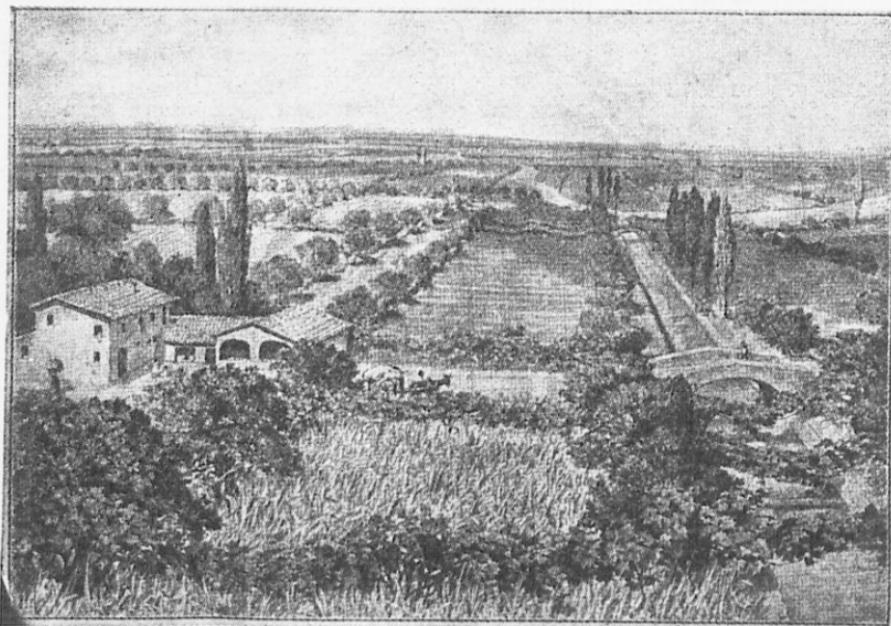
Ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς ἀνέμους τοῦ βιορρᾶ τὸ βαθύπεδον προστατεύεται ὑπὸ τῶν Ἀλπεων ὡς δι' ὑψηλοτάτου τείχους. Ἀλλὰ

Εἰκ. 11.

καὶ τὰ Ἀπέννινα ἀπὸ νότου ἐμποδίζουν τοὺς θεομοὺς ἀνέμους τῆς Μεσογείου θαλάσσης νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν πεδιάδα. Μόνον οἱ ἀνατολικοὶ ἀνέμοι ἔχουν ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, ἀπὸ τὸ ὅποῖον περνοῦν, εἶναι μικρόν, ἡ Ἑηρότης των δὲν μετριάζεται. Ἐνεκα τούτου τὸ βαθύπεδον ἔχει κλῖμα ἡπειρωτικὸν (μέση θεομοκρασία Ἱανουαρίου 2°, Ἰουλίου 25°).

Τὴν ἄνοιξιν καὶ τὸ φθινόπωρον πίπτουν πολλαὶ βροχαί, τὸ θέρος ὅμως εἶναι ἔηρὸν καὶ θεομόν. Τότε ἀρχίζει ἡ ἀρδευσις τοῦ ἑδάφους μὲ τὰς διώρυγας, αἱ ὅποιαι διακλαδοῦνται ἀπὸ τοὺς πο-

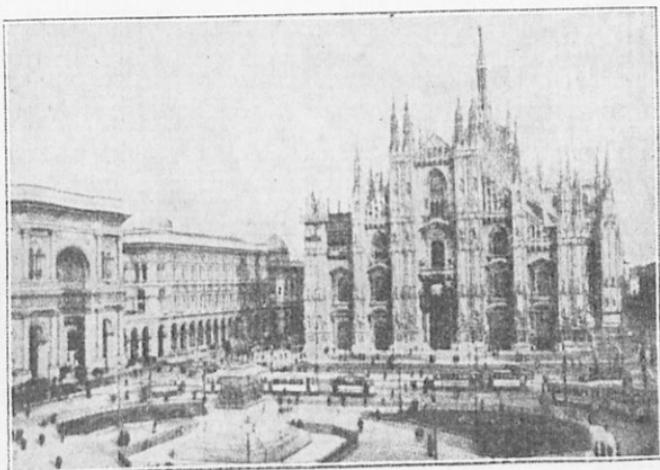

Εἰκ. 12. Ἡ πεδιὰς τῆς Αορβαρδίας.

ταμούς. Ἡ θεομότης τοῦ θέρους καὶ τὸ τεχνητὸν πότισμα συντελοῦν εἰς πλουσίαν βλάστησιν τοῦ ἑδάφους, ὥστε ὅλος ὁ τόπος δημιοῦται μὲ μεγάλον κῆπον. Καλλιεργοῦνται ἵδιως ἀραβόσιτος, σῖτος καὶ λαχανικά, εἰς μέρη δὲ βαλτώδη εὐδοκιμεῖ καὶ τὸ ὄυζι, καὶ παράγεται τόσον πολύ, ὥστε γίνεται ἔξαγωγὴ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν πατρίδα μας. Πτελέαι, λεῦκαι καὶ μορέαι περιβάλλουν ὡς ἐν πλαισίῳ τοὺς ἀγροὺς καὶ ὑψηλὰ εἰς τοὺς κλάδους τῶν δένδρων

ἀναρριχῶνται κληματαριές. Οὕτως εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀγρὸν συχνὰ τὸ ἔδαφος παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους συγχρόνως σιτηρά, τροφὴν διὰ τοὺς μεταξοσκώληκας, ἔύλα διὰ τὴν ἐστίαν καὶ σταφύλια. Ὅπαρχουν τόποι, ὅπου οἱ ἀγροὶ καλλιεργοῦνται δύο φορᾶς τὸ ἔτος, τὰ δὲ λιβάδια, ὅταν ποτίζωνται τακτικά, θερίζονται καὶ ὀκτὼ φορᾶς τὸ ἔτος. Ἐκ τούτου καὶ ἡ κτηνοτροφία βιῶν εἶναι ἀνεπτυγμένη, καθὼς καὶ ἡ πτηνοτροφία. Μετὰ τόσον θερμὸν θέρος ἀκολουθεῖ χειμῶν τόσον ψυχρός, ὥστε χιόνια καὶ πάγοι δὲν εἶναι τι σπάνιον καὶ φυτὰ εὑαίσθητα εἰς τὸ ψυχρός, ὡς λεμονέα, πορτοκαλλέα, ἐλαία καὶ δάφνη, δὲν ἀντέχουν.

Ἐνεκα τῆς μεγάλης του εὐφορίας τὸ βορειοταλικὸν βαθύπεδον δύναται νὰ συντηρήσῃ μεγάλον πληθυσμόν· διὰ τοῦτο εἶναι πυκνὰ κατοικημένον καὶ ἔχει πολλὰς μεγάλας πόλεις, αἱ σπουδαιό-

Εἰκ. 13. Ὁ Μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Μιλάνου.

τεραι τῶν ὁποίων εἶναι τὸ *Τουρκῖνον* (600 χιλ.), τὸ *Μιλᾶνον* (1 ἑκ.) ἢ *Βερόνα* (150), ἢ *Πάδονα* (120), ἢ *Βολωνία* (250). Ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων τούτων ἀσχολεῖται εἰς τὴν *βιομηχανίαν*, ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφος τῆς χερσονήσου δὲν παρέχει γαιάνθρωπας, ποδὸς κίνησιν τῶν μηχανῶν τῶν ἐργοστασίων χοησιμοποιεῖται κυρίως δύναμις ἀπὸ τὴν πτῶσιν τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν (λευκὸς ἄνθρωπος). Εἰς τὸ Μιλᾶνον ἀκμάζει ἴδιᾳ ἡ μεταξονοργία. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς καὶ τὸ Τουρκῖνον καὶ ἡ Βερόνα κεῖνται ἐπὶ τῶν μεγά-

λων ὁδῶν, αἱ ὅποιαι διὰ τῶν στενῶν κοιλάδων τῶν Ἀλπεων συνδέουν τὴν Ἰταλίαν μὲ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, αἱ πόλεις αὗται εἶναι καὶ σπουδαῖα **κέντρα ἐμπορίου**. Μὲ τὸν πλοῦτον, τὸν ὅποιον συνεκόμισαν ἀπὸ τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, αἱ πόλεις αὗται ἥδη εἰς παλαιοὺς χρόνους ἔφθασαν εἰς μεγάλην εὐημερίαν καὶ ἡδυνήθησαν νὰ θεραπεύσουν καὶ τὰς **τέχνας** καὶ **ἐπιστήμας**. Τὸ Τοντον, ἡ Βολωνία καὶ ἡ Πάδουα ἔχουν καὶ σῆμερον ἀκόμη περίβλεπτα πανεπιστήμια, τὸ δὲ Μιλᾶνον φημίζεται διὰ τὸν περικαλλῆ μητροπολιτικόν του ναόν, ὁ ὅποιος εἶναι ὅλος κτισμένος μὲ λευκὸν μάρμαρον.

Λιμένες ἐμπορικοὶ τῆς βορείου Ἰταλίας εἶναι ἡ Βενετία καὶ

Eἰκ. 14. "Απογις τῆς μεγάλης διώρυγος τῆς Βενετίας.

ἡ Γένοua. Ἡ **Βενετία** (250) εἶναι κτισμένη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν λιμνοθαλασσῶν ἐπὶ πολλῶν νησίδων. Ἀντὶ ὁδῶν ἔχει διώρυγας, εἰς τὰς ὅποιας κινοῦνται πολυπληθεῖς γόνδολαι, ἥτοι στενὰ καὶ μακρὰ πλοιάρια, τὰ ὅποια μεταφέρουν τοὺς κατοίκους. Εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἡ Βενετία εἶχε τόσα ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα, ὡστε διωργάνωσεν ἴσχυρὸν ναυτικὸν κράτος καὶ ἐπὶ

πολλὰ ἔτη ἥτο τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Τὰ μεγαλοπρεπῆ παλάτια τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας (δογῶν) καὶ αἱ ἐκκλησίαι, ἵδιά ἡ τοῦ Ἀγίου Μάρκου, μαρτυροῦν περὶ τοῦ παλαιοῦ πλούτου καὶ τῆς δόξης τῆς πόλεως. Ἀφ' ὅτου ὅμως ἥριζαν νὰ κατασκευάζωνται μεγάλα πλοῖα, ἐπειδὴ ὁ λιμὴν εἶναι ἀβαθής, τὰ πλοῖα μὲν δυσκολίαν προσεγγίζουν· ἐκ τούτου τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀδριατικῆς κατὰ τοὺς χρόνους μας συνεκεντρώθη εἰς τὴν *Τεργέστην* (200). Αὕτη πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀνῆκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε πληθυσμὸν Ἰταλικόν, διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης (1919) περιῆλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καθὼς καὶ τὸ *Φιούσμε* (50) καὶ ἡ *Ζάρα* (20) ἐπὶ τῆς Δαλματικῆς ἀκτῆς.

β) *Ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος* καθ' ὅλον αὐτῆς τὸ μῆκος διασχίζεται ἀπὸ τὴν δροσειδὰν τῶν *Ἀπεννίνων*. Ταῦτα περιβάλλουν τοξοειδῶς τὸν κόλπον τῆς Γενούντης καὶ κατόπιν προχωροῦν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν· ἐνῷ δὲ πρὸς αὐτὴν καταπίπτουν ἀποτόμως, πρὸς τὴν δυτικὴν μεταπίπτουν εἰς λοφώδη χώραν, ἥ ὁποία διαρρέεται ἀπὸ τὸν *Ἄργον* καὶ τὸν *Τίβεριν*. Τούναντίον εἰς τὸ νότιον μέρος τὰ *Ἀπέννινα* ἀποκλίνουν πρὸς τὴν δυτικὴν παραλίαν, ἐκ τῆς δοποίας προεκτείνονται εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου *Σικελίας*.

Ἄργιλώδη, μαλακὰ πετρώματα ἔναλλάσσονται μὲν ἀσβεστόλιθον, δὲ δοποῖος μὲ τὴν μεγάλην ἀποσάθρωσιν τῶν πετρωμάτων σχηματίζει ὑψηλάς, κρημνώδεις στεφάνας καὶ αἰχμηροὺς ὀβελίσκους, ὅπως εἰς τὴν τραχεῖαν χώραν τῶν *Ἀβρούζων*, ὅπου τὸ *Γκράν Σάσσο* (Μέγας βράχος) φθάνει εἰς ὕψος 2920 μ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀσβεστόλιθος εἶναι πέτρωμα, τὸ δοποῖον ἀφίνει νὰ κατασταλάζουν καὶ διαρρέουν τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, διὰ τοῦτο ἐπικρατεῖ ἔλλειψις πηγαίων ὑδάτων, πενιχρὰ βλάστησις καὶ σπάνις δασῶν. “Οπως δὲ εἰς τὰς χώρας μας, οὗτο καὶ αἱ βροχαὶ εἶναι μὲν βραχείας διαρκείας, ἀλλὰ οαγδαῖαι, καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰ βαθύτερα μέρη παρὰ τὸ ὁεῦμα τῶν ποταμῶν καὶ τῶν χειμάρρων λιμνάζουν νερά, ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖ ἐστίαι ἐλωδῶν πυρετῶν. Διὰ τοῦτο διὰ τοὺς συνοικισμοὺς τῶν ἀνθρώπων προτιμῶνται καὶ ἐκεῖ τὰ ὑψηλότερα μέρη, ὡς ὑγιεινότερα.

“Οπως εἰς δάση, οὕτω καὶ εἰς μεταλλεύματα τὰ *Ἀπέννινα* εἶναι πτωχά. Γαιάνθρακες, οἱ δοποῖοι θὰ ἡμποροῦσαν ν' ἀνα-

πτέρεσσον τὴν βιομηχανίαν, δὲν είναι ούτε πουν, καὶ διὰ τοῦτο χοησιμοποιοῦνται αἱ πτώσεις τῶν ὑδάτων ἀπὸ τὰ βουνά. Περίφημον εἶναι τὸ λευκὸν μάρμαρον τῆς **Καρράρας**, μὲ τὸ ὅποῖον κατασκευάζονται ωραῖα ἔργα γλυπτικῆς.

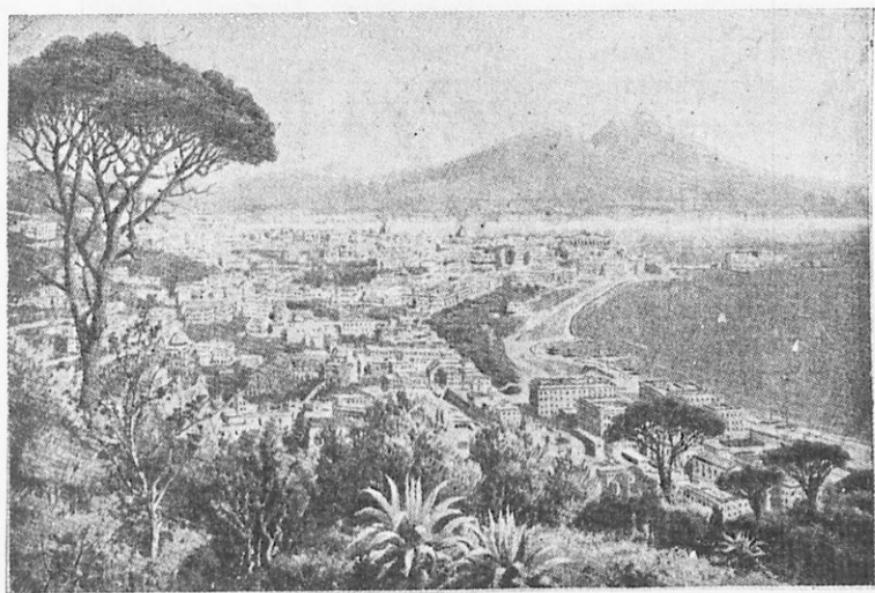
1) **Η ΝΔ πλευρὰ τῆς Χερσονήσου** διὰ τῶν Ἀπεννίνων προστατεύεται ἀπὸ τοὺς βροξείους καὶ τοὺς ἀνατολικοὺς ἀνέμους, οἵ ὅποιοι εἶναι τραχεῖς. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τοὺς θεομοὺς ΝΔ ἀνέμους, ἔχει τὸν χειμῶνα ἥπιον καὶ βροχερόν, τὸ δὲ θέρος θερμὸν καὶ ἔηδον (**Μεσογειακὸν κλῖμα**) διὰ τοῦτο ἡ γῆ μόνον ὅπου τεχνητῶς ποτίζεται, ἀμείβει τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ. Ἰδίᾳ ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ **δενδροκομία**: εὐδοκιμοῦν δὲ πρὸ πάντων ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος, ἡ καστανέα, ἡ συκῆ, ἡ ἀμυγδαλῆ καὶ ἡ πορτοκαλλέα, ὡς φυτὰ δὲ στολισμοῦ τὰ φοινικοειδῆ.

Ἐξαιρετικῶς γλυκὺς εἶναι ὁ χειμῶνας εἰς τὴν στενὴν παραλίαν τοῦ κόλπου τῆς Γενούης, ἡ ὅποια λέγεται **Ριβιέρα** (τ. ἔ. ἀκρογιαλιά) καὶ προσεκύνει πλῆθος ξένων πρὸς ἀναψυχήν. Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ἡ **Γένοντα** (600), ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς, ἔχει ἔξαιρετον λιμένα καὶ ἀλλοτε ἦτο ἀντίζηλος τῆς Βενετίας εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς θαλάσσης. Ἐπειδὴ δὲ εὐδίσκεται εἰς τὸ τέρμα τῶν μεγάλων ὁδῶν, αἱ ὅποιαι διέρχονται τὰς Ἀλπεις, εἶναι καὶ σήμερον ὁ ἐμπορικῶτερος λιμὴν τῆς Ἰταλίας. Ὄμοιώς ἡ πεδιὰς τοῦ Ἀρονού (**Τοσκάνα**) ἀποτελεῖ μὲ τὴν πλουσίαν βλάστησίν της ἀληθινὸν κῆπον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὅποιον ἡ **Φλωρεντία** (300) εἶναι ἡ πόλις τῶν ἀνθέων. Τόση ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως (1450-1650) ἡ ἀκμὴ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἐν αὐτῇ, ὥστε δικαίως ἐπωνομάσθη «Ἀθῆναι τῆς Ἰταλίας». Τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα τῶν ἀρχόντων της, οἱ ωραῖοι ναοί, τὰ ἀγάλματα καὶ αἱ πινακοθῆκαι προσελκύουν ἐκεῖ, ὅπως καὶ εἰς τὴν Βενετίαν, πλῆθος περιηγητῶν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Τώρα ἀκμάζει εἰς αὐτὴν ἡ γλυπτική, ἡ μεταξουργία καὶ ἡ κατασκευὴ ψαθίνων πίλων. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀρονού, ὅπως καὶ τοῦ Τιβέρεως, ἡ χώρα εἶναι ἐλώδης καὶ μαστίζεται ἀπὸ τοὺς πυρετούς. Διὰ τοῦτο ἡ **Πίζα**, ἡ ὅποια ἀλλοτε ἤκμαζε κατὰ θάλασσαν, ἔχασε τὸν λιμένα της, τὸ δὲ ἐμπόριόν της μετετέθη κατωτέρω εἰς τὸ **Λιβόρνον** (120). Βορείως αὐτῆς ἡ **Σπέτσια** (100) εἶναι πολεμικὸς λιμὴν τῆς Ἰταλίας.

Νοτιώτερον ἡ πεδιὰς τοῦ Τιβέρεως (**Λάτιον**) ἀποτελεῖ τὸ

φυσικὸν κέντρον τῆς χερσονήσου. Ἐκεῖ ἐπὶ ἑπτὰ λόφων, παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ Τιβέρεως, κεῖται ἡ **Ρώμη** (1 ἑκατ.), ἡ αἰώνια πόλις. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπῆρξε κοιτίς καὶ πρωτεύουσα τοῦ **Ρωμαϊκοῦ** Κράτους καὶ ἐπὶ αἰῶνας παρέμεινεν ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐρειπίων της ἔχουν τὰ λείφανα τῆς **Ρωμαϊκῆς** ἀγορᾶς καὶ τοῦ Κολοσσαίου, θεάτρου, τὸ διποῖον ἥδυνατο νὰ περιλάβῃ 87 χιλιάδας θεατῶν. Ἐκ τῶν νεωτέρων κτιρίων της ἔχει ὁ ναὸς τοῦ **Αγίου Πέτρου** καὶ τὸ Βατικανόν, ὅπου διαμένει ὁ Πάπας, ὁ ἀρχηγὸς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

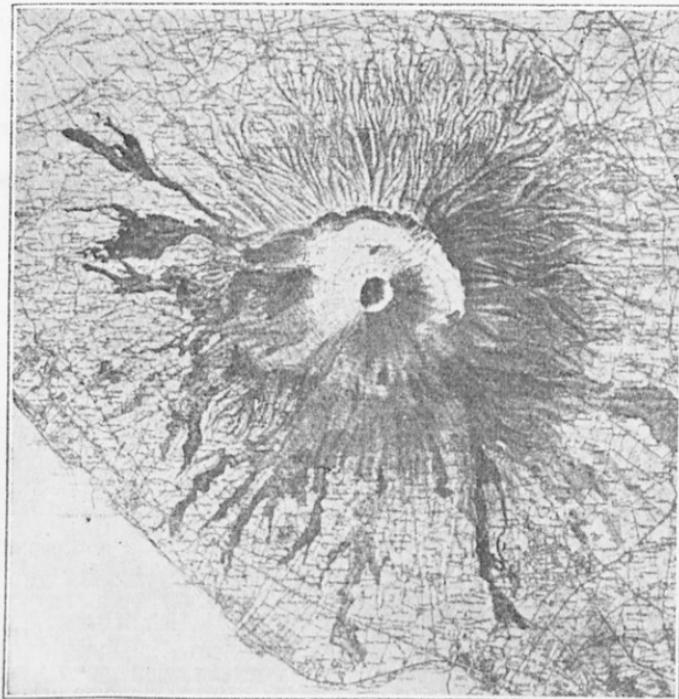
Κατωτέρω εἰς τὴν **Καμπανίαν**, εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον κεῖται ἡ ὥραία **Νεάπολις** (850). Αἱ θαυμάσιαι ἔξοχαι της, ὁ

Εἰκ. 15. Ἡ Νεάπολις μὲ τὸν Βεζούβιον.

γαλανὸς οὐρανὸς καὶ τὸ γλυκὺ κλῖμα κάμνοντα τὴν πόλιν αὐτὴν νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὰς ἄλλας ἵταλικὰς πόλεις· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος γύρω εἰς αὐτὴν εἶναι εὔφορον, ἀποτελεῖ παράδεισον τῆς Εὐρώπης. Πλησίον αὐτῆς ὑψώνεται ὁ **Βεζούβιος**, τὸ γνωστότερον ἐξ ὅλων τῶν ἥφαιστείων. Οἱ πρόποδες αὐτοῦ εἶναι κατάφυτοι ἀπὸ τὸ ἀμπέλια. Ἄλλ' ἀνωτέρω τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ εἶναι

σκεπασμένα μὲ μαῦρες πέτρες ἀπὸ τὴν λάβαν, ἡ ὅποια κατὰ διαφόρους καιροὺς ἔξεχύθη ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ήφαιστείου. Πολλοὶ περιηγηταὶ ἀναβαίνουν ἕως τὴν κορυφήν του, διότι δὲν εἶναι πολὺ ὑψηλὴ (1200 μ.). Ἐκεῖ βλέπουν μίαν τεραστίαν λεκάνην μὲ κάθετα τοιχώματα (κρατήρ). Εἰς τὸ μέσον αὐτῆς ὑπάρχει ἐν ἄνοιγμα, ἀπὸ τὸ ὅποιον διαρκῶς βγαίνουν ἀτμοί. Ἀπὸ τὰ θειώδη δὲέα, τὰ ὅποια ἀναδίδονται, ἡ ἀναπνοὴ γίνεται δύσκολος.

Εἰκ. 16. Χάρτης τοῦ Βεζούβιον.

Ἄλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὑπόκωφοι κρότοι ἀκούονται καὶ καπνὸς καὶ στάκτη καὶ πέτρες πυρωμένες ἀνατινάσσονται ὑψηλὴ εἰς τὸν ἀέρα. Ὁταν δὲ ἡ ἐνέργεια τοῦ ήφαιστείου ἐνταδῇ, τότε ὁ κρατήρ διαρρηγνύεται καὶ πύρινος ρύαξ (λάβα) ἐκρέει πρὸς τὰς κλιτῦς καὶ κατακαίει ὅ,τι συναντήσῃ. Ἀπὸ ἔκρηξιν τοῦ Βεζούβιον τὸ 79 μ. Χ. κατεχώσθησαν τρεῖς πόλεις εἰς τὰς ὑπωρείας αὐτοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴν μιᾶς ἔξ αὐτῶν, τῆς **Πομπηίας**,

ἀπεκαλύφθη εἰς ήμας ἀλλοθής νεκρόπολις. Ὁν φῶμως τόσην καταστροφὴν φέρει τὸ ἡφαίστειον, κάμνει καὶ ἐν καλόν. Τὰ ἡφαιστειογενῆ δηλ. πετρώματα ἀποσαμβούμενα μὲ τὸν καιρὸν κάμνουν τὴν γῆν γονιμωτάτην. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Βεζουβίου ὁ τόπος διοιαῖται μὲν ὥδαιον κῆπον.

2) **Ἡ ἀνατολικὴ παραλία** τῆς χερσονήσου εἶναι στενὴ καὶ πιωχὴ εἰς βροχάς, ἀλλ᾽ ὅχι ἄγονος. Ἀρκεταὶ ἔκτασεις καλύπτονται μὲ ἐλαιῶνας, ἀμπέλια καὶ κήπους διπωροφόρων δένδρων. Τὸ **Βάρι** (130) εἶναι ἡ μεγαλυτέρα πόλις τῆς παραλίας ταύτης. Τὸ **Βρινδήσιον** (40) εἶναι ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου, ὃστις συνδέει τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην μὲ τὴν θαλασσίαν δόδον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀσίαν.

γ) **Ἄλι νῆσοι.**

Ἡ **Σικελία** ἔχει σχῆμα τριγώνου (ἀρχ. Τρινακρία), χωρίζεται δὲ ἀπὸ τῆς χερσονήσου διὰ τοῦ στενοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσήνης καὶ εἶναι καθ' ὅλοκληρίαν ὀρεινή. Παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἀκτὴν ἡ **Αἴτνα**, ὑψηλοτέρα κατὰ 300 μ. ἀπὸ τὸν ἴδιον μας Ὀλυμπὸν, εἶναι ἡφαίστειον ἐνεργόν, ὅπως καὶ ἡ νῆσος **Στρόμπολι** βορείως τῆς Σικελίας. Διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς ἡ νῆσος τὸ πάλαι προσείλκυσε πολλοὺς ἀποίκους Ἑλληνας, ὅπως καὶ ἡ κάτω Ἰταλία, εἰς τὴν διποίαν ὑπάρχουν ἀκόμη χωρικοὶ διμιούντες τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον (Μεγάλη Ἑλλάς). Μὲ τεχνητὴν ἀρδευσιν ἡ καλλιέργεια εὐδοκιμεῖ παράγονται δὲ πρὸ πάντων σιτηρά, ἀραβόσιτος, οίνοι, μῆλα, ἔλαια καὶ βαμβάκι. Παρὰ τὸν **Ἀκράγαντα** (30) ὑπάρχουν κοιτάσματα θείου, τὰ πλουσιώτερα τῆς Εὐρώπης. Εἰς ἀσφαλῆ δόμον τῆς βορείας παραλίας τὸ **Παλέρμον** (390) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου, εἰς τὸν μεταξὺ δὲ αὐτῆς καὶ τῆς Καλαβρίας πορθμὸν ἡ **Μεσσήνη** (180) εἶναι ὁ κύριος λιμὴν διὰ τὴν ἔξαγωγὴν ἐσπεριδοειδῶν, προπάντων λεμονίων. Ἡ πόλις τὸ 1908 εἶχε καταστραφῆ ἀπὸ φοβερὸν σεισμόν. Εἰς τὸν πρόποδας τῆς Αἴτνης, ἐν εὐφοριωτάτῃ πεδιάδι κείται ἡ **Κατάνη** (220) νοτίως δὲ αὐτῆς αἱ **Συρακοῦσαι** (50).— Νοτίως τῆς Σικελίας ἡ νῆσος **Μελίτη** ἢ **Μάλτα** καλλιέργειται ἐπιμελῶς (πορτοκάλια, πατάτες, λαχανικά), κατέχεται δὲ ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν διὰ τὴν σπουδαίαν θέσιν τῆς.

Ἡ **Σαρδηνία** ἔστι μὲ τὴν Σικελίαν κατὰ τὴν ἔκτασιν εἶναι νῆσος ὀρεινή, πλουσία εἰς μέταλλα· διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς

εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν οπηνοτροφίαν καὶ τὴν μεταλλουργίαν. Εἰς τὴν παραλίαν καταγίνονται εἰς τὴν ἀλιείαν σαρδελλῶν κλπ. Σπουδαιοτέρα πόλις εἶναι τὸ **Καλλιάρι** (90). Ἡ **Κορσική**, ἵση μὲ τὴν Κορήτην κατὰ τὴν ἔκτασιν, εἶναι δῆμοίως δρεινή, κατέχεται δὲ ύπο τῶν Γάλλων.

Ἡ **Ἐλβα** ἔχει πλούσια δρυγεῖα σιδήρου.

3. Λαδὸς καὶ πράτος.

Ολη ἡ Ἰταλικὴ χερσόνησος ἀποτελεῖ ἐν κράτος, τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας. Μόνον ἐπὶ τῶν Ἀπεννίνων ὑπάρχει μικρὰ δημοκρατία ἀνεξάρτητος, ἡ τοῦ Ἀγίου Μαρίνου, μὲ 12 χιλ. κατ.

Ἐνιαῖος, ὅπως τὸ κράτος, εἶναι καὶ ὁ λαὸς τῆς Ἰταλίας. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι ἦσαν Ἰταλοί, Τυρρηνοί, Ἐλληνες κλπ. Διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ρωμαίων, οἵ διοῖοι κατέκτησαν ὅλην τὴν χερσόνησον, ἀπετελέσθη ἐξ αὐτῶν εἰς λαός, δ ὅποιος ἐλάλει τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ εἶχε κοινὰ ἥμη καὶ ἔθιμα. Ἀλλὰ κατὰ τὸ τέλος τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα διάφοροι ἔνοι λαοὶ ἐπέδραμον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐγκατασταθέντες ἐν αὐτῇ ἀνεμείχθησαν μετὰ τῶν παλαιῶν κατοίκων: Λογγοβάρδοι καὶ ἄλλοι γερμανικοὶ λαοὶ εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν (Λομβαρδία), Νορμανδοὶ καὶ Ἀραβες εἰς τὴν νότιον. Ἐκ τῆς ἀναμείξεως ταύτης προέρχεται κάποια σωματικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν βιορείων καὶ τῶν νοτίων Ἰταλῶν. Εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ὁ λαὸς εἶναι ἀνεπτυγμένος, ἐργατικὸς καὶ φιλότεχνος. Τούναντίον εἰς τὴν νότιον Ἰταλίαν ὑπάρχουν πολλοὶ ἀγράμματοι καὶ νοθροί μεταξὺ τοῦ λαοῦ. Ὁλοι ὅμως ὅμιλοι μίαν γλῶσσαν, τὴν Ἰταλικήν, ἡ δοπία εἶναι θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας λατινικῆς, καὶ ἀναγνωρίζουν τὸν Πάπαν ὡς ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας των.

Ἐπειδὴ ἡ Ἰταλία εἶναι πυκνὰ κατοικημένη, δὲν ἐπαρκεῖ ὅπως διαθρέψῃ καὶ συντηρήσῃ τὸν κατοίκους της. Διὰ τοῦτο πολλοὶ Ἰταλοὶ ἀποδημοῦν δι' ἐργασίαν εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, πολλοὶ δὲ μετηνάστευσαν ἀπὸ ἐτῶν εἰς τὴν Ἀμερικήν. Ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ χώρα τῆς Εὐρώπης, ἡ ὅποια ἔχει τοὺς περισσοτέρους μετανάστας.

Διὰ ν' ἀποκτήσῃ πλειότερον ἔδαφος, ἡ Ἰταλία τὸ 1910 ἀνέλαβε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἀφήρεσε παρ' αὐτῆς τὴν **Τριπολίτιδα** καὶ τὴν **Κυρηναϊκὴν** ἐν τῇ βορείῳ Ἀφρικῇ. Ἀλλ' ἔνεκα τοῦ θερμοῦ κλίματος αἱ χῶραι αὗται δὲν εἶναι κατάλληλοι

δι' ἐγκατάστασιν εὐρωπαίων. Τότε ἡ Ἰταλία κατέλαβε προσωρινῶς τὴν **Ρόδον** καὶ τὰς ἄλλας **Δωδεκανήσους**, ἀλλ' ἔξαρκολουθεῖ νὰ κατέχῃ αὐτὰς διὰ τῆς βίας, ἐν ᾧ οἱ κάτοικοι των εἰναι Ἐλληνες καὶ ποθοῦν τὴν ἔνωσίν των μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

4. Οἰκονομικοὶ πόροι.

Ἡ σπουδαιοτέρα πηγὴ βιοπορισμοῦ τῆς Ἰταλίας εἶναι ἡ γεωργία καὶ ἡ κηπουρική, αἱ δόποιαι ἀπασχολοῦν τὰ 2/3 τῶν κατοίκων. Ἀλλὰ τὰ προϊόντα αὐτῆς δὲν ἔξαρκοῦν πρὸς διατροφὴν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ Ἰταλία εἰσάγει σῖτον. Τὸ κύριον δημητριακὸν προϊὸν τῆς χώρας εἶναι ὁ ἀραβόσιτος. Ἀνεπτυγμένη πολὺ εἶναι ἡ δενδροκομία. Ὁλόκληροι περιοχαὶ φαίνονται ὡς εἰς κῆπος διπλωμάτων δένδρων. Ἡ εὐρεῖα διάδοσις τῆς μορέας καθιστᾶ τὴν ἵταλικὴν βομβικοτροφίαν τὴν σπουδαιοτέραν τῆς Εὐρώπης. Ἡ μέση καὶ νότιος Ἰταλία εἶναι πλούσιαι εἰς ποίμνια προβάτων καὶ αἴγαν, τρέφουν δὲ καὶ πολλὰς ὅρνιθας. Εἰς διατροφὴν τοῦ πληθυσμοῦ συντελεῖ πολὺ καὶ ἡ ἀλιεία (σαρδέλλαι, τόννοι κλπ.) οἱ Ἰταλοὶ εἶναι οἱ ἐπιτηδειότεροι ἀλιεῖς τῆς Μεσογείου. Ἡ δρυνητορυζχία σιδήρου (Ἐλβα) θείου (Σικελία), μαρμάρου (Καρράρα) ἐνεργεῖται δραστηρίως. Γαιάνθρωπες εἰσάγονται ἔξωθεν, ἐξ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας. Εἰς τὰς τέχνας δὲ Ἰταλὸς ἐπιδεικνύει μεγάλην ἰδιοφυΐαν (ὅργανα μου-

Eἰκ. 17. Χάρτης διαδόσεως διπλωμάτων δένδρων ἐν Ἰταλίᾳ.

σικά, γλυπτική, κεραμευτική, κομψοτεχνία, χρυσοχοΐα), εἰς τὴν βόρειον δὲ Ἰταλίαν ἡ *βιομηχανία* ἀκμάζει, καθὼς καὶ τὸ *ἔμπορον*.—Διὰ τὰς φυσικὰς καλλονάς της, τὸ γλυκὺν κλῖμα, καθὼς καὶ διὰ τὰς ἀρχαιότητας καὶ τὰ ἀξιόλογα μουσεῖα ἡ Ἰταλία ἔχει ζωηγόλαν κίνησιν ξένων.

5. Τὸ ἔμπορον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Μὲ τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἰταλία εὑρίσκεται εἰς στενάς ἐμπορικὰς σχέσεις. Ἐξ αὐτῆς προμηθευόμεθα ὑφάσματα, ρύζι, θειάφι, κηπικὰ προϊόντα, καρτί, καπέλλα κλπ. εἰσάγομεν δὲ εἰς αὐτὴν καπνόν, κουκούλια, δέρματα ἀκατέργαστα καὶ δρυκτά.

6. *Ασκήσεις.* 1. Λιατὶ ἡ πεδιάς τοῦ Πάδου ἔχει φυτὰ θάλλοντα μόνον κατὰ τὸ θέρος, ἢ δὲ λοιπὴ Ἰταλία φυτὰ ἀειθαλῆ; Λιατὶ καὶ εἰς τὰς ὅζθας τῶν λιμνῶν τῆς ἄνω Ἰταλίας εὑρίσκονται ὅμοιώς φυτὰ ἀειθαλῆ; 2. Ὑπολόγισε τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἄνω Ἰταλίας: ἐπὶ 45000 τ. χλ. κατοικοῦν 8850000 ἀνθρώπων. Λιὰ τίνας λόγους ἡ Ἀνω Ἰταλία δύναται νὰ συντηρῇ τόσον πυκνὸν πληθυσμόν; 3. Καθόρισε ἐκ τοῦ πίρακος (εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου) κατὰ ποσοστὰ τὴν χορηγιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἰταλίας διὰ τὴν καλλιέργειαν. Σύγκρινε αὐτὴν μὲ τὴν τῆς Ἑλλάδος. 4. Περιγράψε τὴν διαδρομὴν τῶν ἀκολούθων σιδηροδρομικῶν γραμμῶν τῆς Ἰταλίας: α) Τονούρου-Μιλάνου-Βενετίας, β) Μιλάνου-Γερούνης Ρώμης-Νεαπόλεως-Μεσσίνης-Κατάνης. γ) Μιλάνου-Ἀγριόνας-Βρινδησίου. 5. Ταξείδιον ἐκ Πειραιῶς εἰς Ρώμην διὰ Βρινδησίου.

3. Η ΠΥΡΗΝΑΪΚΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ

Ισπανία : 505 000 τ.χμ. 22,5 ἑκατ. κατ. 44 κατὰ 1 τ.χμ.

--	--

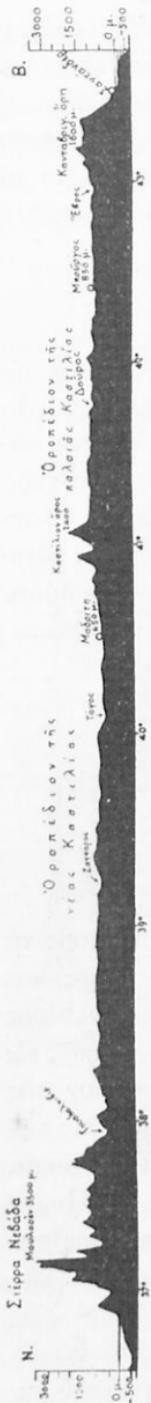
Πορτογαλία : 93 000 τ.χμ. 6,5 ἑκατ. κατ. 71 κατὰ 1 τ.χμ.

--	--

Ἑλλάς : 130 000 τ.χμ. 6,5 ἑκατ. κατ. 50 κατὰ 1 τ.χμ.

--	--

1. Ὁρισε τὴν θέσιν τῆς Ηνωμηναϊκῆς χερσονήσου ἐν τῇ Εὐρώπῃ. 2. Ποῖος πορθμὸς κωρίζει τὴν χερσόνησον ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν καὶ ποῖαι θάλασσαι ἐνοῦνται κατ' αὐτόν; 3. Ποῖα δρή-

Eik. 18. Κάθετος τομή διά τῆς Πυρηναϊκῆς Χερσονήσου ἀπὸ Ν. πρὸς Β.

ζουν τὴν χερσόνησον ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην; Μέτρησε τὸ μῆκος τῶν Πυρηναίων καὶ σύγκριετο μὲ τὸ τοῦ Αἴμουν. 4. Ποῖαν αἱ ὑψηλότεραι κορυφαὶ τῶν Πυρηναίων καὶ τῆς Σιέρας Νεβάδας καὶ ποῖον τὸ ὄψος αὐτῶν; 5. Ὁρόμασε τοὺς ποταμοὺς τῆς χερσόνησον καὶ περίγραψε τὸν δύον αὐτῶν καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν δροσειρῶν. 6. Σύγκριε καὶ ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν τὴν Ισλαίαν καὶ τὴν Πορτογαλλίαν μὲ τὴν Ἑλλάδα.

1. Θέσις, ὅνομα καὶ ἔκτασις.

Ἡ Πυρηναϊκὴ χερσόνησος ἔκτείνεται μεταξὺ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὡκεανοῦ, ἀποτελοῦσα γέφυραν, ἡ ὥποια φέρει ἐκ τῆς Ευρώπης πρὸς τὴν Ἀφρικήν. Τὸ ὅνομά της ἡ χερσόνησος ἔχει ἐκ τῆς δροσειρᾶς τῶν Πυρηναίων, ἡ ὥποια συνεχής καὶ ἀδιάσπαστος ἀποφράσσει αὐτὴν ἀπὸ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης.

Ἡ Πυρηναϊκὴ χερσόνησος ἔχει περίπου σχῆμα τετραγώνου καὶ εἶναι σχεδὸν διπλασία εἰς ἔκτασιν ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον· ἀλλ᾽ ἔχει μόνον τὰ 3/4 τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς· διότι εἶναι πολὺ δρεινή.

2. Μορφὴ τοῦ ἔδαφους. Διαίρεσις τῆς χερσόνησου.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χερσόνησον, τὸ κεντρικόν, κατέχεται ἀπὸ ὑψηλὸν δροπέδιον, τὸ ὥποιον ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν περιστοιχίζεται ἀπὸ βουνά καὶ εἰς τὸ μέσον διασχίζεται ὑπὸ μακρᾶς δροσειρᾶς (Καστίλια ὁρη). Πρὸς τὰ ΒΑ καὶ Ν τὸ δροπέδιον κατέχεται εἰς βαθύπεδα, τῶν ὥποιων τὸ μὲν πρὸς τὰ ΒΑ περικλείεται ἀπὸ τὰ Πυρηναῖα (βαθύπεδον τοῦ Ἐβροῦ), τὸ δὲ πρὸς Ν ἀπὸ τὰ Ἀνδαλούσια (βαθύπεδον τοῦ Γουαδαλκιβίο). Πρὸς τὴν Μεσόγειον, ως καὶ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὡκεανόν,

ἐκτείνονται πεδιναὶ παραλιακαὶ ζῶναι. Τὰ τμήματα ταῦτα διαφέρουν πολὺ μεταξύ των ὡς πρὸς τὸ κλῖμα καὶ τὴν βλάστησιν· διὰ τοῦτο διὰ καθὲν ἔξι αὐτῶν θὰ κάμωμεν ἴδιαίτερον λόγον.

Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς χερσονήσου ($\frac{5}{6}$) καταλαμβάνει ἡ Δημοκρατία τῆς Ἰσπανίας, εἰς τὴν δόποιαν ἀνήκουν καὶ αἱ ἀνατολικῶς αὐτῆς κείμεναι νῆσοι· τὸ δυτικὸν μέρος κατέχει ἡ Δημοκρατία τῆς Πορτογαλλίας.

3. Φυσικαὶ περιοχαί.

α') Τὰ Πυρηναῖα ἐκτείνονται ἔξι Α πρὸς Δ εἰς τόσον μῆκος, ὃση εἶναι ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Τανάρου, καὶ πρὸς Β μὲν καταπίπτουν ἀποτόμως, πρὸς Ν ὅμως παρεκτείνονται εἰς ἀποκρήμνους διακλαδώσεις. Ἡ βορεία πλευρὰ τῶν Πυρηναίων, ἡ δόποια ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν, εἶναι πλουσία εἰς δάση, διότι ἔχει πολλὰς βροχάς, τοῦνταντίον ἡ νοτία πλευρά, ἡ δόποια ἀνήκει εἰς τὴν Ἰσπανίαν, εἶναι γυμνὴ ἀπὸ δύση. Τὰ νέφη δηλαδή, τὰ δόποια ὁ ἄνεμος μετακινεῖ ἀπὸ τὴν θάλασ-

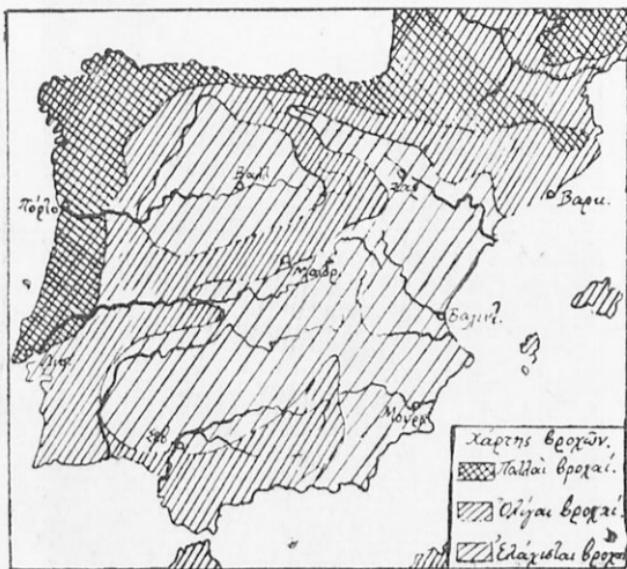
Εικ. 19.

σαν πρὸς τὴν Ἑηράν, φθάνοντα ἀπὸ τὰς βορείας πεδιάδας εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα ὅρη, συναντοῦν ψυχρότερα στρώματα ἀέρος καὶ τότε οἱ ὑδρατμοί των συμπυκνοῦνται καὶ πίπτουν τὸ μὲν ὅρεος ὡς βροχή, τὸν δὲ χειμῶνα ὡς κιόνι. (Διὰ τοῦτο καὶ γενικῶς εἰς τὰ βουνὰ πίπτουν περισσότεροι βροχαὶ καὶ εἰς αὐτὰ ἔχουν τὰς πηγάς των οἱ ποταμοί). Ὁμεν ὅταν τὰ νέφη φθάνουν εἰς τὴν νοτίαν πλευράν, εἶναι πλέον κατέηρα. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ χωρία εἶναι ἀραιότατα ἐπ' αὐτῆς. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος των τὰ Πυρηναῖα εἶναι ἀδιάβατα· μόνον εἰς τὰ ἄκρα των κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ὑπάρχουν ὄδοι, αἱ δόποιαι συνδέουν τὴν Ἰσπανίαν μὲ τὴν Γαλλίαν.

β') Τὸ βαθύπεδον τοῦ Ἔβρου περιβάλλεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά. Διὰ τοῦτο ἔχει κλῖμα ἡπειρωτικὸν καὶ εὑρεῖται αὐτοῦ ἐκ-

τάσεις είναι ἄδενδροι καὶ γυμναὶ ἀπὸ κάθε φυτικὴν βλάστησιν.
Ἄλλ' ὅπου διώρυγες διακλαδοῦνται ἀπὸ τὸν Ἔβρον καὶ τοὺς παραποτάμους του, ἐκεῖ μὲ τεχνητὸν πότισμα ἡ γῆ ἀποδίδει καρποὺς (γεωργία). Πρωτεύουσα τῆς περιφερείας είναι ἡ **Σαραγόσα** (150) κειμένη ἐπὶ τῆς σπουδαίας ὁδοῦ, ἡ δοπία ἐκ τῆς Γαλλίας ἄγει πρὸς τὸ δροπέδιον.

γ') **Τὸ δροπέδιον** καταλαμβάνει σχεδὸν τὰ $\frac{2}{3}$ τῆς χερσονήσου. Διὰ τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν Καστιλίων ὁρέων διαιρεῖται εἰς **Παλαιὰν** καὶ **Νέαν Καστιλίαν**. Εἶναι τόσον ἐκτεταμένον καὶ περιφραγμένον ὑπὸ ὁρέων τὸ δροπέδιον τοῦτο, ὥστε διατελεῖ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θαλασσίων ἀνέμων καὶ ἔχει κλῖμα ἡπει-

Εἰκ. 20.

φωτικόν. Ἐν ᾧ ἡ δυτικὴ παραλία κατακλύζεται ἀπὸ βροχάς, τὸ δροπέδιον τοῦναντίον πάσχει ἀπὸ λειψυδρίαν καὶ οἱ ποταμοί, οἱ δόποιοι ἔχουν διανοίξει εἰς τὸ ἔδαφος στενάς καὶ βαθείας καράδοας, είναι πτωχοὶ εἰς νερὰ καὶ δὲν ἡμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς πλωταὶ ὀδοὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν. Τόση είναι ἡ ξηρασία καὶ δικαύσων τοῦ δροπεδίου κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, ὥστε μία ισπανικὴ παροιμία λέγει «τρεῖς μῆνες κειμώνας καὶ ἐννέα μῆνες κόλασις!». Ἐκ τούτου τὸ πλεῖστον τῆς χώρας είναι ἄδενδρος στέπη,

Γ. Α. Μέγα, Γεωγραφία Β' γνυμ. Ε ὡ πη ἐκδ. α' 1932.

4

εἰς τὴν ὅποιαν μόνον ποίμνια εὑρίσκουν διάγην τροφήν (Μερινὰ πρόβατα, ἔχοντα λεπτότατον καὶ βραχὺ τρίχωμα). Ἀλλ' ὅπου τὸ ἔδαφος μὲ τεχνητὸν πότισμα ἐπιδέχεται καλλιέργειαν, ἐκεῖ εὐδοκιμοῦν πολὺ τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι, τὰ ὄσπρια καὶ τὸ λινάρι. Εἰς τὰς βαθείας κοιλάδας τῶν ποταμῶν εὑρίσκονται καὶ ἐλαιῶνες, εἰς δὲ τὰ ἄκρα τοῦ δροπεδίου τὰ βουνὰ σκεπάζονται μὲ μεγάλα δά-

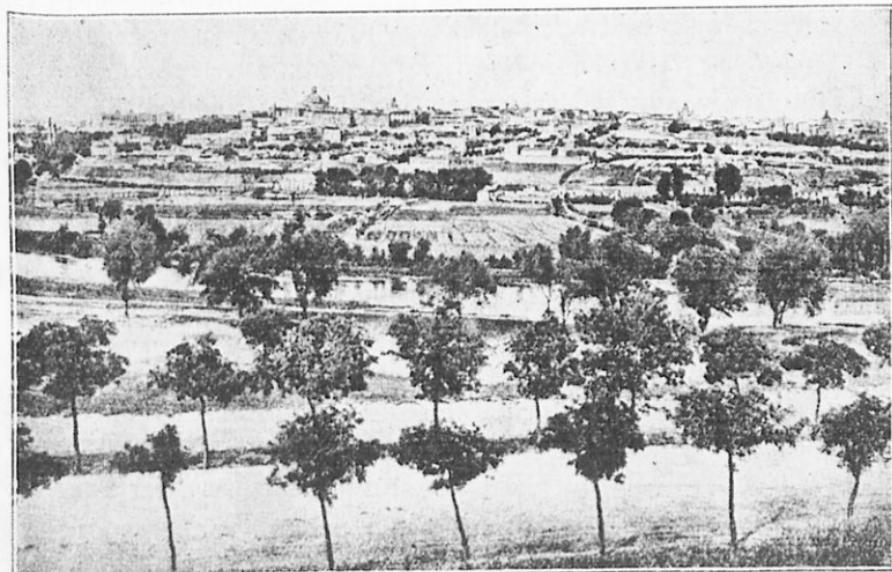
Eἰκ. 21. Φελλοδρῦς.

ση φελλοδρυῶν, ἀπὸ τὸν φλοιὸν τῶν ὅποιων ἐξάγεται ὁ φελλός, τὸν ὅποιον γνωρίζομεν.

Ἐνεκα τούτου τὸ δροπέδιον κατοικεῖται ἀραιά· οἱ συνοικισμοὶ εἶναι μεγάλα χωρία, ἀπέχοντα πολὺ ἀπὸ ἀλλήλων. Αἱ ἀπότομοι μεταβολαὶ τῆς θερμοκρασίας, φθάνουσαι μέχρις 20° , εἶναι δ λόγος, διὰ τὸν ὅποιον ὁ Καστιλὸς συνήθως ἐξέρχεται τῆς οἰκίας

του μὲ τὴν κουβέρτα. Πηγὴ πλούτου διὰ τὴν χώραν εἶναι τὰ **μέταλλα**, τὰ δόποια κορύπτουν τὰ βουνά της. Τὰ Κανταβρίγια ὅρη πρὸς Β. εἶναι πλουσιώτατα εἰς σιδηροῦχα ὁρυκτὰ καὶ γαιάνθρακας, ἡ δὲ Σιέρρα Μορένα (Μαῦρο Βουνό) πρὸς Ν. εἰς χαλκὸν καὶ ὑδράργυρον. Ἀλλ' ἡ ἐκμετάλλευσίς των εἶναι περιωρισμένη διὰ τὴν ἔλλειψιν κεφαλαίων καὶ μέσων συγκοινωνίας.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς Παλαιᾶς Καστιλίας εἰς ὕψος 800 μ. κεῖται τὸ **Βαλαδόλιδον** (80). Εἰς τὴν Νέαν Καστιλίαν, εἰς ὕψος 650 μ. κεῖται ἡ **Μαδρίτη** (850), ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἰσπανίας, μία ἐκ τῶν ὀραιοτάτων πόλεων τῆς Εὐρώπης μὲ εὐ-

Εἰκ. 22. Τὸ ὄροπέδιον τῆς Καστιλίας μὲ τὴν Μαδρίτην εἰς τὸ βάθος.

θείας ὄδοις καὶ ὀραίας οἰκοδομάς. Διὰ τὴν κεντρικήν της θέσιν εἶναι τὸ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς χερσονήσου. Είναι δὲ καὶ κέντρον πνευματικῆς κινήσεως μὲ τὰς σχολὰς καὶ τοὺς πολλοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυρούς της. Ὁχι μακρὰν τῆς Μαδρίτης κεῖται τὸ **Τολέδον** (25), ἡ παλαιὰ πρωτεύουσα τῆς Καστιλίας.

δ') **Τὸ βαθύπλεδον τοῦ Γουαδαλκιβίρ** (Ανδαλουσία) περικλείεται μεταξὺ τῆς Σιέρρας Μορένας καὶ τῶν Ἀνδαλουσίων ὁρέων, ἀλλ' εἶναι ἀνοικτὸν πρὸς τὸν Ὡκεανόν. Είναι ὅμως ἡ

χώρα τόσον θεομή, ώστε δύμοιάζει περισσότερον μὲ τὴν Ἀφρικήν, πρὸς τὴν δύοιαν πλησιάζει. Ἐκ τούτου δύο μόνον ἐποχαὶ διακρίνονται εἰς αὐτήν· ἡ ἐποχὴ τῶν βροχῶν ἀπὸ Ἰανουαρίου-Ιανουαρίου καὶ ἡ ἐποχὴ τῆς ξηρασίας ἀπὸ Ἰανουαρίου-Οκτωβρίου· συμβαίνει μάλιστα καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος νὰ μὴ βρέξῃ καθόλου (**Ἀφρικανικὸν κλῖμα**). — Ἐχει δύμως τόσον εὔφορον ἔδαφος, ώστε ὅπου τοῦτο ἀρδεύεται μὲ τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ (Οὐέντ-έλ-Κεμπίρ=μεγάλος ποταμὸς), προσλαμβάνει ὅψιν παραδείσους, εἰς τὸν δύοιν θάλλουν ἀναμίξ τὰ φυτὰ τῆς Εὐρώπης μὲ τὰ φυτὰ τῆς Ἀφρικῆς· ἀμπέλια καὶ ὀπωροφόρα δένδρα, φυτεῖαι ἀπὸ ζαχαροκάλαμον καὶ βάμβακα, φράκται ἀπὸ ἀνθάνατα καὶ φραγκοσυκίες, ὑψηλοὶ φοίνικες δίδουν ὅψιν μοναδικὴν εἰς τὴν χώραν. Ὅπου δύμως λείπει ἡ ἀρδευσίς, ἔκτείνονται πάλιν στέπαι, αἱ δύοιν μόνον διὰ τὴν βισκήν τῶν ζώων εἶναι χοήσιμοι (πρόβατα, ἵπποι, ὄνοι, ήμίονοι). Εἰς τὰ λιβάδια τῶν πέριξ βουνῶν τρέφονται ταῦροι διὰ τὰς ταυρομαχίας, εἰς τὰς δύοιας διασπανὸς εὐρίσκει εὐχαρίστησιν.

Παρὸν τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ ἡ χώρα εἶναι βαλτώδης. Ἄλλ' εἶναι τόσον εὐρεῖα καὶ βαθεῖα ἡ κοίτη αὐτοῦ, ώστε τὰ πλοῖα φθάνουν μέχρι τῆς **Σεβίλλης** (200). Ἐκ τούτου ἡ πόλις εἶναι σπουδαιότατον κέντρον ἐμπορίου. Μεγαλοπρεπὴ οἰκοδομήματα ἐν αὐτῇ ἐνθυμίζουν τοὺς χρόνους, κατὰ τοὺς δύοιν τῆς χερσόνησος εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ἀράβων (Μαύρων). Κέντρον ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ ἦτο βιορειότερον καὶ ἡ **Κορδούνη** (80), ἡ δύοια καὶ σύμερον ἀκμάζει μὲ τὰ πλησίον αὐτῆς μεταλλεῖα σιδήρου καὶ γαιάνθρακος. Ἡ παλαιὰ φοινικικὴ ἀποκία **Κάδιξ** εἶναι σπουδαῖος ἐμπορικὸς λιμένη.

ε) **Τὰ Ἀνδαλούσια** δρη ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ στενὸν τοῦ Γιβραλτάρο, ἀλλὰ τὸ μεγαλοπρεπέστερον τμῆμά τωγ εἶναι ἡ **Σιέρρα Νεβάδα** (τ. ἐ. δρος χιονοσκεπές), ἡ δύοια καταπίπτει ἀποτόμως πρὸς τὴν Μεσόγειον καὶ ἔχει κορυφὰς ὑψηλοτέρας ἀπὸ τὸν Ὁλυμπὸν (Μουλασὲν 3480 μ.). Τὰ Ἀνδαλούσια εἶναι πλούσια εἰς μεταλλεύματα ἀργύρου καὶ μολύβδου. Μεταξὺ παραφυάδων τῶν βουνῶν ὑπάρχουν μικρὰ ὁροπέδια· ἐκ τούτων τὸ τῆς Γρανάδας καλλιεργεῖται μὲ ἔξαιρετικὴν ἐπιμέλειαν. Εἰς τὰ περιβόλια, τὰ δύοια ποτίζονται καλῶς, εὐδοκιμοῦν πολὺ τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ δημητριακά. Ἡ πόλις **Γρανάδα** (100) ἐπὶ αἰώνας ἦτο ἡ

πρωτεύουσα τῶν Μαύρων. Τὰ λεύφανα τῆς Ἀλάμπρας, μεγαλοπρεποῦς ἀνακτόρου, διατηρούμενα μέχρι σήμερον, προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν.

ς) *Tὰ πρὸς τὴν Μεσόγειον παράλια* ἔχουν γλυκύν, ὑγρὸν χειμῶνα καὶ θερμόν, ἔηρὸν θέρος (Μεσογειακὸν κλῖμα). ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος κατὰ τὸ θέρος ἀρδεύεται τεχνητῶς, εἶναι πολὺ εὔφορον. Ἐξαιρετικῶς εὔφορος εἶναι ἡ στενὴ παραλία εἰς τὸν πρόποδας τῶν Ἀνδαλουσίων δρέων, ὅπου καλλιεργεῖται ζαχαροκάλαμον, ὃντις καὶ βαμβάκι· περὶ τὴν **Μαλάγαν** (160) παρασκενάζεται ἐκλεκτὸς οἶνος.—Δύο περιοχαὶ βιορειότερον, ἡ τῆς **Μουρ**.

Εἰκ. 23. Λάσος φοινίκων εἰς τὴν ἀρατολικὴν ζώνην τῆς Ἰσπανίας, μοναδικὸν ἐν Εὐρώπῃ.

νίας (150) καὶ ἡ τῆς **Βαλεντίας** (270), ἀποτελοῦν πραγματικὰς ὁάσεις διὰ τὴν χερσόνησον. Εἰς τὸν κήπους τῆς Μουρκίας αἱ φοινικέαι ὠριμάζουν τὸν καρπούς των. Εἰς τὰ περίχωρα τῆς Βαλεντίας ἡ γονιμότης τῶν κήπων εἶναι παροιμιώδης· τὸ στέλεχος τοῦ ἀρσβοσίτου φθάνει εἰς ὕψος 6-7 μέτρων καὶ τὸ χόρτον

ήμπορει νὰ θεοισθῇ καὶ 10 φοράς τὸν χρόνον. Παραγέται δὲ καὶ μέταξα, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεπτύχθη ἡ μεταξουργία.—Καὶ εἰς τὸ βόρειον μέρος τῆς παραλίας, τὴν λεγομένην **Καταλανίαν**, εὐδοκιμοῦν πολὺ ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ λεπτοκαρφά. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ γειτονικὰ ὅρη ἔξαγονται γαιάνθρακες, ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία τῶν βαμβακερῶν ἵδια ὑφασμάτων καὶ ἐκ τούτου ἡ **Βαρκελόνη** (770) κατέστη σπουδαιότατον κέντρον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου. Ἡ Καταλανία εἶναι ἡ πυκνότερον κατφκημένη περιοχὴ τῆς Ἰσπανίας.—Ἐπὶ μικρᾶς βραχώδους χερσονήσου τὸ **Γιβραλτάρ** (30), εἶναι ἡ «κλεὶς τῆς Μεσογείου», καὶ ἀπὸ 200 ἑτῶν εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλῶν.

ζ) Τὰ πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν παράλια.

Τὰ βόρεια παράλια τῆς χερσονήσου ἀποτελοῦν στενὴν λωρίδα κατὰ μῆκος τῶν Κανταβριῶν ὁρέων, τὰ δποῖα ἐκτείνονται ὡς συνέχεια τῶν Πυρηναίων. Εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς θαλασσίους ἀνέμους καὶ ἔχουν γλυκὺν χειμῶνα, δροσερὸν θέρος καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἀφθόνους βροχάς. Διὰ τοῦτο τὰ δύωροφόρα δένδρα καὶ τὰ δημητριακὰ εὐδοκιμοῦν πολύ, τὰ δὲ λιβάδια εἰς τὰ πλάγια τῶν βουνῶν εἶναι καταλλήλοτατα διὰ τὴν κτηνοτροφίαν. Κρασὶ ἀπὸ μῆλα εἶναι τὸ ἐγχώριον ποτόν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ βουνὰ εἶναι πλουσιώτατα εἰς σιδηροῦχα δρυκτὰ καὶ γαιάνθρακας, ὑπάρχουν πολλὰ μεταλλεῖα καὶ μεγάλη ἔξαγωγὴ δρυκτῶν γίνεται ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦ **Βιλμπάο** (150).

Τὰ δυτικὰ παράλια (Πορτογαλλία) εὑρίσκονται δμοίως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θαλασσίου αλίματος καὶ ἔχουν πλουσιωτάτας βροχάς. Εἰς τὸ βόρειον μέρος, τὸ δποῖον εἶναι λοφῶδες καὶ πυκνὰ κατφκημένον, παραγέται πολὺς καὶ ἐπλεκτὸς οἶνος· ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς ἔξαγωγῆς **Πόρτο** (200) καὶ ὁ οἶνος ἔλλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ χώρα ὠνομάσθη Πορτογαλλία. Πυκνὰ κατφκημένη εἶναι καὶ ἡ περὶ τὸν ποταμὸν Τάγον χώρα, ἡ δποία καλλιεργεῖται καλῶς. Παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Τάγου, τὸ δποῖον ὡς θάλασσα ἀνοίγεται καὶ σηματίζει ἔξαιρετον λιμένα, κείται ἐν ὁραιοτάτῃ τοποθεσίᾳ ἡ **Λισσαβών** (580), ἡ πρωτεύουσα τῆς Πορτογαλλίας. Ἀπὸ αὐτὴν ἔχουν τὴν ἀρχήν των αἱ συντομώταται ἀτμοπλοΐαι γραμμαὶ πρὸς τὴν κεντρικὴν καὶ τὴν νότιον Ἀμερικήν, ὡς καὶ τὴν δυτικὴν Ἀφρικήν. Ἡ πόλις τὸ 1755 κατεστράφη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ φοβερὸν σεισμόν. Ο πληθυσμὸς τῶν παραλίων ἀσχο-

λεῖται πολὺ εἰς τὴν ἀλιείαν (σαρδέλλαι). Ἐλλ' ὁ κύριος πόρος ζωῆς τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία καὶ ἡ ἀμπελουργία.

4. Πληθυσμός.

Ἄρχαιότατοι κάτοικοι τῆς χερσονήσου ἦσαν οἱ Ἰβηρες (διὸ Ἰβηρικὴ χερσόνησος). Ἐκ τῆς ἀναμείξεως τῶν Ἰβήρων μετὰ τῶν λαῶν, οἵ δόποι κατὰ καιρούς εἰσέβαλον εἰς τὴν χερσόνησον, προηλθον οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι. Οὗτοι ἀνήκουν, ὡς καὶ οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Γάλλοι, εἰς τοὺς Ρωμανικοὺς ἢ Λατινικὸς λαούς, ἐπειδὴ γλῶσσαν καὶ πολιτισμὸν ἐκληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ρωμαίους, οἵ δόποι εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐπὶ μακρὸν ἐκυριάρχησαν (Εἰκ. 24). Ἀνήκουν δὲ ὅλοι εἰς τὴν Δυτικὴν ἢ Καθολικὴν Ἑκκλησίαν καὶ εἶναι φανατικοί καθολικοί, ὅπως δεικνύει τὸ πλῆθος τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ πέντε αἰῶνας ἦσαν ὑποδουλωμένοι εἰς τοὺς Ἀραβας, οἵ δόποι διεπεραιώθησαν εἰς τὴν χερσόνησον ἐκ τῆς ἀπέναντι Ἀφρικῆς. Οὗτοι ἀνέπτυξαν εἰς τὴν χώραν τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἐλλ' οἱ Ἰσπανοὶ ἐπολέμησαν πολὺ ἐναντίον των καὶ τέλος τοὺς ἐξέβαλον καὶ ἀπὸ τὴν Γρανάδαν, τὸ τελευταῖον καταφύγιον των (1492). Ἀφ' οὗ δὲ ἥλευθερόθησαν, Πορτογάλοι καὶ Ἰσπανοὶ ἐτράπησαν εἰς τολμηρὰς θαλασσοπορίας (Βάσκος δὲ Γάμα, Κολόμβος), ἀνεκάλυψαν «Νέον Κόσμον» πέραν τοῦ Ὡκεανοῦ καὶ συνήθιζοισαν μεγάλα πλούτη καὶ ἐπὶ μακρὸν οἱ κύριοι τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Ἐκυβέρνων δῆμος κακῶς τὰς ἀποικίας των καὶ τέλος τὰς ἔχασαν. Ἐλλ' ἡ γλῶσσά των παρέμεινε καὶ λαεῖται ἀκόμη, ἡ μὲν πορτογαλικὴ εἰς τὴν Βραζιλίαν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ δὲ ἵσπανικὴ εἰς τὴν λοιπὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὸ Μεξικόν (εῦρατε τὰς χώρας ταύτας εἰς τὸν χάρτην). Οἱ λαὸς δῆμος ἀπὸ τὸν εὔκολον τοῦτον πλουτισμὸν ἔγινεν δύνης καὶ περιέπεσεν εἰς πτωχείαν καὶ παρα-

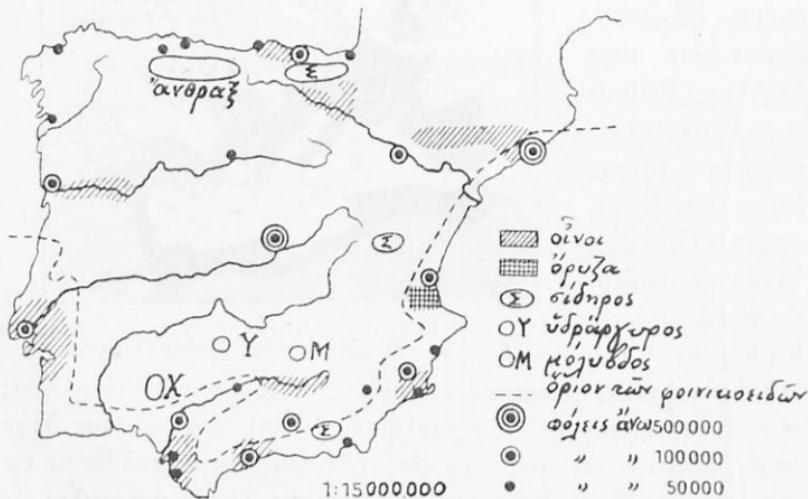
Εἰκ. 24. Τὸ Κράτος τῆς ἀρχαίας Ρώμης.

κλησίαν καὶ εἶναι φανατικοί καθολικοί, ὅπως δεικνύει τὸ πλῆθος τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐπὶ πέντε αἰῶνας ἦσαν ὑποδουλωμένοι εἰς τοὺς Ἀραβας, οἵ δόποι διεπεραιώθησαν εἰς τὴν χερσόνησον ἐκ τῆς ἀπέναντι Ἀφρικῆς. Οὗτοι ἀνέπτυξαν εἰς τὴν χώραν τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα. Ἐλλ' οἱ Ἰσπανοὶ ἐπολέμησαν πολὺ ἐναντίον των καὶ τέλος τοὺς ἐξέβαλον καὶ ἀπὸ τὴν Γρανάδαν, τὸ τελευταῖον καταφύγιον των (1492). Ἀφ' οὗ δὲ ἥλευθερόθησαν, Πορτογάλοι καὶ Ἰσπανοὶ ἐτράπησαν εἰς τολμηρὰς θαλασσοπορίας (Βάσκος δὲ Γάμα, Κολόμβος), ἀνεκάλυψαν «Νέον Κόσμον» πέραν τοῦ Ὡκεανοῦ καὶ συνήθιζοισαν μεγάλα πλούτη καὶ ἐπὶ μακρὸν οἱ κύριοι τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Ἐκυβέρνων δῆμος κακῶς τὰς ἀποικίας των καὶ τέλος τὰς ἔχασαν. Ἐπὶ γλῶσσά των παρέμεινε καὶ λαεῖται ἀκόμη, ἡ μὲν πορτογαλικὴ εἰς τὴν Βραζιλίαν τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ δὲ ἵσπανικὴ εἰς τὴν λοιπὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ τὸ Μεξικόν (εῦρατε τὰς χώρας ταύτας εἰς τὸν χάρτην). Οἱ λαὸς δῆμος ἀπὸ τὸν εὔκολον τοῦτον πλουτισμὸν ἔγινεν δύνης καὶ περιέπεσεν εἰς πτωχείαν καὶ παρα-

κμήν. Ἡ Πορτογαλία διατηρεῖ ἀκόμη ἀρκετὰς ἀποικίας εἰς τὴν Ἀφρικὴν κ.ἄ. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ εἰς ἀμφοτέρας τὰς χώρας εἶναι μικρά, δύο τούλαχιστον αἰῶνας ὅπιστος ἀπὸ τὴν ἄλλην Εὐρώπην. Ἐν ᾧ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς Ἰσπανικὰς πόλεις σχολεῖα, σφαγεῖα, ὑδραγωγεῖα λείπουν, ὅλαι ὅμως ἔχουν τὰ ἔξης δύο: δημόσιον κῆπον διὰ τὸν περίπατον καὶ ἀμφιθέατρον διὰ τὰς ταυρομαχίας, ὅπου ὁ λαὸς συνῳθεῖται διὰ ν' ἀπολαύσῃ τὸ ἄγοιον θέαμα.

5. Παραγωγὴ καὶ ἐμπόριον.

Ο μέγας πλοῦτος τῆς Ἰσπανίας εἶναι τὰ μέταλλα. Εἰς τὴν ἔξαγωγὴν ὑδραγγύδους ἡ Ἰσπανία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν, εἰς τὴν

Εἰκ. 25. Χάρτης τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῆς Πυρηναϊκῆς.

ἔξαγωγὴν δὲ χαλκοῦ καὶ μολύβδου ἔρχεται πρώτη μετὰ τὰς Ἕνωμένας Πολιτείας. Ἀξιόλογος ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ ἔξαγωγὴ σιδηρούχων δρυκτῶν. Εἰς τὴν παραγωγὴν ἔλαίου, ἡ Ἰσπανία εἶναι πρώτη χώρα τῆς Εὐρώπης, εἰς οἶνους δὲ εἶναι δευτέρα μετὰ τὴν Γαλλίαν. Ο περισσότερος φελλός, τοῦ δποίου γίνεται χρῆσις εἰς τὸν κόσμον, προέρχεται ἀπὸ τὰ δάση τῶν φελλοδρυῶν τῆς Πυρηναϊκῆς χερσονήσου. Ἡμεῖς ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν λαμβάνομεν ὁντζι, παστὰ ψάρια, μεταξωτά, δέρματα, φελλόν, εἰσάγομεν δὲ εἰς αὐτὴν χαρούπια καὶ κουκούλια.

6. Ἀσκήσεις. 1. Καθόρισε τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ δρο-

πεδίου καὶ τῶν παραλιακῶν ζωρῶν τῆς Πυρηναϊκῆς χερσονήσου ὡς πρὸς τὸ κλῖμα καὶ τὴν βλάστησιν. 2. Σύγχρονε καὶ ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν τὴν Πυρηναϊκὴν χερσόνησον μὲ τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου. 3. Ποία ἡ χορηγιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλίας διὰ τὴν καλλιέργειαν ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα; (βλ. τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου σχετικὸν πίνακα).

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Αἱ τρεῖς μεγάλαι χερσόνησοι, τὰς ὁποίας ἔξητάσαμεν, ἡ Βαλκανική, ἡ τῶν Ἀπεννίνων καὶ ἡ Πυρηναϊκή, ἀποτελοῦν τὸ νότιον μέρος τῆς εὐρωπαϊκῆς ἥπερον καὶ δύνανται νὰ δονομασθοῦν μὲ ἐν ὄνομα **Νοτία Εὐρώπη**. Καὶ αἱ τρεῖς βρέχονται ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ἀποτελοῦν τὰς **μεσογειακὰς χώρας τῆς Εὐρώπης**.

Ἡ **Μεσόγειος** θάλασσα ἐκτείνεται κατὰ μῆκος ἀπὸ Δ πρὸς Α καὶ διὰ τοῦ μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἀφρικῆς στενοῦ διαιρεῖ-

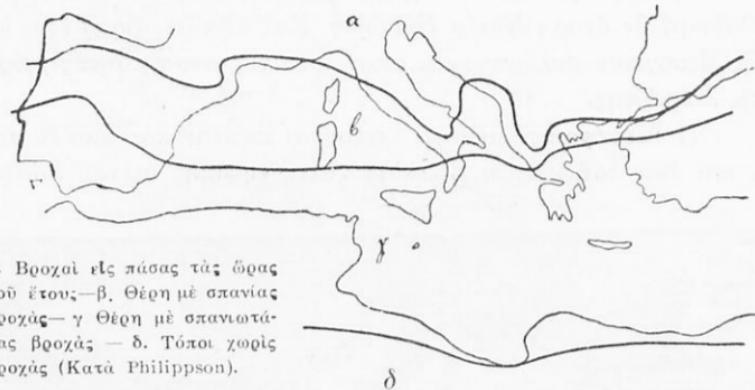

Εἰκ. 26. Χάρτης τῶν μεσογειακῶν χωρῶν.

ται εἰς δύο μεγάλα τμήματα. Ἡ χερσόνησος τῶν Ἀπεννίνων ἔχει κεντρικὴν θέσιν μεταξὺ αὐτῶν καὶ οὕτως ἔχηγεῖται ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἥδυνήθησαν νὰ κυριαρχήσουν δἰλον τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου (Εἰκ. 24). Εἰς ταύτας ἀνήκουν φυσικὰ καὶ αἱ χῶραι τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι βρέχονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων

τῆς Μεσογείου (Όνόμασε τὰς χώρας ταύτας κατὰ τὸν χάρτην ἀρχιέων ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν) (Εἰκ. 26). "Ολαι αἱ χῶραι αὗται ἔχουν κοινά τινα γνωρίσματα, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ πρὸς νότον ἔκτεινόμενα μέρη τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὰς παρεκτεινόμενα μέρη τῆς Ἀσίας. Ἡ διμοιότης δ' αὕτη ἔγκειται κυρίως εἰς τὸ **κλῖμα** καὶ τὴν **φυτικὴν βλάστησιν**.

2. Σύμφωνα πρὸς τὴν νοτιωτέραν των θέσιν αἱ χῶραι τῆς Μεσογείου εἶναι καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους θερμότεραι ἀπὸ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἡ θερμότης δ' αὕτη αὐξάνει ὀλονὲν περισσότερον πρὸς Ν καὶ ΝΑ (Μέση θερμοκρασία Ἰανουαρίου ἐν Βελιγραδίῳ $1,5^{\circ}$, ἐν Θεσσαλονίκῃ 5° , ἐν Ἀθήναις $9,5^{\circ}$. Μέση θερμο-

Εἰκ. 27. Χάρτης βροχῶν τῶν χωρῶν τῆς Μεσογείου.

κρασία Ἰουλίου ἐν Βελιγραδίῳ 22° , ἐν Θεσσαλονίκῃ 26° , ἐν Ἀθήναις 27°). Τὸ οὖσιῶδες ὄμως γνώρισμα τοῦ μεσογειακοῦ κλίματος δὲν εἶναι ἡ ὑψηλὴ αὕτη θερμοκρασία, ἀλλὰ τὸ εἶδος τῆς ἐτησίας διανομῆς τῶν βροχῶν. Αἱ βροχαὶ δηλαδὴ δὲν πίπτουν καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἀλλ' ὅσον κατερχόμεθα νοτιώτερον, τόσον περισσότερον περιορίζονται εἰς τὸν χειμῶνα· εἰς τὰ νοτιώτατα μάλιστα ἄκρα τῶν χερσονήσων ἐπὶ τοία τρίμηνα ἐπικρατεῖ σχεδὸν τελεία ἔηρασία μὲ καταγάλανον οὐρανὸν καὶ καθαρωτάτην ἀτμόσφαιραν καὶ μόνον κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ χειμῶνος πίπτουν βροχαί. Ἐνεκα τούτου οἱ ποταμοὶ παρουσιάζουν στάθμην ὑδάτων πολὺ ἀσταθῆ· οἱ μικρότεροι μάλιστα κατὰ τὸ θέρος ἔηραίνονται ἐντελῶς. Ὡς εἴδομεν, αἱ χειμεριναὶ αὗται βροχαὶ εἶναι ἐκάστοτε

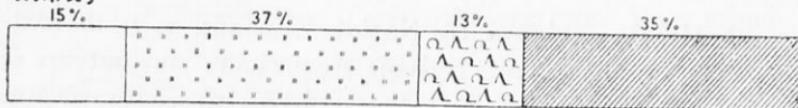
ἀφθονώτεραι ἐπὶ τῶν δυτικῶν πλευρῶν καὶ τῶν τοιῶν χερσονήσων ἢ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην πνέοντες ὑπὲρ τὴν Μεσόγειον ἀνεμοὶ ἔρχονται ἐκ τῶν νοτιοδυτικῶν. 'Αλλ' ἐκ τῶν τοιῶν χερσονήσων μόνον ἡ τῶν Ἀπεννίνων, ἡ ὁποία εἶναι στενή, κατέχεται ὅλη ὑπὸ τοῦ **Μεσογειακοῦ κλίματος**. Τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἑτέρων χερσονήσων, αἱ ὁποῖαι εἶναι μᾶλλον δύκινδεις καὶ δι’ ὑψηλῶν παραλίων δοσειδῶν ἀποκλείονται ἀπὸ τὴν ἐπίδοσιν τῶν θαλασσίων ἀνέμων, ἔχουν τούναντίον **ἡπειρωτικὸν κλίμα**, τὸ ὁποῖον γαρ κτηρίζεται μὲ δξείας ἀντιθέσεις (δροπέδια τῆς Καστιλίας, ἐσωτερικὸν τῆς Βαλκανικῆς).

3. Μεγάλα τμήματα τῆς Νοτίας Εὐρώπης, π. χ. τὸ πλεῖστον τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ιταλικῆς χερσονήσου, συνίστανται ἐξ ἀσβεστολίθου, ὁ ὁποῖος, ὡς εἴδομεν, ἀφίνει τὰ ὕδατα νὰ διηθῶνται ἐκ τούτου τὸ **ἔδαφος** αὐτῶν εἰς εὐρείας ἐκτάσεις εἶναι ἔηρον καὶ γυμνόν, ἡ γυμνότης δ' αὕτη ὑπεβοηθήθη καὶ διὰ τῆς ἀλογίστου καταστροφῆς τῶν δασῶν, ἡ ὁποία ἥρχισε μέν, ὡς ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὸ τέλος τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ δυστυχῶς μέχρι τῆς σήμερον. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἡρασία ἐπεκτείνεται ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ φυτὰ ἔνεκα τοῦ μεγάλου καύσωνος ἔχουν τὰ μάλιστα ἀνάγκην ὑγρασίας, διὰ τοῦτο τὰ **φυτά**, τὰ ὁποῖα εἶναι ἄγρια ἢ αὐτοφυῆ, ἔχουν δργανα ἀνάλογα, ἵνα ἐμποδίζουν τὴν ὑπερβολικὴν ἐξάτμισιν τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔρχεται εἰς αὐτὰ ἀπὸ τὴν δίζαν· ἡτοι **φύλλα τριχώδη** ἢ **δερματώδη** (ἥλιανθος, δάφνη, ἐλαία, φοίνιξ), φύλλα **στενὰ καὶ βελονοειδῆ** (πεύκη, κυπάρισσος, κέδρος) ἢ **ἀκάνθας** (μύρτος), κατασκευὴν κατάλληλον πρὸς **ἀποταμίευσιν** τοῦ ὕδατος (κάκτος, ἀγαύη). Τὰ φυτά, τὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἔχουν συχνὰ ἀνάγκην τεχνητῆς ἀρδεύσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους· τοῦτο ἴσχυε προπάντων διὰ τὰ ἐσπεριδοειδῆ (πορτοκαλιά, λεμονέα), διὰ φοίνικας, μορέας, σακχαροκάλαμον, βάμβακα, δουζαν, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὸν ἀραβόσιτον καὶ τὸν σῖτον, ὡς καὶ διὰ τὴν ἄμπελον καὶ τὴν ἐλαίαν.

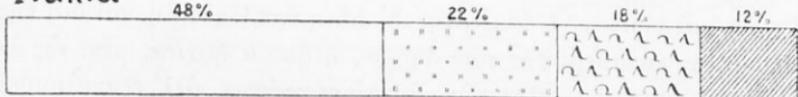
4. 'Υπὸ τοιαύτας συνθήκας ἡ καλλιέργεια ἐπιβάλλει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐντεταμένην ἐργασίαν. Αὕτη συνετέλεσεν, ὥστε οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων εἰς παλαιοτάτους χρόνους νὰ συνηθίσωσιν εἰς μόνιμον ἐγκατάστασιν καὶ εἰς ἐπιμελῆ ἐργασίαν. 'Η

Ξηρασία τῶν θερινῶν μηνῶν ἡ νάγκασεν αὐτοὺς ν̄ ἀναλάβουν ἀπὸ κοινοῦ ἔσθια τεχνητῆς ἀρδεύσεως. Οὗτος οἱ ἀνθρώποι ἀποκατεστάθησαν γεωργοὶ καὶ κηπουροὶ· τὸ κλῖμα ἦτο πρὸς τοῦτο πρόσφορον. Ὑπειτα ἡ κυανὴ θάλασσα, ἐσπαρμένη μὲν νήσους, εἴλκυσεν αὐτούς· εὑρεῖαι ὅδοι διηνοίγοντο ἐνώπιόν των πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις. Οὗτος ἀπέβησαν ναυτίλοι καὶ ἐμποροὶ. Συγχρόνως ἡ διαυγὴς ἀτμόσφαιρα, τὸ ἄπλετον φῶς ποὺ καταυγάζει τὸ ἀντικείμενα καὶ κάμνει νὰ διαγράφωνται εὐκρινῆ τὰ περιγράμματα καλλιμόρφων ὁρέων, τὸ παιγνίδι τῶν χρωμάτων τῆς πρωΐ· νῆσ καὶ ἐσπερινῆς ἀντανγείας, διήγειραν τὸ καλαισθητικὸν αἴ-

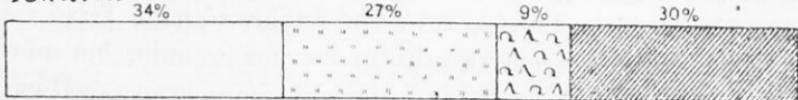
Ἐλλάς

Ιταλία

Ισπανία

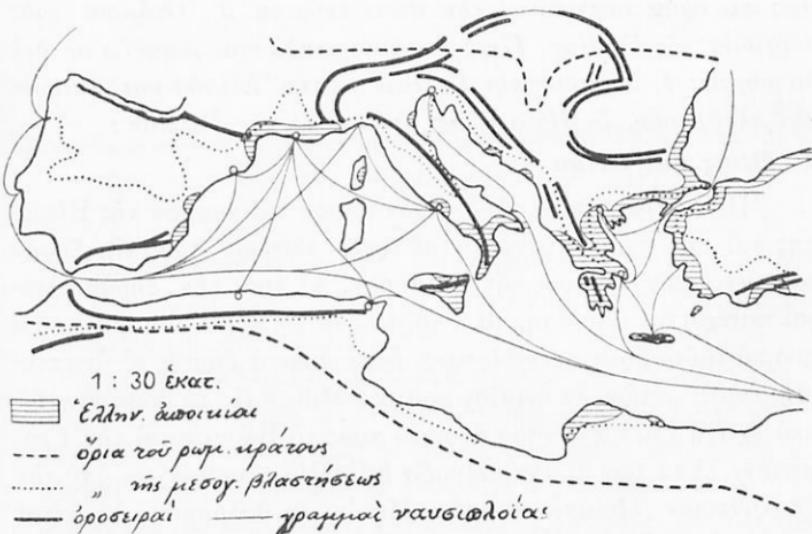
Ἄγροι, κῆποι.

Λιβάδια, βοσκαί. Δάση. Ἀγονοὶ ἐκτάσεις.

Εἰπ. 28. Χρησιμοποίησις τοῦ ἑδάφους εἰς τὰς μεσογειακὰς χώρας.

σθήμα τῶν ἀνθρώπων. Διὰ ταῦτα αἱ μεσογειακαὶ χῶραι ὑπῆρξαν ἡ αἰωνία κοιτὶς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἐκάστη ἐξ αὐτῶν μίαν ἥ καὶ περισσοτέρας φορᾶς κατὰ τὴν μακραίωνα ἴστορίαν ἥσκησε τὴν κυριαρχίαν της ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐξ Ἄθηνῶν ἐξεπορεύθη ἡ πνευματικὴ κυριαρχία τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ· ἡ Μακεδονία ὑπῆρξε τὸ λίκνον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου· ἡ Ρώμη ὑπῆρξεν ἡ πρωτεύουσα ἐνὸς ἐκ τῶν μεγίστων κοσμοκρατοριῶν, τὰς δποίας ἐγνώρισεν ὁ Κόσμος· τὸ Βυζάντιον διεφύλαξε καὶ διέδωκε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τοῦ μεσαίωνος· ἡ Ισπανία ἦτο κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν ἀνακαλύψεων τὸ κέντρον τοῦ κράτους, ἐν τῷ δποίῳ ὁ ἥλιος δὲν ἔδυε!

5. Διὰ τὸ εὐήλιον κλῖμα, τὴν ἀφθονίαν καὶ ποικιλίαν τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ τὸν ἀνώτερον βίον τῶν κατοίκων αἱ τρεῖς χερσόνησοι κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ κατὰ τοὺς νέους χρόνους ἐφείλκυσαν τὰ κατακτητικὰ βλέμματα πολεμικῶν λαῶν, οἵ διοῖοι ἔξεκίνησαν ἄλλοι μὲν ἀπὸ τὰς ἐρήμους τῆς Ἀνατολῆς ("Ἄραβες, Τοῦρκοι"), ἄλλοι δὲ ἀπὸ τὰ ἄγονα δάση τῆς δυτικῆς, τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς Εὐρώπης (Γαλάται, Γερμανοί, Σλάβοι). Ἐκ τούτου αἱ χερσόνησοι αὗται ὑπῆρχαν θέατρα μεγάλων συγκρούσεων καὶ ποικίλης ἀναμείξεως λαῶν. Ἄλλοι μὲν δύο ἦσαν αὐτῶν, ἡ Πυρηναϊκὴ καὶ ἡ τῶν Ἀπεννίνων, ἔχουσαι τὴν προστασίαν καλῶν φυσικῶν ὁρίων

Εἰκ. 29. Χάρτης τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.
Αἱ ονυκιωτοί τῆς Μεσογείου σήμερον.

ἀπὸ τοῦ ἔξω κόσμου, ἔφθασαν πάλιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἐνιαίων λαῶν, εἰς πολιτικὴν ἐνόιητα. Ἡ δὲ Βαλκανική, ἡ διοία εἶναι λίαν ἀνοικτὴ πρὸς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην καὶ λίαν προστὴ ἐκ τῆς Ἀσίας, ἡ διοία προσέτι παρουσιάζει περίπλοκον μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους, παρεμποδίζουσαν τὴν ἐνωσιν, παρουσιάζει καὶ πλῆθος καὶ ποικιλίαν λαῶν καὶ κρατῶν. Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμις χρόνους ἀρχίζουν νὰ καθορίζωνται σαφέστερα τὰ ἐθνολογικὰ ὄρια μεταξὺ αὐτῶν (Βλ. εἰκ. 10).

Β') ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ἡ Γαλλία.

Γαλλία : 550 000 τ. χμ.

41,5 ἑκατ. κατ. 75 κατά 1 τ. χμ.

Ελλάς : 130 000 >

6,5 > < 50 > 1 >

1. Ὁρισε τὰ δρια τῆς Γαλλίας. Ποία χώρα είναι νοτίως καὶ ποῖαι ἀνατολικῶς αὐτῆς; Ποία χώρα ἐκτείνεται ἀπέραντι τῆς βορείας αὐτῆς πλευρᾶς; 2. Ὁρόμασε τὰ κυριώτερα δόρη τῆς Γαλλίας καὶ δρισε συγχρόνως τὴν θέσιν ἐκάστου. 3. Ὁρόμασε τοὺς ποταμοὺς τῆς Γαλλίας. Τίνες ποταμοὶ συνδέονται μεταξύ των διὰ διωρύγων; 4. Σύγκρινε τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν Ἑλλάδα κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμόν. 5. Ποία νῆσος ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν;

1. Θέσις καὶ οὐλή.

Ἡ Γαλλία κατέχει τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ κοφιοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ ἔχει σχῆμα ἔξαγωνον μὲ τρεῖς πλευρὰς πρὸς τὴν ξηρὰν καὶ τρεῖς πλευρὰς πρὸς τὴν θάλασσαν. Αἱ πρὸς τὴν ξηρὰν πλευραὶ κατέχονται ἀπὸ δόρη, τὰ δόποια είναι ἐν μέρει ἀδιάβατα. Τὰ φυσικὰ ταῦτα δρια συνετέλεσαν, ὥστε ἀρκετὰ ἐνωρίς ν^ο ἀναπτυχθῇ ἐντὸς αὐτῶν ἐν ἐνιαίον κράτος. Μόνον εἰς τὰ βορειοανατολικὰ ἔχει ἡ Γαλλία σύνορα ἀνοικτὰ πρὸς τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τῶν ἄλλων πλευρῶν ἡ Γαλλία περιβρέχεται ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν Ὡκεανὸν καὶ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Αἱ ἀκταὶ τῆς δὲν διαιμελίζονται πολὺ καὶ μόνον δύο χερσόνησοι σχηματίζονται, ἡ τῆς **Βρεττάνης** καὶ ἡ **Νορμανδική**. Ἄλλ^ο οἱ θαλάσσιοι ἄνεμοι εἰσχωροῦν βαθέως εἰς τὴν χώραν καί, ἐπειδὴ είναι θερμοί καὶ φορτωμένοι ὑδρατμούς, καὶ τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος μετριάζουν καὶ πλουσίας βροχάς φέρουν, πρὸ πάντων εἰς τὴν δρεινὴν χώραν. (πρὸβλ. τὰ λεζθέντα περὶ τῶν Πνημαίων). Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ ποταμοὶ ἔχουν τὰς πηγάς των εἰς αὐτήν.

2. Μορφὴ τοῦ ἁδάφους. Ποταμοί.

Ὦς δὲ χάρτης δεικνύει, ἵδιως δρεινὸν είναι τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς χώρας· αἱ δύο χερσόνησοι μὲ τὴν περὶ αὐτὰς χώραν πληροῦνται ἀπὸ χαμηλὰ βουνά. Ὁλη ἡ ἄλλη χώρα, ἥτοι τὸ ἥμισυ τῆς Γαλλίας, κατέχεται ἀπὸ βαθύπεδα, διὰ τῶν δροίων ὁρίζονται περί την Σηκουάνας, δὲ Λείγην καὶ

δ Γαρούνας. Οὗτοι είναι πλωτοὶ καὶ διὰ διωρύγων συνδέονται μὲ τὸν Ὄρδανόν, τὸν κύριον ποταμὸν τῆς νοτίου Γαλλίας. Διώρυγες ἐπίσης φέρουν καὶ εἰς τὸν Ὄρηνον. Οὕτω μὲ τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς διώρυγας ὅχι μόνον ἡ χώρα ἀρδεύεται καλῶς, ἀλλ' ἀποτελεῖται καὶ πλῆρες δίκτυον συγκοινωνιῶν, τὸ διοῖον μαζὶ μὲ τοὺς πυκνοὺς σιδηροδρόμους συνετέλεσεν, ὥστε ἡ Γαλλία ν' ἀποβῆ ἐμπορικωτάτη χώρα.

3. Φυσικαὶ περιοχαὶ.

Συμφώνως πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ ἑδάφους διακρίνομεν εἰς τὴν Γαλλίαν τὰς Γαλλικὰς Ἀλπεις, τὰ Κεντρικὰ ὅρη, τὴν κλιμα-

Εἰκ. 30. Κάθετος τομὴ διὰ τῆς νοτίου Γαλλίας ἀπὸ Α πρὸς Α.

κωτὴν χώραν τῆς Λορραΐνης, τὴν δοεινὴν χώραν τῆς Βρεττάνης καὶ Νορμανδίας καὶ τὰ βαθύπεδα τοῦ Σηκουάνα, τοῦ Λείγηρος, τοῦ Γαρούνα καὶ τοῦ Ὄρδανοῦ.

a) **Αἱ Γαλλικαὶ Ἀλπεις** ἀποτελοῦν τὴν ΝΔ πτέρυγα τῶν Ἀλπεων, τῆς ὁποίας μόνον ἡ ἀπότομος ἀνατολικὴ πλευρὰ ἀνήκει εἰς τὴν Ἰταλίαν. Εἰς τὸ βόρειον αὐτῶν ἀκρον ὑψοῦται τὸ **Δευκόδων ὅρος** (Mont Blanc, 4800 μ.), ὁ βασιλεὺς τῶν ὁρέων τῆς Εὐρώπης, μὲ τὰς αἰωνίας χιόνας καὶ τοὺς πάγους. Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ βουνοῦ, εἰς ὕψος 2160 μ., είναι ἡ δίοδος τοῦ Μετκοῦ Ἀγίου Βερνάρδου, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἀννίβας, ὁ στρατηγὸς τῶν Καρthagονίων, διέβη τὸ 218 π.Χ. μὲ τὸν στρατὸν του βαδίζων κατὰ τῆς Ρώμης. Νοτιώτερον, παρὰ τὸ ὅρος **Σενίς**, διὰ σήραγγος 12 χιλιομέτρων διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἡ ὁποία ἔνώνει τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν Ἰταλίαν. Υψηλαὶ καὶ ὅγκωδεις αἱ γαλλικαὶ Ἀλπεις προχωροῦν μέχρι τῆς παραλίας τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ἀν καὶ δέχωνται ἀφθονωτάτας βροχάς, τὰ ὅρη των εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνὰ καὶ ἄγρια, ἐπειδὴ τὰ δάση των ἔχουν καταστραφῆ ὅτι ἀλογίστου ἔυλεύσεως. Διὰ τοῦτο ἔχουν ἀραιὸν πληθυσμόν, ὁ ὁποῖος ἀποζῇ μὲ τὴν βοσκὴν αἰγῶν. Μὲ τὰ δέρματα αὐτῶν ἀνεπτύχθη ἡ βιομηχανία χειροκτίων εἰς τὴν ὁχυρὰν **Γρενόβλην** (85), ἡ ὁποία δεσπόζει τῶν πρὸς τὴν

Ίταλίαν διόδων. Εἰς τὰς Γαλλικὰς Ἀλπεις ἀνήκουν αἱ περιφέρειαι Σαβοΐα καὶ Προβηγκία.

β) **Tὰ Κεντρικὰ ὅρη** τῆς Γαλλίας ἀποτελοῦνται ἀπὸ μεμονωμένας ὁροσυστάδας καὶ ὁροσειράς, αἱ δποῖαι ὑψοῦνται ἐπὶ εὐθέος ὁροπεδίου. Ἀπὸ τῆς πεδιάδος τοῦ Ῥοδανοῦ ὁροῦνται τοῦτο ἀποτόμως, ἀλλὰ πρὸς Δ καὶ Β κλίνει βαθμιαίως, ὡς καὶ ὁ ὄχος τῶν ποταμῶν δεικνύει. Εἰς τὰς κοιλάδας τῶν βιορείων συστάδων (**Ωβὲρ*) ἀναβλύζουν πολλαὶ ίαματικαὶ πηγαὶ (Vichy), ἀποτέλεσμα καὶ αὐτὰὶ ἡφαιστειακῆς ἐνεργείας, διὰ τῆς δποίας καὶ πλῆθος κρατήρων, πρὸ πολλοῦ ἐσβεσμένων, παρήχθη ἐπὶ τοῦ ὁροπεδίου.

Εἰκ. 31. Ἡφαιστειακοὶ κῶνοι ἐπὶ τοῦ ὁροπεδίου τῆς **Ωβὲρ* μὲ καλῶς διατηρούμενος κρατῆρας.

Κατφημένα εἶναι τὰ ὄμαλὰ πλάγια τῶν βουνῶν, εἰς τὰ δποῖα βόσκουν ποίμνια. Εἶναι μία τῶν πτωχοτέρων περιφερειῶν τῆς Γαλλίας. Συχνὰ ἐδῶ τὰ κάστανα ἀντικαθιστοῦν τὸ ψωμί. Αἱ κοιλάδες τούναντίον εἶναι εὔφοροι καὶ καλλιεργοῦνται καλῶς (ἀμπέλια, διπλοφόρδα, σιτηρά). Αἱ ἀνατολικαὶ ὁροσειραὶ (*Σεβένναι*) ἔγκλείουν εἰς τὸν κόλπον των πλούσια στρώματα γαιανθράκων καὶ σιδηρούχων ὁρυκτῶν. Ἐκεῖ δὲ *Άγιος Στέφανος* (Saint-Etienne, 200) ἀπέβη σπουδαιότατος τόπος κατασκευῆς ὅπλων, μηχανῶν καὶ σιδηρῶν ἐργαλείων, καθὼς καὶ τὸ *Κρεξώ*, ὃπου κατασκευάζονται τὰ κανόνια τοῦ Γαλλικοῦ, συνήθως δὲ καὶ τοῦ Ἰδικοῦ μας στρατοῦ.

γ) Εἰς τὰ ΒΑ τὰ Κεντρικὰ ὅρη τῆς Γαλλίας μεταπίπτουν εἰς τὴν **κλιμακωτὴν χώραν τῆς Λορραίνης**, εἰς τὴν δποίαν ἔχουν τὰς πηγάς των διάφοροι ποταμοί (Μάρνης, Μάας, Μοσέλας καὶ

Σών). Αὕτη συνέχεται πρὸς Β μὲν μὲ τὰ "Αρδεννα, πρὸς Α δὲ μὲ τὰ δασώδη **Βόσγια**. Ἐπειδὴ ὅμως μεταξὺ αὐτῶν ἡ χώρα ἀπομένει ἀνοικτὴ πρὸς τὴν Γερμανίαν, ἡ Λορραΐνη ὑπῆρξεν ἀπὸ αἰώνων θέατρον σφραδῶν ἀγώνων μεταξὺ Γάλλων καὶ Γερμανῶν. Διὰ τὴν ἄμυναν τῶν συνόρων οἱ Γάλλοι ὠχύρωσαν ἐδῶ πολλοὺς τόπους, τῶν δοποίων τινὲς κατέστησαν περιώνυμοι κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον, ὡς τὸ Βερντέν. Μὲ τὴν συνθήκην τῆς εἰρήνης (1919) ὀλόκληρος ἡ Λορραΐνη μετὰ τῆς γειτονικῆς Ἀλσατίας περιῆλθεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Τὸ ἔδαφος αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι εὔφορον καὶ κατάλληλον διὰ τὴν γεωγίαν καὶ κτηνοτροφίαν (ἴπποι). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔχει πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα σιδήρου, ἔχει πολλὰ βιομηχανικὰ ἐργοστάσια καὶ χιλιάδες ἀνθρώπων ἐργάζονται εἰς αὐτά. Εῦρατε εἰς τὸν χάρτην τὴν **Νανσύ** (110), τὸ **Μέτις** (70) καὶ τὸ **Βερδέν**.

δ) Ἀνατολικῶς τῶν Βοσγίων ἐκτείνεται ἡ **Ἀλσατία**, ἡ δοπία ἀποτελεῖ τὴν **δυτικὴν πλευρὰν τοῦ βαθυπέδου τοῦ ἄνω Ρήγρου**. Τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν προστατεύεται διὸ ὑψηλῆς ὁροσειρᾶς ἀπὸ τοὺς τραχεῖς ἀνατολικοὺς ἀνέμους· ἐκ τούτου ἔχει κλῖμα ἔξαιρετικῶς γλυκύ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔδαφός του ἐσχηματίσθη διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀρδεύεται καλῶς, διὰ τοῦτο ὅλον τὸ βαθύπεδον δμοιάζει μὲ δραῖον κῆπον. Εἰς τὸ νότιον ἄκρον μεταξὺ Βοσγίων καὶ Ἰούρα ὑπάρχει στενόν, ἡ λεγομένη **Βουργουνδία πύλη**, διὰ τῆς δοπίας διέρχεται διῶρυξ ἐνώνυμα τὸν Ρήγον μὲ τὸν παραπόταμον τοῦ Ροδανοῦ Σών. Ἐπὶ τῆς διώρυγος κείνται ἡ **Μυλούζη** (100, βαμβακουργεῖα) καὶ τὸ **Σιρασβοῦργον** (200, πανεπιστήμιον), διὰ τοῦ δοπίου διέρχεται ἡ κυριωτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἡ συνδέουσα τὴν Γαλλίαν μὲ τὴν Γερμανίαν. Μὲ τὸ βαθύπεδον τοῦ Ρήγου δμοιάζει:

ε) τὸ βαθύπεδον **Σάνν**—**Ροδανοῦ**, τὸ δοπίον κυρίως εἶναι στενὴ καὶ μακρὰ κοιλάς μεταξὺ τῶν Κεντρικῶν ὁρέων ἀφ' ἐνὸς καὶ τοῦ Ἰούρα καὶ τῶν δυτικῶν Ἀλπεων ἀφ' ἑτέρου, διαρρεομένη ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σάνν καὶ Ροδανοῦ.

"Η πεδιάς τοῦ Σάνν (Βουργουνδία) εἶναι πλούσια οἰνοφόρος χώρα· διὰ τοῦτο πυκνότατα εἶναι εἰς αὐτὴν τὰ χωρία καὶ αἱ πόλεις. 'Η Μπεζανσόν (60) κείται ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ Σάνν—Ρήγου, ἡ **Νιζόν** (75) ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ Σάνν—Σηκουάνα. 'Η Μπεζανσόν εἶναι καὶ κέντρον τῆς γαλλικῆς ὠρολογοποιίας, ἡ

Γ. Α. Μέγα, Γεωγραφία Β' γυμν. Ε ὁ ω π η ἑκδ. α' 1932.

5

ὅποία ἐνεργεῖται εἰς τὰς πολύγνας τοῦ δασώδους Ἰούρα, ἔχει δὲ καὶ πανεπιστήμιον.

Ἡ κοιλάς τοῦ Ῥοδανοῦ (πεδιὰς τῆς Προβηγκίας) εἰς εὔρειαν ἔκτασιν εἶναι ἀμμώδης. Ὁπως δὲ πεδιὰς τοῦ Πάδου, οὗτοι καὶ ἡ τοῦ Ῥοδανοῦ ἐσχηματίσθη ἀπ' αἰώνων διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἔχει γλυκὺν θαλάσσιον κλῖμα, εὐδοκιμοῦν εἰς αὐτήν, ὅπως καὶ εἰς τὰς ἀνύδρους χώρας τῆς Μεσογείου, ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ἴδια ἡ μορέα. Διὰ τοῦτο ἡ βομβυκοτροφία καὶ ἡ μεταξουργία ἀνέκαθεν ἔκει ἀκμᾶζουν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ γαιανθρακωρυχεῖα τοῦ Ἀγίου Στεφάνου δὲν εἶναι μακράν, ἡ **Λυών** (570) ἀπέβη ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον μεταξωτῶν καὶ βελούδων.

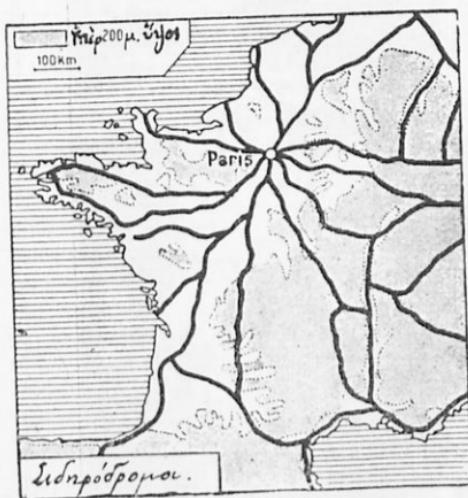
Τὰ παράλια ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης εἶναι εὐφορώτατα, εὐδοκιμοῦν δὲ εἰς αὐτὰ ἴδια ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ἐσπεριδοειδῆ, ὡς καὶ τὰ ἄνθη διὰ τὴν μυροποιίαν. Εἰς ἀσφαλῆ καὶ βαθὺν ὄρμον τοῦ κόλπου τοῦ Λέοντος κεῖται ἡ **Μασσαλία** (650), κτισθεῖσα περὶ τὸ 600 π. Χ. ὑπὸ Φωκαέων ἀποίκων. Σήμερον εἶναι ἡ δευτέρα πόλις τῆς Γαλλίας καὶ ὁ πρῶτος εἰς κίνησιν ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Μεσογείου (σάπωνες, ζάχαρις κλπ.). Πλησίον αὐτῆς ἡ **Τουλόν** (100) εἶναι πολεμικὸς ναύσταθμος τῆς Γαλλίας. Ἀνατολικῶς αὐτῆς ἡ Γαλλικὴ **Ριβιέρα** ἔκτείνεται εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀλπεων καὶ διὰ τὸ γλυκύ της κλῖμα βρίθει ἀπὸ ἄνθη, πορτοκαλλέας καὶ φοίνικας. **Ἡ Νίκαια** (180), ἡ πόλις τῶν ἀνθέων (Ιανουάρ. 8°, Ιουλ. 24°), αἱ **Κάνναι** καὶ ἡ μικρά, ἀλλὰ μαγευτικὴ ἥγεμονία τοῦ **Μοναχὸς** προσελκύουν χειμῶνα καὶ ἀνοιξιν χιλιάδας ἔνονων πρὸς ἀναψυχήν.

ς) **Τὸ βαθύπεδον τοῦ Σηκουάνα** διοιάζει μὲν μεγάλην λεκάνην, ἡ ὅποία περιστοιχίζεται ἀπὸ μέτρια ὑψώματα. Τὸ ΝΑ αὐτοῦ τμῆμα εἶναι λοφώδες καὶ ἔχει δλίγας βροχὰς καὶ λεπτὴν γῆν (**Καμπανία**). Ἄλλ' ὅπου αὕτη εἶναι ἀναμεμειγμένη μὲν ἄμμον καὶ ἄργιλον, ἔκει καρποφορεῖ πολύ. Εἰς τὰ προσήλια πλάγια πολλῶν λόφων καὶ παρὰ τὰς ὑψηλὰς ὅχθας τοῦ Μάρνη, παραποτάμου τοῦ Σηκουάνα, οἵ κάτοικοι καλλιεργοῦν μὲν μεγάλην ἐπιμέλειαν τὴν ἄμπελον καὶ παράγουν ἐκλεκτὸν οἶνον (σαμπάνια). Ἡ **Ρένης** (100) μὲ τὸν περικαλλῆ ναὸν καὶ ὅλη ἡ περιφέρεια ὑπέφερε τὰ πάνδεινα κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον.

Εἰς τὰ ΒΑ ἡ χώρα πλησιάζει πρὸς τὴν θάλασσαν (**Γαλλικὴ**

Φλάνδρα)· ἐκ τούτου ἔχει θαλάσιον κλίμα καὶ περισσοτέρας βροχάς· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος εἶναι πεδινὸν καὶ γόνιμον, ἡ γεωγραφία εἶναι ἀνεπτυγμένη, ἵδια ἡ καλλιέργεια τῶν τεύτλων (διὰ ζάχαριν), ἡ δενδροκομία καὶ ἡ κτηνοτροφία (βόες, πουλερικά). Εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀρδέννων, ὅπου ὑπάρχουν πλούσια γαιανθρακωρυχεῖα, ἀκμάζει ἡ βιομηχανία. Ἡ Δίλλη (200) μὲ τὰ περίχωρά της εἶναι κέντρον ὑφαντουργίας καὶ μηχανουργίας· ἡ Βαλενσιέν (40) εἶναι ἡ πόλις τῶν δαντελλῶν καὶ τῶν λεπτῶν λινῶν, ἡ Ρουμπαί (110) τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων. Ἡ δὲ περιοχή, ἡ πυκνότερον κατῳχημένη τῆς Γαλλίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὴ πολὺ ἀπὸ τὴν φρίκην τοῦ πολέμου.

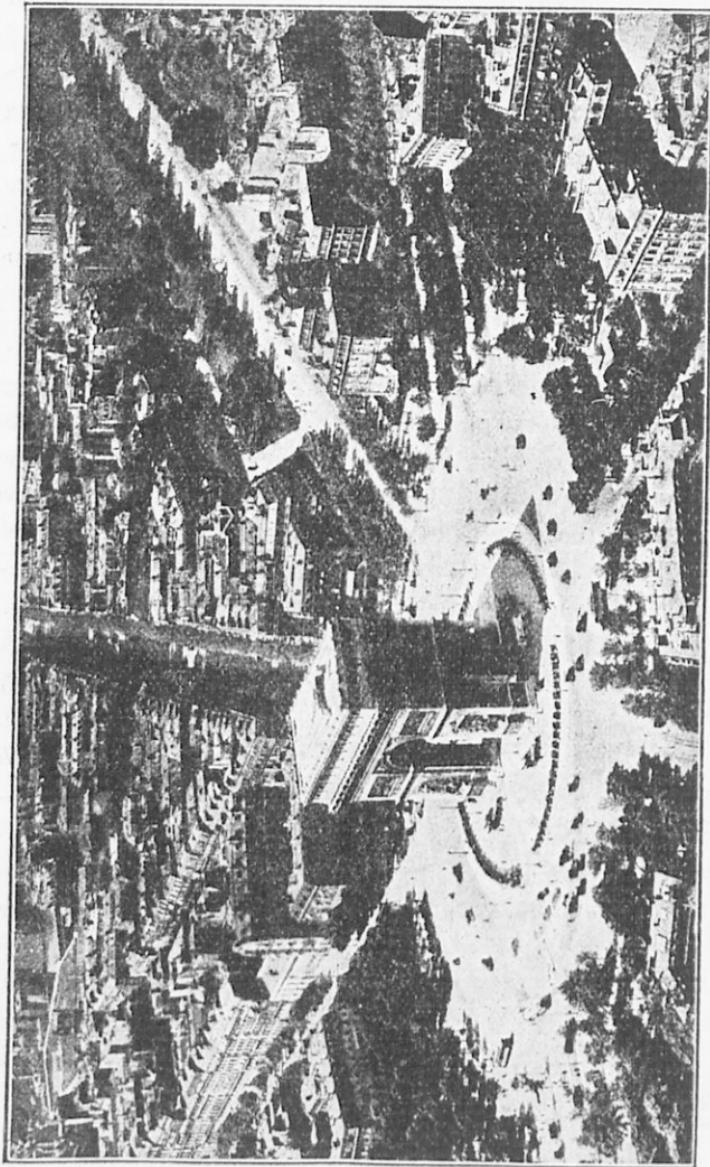
Αἱ ἀκταὶ τῆς βορείου Γαλλίας εἶναι ἀπότομοι, ἐπειδὴ ὑφίστανται τὴν προσβολὴν τῶν κυμάτων τῆς Μάγχης· ὑπάρχουν ὄμως εἰς αὐτὰς καὶ ἀξιόλογοι λιμένες, ώς τὸ Καλαί (70), ἐκ τοῦ ὅποιον εἰς 3/4 τῆς ὥρας γίνεται ἡ συγκοινωνία μὲ τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἡ Χάβρη (150), εἰς τὴν ὅποιαν ἔχουν τὴν βάσιν μεγάλαι ἀτμοπλοῖκαι ἔταιρεῖαι. Μικρότερα ἀτμόπλοια φθάνουν μέχρι τῆς Ρουέν (120)· διὰ τοῦτο ἡ πόλις αὕτη ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ ἐπίνειον τῶν Παρισίων, τῆς πρωτευούσης τῆς Γαλλίας.

Εἰκ. 32. Οἱ Παρίσιοι ὡς κέντρον τῶν συγκοινωνιῶν.

ποῖα κατασκευάζονται διάφορα κομψοτεχνήματα καὶ εἴδη δι᾽ ἐνδυμασίαν καὶ κατοικίαν. 230 χιλιάδες τεχνῖται ἀπασχολοῦνται

Οἱ Παρίσιοι (4,5 ἑκατ.) κείνται εἰς τὸ κέντρον τοῦ βαθυπέδου, ὅπου συναντῶνται αἱ φυσικαὶ καὶ τεχνικαὶ ὁδοὶ τῶν συγκοινωνιῶν. Ἐκ τούτου συγκεντρώνουν ώς εἰς ἀποθήκην τὰ προϊόντα ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας καὶ τὰ ἔξαποστέλλουν εἰς δὴ λὸν τὸν κόσμον. Ἐκ τὸς τούτου ἔχουν ἐργαστήρια, εἰς τὰ δι-

Eig. 33. Η ρωμαϊκή αγορά της Παγσίων, ἐπό την ὥσταιν δύταρος τοῦ Ἀγριώστον στρατιώτου
(Εικὼν ἀπὸ ἀερολιάνων).

μόνον εἰς τὴν φαπτικὴν καὶ τὴν κομφοτεχνίαν. Εἶναι ἡ πόλις τῆς μόδας. Μὲ τὰς ἀνωτάτας σχολάς, τὰς βιβλιοθήκας καὶ τὰ μουσεῖα (Λούβρον), τὰ θέατρα καὶ τὰς ὁραίας οἰκοδομάς εἶναι ἡ ὁραία πόλις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἀπὸ τὸν πύργον τοῦ Ἀϊφελ, ὅψους 300 μ., παρέχει ἀποφιν θαυμασίαν. 27 γέφυραι ζευγνύουν τὸν Σηκουάναν καὶ συνδέουν μεταξύ των τὰ διάφορα τμήματα τῆς πόλεως. ΝΔ τῶν Παρισίων ἐν μέσῳ κήπων καὶ δενδροστοιχιῶν εἶναι αἱ **Βερσαλλίαι** (70), εἰς παλαιὸν ἀνάκτορον τῶν ὅποιων κατὰ τὸ τέλος τοῦ παγκοσμίου πολέμου (1919) ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης. Εἰς τὸ ἀνάκτορον ἄλλου προαστείου, τῶν **Σεβρῶν**, ὑπεγράφη ἡ συνθήκη, διὰ τῆς ὅποιας ἀνεγνωρίσθησαν τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

ζ) **Ἡ χώρα τῆς Νορμανδίας καὶ τῆς Βρεττάνης** εἶναι ὁρεινή, κατάλληλος μᾶλλον διὰ τὴν κτηνοτροφίαν παρὸν διὰ τὴν γεωργίαν. Ἰδίᾳ εἰς τὴν Νορμανδίαν τρέφονται πολυπληθεῖς ἀγέλαι καὶ ἵππων καὶ βιδῶν. Αἱ ἀκταὶ εἶναι ἀπόκρημνοι καὶ πλήρεις σκοπέλων, ἄλλοι οἱ κάτοικοι τῆς Βρεττάνης εἶναι οἱ ἐπιδεξιώτεροι ἄλιεῖς τῆς Γαλλίας καὶ διὰ νὰ φαρεύσουν, ταξιδεύουν καὶ εἰς μακρινὰς θαλάσσας. Ὅπαρον δημος καὶ καλοὶ λιμένες· ἡ **Βρέστη** (65) εἰς τὴν Βρεττάνην, τὸ **Χερβοῦργον** εἰς τὴν Νορμανδίαν εἶναι πολεμικοὶ λιμένες τῆς Γαλλίας.

η) **Τὸ βαθύπεδον τοῦ Λειγηδος** παρουσιάζει εἰς τὰ παραλία μετρίαν μόνον εὐφορίαν καὶ ἔχει ἀραιὸν πληθυσμόν. Ἄλλοι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι τόσον εὔφοροι καὶ λαμπρὰ καλλιεργημένον, ὥστε ἀποκαλεῖται «κῆπος τῆς Γαλλίας». Ἡ **Ορλεάνη** (70) εἶναι ἡ σιταγορὰ τῆς εὐφόρου περιοχῆς. Ἡ ἔξαγωγὴ τῶν προϊόντων τῆς (οἴνων, σιτηρῶν, ζαχάρων) γίνεται ἐκ τῆς **Νάντης** (180), ἡ ὅποια κεῖται εἰς τὸ χοανοειδῶς διευρυνόμενον στόμιον τοῦ Λειγηδος. Ἄλλοι ἐπειδὴ τοῦτο διὰ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ ὀλονέντες ἀποχερσώνεται, μόνον μικρὰ πλοῖα ἡμιποδοῦν πλέον νὰ προσεγγίσουν εἰς τὴν Νάντην. Διὰ τοῦτο δὲ προοιμήν τοῦ **Σαιν Ναζαίο** (40) ἀποκτᾶ σὺν τῷ χρόνῳ μεγαλυτέραν σημασίαν.

θ) **Τὸ βαθύπεδον τοῦ Γαρούνα**, ἐκτεινόμενον δυτικῶς τῶν Κεντρικῶν ὁρέων μέχρι τοῦ Ὁκεανοῦ καὶ τῶν Πυρηναίων, διαχωρίνεται διὰ τοὺς γλυκεῖς χειμῶνας καὶ τὰ θερμὰ θέρη. Πλούσιαι βροχαὶ κατὰ τὸ θέρος βοηθοῦν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυτῶν. Ἐσπε-

οιδοειδῆ, καστανέαι καὶ καρύαι εἶναι τὰ ἐπικρατοῦντα δένδρα. Σῖτος, ἀραβόσιτος, καπνὸς καὶ ἐκλεκτοὶ οἱνοὶ εἶναι τὰ κύρια προϊόντα, τὰ δόποια ἔξαγονται διὰ τοῦ λιμένος τοῦ **Μπορντά** (250) ἢ διὰ τῆς διώρυγος τῆς Μεσημβρίας, ἥτις συνέδεσε τὸν Γαρούναν μὲ τὸν Ὄρδανόν. Ἡ **Τολῶσσα** (Toulouse 180) κειμένη ἐπὶ τῆς διώρυγος ταύτης ἔχει μεγάλους ἀλευρομύλους. Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ἔκτείνονται ἀπέραντα λιβάδια, αἱ **λάνδεις**. Ἀλλοτε οἱ θῖνες, τοὺς δόποιους οἱ θαλάσσιοι ἀνεμοί ἀνύψωσαν εἰς τὴν παραλίαν, μετακινούμενοι ἐσκέπαζον αὐτὰ μὲ ξηρὰν ἄμμον, καὶ ἐπειδὴ δημιούργησαν τὸν θινῶν τὰ νερὰ ἐλίμναζον, ἡ χώρα ἦτο πλήρης ἑλῶν. Σήμερον μὲ τὴν ἀναδάσωσιν ἐτέμη φραγμὸς εἰς τὴν μετακίνησιν τῶν θινῶν καὶ αἱ ἔκτάσεις ἔκειναι χοησιμοποιοῦνται διὰ τὴν βοσκὴν βοῶν καὶ ἵππων. Εἰς τὰ βαλτώδη μέρη οἱ βοσκοὶ βαδίζονται ἐπάνω εἰς ὑψηλὰ καλόβαθμα πλέκουν κάλτσες.

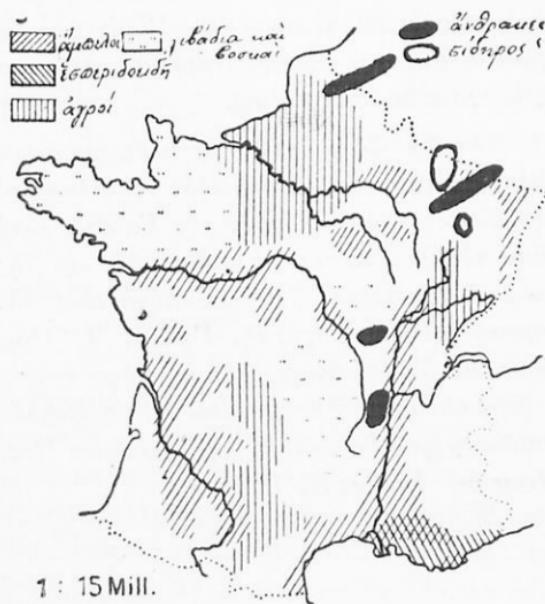
i) Ἡ **νησος Κορσικὴ** εἶναι δρεινή. Οἱ κάτοικοί της εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἵταλικῆς καταγωγῆς καὶ γλώσσης, γνωστοὶ διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἐμπάθειάν των.³ Ασχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Εἰς τὸ **Αλάκιον** (20) ἐγεννήθη ὁ Μέγας Ναπολέων.

3. Λαδὸς καὶ κράτος.

Παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Γαλλίας ἦσαν οἱ Κελτοί. Λεύφανα αὐτῶν ζοῦν ἀκόμη εἰς τὴν Βρεττάνην. Ὁ Ιούλιος Καῖσαρ (58-50 π. Χ.) ὑπέταξε τοὺς Γαλάτας, τὸν κυριώτερον κελτικὸν λαόν. Ἐκτοτε ὁ γαλατικὸς λαὸς ἔμαθε τὴν λατινικὴν γλῶσσαν καὶ παρέλαβε τὸν ὁμαϊκὸν πολιτισμόν. Μετὰ τέσσαρας περίπου αἰῶνας βάριθροι λαοὶ γερμανικῆς καταγωγῆς, προπάντων οἱ Φράγκοι, διαβάντες τὸν Ρῆνον, εἰσέβαλον εἰς τὴν Γαλατίαν καὶ καταλαβόντες τὸν τόπον ἀνεμείχθησαν μετὰ τῶν κατοίκων. Οὕτω προ-ήλθεν ὁ λαὸς τῶν **Γάλλων**, ὅστις λαλεῖ γλῶσσαν ὁμανικὴν καὶ ἀνήκει εἰς τὸ ὁμαϊο-καθολικὸν θρήσκευμα.

Οἱ Γάλλοι εἶναι κατ’ ἔξοχὴν γεωργικὸς λαός. Σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ ἀσχολεῖται εἰς τὴν γεωργίαν· διὰ τοῦτο εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπικρατοῦν οἱ ἀγροτικοὶ συνοικισμοὶ καὶ αἱ μικραὶ σχετικῶς πόλεις. Εἶναι ὅμως οἱ Γάλλοι ἐπιδέξιοι καὶ εὐφυεῖς τεχνῖται. Τοὺς Γάλλους διακρίνει θεομή φιλοπατρία. Διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ καρτερίας των κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ὅχι μόνον τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λορραίνην ἀπέκτησαν, ἀλλὰ καὶ ἀνέδειξαν τὴν Γαλλίαν ὡς τὸ ἴσχυρότερον κράτος τῆς εὐρωπαϊκῆς

ηπείρου. Διὰ τῆς προσκτήσεως ταύτης ἡ Γαλλία κατέστη τὸ μεγαλύτερον εἰς ἔκτασιν κράτος τῆς Εὐρώπης μετὰ τὴν Ρωσίαν καὶ ἡ

Εἰκ. 34. Οἰκονομικὸς χάρτης τῆς Γαλλίας.

πλουσιωτέρα εἰς σίδηρον χώρα τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ἀπό τινων ἦτῶν ἥρχισε καὶ ἡ βιομηχανία τοῦ σιδήρου νὰ προάγεται σπουδαίως ἐν Γαλλίᾳ.

Αἱ θάλασσαι πρὸς τὰς ὁποίας ἡ Γαλλία εἶναι ἐστραμμένη, ἡτοι δὲ Ἀτλαντικὸς Ωκεανὸς καὶ ἡ Μεσόγειος θάλασσα, εἶναι καὶ σήμερον αἱ σπουδαιότεραι διὰ τὸ παγκό-

σμιον ἐμπόριον· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς Γαλλίας διέρχονται καὶ αἱ κύριαι ὄδοι τῆς εὐρωπαϊκῆς συγκοινωνίας, διὰ τοῦτο αὕτη κατέχει θέσιν κεντρικὴν εἰς τὴν παγκόσμιον συγκοινωνίαν. Ἡ θέσις αὕτη τῆς χώρας ἔκαμε τοὺς Γάλλους νέον ἀναλάβουν ἐνωρίς μακρὰς θαλασσοπλοΐας καὶ νὰ ἴδούσοντες εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς, ἵδιας εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἀποικίας. Τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῶν Γάλλων εἶναι εἰς ἔκτασιν καὶ σημασίαν τὸ μεγαλύτερον μετὰ τὸ Ἀγγλικόν. Σπουδαιότεραι διὰ τὴν Γαλλίαν ἔνεκα τῆς μικρᾶς των ἀποστάσεως ἀπὸ αὐτῆς εἶναι αἱ βιοειοαφρικανικαὶ χῶραι (Ἀλγέριον, Τύνις, Μαρόκον). Αὗται παρέχουν εἰς τὴν Μητρόπολιν σιτηρά, καπνόν, βάμβακα, ἔρια, δέρματα, δρυκτὰ καὶ ἄλλας πρώτας ὕλας διὰ τὴν γαλλικὴν βιομηχανίαν.

Τὸ πολίτευμα τῆς Γαλλίας εἶναι δημοκρατικόν. Τῆς πολιτείας προϊσταται εἰς πρόεδρος ἐκλεγόμενος κατὰ 7ετίαν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

4. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Γαλλία εἰσάγει ἐκ τῆς Ἑλλάδος οἶνους, σταφίδα, χαρούπια, καπνόν, δέρματα ἀκατέργαστα καὶ κουκούλια. Ἐξάγει δὲ εἰς αὐτὴν μεταξωτὰ ὑφάσματα, δύζι καὶ ὅσπρια, βακαλάον, δέρματα κατειργασμένα καὶ διάφορα εἴδη πολυτελείας.

5. Ἀσκήσεις. 1. Ὁποῖον κλῆμα ἔχει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Γαλλίας; Ποῖον μέρος αὐτῆς διαφέρει ὡς πρὸς τὸ κλῆμα καὶ διαιτή; 2. Ποία ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Γαλλίας κατὰ τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου πίνακα; Σύγκριτε αὐτὴν πρὸς τὴν τῆς Ἑλλάδος. 3. Καθόρισε κατὰ τὸν χάρτην 34 τὰς βιομηχανικὰς, τὰς γεωργικὰς καὶ τὰς κτηνοτροφικὰς περιοχὰς τῆς Γαλλίας. 4. Ὁριστε τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς δυοῖς ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἀπὸ Παρισίων α) εἰς Στρασβούργον, β) εἰς Καλαί, γ) εἰς Βορδώ, δ) εἰς Λιγών. 5. Εἴς ποῖον μέρος θὰ διαβῆσται τὴν μεθόδιον Ἰταλίας-Γαλλίας μεταβαίνων δι' Ἰταλίας εἰς Γαλλίαν;

2. Τὸ Βέλγιον.

Βέλγιον:	30 000 τ.χμ.	8 ἑκ. κατοίκων	265 κατὰ 1 τ.χμ.
	████	██████	
Ἐλλάς :	130 000 τ.χμ.	6,5	50 > 1 >
	████████	████	

1. Ὁριστε τὴν θέσιν τοῦ Βελγίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν Γαλλίαν.
2. Ὄνομασε τὰς χώρας, αἱ δυοῖς τὸ δοϊζονν ἀπὸ ΝΑ, ἀπὸ Α. ἀπὸ Β. 3. Ὄνομασε τὴν θάλασσαν, ἡ δοία βρέχει τὴν ΒΔ πλευράν του.
4. Ποῖοι ποταμοὶ τὸ διασχίζονται; 5. Ποῖα δοῃ κατέχουν τὸ ΝΑ ἄκρον τοῦ Βελγίου; 6. Σύγκριτε κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν τὸ Βέλγιον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ Βέλγιον ἔκτεινόμενον ἐν σχήματι τοιγώνου ἀπὸ τὰ "Αρδεννα" δοῃ μέχρι τῆς Βορείου Θαλάσσης, κατέχει τὴν διάβασιν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἀφ' ἐνός, καὶ Μεγάλης Βρετανίας καὶ Κεντρικῆς Ευρώπης ἀφ' ἐτέρου. Ὡστε ἡ θέσις του εἶναι εύνοϊκωτάτη διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν. Ἐπειδὴ δύως ἡ χώρα δὲν ἔχει φυσικὰ δρια, ὑπῆρξεν ἀπ' αἰώνων μῆλον ἔριδος μεταξὺ τῶν ἰσχυροτέρων γειτόνων. Ἐν ῥ

εἰς ἔκτασιν εἶναι ἵσον μὲ τὴν Πελοπόννησον καὶ Κορήτην, εἰς πληθυσμὸν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλην διοῦ τὴν Ἑλλάδα. Ποίας λοιπὸν πηγὰς πλούτου ἔχει τὸ Βέλγιον, διὰ νὰ εἶναι τόσον πυκνὰ κατοικημένον;

‘Ως δὲ χάρτης δεικνύει, τὸ ΝΑ μέρος τοῦ Βελγίου εἶναι ὁρεινόν, ὅλον δὲ τὸ ἄλλο μέρος πεδινόν.

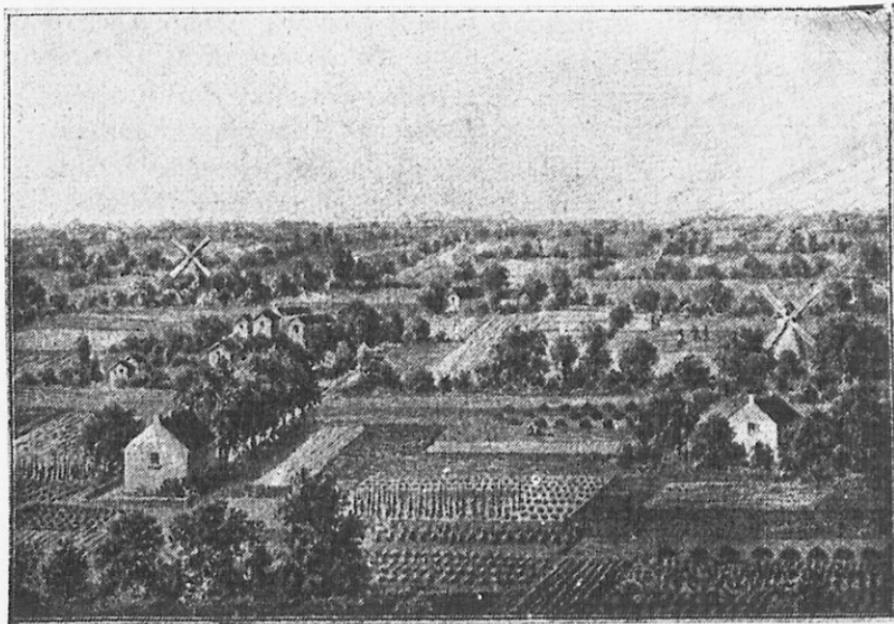
1) *Tὸ ὁρεινὸν Βέλγιον* κατέχεται ἀπὸ σύστημα χαμηλῶν ὁρέων (*Ἀρδεννα*). Τὸ κλῖμα εἰς αὐτὰ τὸ μὲν θέρος εἶναι δροσερὸν μὲ πολ-

λᾶς βροχάς, τὸν δὲ χειμῶνα τραχύ. Αἱ πλατεῖαι ωάζεις τῶν βουνῶν εἶναι γυμναί, αἱ κλιτύες ὅμως αὐτῶν σκεπάζονται μὲ δάση δρυῶν καὶ δεξιῶν, εἰς τὰ δόποια διαιτῶνται ἀκόμη λύκοι καὶ ἀγριόλιχοι. Εἰς τὰς στενὰς κοιλάδας τοῦ ποταμοῦ **Μάας** βόσκουν πολλὰ ποίμνια. ‘Οθεν δὲ πληθυσμὸς ἐδῶ εἶναι ἀραιός καὶ συντηρεῖται μὲ τὴν ὑλοτομίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Βοφειότερον ὅμως εἰς τὴν λοφώδη χώραν, ἥ δόποια συνέχεται μὲ τὰ “Αρδεννα, τὸ ἔδαφος κούπτει εἰς τὸν κόλπον του πλουσίους θησαυροὺς εἰς γαιάνθρακας καὶ σίδηρον, προσέτι δὲ εἰς μόλυβδον καὶ κασσίτερον. Εἰς τὴν ἀνόρηξιν καὶ τὴν ἐπειργασίαν αὐτῶν ἀσχολοῦνται χιλιάδες ἐργατῶν. Εἰς τὴν **Δυτίχην** (Liège, 250) καὶ τὸ **Ναμούρ** (30) ἀκμάζει ίδια ἥ βιομηχανία σιδηροκῶν καὶ ὄπλων. Εἰς ἄλλους τόπους, ὅπου ὑπάρχουν πετρώματα κρυσταλλικά (πυριτιόλιθοι), ὑπάρχουν ὑαλουρογεῖα καὶ κεραμεῖα (πορσελάνη). Παντοῦ τέλος καπνίζουν καθ' ἔκαποντάδας αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων καὶ ἀντηγεῖ ὁ κρότος ἀναριθμήτων μηχανῶν.

2) *Tὸ Βελγικὸν βαθύπεδον* διαρρέεται ἀπὸ τὸν **Σκάλδιν** ποταμὸν καὶ παρὰ τὴν παραλίαν εἶναι βαλτῶδες. Θίνες καὶ ἴσχυρὰ προχώματα τῶν κατοίκων προστατεύουν τὴν χαμηλὴν χώραν ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν κυμάτων. Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι πηλῶδες καὶ τὸ κλῖμα θαλάσσιον, μὲ ἡπίους καὶ βροχεροὺς χειμῶνας καὶ δροσερὰ καὶ δμιχλώδη θέρος, ἥ βλάστησις εἶναι πλουσία καὶ ὅλον τὸ βαθύπεδον διοιάζει μὲ μεγάλον κῆπον. Κύρια προϊόντα εἶναι δημητριακοὶ καρποί, γεώμηλα, τεῦτλα διὰ ζάχαριν, λίνον καὶ κάνναβις, μὲ τὰ δόποια ἀνεπτύχθησαν διάφοροι βιομηχανίαι.

Καὶ ἡ ἀνθοκομία δὲ καὶ ἡ κηπουρικὴ φέρουν εἰς τοὺς κατοίκους καλὰ εἰσοδήματα. Εἰς τὰ λιβάδια τῆς παραλίας βόσκουν ἄγέλαι ἵππων, βιῶν καὶ χοίρων.

Σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τῆς χώρας κεῖνται αἱ **Βρυξέλλαι** (800), ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, μία ἐκ τῶν ὁραιοτάτων μεγαλουπόλεων, ἔνα «μικρὸ Παρίσι». Περίφημοι εἶναι αἱ δαντέλλαι, τὰ γάν-

Εἰκ. 36. Ἡ πεδιάς τοῦ Βελγίου ὁμοιάζει μὲν ἀπέραντον κῆπον.

τια καὶ οἱ τάπητες τῶν Βρυξέλλων. Εἶναι δὲ καὶ κέντρον πνευματικῆς κινήσεως. Ἐπὶ τοῦ Σκάλδιος κεῖται ἡ **Γάνδη** (200), μὲ μεγάλα κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια.

Ἡ παραλία τοῦ Βελγίου ἔχει ὥραιαν ἀμμουδιάν, ἡ ὅποια τὸ θέρος γεμίζει ἀπὸ λουομένους. Διὶ ἀντὸν ὅμως τὸν λόγον δὲν ἔχει καλὸν λιμένα. Μὲ μεγάλας δαπάνας εἰς τὴν **Οστένδην** (40) κατεσκευάσθη τεχνητὸς λιμὴν διὰ τὴν συγκοινωνίαν πρὸς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀγγλίας. Βορειότερον ὅμως καὶ πλοῖα ἀνοικτῆς θαλάσσης ἡμποροῦν νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τὸ στόμιον τοῦ Σκάλδιος. Διὰ τοῦτο ἡ **Αμβέρσα** (400), ἡ ὅποια κεῖται ἐπ' ἀντοῦ, ἀπέβη σπουδαιότατος ἡμπορικὸς λιμήν, ὃ δεύτερος τῆς Ἰπειρωτι-

κῆς Εὐρώπης μετὰ τὸ Ἀμβοῦργον τῆς Γερμανίας. Ἰδίᾳ δι’ ἀποικιακὰ καὶ δημητριακὰ εἶναι ἡ πρώτη ἀγορὰ τοῦ κόσμου, ἔχει δὲ καὶ ναυπηγεῖα, ἐργοστάσια ζαχάρεως, μεταξονοργεῖα, βαμβακουργεῖα κλπ.

3. Πληθυσμός. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Τὸ Βέλγιον διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἑδάφους καὶ τοὺς πλουσίους θησαυροὺς αὐτοῦ, διὰ τὴν εύνοϊκὴν εἰς τὸ ἐμπόριον θέσιν καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων του εἶναι ἡ πυκνότερον κατοικημένη χώρα τῆς Εὐρώπης. Διὰ τοῦτο ἡ γεωργία δὲν ἐπαρκεῖ, ἵνα διαθρέψῃ τὸν ὅλον πληθυσμόν, καὶ σίτος καὶ ἄλλα τρόφιμα εἰσάγονται ἔξωθεν. Ἐχει δὲ καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Ἀφρικὴν ἀξιολογωτάτην ἀποκίαν μὲ 9 ἑκατ. πληθυσμόν, τὸ **Κογγό**, ἐκ τῆς δύσιας προμηθεύεται πρώτας ὥλας διὰ τὴν βιομηχανίαν του (καουτσούκ, ἐλεφαντοστοῦν, γαλκὸν κλπ). Τὸ Βέλγιον ἔχει καὶ τὸ πυκνότερον σιδηροδρομικὸν δίκτυον τοῦ κόσμου. Ἀλλ’ ὁ πληθυσμός του ἔχει μὲν ἐνότητα θρησκεύματος, διότι ὅλοι οἱ Βέλγοι εἶναι ὀπαδοὶ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ὅχι ὅμως καὶ καταγωγῆς καὶ γλώσσης. Ἔνῳ οἱ νότιοι Βέλγοι ὅμιλοιν τὴν γαλλικὴν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν Γάλλων (**Βαλλόνοι**), οἱ βόρειοι ὅμιλοιν τὴν γερμανικὴν καὶ συγγενεύονται μὲ τοὺς Γερμανοὺς (**Φλαμανδοί**). Τὸ πολίτευμα εἶναι βασιλεία κληρονομική.

4. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ Βέλγιον εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσάγει γαιάνθρακας, σιδηρικά, ύφασματα, μηχανάς, χοώματα, καφέν, ζάχαριν, ὑαλικά, γαρτί, δέρματα, λαμβάνει δ’ ἐξ Ἑλλάδος σταφίδα, καπνόν, οἴνους, μακλιὰ κλπ.

5. Ἀσκήσεις. 1. Πρὸς ποίας χώρας διευθύνονται οἱ βελγικοὶ σιδηροδρομοὶ εἰς τὸ σχῆμα 35. 2. Διὰ τίνων πόλεων θὰ διέλθησι ταξιδεύων ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Βρυξέλλας;

3. Λουξεμβοῦργον.

Τὸ δουκάτον τοῦ Λουξεμβούργου κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν εἶναι ἴσον μὲ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔχει 300.000 κατ. Καταλαμβάνει τὴν νοτίαν πλευρὰν τῶν Ἀρδέννων ὁρέων καὶ εἶναι πλούσιον εἰς μεταλ-

λεύματα σιδήρου. Διὰ τοῦτο ἡ μεταλλουργία καὶ βιομηχανία εἶναι ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων, οἵ δποιοι εἶναι Γερμανοὶ καθολικοί. Ἀπὸ τοῦ 1921 τὸ δουκάτον ἔχει τελωνικὴν καὶ νομισματικὴν ἔνωσιν μὲ τὸ Βέλγιον.

4. Κάτω χῶραι ἢ Ὁλλανδία.

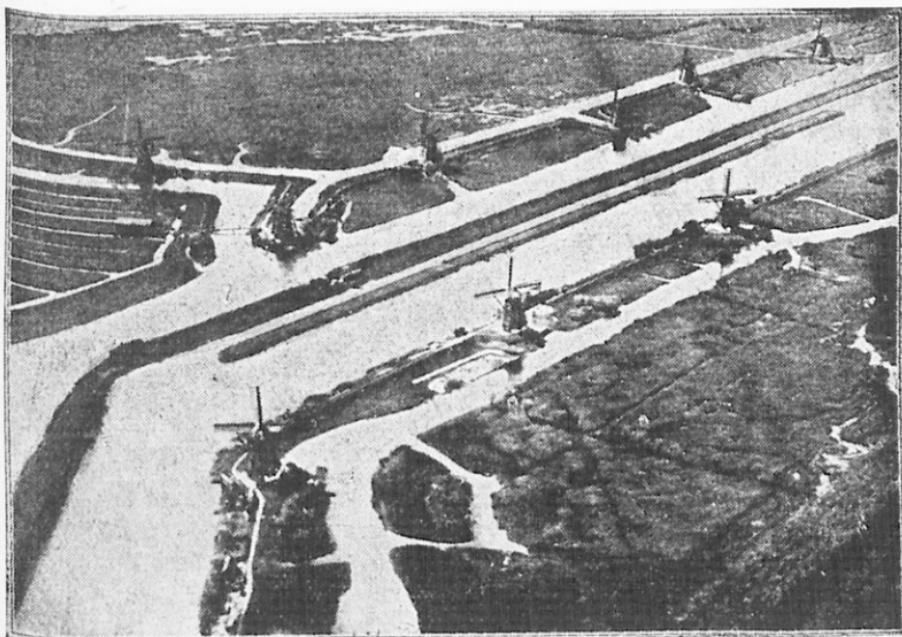
‘Ολλανδία :	34 000	7,8 ἑκατ. κατοίκων	230 κατὰ 1 τ.χμ.
‘Ελλάς :	130 000	6,5 > >	50 > 1 >

1. Τί διδάσκει ὁ χάρτης περὶ τῆς θέσεως καὶ τῶν ὁρίων τῆς Ὁλλανδίας; περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους αὐτῆς; 2. Τίνων ποταμῶν τὸ δέλτα σχηματίζεται ἐν Ὁλλανδίᾳ; 3. Ὁρόμασε τὸν μέγαν κόλπον, τὸν ὅποιον σχηματίζει ἡ Βορεία θάλασσα εἰς αὐτήν. 4. Σύγκρινε πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατ’ ἔκτασιν καὶ πληθυσμόν.

Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μώσα, σχηματίζουσαι τεράστιον δέλτα, ἀνήκουν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ὁλλανδίας. Διὰ τοῦ ὁρίου τῶν ποταμῶν τούτων, ὃς καὶ τοῦ Σκάλδιος, ἡ Ὁλλανδία ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς γειτονικὰς τῆς χώρας, ἀπὸ τὰς ὅποιας μὲ κανένεν φυσικὸν ὄφιον δὲν χωρίζεται. Εἶναι εἰς ἔκτασιν ἵση μὲ τὴν Ἑλλ. Μακεδονίαν καὶ δὲν ἔχει μὲν τὴν πυκνότητα τοῦ Βελγίου, ἀλλ’ εἶναι καὶ πάλιν πυκνὰ κατοικημένη.

1. Τὸ ὄνομα τῆς χώρας δεικνύει ὅτι αὕτη εἶναι χαμηλή. Ἡ θάλασσα δηλαδὴ κάποτε ἐσκέπαξε μέγα μέρος τῆς χώρας, ἀλλ’ οἱ κάτοικοι ἀρχίζοντες ἀπὸ ἐν σημείον τῆς παραλίας κατεσκεύαζον προχώματα, ἐντὸς τῶν ὅποιων περιέκλειον μέρη ἀβαθῆ τῆς θαλάσσης. Τότε ἀπωχέτευνον τὰ νερά καὶ ἡ ξηρά, τὴν ὅποιαν κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέκτων ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ἥτο μετά τινας παρασκευὰς ἐτοίμη νὰ δεχθῇ ἀριθμὸν καὶ νὰ σπαρῇ. Τὸ ἥμισυ τοῦ ἐδάφους τῆς Ὁλλανδίας εἰς τὰ δυτικὰ παράλια ἔχει ἀποκτηθῆ κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ διὰ τοῦτο εἶναι χαμηλότερον ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς θαλάσσης καὶ πολὺ ὑγρόν. Μὲ ἀνεμομύλους οἱ Ὁλλανδοὶ διοχετεύουν τὰ νερά ἀπὸ τὰ κτήματα εἰς τὰς διώρυγας καὶ εἰς τοὺς ποταμούς. Τὰ μεγάλα πανιὰ τῶν ἀνεμομύλων εἰς τὰ καταπράσινα τοπεῖα πλήγτουν τὸν ἀρέα ὧσαν πτέρων γες γιγαντιαίων πουλιῶν. Ἄλλ’ ἡ προσοχὴ τῶν κατοίκων ἡμέραν καὶ νύκτα εἶναι

έστραμμένη εἰς τὰ ίσχυρὰ προχώματα, τὰ δποῖα προστατεύουν τὴν χώραν ἀπὸ τὸν καταποντισμόν. Διότι τὰ κύματα τῆς Βορείου Θαλάσσης ἐν καιφῷ τριχυμίᾳς ἀνοθύονται ὑπὲρ τὰ 4 μέτρα καὶ ἡμποδοῦνται προξενήσουν ἀνυπολόγιστον βλάβην εἰς τὴν παραλίαν. Ἀπὸ τριχυμιώδη πλημμυρίδα πρὸ 500 περίπου ἑτῶν ἐσχηματίσθη ὁ μέγας κόλπος **Ζόϋτερ Ζέε** (νοτία θάλασσα), ὁ δποῖος

Eἰκ. 37. Λιοχέτευσις τῶν ὑδάτων ἐν 'Ολλαρδίᾳ δι' ἀνεμομύλων.

πρότερον ἦτο λίμνη τοῦ ἐσωτερικοῦ. Τώρα ἔργαζονται νέοι ἀποξηράνονταν αὐτόν.

2. Ἡ Ζόϋτερ Ζέε διαιρεῖ τὴν χώραν εἰς δύο πτέρυγας. Διώρυγες διασχίζουν αὐτὰς καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, χοησιμεύουσαι καὶ εἰς τὴν ἄρδευσιν καὶ εἰς τὴν συγκοινωνίαν. Χιλιάδες φορτηγίδων καὶ πλοιαρίων κινοῦνται εἰς αὐτάς. Ὅταν αὖ διώρυγες τὸν χειμῶνα παγώνουν, τότε ἄνθρωποι καὶ ἀμάξια τρέχουν ἐπάνω εἰς τοὺς πάγους. Οὕτω ἡ ζωὴ τῶν Ὀλλανδῶν περνᾷ δλη ἐπάνω τὰ νερά. Καὶ εἶναι τόση ἡ ὑγρασία τοῦ τόπου, ὥστε τὰ μέταλλα εὐκόλως δειποῦνται καὶ οἱ Ὀλλανδοί εἶναι ἡγαγκασμένοι

διαρκῶς νὰ τὰ καθαρίζουν. Διὰ τοῦτο ἔγινε παροιμιώδης ἡ πρὸς τὴν καθαριότητα προσήλωσις τῶν Ὀλλανδῶν.

a) *Δυτικᾶς τῆς Ζόύτερ Ζέε* ἡ χώρα εἶναι χαμηλὴ καὶ κεῖται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ γόνιμον δέλτα τοῦ Ῥήνου· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ κλῖμα εἶναι θαλάσσιον, ἡ βλάστησις εἰς τὰ λιβάδια εἶναι τόσον πλούσια, ὥστε αἱ Ὀλλανδικαὶ ἀγελάδες εἶναι μεγαλόσωμοι καὶ πολὺ γαλακτοφόροι. "Ολα τὰ μέρη τοῦ κόσμου προμηθεύονται ἀγελάδας, βούτυρον καὶ τυριὰ ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν. "Οπου τὸ ἔδαφος ἐπιδέχεται καλλιέργειαν, ἔκει ἐκτὸς τῶν σιτηρῶν εὐδοκιμοῦν φυτὰ χοήσιμα εἰς τὴν βιομηχανίαν: λίνον, κάνναβις, καπνός, τεῦτλα διὰ ζάχαριν. Πολὺ ἐπικερδής εἶναι ἐπίσης ἡ ἀνθοκομία καὶ ἡ κηπουρική.

"Η θέσις τῆς Ὀλλανδίας παρὰ τὴν θάλασσαν ἔκαμε τοὺς κατοίκους νὰ τραποῦν ἐνωδίς εἰς τὴν ναυτιλίαν. Διὰ τοῦτο αἱ μεγα-

Eἰκ. 38. Τὸ Ρόττερνταμ μὲ τὴν γέφυραν τοῦ Μώσα.

λύτεραι πόλεις αὐτῶν κείνται παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἀκμάζουν διὰ τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου καὶ τῆς ἀλιείας. Φυσικὸς λιμὴν διὰ τὴν ἔξαγωγὴν καὶ εἰσαγωγὴν ὅχι μόνον τῆς Ὀλλανδίας, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς χώρας τοῦ Ῥήνου εἶναι τὸ *Ρόττερνταμ* (580), τὸ δποῖον ἔχει ναυπηγεῖα καὶ διαρκῆ ἀγορὰν σιτηρῶν, τεῖου, βάμβακος, ζα-

χάρεως καὶ πετρελαίου. Πρὸς αὐτὸν συναγωνίζεται τὸ *Αμστερνταμ* (750), τὸ δποῖον διὰ διώρυγος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν θάλασσαν, ἐπειδὴ ἡ Ζόύτερ Ζέε, ἐπὶ τῆς δποίας κεῖται, εἶναι ἀβαθής. Εἶναι καὶ τοῦτο ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἀγορᾶς τῆς Γῆς εἰς τὸν καφὲν καὶ τὸν καπνόν, ἔχει δὲ καὶ ἀνεπιγμένην βιομηχανίαν (ναυπηγεῖα, ζαχαροποιεῖα, σιγαρέττα, ἀδάμαντας). Αἱ οἰκίαι του εἶναι ἐκτισμέναι ἐπὶ πασσάλων, ἐμπεπηγμένων εἰς τὸ βαλτῶδες ἔδαφος, καὶ ἀντὶ δρόμων ἔχει διώρυγας. Εἶναι ἡ πόλις τῶν διωρύγων καὶ τῶν γεφυρῶν καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται «Ολλανδικὴ Βενετία». Ἐπὶ τῆς παραλίας κεῖται ἡ *Χάγη* (430), ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου, ὅπου ἔδρεύει καὶ τὸ διεθνὲς δικαστήριον, τὸ δποῖον ἐπιλύει διαφορὰς μεταξὺ διαφόρων κρατῶν. Ἐχει ὁραῖα θαλάσσια λουτρὰ καὶ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς περιστοιχίζεται ἀπὸ δάση. Ἡ *Ουτρέκχη* (150) καὶ τὸ *Λάϊδεν* (70) ἔχουν παλαιὰ καὶ ὀνομαστὰ πανεπιστήμια. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὴν ἀλιείαν (ἱέργες, στρείδια).

β) *Ἀνατολικῶς τῆς Ζόύτερ Ζέε* ἡ χώρα εἶναι πλήρης ἐλῶν. Ταῦτα οἱ κάτοικοι προσπαθοῦν νὰ ἀποξηράνουν. Ἀρκεταὶ ἐκτάσεις εἶναι ἀμμώδεις, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ εὐδίσκονται εἰς ἀρκετὸν ὄψος, οἱ ποταμοὶ δὲν ἀπέθεσαν εἰς αὐτὰς τὴν γόνιμον ἥλυν τῶν καὶ διὰ τοῦτο, ἀντιθέτως πρὸς τὴν πλουσίαν δυτικὴν χώραν, ἡ ἀνατολικὴ εἶναι ἀγορος καὶ ἀραιὰ κατοικημένη.

3. Οἱ κάτοικοι τῆς Όλλανδίας εἶναι Γερμανοὶ τὴν καταγωγήν, δμιλοῦντες διάλεκτον γερμανικήν. Τὰ 3/5 αὐτῶν εἶναι διαμαρτυρόμενοι, τὰ δὲ 2/5 καθολικοί.

Οἱ Όλλανδος τὸ ἔδαφός του ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν μὲ μεγάλους ἀγῶνας καὶ εἶναι ἡ ναγκασμένος νὰ ὑπερασπίζῃ αὐτὸν ἀπαύστως ἀπὸ τὰς ἐφόδους τῆς θαλάσσης. Διὰ τοῦτο ἔγινεν ἐργατικὸς καὶ, διὰ νὰ δαμάσῃ τὴν θάλασσαν, θεληματικός, τολμηρὸς καὶ ἐπίμονος. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐλευθερίαν του πρὸ πολλῶν ἐτῶν διεξεδίκησε μὲ σκληροὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν Ισπανῶν, οἱ δποῖοι κατεῖχον τὴν χώραν του. Παλαίων διηνεκῶς μὲ τὰ νερά, ἔξοικειώθη μὲ αὐτά, ἀφωσιώθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ διαπλέων τὸν ἀχανῆ πόντον ἀπέκτησεν εἰς τὴν ΝΑ Ἀσίαν ἀποικίας 60 φορᾶς εἰς ἔκτασιν καὶ 9 φορᾶς εἰς πληθυσμὸν μεγαλυτέρας ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Εξ αὐτῶν ἡ Όλλανδία προμηθεύεται οὓς, ζάχα-

οιν, καφέν, τέϊον, καπνόν, καουτσούκ κτλ. Οι Ὀλλανδοὶ ἥκμασαν καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας καὶ ἐπιστήμας.

4. Τὸ ἐμπόριον.

Ἡ Ὀλλανδία ἐνεργεῖ ζωηρὸν ἐμπόριον μὲ δλον τὸν κόσμον. Ὁ ἐμπορικός της στόλος εἶναι $2\frac{1}{2}$ φορᾶς μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἴδιον μας. Ἀπὸ ήμᾶς λαμβάνει σταφίδα καὶ καπνόν, λευκόλιθον, σμύριν, οἴνους, ἀποστέλλει δὲ εἰς ήμᾶς ἀποικιακά, φάρμακα, χαρτί, τυριά, βούτυρον καὶ ἀγελάδας.

5. Ἀσκήσεις. 1. Τίνας πηγὰς πλούτου ἔχει τὸ Βέλγιον, τῶν δποίων ἀκριβῶς στερεῖται ἡ Ὀλλανδία; 2. Τῆς Ὀλλανδίας μόρον τὰ 8% καλύπτονται ὑπὸ δασῶν, καὶ γαιάνθρακας ἡ χώρα δὲν ἔχει. Ποίαν ἐπίδρασιν πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ Ἑλλειψις αὐτῇ ἐπὶ τῆς ταυτηγίας τῆς Ὀλλανδίας; 3. Σύγκρινε τὴν χοησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὀλλανδίας μὲ τὴν τῆς Ἑλλάδος (κατὰ τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου πίνακα).

5. Μεγάλη Βρεττανία καὶ Ἰρλανδία

Μεγάλη Βρεττανία¹
καὶ Ἰρλανδία²: 315 000 49 ἑκατ. κατοίκων 155 κατὰ 1 τ.χμ.

Ἐλλὰς	: 130 000	6,5 >	> 50 > 1 >

Ποῖαι νῆσοι καὶ ποῖα συστήματα νήσων ἀποτελοῦν τὰς Βρεττανικὰς νήσους; Ποῖαι θάλασσαι περιβρέχουν αὐτάς; 2. Ὁρισε τὴν θέσιν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Γαλλίαν. 3. Μέτρησε τὸ πλάτος τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλαί. Εἴδε τὸ σημεῖον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τὸ δποῖον ἀπέχει περισσότερον ἀπὸ τὴν θάλασσαν, ὅσιε τὴν ἀπόστασιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς παραλίας καὶ σύγκρινε αὐτὴν πρὸς ἵσην ἀπόστασιν ἐν Ἑλλάδι. 4. Σύγκρινε τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν καὶ Ἰρλανδίαν κατ’ ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. 5. Εἰς τίνα μεγάλα τιμήματα διαιρεῖται ἡ Μεγάλη Βρεττανία; 6. Ὁρόμασε τὰ ἀγγλικὰ καὶ σκωτικὰ ὅρη καὶ ὅσιε τὰ ὑψη αὐτῶν. 7. Ὁρόμασε τὸν ποταμὸν τῆς Ἀγγλίας. Ποίαν μορφὴν ἔχουν αἱ ἐκβολαὶ των; Εἰς τὰ στόμια τίνων ποταμῶν ὑπάρχουν μεγάλαι πόλεις;

1. Θέσις.

Από τὴν παραλίαν τοῦ Καλαί, ὅταν ὁ δρῖζων εἶναι καθαρός, δυνάμεθα διὰ μέσου τοῦ πορθμοῦ νὰ διακρίνωμεν τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας λευκὴν ὡς κιμωλίαν. Πρὸ πολλῶν χιλιάδων ἐτῶν ἡ μεγάλη νῆσος ἦτο ἡνωμένη μὲ τὸν κορμὸν τῆς Εὐρώπης, ἀποτελοῦσα χερσόνησον αὐτῆς· ἀλλὰ τὰ κύματα κατέστρεψαν τὸν σύνδεσμον καὶ ἀπεχώρισαν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἥπειρον. Ἐκ τούτου τὸ βάθος τοῦ πορθμοῦ τοῦ Καλαί δὲν ὑπερβαίνει τὰ 34 μ.

2. Κλῖμα καὶ ὄρα.

Ἐνα μεγάλο φεῦγμα τοῦ Ὡκεανοῦ, τὸ ὅποιον ἐκ τῆς θερμῆς ζώνης κινεῖται πρὸς ΒΑ, περιλούει τὰς Βρεττανικὰς νήσους. Τοῦτο μετριάζει τὸ **κλῖμα** αὐτῶν καὶ τὸ καθιστῷ πολὺ ὑγρόν. Διὰ τοῦτο ἡ θάλασσα εἰς τοὺς βρεττανικὸς λιμένας οὐδέ ποτε παγώνει καὶ ὁ χειμών, ἵδια εἰς τὰ νότια, εἶναι πολὺ γλυκύς. Μυρτίες καὶ δάφνες ἥμποροῦν νὰ μείνονται καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα ἐκτεθειμέναι εἰς τὸ ὑπαυθόν. Τὸ θέρος ὅμως εἶναι τόσον δροσερὸν καὶ βροχερόν, ὥστε ἡ ἄμπελος καὶ πολλὰ ὄπωροφόρα δένδρα δὲν εύρισκουν κατὰ τὸ θέρος ἀρκετὴν θερμότητα, διὰ νὰ ὀριμάσουν τοὺς καρπούς των. Τόση δὲ εἶναι ἡ διμήλη, προπάντων εἰς τὰς δυτικὰς ἀκτὰς, ὥστε νὰ δυσχεραίνεται καὶ τὴν ἡμέραν ἡ συγκοινωνία εἰς τὰς μεγάλας πόλεις.

Εἰκ. 39. Χάρτης βροχῶν τῶν Βρεττανικῶν νήσων.

Ἐκ τῶν πολλῶν βροχῶν πολλοὶ καὶ βαθεῖς εἶναι καὶ οἱ **ποταμοὶ** τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, καὶ ἐπειδὴ συνδέονται μεταξὺ των μὲ διώρυγας καὶ ἐκβάλλον εἰς βαθεῖς κόλπους, ἡ συγκοινωνία δι' αὐτῶν διευκολύνεται πολύ. Κανεὶς τόπος τῆς νήσου

Eik. 40. Ἀρχὴνφος λάσης τῶν Βρετανικῶν νήσων.

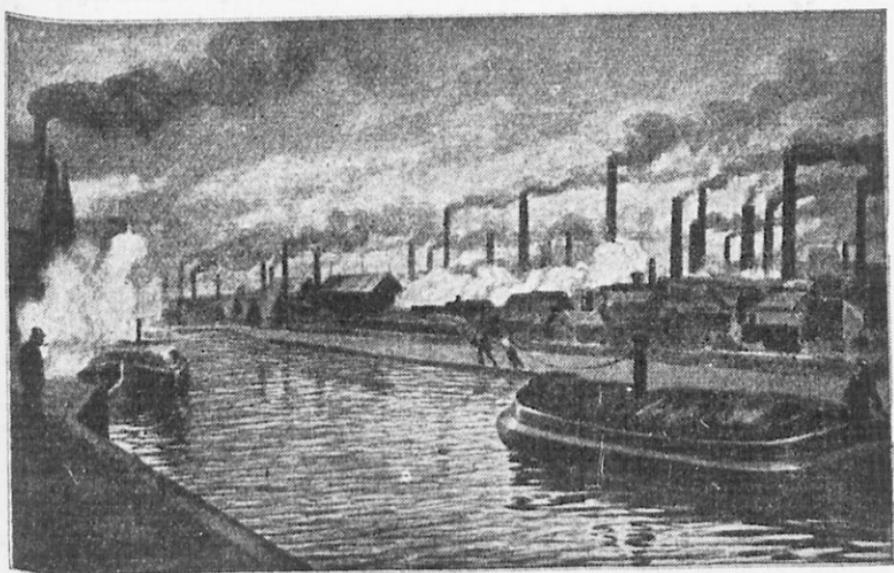

δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὴν παραλίαν περισσότερον τῶν 120 χλμ. ἥ δὲ παραλία ἔχει εἰς τοὺς κόλπους ἐξαιρέτους λιμένας. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐνωρὶς ἐτράπησαν πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τῆς Μεγάλης Βρετανίας τὸ μὲν νότιον μέρος δύναμέται Ἀγγλία, τὸ δὲ βόρειον Σκωτία.

3. Φυσικαὶ περιοχαὶ.

α) Ἀγγλία.—1) Ἡ δρεινὴ χώρα. Τὰ ΒΔ τῆς Ἀγγλίας κατέχονται ἀπὸ χαμηλὴ βουνά, τῶν δποίων δλίγα μόνον φθάνουν τὸ ὑψος τοῦ ίδικοῦ μας Ὑμηττοῦ. Εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνὰ ἀπὸ δάση, ἀλλ᾽ εἰς τοὺς κόλπους των ἐγκλείσιν μέγαν πλοῦτον δρυπτῶν (σιδήρου, κασσιτέρου, χαλκοῦ) καὶ γαιανθράκων. Οἱ καλύτεροι γαιάνθρακες ἐξάγονται εἰς τὰ νότια τῆς δρεινῆς Οὐαλίας (*Κάρδιφ*, 220). Αλλὰ τὸ μεγαλύτερον γαιανθράκωρυχεῖον εἶναι ἐπὶ

Εἰκ. 41. Ἀγγλικὴ βιομηχανικὴ πόλις, τὸ Λήδς.

τῆς ἀνατολικῆς παραλίας παρὰ τὸ **Νιούκασλ** (280). Οἱ ἄφθονοι καὶ ἄριστοι γαιάνθρακες ἀποτελοῦν τὴν βάσιν πυρετώδους βιομηχανικῆς κινήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ. Τὸ **Μάντσεστερ** (1 ἑκατ.) εἶναι τὸ κέντρον περιφερείας, εἰς τὴν δποίαν αἱ καπνοδόχοι ἀποτελοῦν ἀπέραντον δάσος. Πυκνὴ νέφη καπνοῦ αἰωροῦνται ἐπάνω ἀπὸ τὰς

μεγάλας πόλεις της. Τὴν πρώτην ὥλην διὰ τὰ βαμβακουργεῖα, τὰ ἔριουργεῖα καὶ τὰ μεταξουργεῖα των προμηθεύουν κυρίως αἱ Βρεττανικαὶ ἀποικίαι. Ἀλλ᾽ ὁ τόπος παρέχει ἀφθονα μεταλλεύματα σιδήρου καὶ ἐκ τούτου ἡ μεταλλουργικὴ βιομηχανία ἀνεπτύχθη ἵδιᾳ εἰς τὸ **Μπέρμινγκχεմ** (Birmingham) (1,2 ἑκατ.—πέννες, βελόνες σωλῆνες σιδηροῦ, λέβητες κλπ.) καὶ εἰς τὸ **Σχέφφιλντ**, (500,— μαχαιροπήρουνα, δαπτομηχαναὶ κλπ.). Ἡ περιφέρεια τοῦ **Στὲρν** (275) παρέχει ἀργιλον καὶ πορσελάνην, ἀνωτέρῳ δὲ τὸ **Δὴδς** (500) καὶ τὸ **Μπράντφορδ** (300) διακρίνονται διὰ τὴν ἔριουργίαν των. Ὡς λιμένες διὰ τὴν ἔξαγωγὴν τῶν προϊόντων ὅλης τῆς περιφερείας χρησιμεύουν ἡ **Διβερπούλ** (1,2 ἑκατ.), ἐπὶ τῆς δυτικῆς ἀκτῆς, ὁ «λιμὴν τοῦ βάμβακος», ὁ δεύτερος μετὰ τὸ Λονδίνον λιμὴν τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἡ **Χάλλ** (300) ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς, ἀμφότεραι διὰ διώρυγος συνδεόμεναι μὲ τὸ Μάντσεστερ. Νοτιώτερον τὸ **Μπρίστολ** (400), εἶναι λιμὴν εἰσαγωγῆς πρὸς τὸ Λονδίνον.

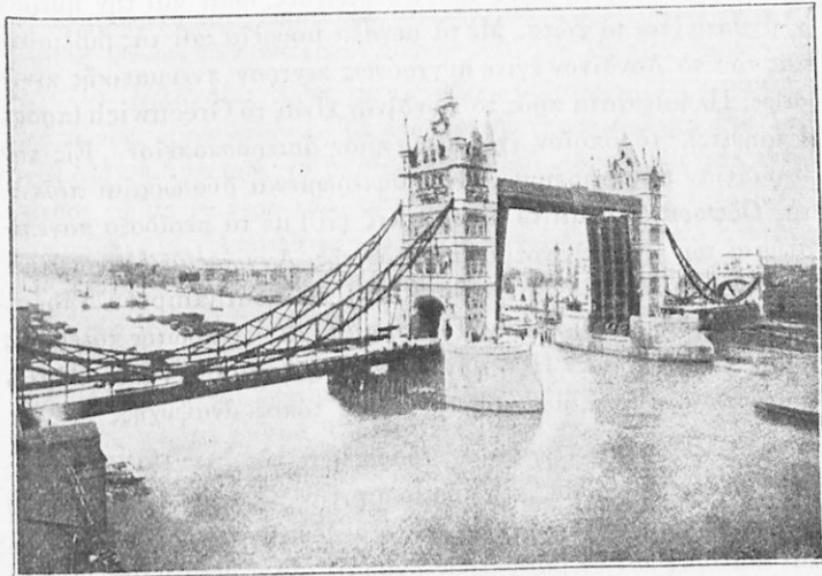
Εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν χερσόνησον (Κορονουάλη) τὰ ὄρη κρύπτουν χαλκόν, ψευδάργυρον καὶ μόλυβδον. Ἀπὸ ἐδῶ, φαίνεται, οἱ Φοίνικες τὸν παλαιὸν καιρὸν μετέφερον ψευδάργυρον εἰς τὰς χώρας τῆς Μεσογείου. Εἰς τὴν παραλίαν ὑπάρχουν πολλὰ χωρία ἀλιέων. Ἡ **Πλύμουθ** (200) εἶναι σπουδαῖος ἐμπορικὸς καὶ πολεμικὸς λιμήν.

2) Τὸ **βαθύπεδον** καταλαμβάνει τὰ ΝΔ τῆς Ἀγγλίας. Αἱ συχναὶ βροχαὶ εὐνοοῦν τὴν γεωργίαν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χλόης εἰς τὰ λιβάδια. Ἐπειδὴ δὲ ἄλλοτε τὰ σιτηρὰ εἰσήγοντο εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τὰς ἀποικίας τῆς εἰς πολὺ χαμηλὴν τιμὴν καὶ οἱ χωρικοὶ ἡναγκάζοντο ἐκ τούτου νὰ πωλοῦν τὰ κτήματά των καὶ νὰ συγκεντρώνωνται χάριν τοῦ ἡμερομισθίου εἰς τὰς βιομηχανικὰς πόλεις, διὰ τοῦτο ἡ γῆ περιῆλθε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς χεῖρας μεγάλων γαιοκτημόνων, οἱ δποῖοι εἴχον συμφέρον νὰ μετατρέψουν τοὺς ἀγροὺς·εἰς λιβάδια.

Διὰ τοῦτο ἡ **κτηνοτροφία** εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πεδιάδα εἶναι περισσότερον ἀνεπτυγμένη παρὰ ἡ γεωργία. Οἱ Ἀγγλικοὶ ἶπποι, οἱ δποῖοι κατάγονται ἀπὸ Ἀφαρικὸν αἷμα, εἶναι οἱ καλύτεροι τοῦ κόσμου. Ὁμοίως ἀρίστου εἴδους εἶναι οἱ χοῖροι, τὰ πρόβατα καὶ τὰ βόδια τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλ᾽ ὅπως ἡ εἰς σῖτον παραγωγὴ δὲν ἐπαρκεῖ διὰ νὰ διαμρέψῃ τὸν πυκνὸν πληθυσμὸν (45 πόλεις μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 100 χιλιάδων ἐκάστη), οὕτω

οὐδὲ ἡ κτηνοτροφία ἡμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν Ἀγγλων, οἱ δόποι εἶναι πολὺ κρεωφάγοι. Διὰ τοῦτο καὶ σιτάρι καὶ κρέατα εἰσάγει ἡ Ἀγγλία ἔξωθεν.—Δάση εἰς τὴν Ἀγγλίαν δὲν ὑπάρχουν· ἀλλ᾽ εἰς τὸν ἄγρον καὶ εἰς τὰ λιβάδια ὑπάρχουν δενδροστοιχίαι καὶ δενδροσυστάδες, αἱ δόποιαι προσδίδουν εἰς τὸ τοπεῖον τὴν ὄψιν πάροκου. Ἀναμέσον αὐτῶν προβάλλουν αἱ γραφικαὶ ἐπαύλεις καὶ οἱ πύργοι τῶν παλαιῶν χωροδεσποτῶν.

Εἰς τὰ νότια καὶ ἀνατολικὰ παράλια οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἰδίᾳ παρὰ τὰ στόμια τῶν ποταμῶν, ὅπου ὑπάρχουν ἔξαιρετοι φυσικοὶ λιμένες, ὁ πληθυσμὸς εἶναι πυκνότατος. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ βαθυ-

Εἰκ. 42. Γέφυρα τοῦ Ταμέσεως ἐν Λονδίνῳ.

Ἡ γέφυρα εἰς τὸ μέσον ἀνοίγεται διὰ νὰ διέλθουν πλοῖα μὲν ύψη· λοὺς ἴστοις. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ διαβάται, ἀνερχόμενοι δι' ἀνελκυστήρων εἰς τὸν ἐπάνω ὅροφον, συνεχίζουν τὴν πορείαν των.

πέδου, ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως ποταμοῦ κεῖται τὸ **Λονδίνον**, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἀγγλίας, ἡ μεγαλυτέρα πόλις τοῦ κόσμου (8,2 ἑκατομ.). Ἡδη οἱ Ρωμαῖοι εἶχον ἰδρύσει ἐπὶ μιᾶς νήσου τοῦ Ταμέσεως τὸ ἀρχαῖον *Londinium*. Τὰ πλοῖα τῆς ἀνοικτῆς θαλάσσης ἀναβαίνοντα τὸν Τάμεσιν φθάνουν μέχρις αὐτοῦ. Διὰ τὴν ἀγκυροβολίαν των αἱ ὅχθαι τοῦ ποταμοῦ ἔχουν ἐκβαθυνθῆ. Οὕτω

έμπορεύματα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ἵδια ἀπὸ τὰς Ἰνδίας, τὴν Κίναν καὶ τὴν Αὐστραλίαν (εὗρε τὰς χώρας αὐτὰς ἐπὶ τοῦ χάρτου) συγκεντρώνονται εἰς τὸ Λονδῖνον ώς εἰς «διαιροκή ἐκθεσίν». Ἐν ἔξαιρεσιν τὰς μεγάλας οἰκοδομάς τοῦ Σίτου, ἥτοι τῆς παλαιᾶς πόλεως, αἱ οἰκίαι τοῦ Λονδίνου εἶναι μικραί, μονώροφοι ἢ διώροφοι, διότι ὁ Ἀγγλος ἀγαπᾷ νὰ κατοικῇ μόνος μὲ τὴν οἰκογένειάν του εἰς μίαν κατοικίαν. Ἐκ τούτου τὸ Λονδῖνον καὶ ταλαμβάνει μεγάλην ἔκτασιν καὶ ἐπειδὴ ἔχει πολλὰς πλατείας καὶ κήπους δημοσίους, εἶναι μία ἐκ τῶν ὑγιεινοτέρων μεγαλοπόλεων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ὁμίχλη εἶναι συνήθης εἰς τὸ Λονδῖνον, αὕτη μὲ τὸν καπνὸν τῶν ἐργοστασίων μαυρίζει τὰ οἰκοδομήματα καὶ συχνὰ κάμνει τοὺς δρόμους τόσον σκοτεινούς, ὥστε καὶ τὴν ἡμέραν ν' ἀνάπτωνται τὰ φῶτα. Μὲ τὰ μεγάλα μουσεῖα καὶ τὰς βιβλιοθήκας του τὸ Λονδῖνον ἔγινε συγχρόνως κέντρον πνευματικῆς κινήσεως. Πλησιέστατα πρὸς τὸ Λονδῖνον εἶναι τὸ Greenwich (πρόφ. Γκρόνιτς), τὸ ὅποῖον ἔχει περίφημον ἀστεροσκοπεῖον. Εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἀφιερωμέναι δύο ώραῖαι πόλεις, τὸ Ὁξφορδ (80) καὶ τὸ Καίμπριτς (70) μὲ τὰ περίδοξα πανεπιστήμια των. Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς Ἀγγλίας ἀξιόλογοι λιμένες εἶναι τὸ Ντόβερ ἔναντι τοῦ Καλαί, τὸ Southampton (πρόφ. Σωσαίμπτον, 150) καὶ τὸ Πόρτσμουθ (250), διόποτε πολεμικὸς λιμὴν τῆς Ἀγγλίας. Πρὸς αὐτῶν κειμένη ἡ ἔξαισιά νῆσος Οὐάϊτ, μὲ τὸ γλυκύ της κλῖμα, χρησιμεύει ώς τόπος ἀναψυχῆς.

β) **Σκωτία.** Αἱ χαμηλαὶ δροσειραὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐπεκτεινόμεναι πρὸς βορρᾶν, πληροῦν ὅλην τὴν Σκωτίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ὅρη της ἀποχωρίζονται εἰς πολλὰ μεμονωμένα συστήματα, πολλαὶ κοιλάδες καὶ ἐν βαθύπεδον σχηματίζονται μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ ἡ θάλασσα δὲ εἰσχωροῦσα βαθέως εἰς τὴν ἔηράν διαμελίζει τὰς ἀκτὰς μὲ βαθείας ἐντομάς, αἱ ὅποιαι εὐνοοῦν τὴν ναυσιπλοΐαν. Τὰ βουνὰ τῆς Σκωτίας δὲν ὑπερβαίνονται τὸ ὑψος τῆς ἰδικῆς μας Πάρνηθος καὶ στεροῦνται τοῦ στολισμοῦ τῶν δασῶν. Καὶ τὰ δροπέδιά της εἶναι μᾶλλον ἔηρα καὶ ἄγονα καὶ μόνον διὰ πρόβατα ἔχουν χόρτον ἀρκετόν. Ἄλλ' ἡ χώρα ἔχει ἄλλας καλλονάς: ἔχει ώραίς λίμνας, εἰς τὰς ὅχθας τῶν ὅποιων φύονται δείκια, σπάρτα, πτέριδες καὶ πολύχρωμα ἄνθη· δι' αὐτὸς πολλοὶ φυσιολάτραι τὴν ἐπισκέπτονται.

Τὰ πρὸς τὴν βόρειον θάλασσαν παράλια τῆς Σκωτίας εἶναι

κατάλληλα διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν, ἀλλὰ τὸ σκωτικὸν βαθύπεδον, τὸ δόποιον ἐπίσης εἶναι εὔφορον, εἶναι κυρίως μεταλλευτικὴ καὶ βιομηχανικὴ περιοχή.³ Εκεῖ δηλ. ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα γαιανθράκων καὶ μεταλλεῖα σιδήρου καὶ ἐκ τούτου ἀνεπιύχθησαν ἐκεῖ πόλεις μεγάλαι καὶ βιομηχανικαί.⁴ Η *Γκλαίσκω* (1, 1 ἑκατ.) ἔχει μεγάλα ναυπηγεῖα, βαμβακουργεῖα καὶ ἐριουργεῖα. Τὸ *Ἐδιμβοῦργον* (400), ἐν ὁραίᾳ τοποθεσίᾳ, εἶναι ἐπίσης βιομηχανικὴ πόλις.⁵ Επὶ ὑψηλοῦ βραχοῦ ἐκτισμένα παρὰ τὸ *Ἐδιμβοῦργον* σώζονται τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων τῆς ἄλλοτέ ποτε ἀνεξαρτήτου Σκωτίας. Εἰς τὴν Dundee (προφ. Ντέντη, 175) καὶ τὴν *Ἀμπερντήν* (160) ἀκμάζει ἡ βιομηχανία τοῦ λίνου καὶ τῆς κανάβεως.⁶ Ο πληθυσμὸς τῶν παραλίων καὶ τῶν σκωτικῶν νήσων ἀποζῇ ἐκ τῆς ἀλιείας (ὅργανες).

γ) *Ιρλανδία.* Αὕτη μόνον παρὰ τὰς ἀκτὰς ἔχει μεμονωμένας τινὰς ὁροσυστάδας. Τὸ ἐσωτερικόν της κατέχεται ἀπὸ λεκανοειδὲς βαθύπεδον, τὸ δόποιον εἰς πολλὰ μέρον εἶναι τόσον ἐπί πεδον, ὥστε τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν ἀκινητοῦν ἢ σχηματίζουν λίμνας καὶ ἔλη.⁷ Αντιτίθετος πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἡ Ιρλανδία δὲν ἔχει ἀνθρακας καὶ μέταλλα. Οἱ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ ἀνεμοὶ τοῦ *Ωκεανοῦ* κάμνουν τὰ θέρη πολὺ βροχερά. Διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ γεωργία δὲν εὑδοκιμεῖ (λαχανικά, γεώμηλα, λινάρι), ἀναπτύσσεται πλουσία χλόη καὶ ἐκ τούτου ἡ Ιρλανδία ἐπονομάζεται «πρασίνη νῆσος». Εἰς τὰ χλοερὰ λιβάδια τῆς βόσκουν πολλὰ κτήνη.⁸ Απὸ τὰ ἔρια τῶν ιρλανδικῶν προβάτων συντηρεῖται μέγα μέρος τῆς βρεττανικῆς ἐριουργίας.⁹ Άλλ'¹⁰ ἐπειδὴ δὴ σχεδὸν ἡ νῆσος εὐρίσκεται εἰς χεῖρας δὲν γίνεται Ἀγγλων γαιοκτημόνων, οἱ Ιρλανδοὶ χωρικοί, ἐργαζόμενοι δὲ μισθωτοὶ ἢ ἐνοικιασταὶ εἰς τὰ κτήματα τῶν Ἀγγλων, ὑποφέρουν, ἵδια δταν συμβῇ ἀφορία. Διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν δυστυχίαν πολλοὶ Ιρλανδοὶ μετηνάστευσαν εἰς *Αμερικήν*.¹¹ Εκ τούτου ἡ Ιρλανδία σήμερον μόνον 4 ἑκατομμυρίων πληθυσμὸν ἔχει. Διὰ αἵματηρῶν ἐπαναστάσεων οἱ Ιρλανδοί, οἱ δόποιοι καὶ φυλετικῶς καὶ θρησκευτικῶς διαφέρουν ἀπὸ τοὺς Ἀγγλους, ἐπέτυχον κάποιαν αὐτονομίαν, ἀν καὶ μέρος τῆς νήσου ἔμεινεν ἡνωμένον μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Μεγάλαι πόλεις ὑπάρχουν μόνον εἰς τὰς πρὸς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν ἀκτάς.¹² Εκεῖ εἶναι τὸ *Δουβλίνον* (400), ἡ πρωτεύουσα τῆς Ιρλανδίας, καὶ τὸ *Μπέλφαστ* (400) εἰς τὸ δόποιον ἀκμάζει ἡ βιομηχανία λινῶν

καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων.⁷ Επὶ τῆς νοτίας ἀκτῆς ἡ **Κόρων** (80) διενεργεῖ ἐμπόριον σφαγίων, βουτύρου κλπ.

4. Οἱ Κάτοικοι.

Οἱ παλαιοὶ Βρεττανοὶ ἦσαν Κελτοί, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς ὁμαϊκῆς κατοχῆς εἶχον ἐκρωμανισθῆ, ὅπως καὶ οἱ Γαλάται. Λεί-

Εἰκ. 43. Οἰκονομικὸς χάρτης
τῶν Βρεττανικῶν νήσων.

θε νέος λαός, οἱ Ἀγγλοί, οἱ ὅποιοι ἐμόρφωσαν ιδίαν γλῶσσαν. Ὁπως οἱ ιδιοί μας νησιῶται, οὗτοι καὶ οἱ Ἀγγλοί ἔνεκα τῆς θέσεως τῆς χώρας των εἶναι κατ' ἔξοχὴν ναυτικὸς καὶ ἐμπορικὸς λαός. Εἶναι δὲ ψύχραιμοι καὶ θαρραλέοι ναυτικοί καὶ νοήμονες ἐμποροῦ.

5. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Βρεττανικαὶ κτήσεις.

Τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας ἀνεπτύχθη κυρίως, ἀφ' ὅτου ἀνεκαλύφθησαν οἱ θησαυροὶ τοῦ ἐδάφους της, πρὸ πάντων ὁ ἄνθραξ καὶ ὁ σίδηρος, διὰ τῶν ὅποίων ιδρύθη ἡ Ἀγγλικὴ βιομηχανία. Πρωτίστως ὅμως ἡ πρόοδος τῆς ὑφαντουργίας διεφεύγεται εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῆς κλωστικῆς μηχανῆς καὶ τοῦ μηχανικοῦ ἐργαλειοῦ καὶ εἰς τὴν χοησιμοποίησιν τοῦ ἀτμοῦ διὰ τὴν κίνησιν αὐτῶν, ἐφευρέσεις, αἱ ὅποιαι ἔγιναν ὑπὸ Ἀγγλων. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν δὲ

ψανα τοῦ λαοῦ τούτου ζῶσιν ἀκόμη εἰς τὴν Οὐαλίαν, εἰς τὴν Β. Δ. Σκωτίαν καὶ εἰς τὴν Ἰολανδίαν. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος μ.Χ. Ἀγγλοσάξονες ἐκ τῆς ΒΔ. Γερμανίας εἰσέβαλον εἰς τὴν Βρεττανίαν καὶ κατέλαβον τὸν τόπον. Ἀργότερον Νορμανδοὶ ἐκ τῆς ἀπέναντι Γαλλίας (Νορμανδίας) ἐπέδραμον καὶ ἀντοὶ καὶ ἐδέσποσαν τῆς νήσου.

Ἐκ τῆς ἀναμείξεως τῶν λαῶν τούτων μετὰ τῶν παλαιῶν Κελτῶν προοῆλ-

τοῦ θαλασσίου ἐμπορίου ἔχωρησε καὶ ἡ ἀπόκτησις κτήσεων εἰς ἔ-
νας χώρας. Μὲ αὐτὰς οἱ Ἀγγλοι ἐπεξέτειναν τὸ ιράτος των εἰς
τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ κόσμου, ἡ δὲ γλῶσσά των κατέστη
γλῶσσα τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Αἱ Βρεττανικαὶ κτήσεις ἀπο-
τελοῦν ἔκτασιν τριπλασίαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην καὶ περιλαμβάνουν
περίπου 450 ἑκατομμύρια κατοίκων.

Ἐξ αὐτῶν ἡ Ἀγγλία προμηθεύεται τρόφιμα διὰ τὸν πυ-
κνὸν πληθυσμὸν τῆς καὶ πρώτας ὥλας διὰ τὴν βιομηχανίαν τῆς·
εἰς αὐτὰς πάλιν διαθέτει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν προϊόντων
τῆς βιομηχανίας τῆς.

Αἱ Βρεττανικαὶ νῆσοι ἀποτελοῦν ἐν ἡνωμένον βασίλειον, ἐν
τῷ δποίῳ ὅμως τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχει ἡ ἀντιπροσωπεία τῶν
Κοινοτήτων ἡτοι τοῦ λαοῦ. Πρὸς προστασίαν τοῦ ἐμπορίου καὶ
τῶν ἀποικιῶν τῆς ἡ Ἀγγλία συντηρεῖ μεγαλοπρεπῆ πολεμικὸν
στόλον, διὰ τοῦ δποίου εἶναι ἀληθινὴ θαλασσοκράτειρα. Ἐν τῇ
Μεσογείῳ θαλάσσῃ κατέχει τὸ στενὸν τοῦ Γιβραλτάρ, τὰς νήσους
Μάλταν καὶ Κύπρον καὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλ' ἡ Κύπρος μικρὰν
ἢ οὐδεμίαν στρατηγικὴν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ
ἐπειδὴ ἔχει Ἑλληνικὸν κατὰ τὸ πλεῖστον πληθυσμὸν (350.000),
ὑπάρχει ἐλπὶς ν' ἀποδοθῇ ὑπὸ αὐτῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα.—Οἱ Βρετ-
τανοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι διαμαρτυρόμενοι κατὰ τὸ θρή-
σκευμα, οἱ δὲ Ἰολανδοὶ καθολικοί.

6. Ἐμπορικαὶ σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἀγγλία εὐδίσκεται εἰς στενὰς σχέσεις μὲ τὴν πατρίδα
μας, ἀπὸ τὴν δποίαν προμηθεύεται σταφίδα, καπνόν, δρυκτὰ καὶ
μέταξαν. Ἡ Ἑλλὰς ἐκ τῆς Ἀγγλίας εἰσάγει νήματα καὶ ὑφά-
σματα, γαιάνθρακας καὶ μηχανάς, φάρμακα, ψάρια, κλπ.

7. Ἀσκήσεις. 1. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Οὐα-
λίας εἶναι 151 000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, δὲ πληθυσμὸς
38 000 000. Πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν εἰς 1 τ. χλμ.; 2. Ὁνό-
μασε τοὺς οπονδαιοτέρους κλάδους τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας καὶ
δήλωσε ἐκάστοτε τὰς πόλεις, δόπον ἰδιαιτέρως ἐνεργοῦνται. 3. Διε-
δίασε τὸ περίγραμμα τῶν Βρεττανικῶν νήσων καὶ τοποθέτησε
ἐπ' αὐτοῦ τὰς κυριωτέρας πόλεις.

6. Ἐπισκόπησις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Αἱ χῶραι τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, τὰς ὁποίας ἔξητάσαμεν, ἔχουν μὲν μεγάλας διοιότητας πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ καὶ σπουδαίας διαφοράς. Ὁμοίαν ἔχουν τὴν **κατασκευὴν τοῦ ἐδάφους**, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ δύοια σύστασις τόσον τῶν ἀκτῶν τῆς Βρετανίης καὶ Κορνουάλης, τοῦ πορθμοῦ Καλαὶ-Ντόβερο, ὃσον καὶ τῶν λεκανῶν τῶν Παρισίων καὶ τοῦ Λονδίνου. Ὁμοιον ἔχουν καὶ τὸ **θαλάσσιον κλῖμα** καὶ ἐντεῦθεν τῆς θαλάσσης τῆς Μάγχης καὶ πέραν αὐτῆς ἡ αὐτὴ **θέσις**, ἡ ἀνοικτὴ πρὸς τὴν σπουδαιοτέραν θάλασσαν διὰ τὰς συγκοινωνίας τοῦ παρόντος, ἡ δύοια κατέστησε τοὺς τρεῖς συναγωνίζομένους πρὸς ἀλλήλους λαούς, τοὺς Ἀγγλους, τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ολλανδούς, κατόχους τῶν σπουδαιοτέρων ἀποικιακῶν κρατῶν.

Αἱ διαφοραὶ ἔγκεινται μᾶλλον εἰς διαφορὰν τοῦ **χαρακτῆρος** τῶν λαῶν, ὁφειλομένην πρωτίστως εἰς τὴν διάφορον καταγωγὴν καὶ τὸν διάφορον βίον. Ἐν ᾧ αἱ βρετανικαὶ νῆσοι (ἔξαιρουμένης τῆς Ἱρλανδίας) καὶ αἱ Κάτω Χῶραι ἀποτελοῦν ναυτικὰ κράτη, τὰ δοποῖα ἀκμάζουν μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, ἡ Γαλλία καὶ ἐν μέρει τὸ Βέλγιον εἶναι κράτη ἡπειρωτικά, εἰς τὰ δοποῖα ἐπικρατεῖ ὁ γεωργικὸς βίος. Ἐκεῖ μὲν λαοὶ γερμανικῆς καταγωγῆς μὲ νῦφλὸν ἀνάστημα καὶ ἀρχικόν, ἀπρόσιτον χαρακτῆρα, ἐδῶ λεπτόσωμος καὶ λεπταίσθητος ωμανικὸς λαός, πλήρης ζωηρότητος καὶ πάθους. Ἐκεῖ ἐπικράτησε τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος, ἐδῶ ὑπεροχὴ τῆς γεωργίας καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸ ἴδιον κτῆμα.

Γ'. ΜΕΣΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ἐλβετία.

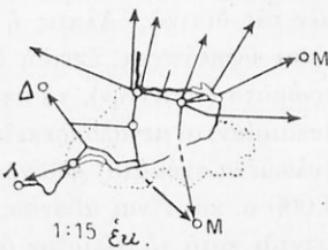
Ἐλβετία	:	41 000 τ.χμ.	4	ἐκ. κατοίκων	100 κατὰ 1 τ.χμ.
Μακεδονία	} καὶ Ἡπειρος	44 000 τ.χμ.	1,7	ἐκ. κατοίκων	39 κατὰ 1 τ.χμ.

1. Ὁρισε τὴν θέσιν τῆς Ἐλβετίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν. 2. Ποῖα δρη κατέχουν τὸ Ν καὶ Α μέρος τῆς χώρας; Ὁρισε τὴν κυρίαν διεύθυνσιν τῶν Ἐλβετικῶν Ἀλπεων. Ὁρόμασε τὰς ὑψηλοτέρας κορυφάς των, τοὺς ποταμούς,

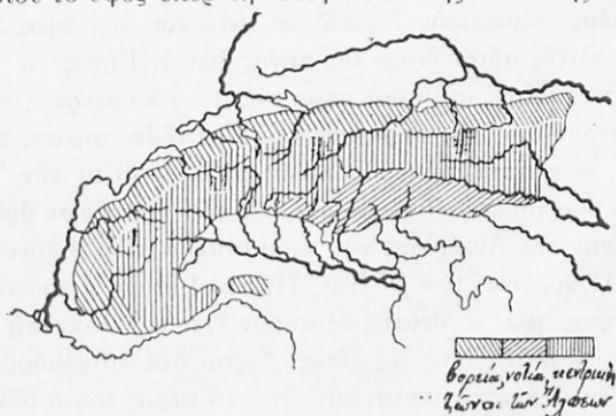
οἱ δρόποι πηγάζονται ἐξ αὐτῶν, τὰς λίμνας, τὰς δρόποις κατὰ τὸν δοῦν των σχηματίζοντος. 3. Ποία δρόσεις ζωδίζει τὴν Ἐλβετίαν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν; 4. Ὡρισε τὰ σύνορα τῆς Ἐλβετίας πρὸς τὰς ἄλλας γειτονικὰς ζώδιας. 5. Κάμε τὴν σύγκρισιν Ἐλβετίας καὶ Ἑλλάδος κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυνσιμότ.

Ἡ Ἐλβετία εἶναι ἡ δρεινοτέρα ζώδια τῆς Εὐρώπης καὶ τόσον ὑψηλή, ὥστε τὸ 1/3 σχεδὸν τῆς ἐπιφανείας της εἶναι αἰώνιως χιονοσκεπές. Ἀλλ᾽ ἐνῷ εἰς ἔκτασιν εἶναι μικροτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν καὶ Ἡπειρον, εἰς πληθυσμὸν εἶναι διπλασία ἀπὸ αὐτάς. Καὶ δὲν ἔχει μὲν ἔξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν, ἀλλ᾽ ἔχει θέσιν κεντρικήν, κατέχουσα τὰς διαβάσεις μεταξὺ τεσσάρων μεγάλων κρατῶν.

Μεταξὺ τῶν Ἀλπεων καὶ τοῦ Ἰούρα ἔκτείνεται δροπέδιον τοῦ δρόποιον τὸ ὑψος ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης ποικίλλει

Eik. 44. Άι συγκοινωνίαι τῆς Ἐλβετίας.

Eik. 45. Άι Ἀλπεις.

μεταξὺ 350—550 μ. Ὁθεν εἰς τὴν Ἐλβετίαν διακρίνομεν τοία μέρη: τὰς Ἀλπεις, τὸ δροπέδιον καὶ τὸν Ἰούραν.

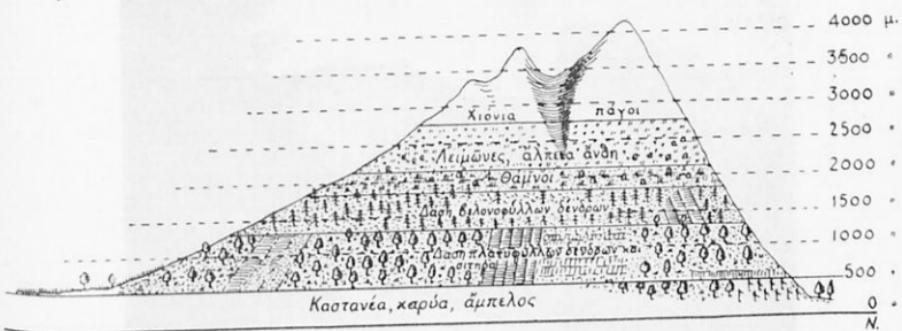
1. *Άι Ἐλβετικαὶ Ἀλπεις* πρὸς Α μὲν συνέχονται μὲ τὰς Αὐστριακὰς καὶ Γερμανικὰς Ἀλπεις, πρὸς Δ δὲ μὲ τὰς Γαλλικάς, αἱ δρόποι κάμπτουσαι πρὸς Ν φθάνουν μέχοι τῆς Μεσογείου Θαλάσσης ὥστε κατέχουν τὸ μέσον τοῦ μεγάλου τόξου τῶν Ἀλπεων.

Αἱ Ἀλπεις διὰ μεγάλης κοιλάδος, ἡ ὅποια ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας ἄγει πρὸς τὴν λίμνην τοῦ Κόμο, διαρροῦνται εἰς δυτικὰς καὶ ἀνατολικὰς Ἀλπεις. Ἀν λοιπὸν ἡμπορούσαμεν μὲ τὸ ἀεροπλάνον ν̄ ἀνψιφωθῶμεν ἐπάνω ἀπὸ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῶν Ἀλπεων, θὺ ἐβλέπαμεν ὅτι αἱ μὲν δυτικαὶ Ἀλπεις συνίστανται ἀπὸ δύο ὅγκωδεις, σχεδὸν παραλλήλους ζώνας, αἱ δὲ ἀνατολικαὶ ἀπὸ τρεῖς. Ἐκ τῶν ζωνῶν τούτων, εἰς μὲν τὰς δυτικὰς Ἀλπεις ἡ νοτία, εἰς δὲ τὰς ἀνατολικὰς ἡ μεσαία εἶναι ὑψηλότεραι· ἐπειδὴ δὲ συνίστανται ἀπὸ πολὺ σκληρού πετρώματα (γρανίτην), τὰ δόποια δυσκόλως φθείρονται ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν, αἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφαί των ἔχουν μᾶλλον ἀπετρογυγλωμένα σχήματα· φθιάνουν δὲ κατὰ μέσον δρον εἰς ἄνω τῶν 4.000 μ. καὶ εἶναι αἰωνίως χιονοσκεπεῖς. Αἱ ἄλλαι ζῶναι σύγκεινται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἀσβεστόλιθον, ὁ δόποιος εὐκολώτερα φθείρεται ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν. Διὰ τοῦτο αἱ δάκτεις τῶν ἀσβεστολιθικῶν Ἀλπεων διατέμνονται ἀπὸ ἀγρίας φάραγγας καὶ προβάλλουν αὐχμηροὺς ὅβελίσκους.

Εἰς τὸ κέντρον τῶν Ἐλβετικῶν Ἀλπεων εἶναι ὁ **Άγιος Γοττάρδος**, γρανιτικὸν δροπέδιον, κείμενον εἰς ὕψος 2.000 μ. Εἰς τὰς κλιτῦς αὐτοῦ ἔχουν τὰς πηγάς των διὸ Ρῆνος, διὸ Ααρ καὶ διὸ Ροδανός. Κατ' αὐτὸ διὰ σήραγγος 15 χιλιομέτρων, δῆλος καὶ δυτικώτερον διὰ τῆς σήραγγος τοῦ **Σεμπλόν**, μήκους 20 χιλιομέτρων, συνδέεται σιδηροδρομικῶς ἡ Ελβετία μὲ τὴν Ἰταλίαν. Ολίγον βορειότερον εἶναι αἱ **Ἀλπεις τῶν τεσσάρων δρυμῶν** μὲ τὴν λίμνην τῆς Λυκέροντος, τὴν δραιτοτάτην τῶν Ἐλβετικῶν λιμνῶν. Αἱ κορυφαί των (Ρίγκι, Πιλάτος) ἔχουν μικρότερον σχετικῶς ὕψος, ἀλλ' ὁ θεατὴς ἔξ αὐτῶν ἔχει μεγαλοπρεπῆ ἀποφιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνάβασις εἰς αὐτὰς γίνεται διὰ σιδηροδρόμων, χιλιάδες ξένων ἐπισκέπτονται κατ' ἔτος τὸ μέρος τοῦτο τῶν Ἀλπεων, δῆλος καὶ δυτικώτερον τὰς Ἀλπεις τῆς **Βέρνης** καὶ τὰς **Πεννινίους**, ὅπου τὰ δρομούς **Παρθένος** (4170 μ.) καὶ **Ρόζα** (4640 μ.) εἶναι τὰ ὑψηλότερα μετὰ τὸ Λευκόν (4820 μ.) δρομη τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἀνάβασις εἰς αὐτὰς ἀπαιτεῖ τρεῖς ἡμέρας. Εἶναι δὲ πολὺ ἐπικίνδυνος, ὅταν νέφη πυκνὰ ἡ χιονοθύελλαι καταλάβουν τοὺς περιηγητάς.

Ἡ βλάστησις τῶν φυτῶν εἰς τὰς Ἀλπεις σχετίζεται μὲ τὸ κλῖμα. Ὅσον ὑψηλότερα ἀναβαίνομεν, τόσον τὸ ψῦχος αὐξάνει

καὶ ἡ βλάστησις ἐλαττοῦται. Ὡδιαιτέρων ἐπίδρασιν ἐπ² αὐτῆς ἔχει ἡ θέσις τῶν κλιτύων καὶ τῶν κοιλάδων εἰς τὴν νοτίαν ἢ τὴν βορείαν πλευρὰν τῶν ὁροσειρῶν. Ἐν ᾧ αἱ πρὸς Β ἀνοιγμέναι κοιλάδες εἶναι ἐκτεθειμέναι εἰς τοὺς δυτικοὺς καὶ βορείους ἀνέμους, αἱ πρὸς Ν εἶναι ἀνοικταὶ εἰς τοὺς θερμοὺς νοτίους ἀνέμους καὶ τὸν περισσότερον καιρὸν ἔχουν καθάριον οὐρανόν. Διὰ τοῦτο αἱ μὲν βόρειαι πλευραὶ τῶν βουνῶν σκεπάζονται κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ δάση, αἱ δὲ θερμότεραι κοιλάδες καὶ νότιαι κλιτύες κατέχονται ἀπὸ λιβάδια καὶ ἄγρούς. Εἰς τὰς νοτίους κοιλάδας τῆς Ἐλβετίας, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ριβιέραν, ἀπαντῶνται καὶ φυτὰ τῶν χωρῶν μας, ἥτοι ἥλαια, συκῆ, δοδοδάφνη καὶ κυπάρισσος, καὶ ἐπειδὴ τὸ κλῖμα

Eik. 46. Ζῶνται βλαστήσεως ἐπὶ τῶν Ἀλπεων.

καὶ τὸν χειμῶνα εἶναι γλυκύ, πολλοὶ πάσχοντες καταφεύγοντες ἐκεῖ πρὸς ἀνάρρωσιν (Λουγκάνο, Νταβός). Ἐκεῖ καὶ εἰς τὰ 1800 μ. ἡμιπορεῖ νὰ γίνῃ καλλιέργεια. Ἄλλ' ἀπὸ 2000 μ. μόνον βελονόφυλλα δένδρα (πεύκη, ἐλάτη) ἡμιποροῦν νὰ εὐδοκιμήσουν. Μεταξὺ τῶν δασῶν, εἰς τὰ ὑψη ἐκεῖνα, ἐκτείνονται ἀνθοφοισθῆ λιδάβια, εἰς τὰ ὅποια αἱ ἀγελάδες καὶ αἴγες εὑρίσκουν ἀφθονον καὶ ἀρωματώδη τροφήν. Ἀπὸ τὰ 2600—2700 μ. ἀρχίζει τὸ βασίλειον τῆς αἰωνίας χιόνος καὶ τοῦ πάγου, ἥ ἀκένωτος πηγὴ τῶν Ἀλπείων ποταμῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ φύκια καὶ λειχήνας, μόνον δλίγοι θάμνοι ἔδω καὶ ἐκεῖ ἀναφαίνονται. Δὲν λείπουν δμως καὶ ἐκεῖ οἱ κάτοικοι: δορκάδες, αἴγαγροι καὶ ἀετοὶ εἶναι αἱ ζῶσαι ὑπάρχεις, τὰς ὅποιας συναντᾶ ἐκεῖ ὁ τολμηρὸς Ἀλπινιστής. Εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς ὅγκοι πάγων συμπαγεῖς γλιστροῦν ἔνεκα τοῦ βάρους των σιγὰ σιγὰ πρὸς τὰς κλιτῦς καὶ συνενούμενοι κατωτέρω μὲ ἄλλους ὅγκους σχηματίζουν ποταμὸν πάγων, ὃ ὅποιος

κατέρχεται βραδέως πρὸς τὴν κοιλάδα καὶ λέγεται *παγετών*. Ἀπὸ παγετῶνας ἔχουν τὰς πηγάς των ὁ Ρήνος, ὁ Ροδανός, ὁ Πάδος.

Κυρίᾳ ἀσχολίᾳ τῶν κατοίκων τῶν Ἀλπεων εἶναι ἡ κτηνοτροφία καὶ γαλακτοκομία. Τὸ γάλα συμπεπυκνωμένον εἰς κυτία, τὸ βού-

Εἰκ. 47. Τοπεῖον τῶν Ἀλπεων.

τυρον καὶ τὰ τυριὰ τῆς Ἐλβετίας εἶναι ἔξαιρετα καὶ πωλοῦνται εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἀλλὰ περισσότερον καὶ ἀπὸ αὐτά, πόρον ζωῆς εἰς τοὺς κατοίκους παρέχει ἡ κίνησις τῶν ἔνων, διὰ τὴν ὅποιαν ἡ Ἐλβετία ἀποκαλεῖται «ξενών τῆς Εὐρώπης».

2. Τὸ Ἐλβετικὸν δροπέδιον, ἦτοι ἡ μέση Ἐλβετία, ἐκτείνεται μεταξὺ τῶν Ἀλπεων καὶ τοῦ Ιούρα, ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς

Γενεύης μέχοι τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας. Εἶναι μᾶλλον λοφώδης χώρα, εἰς τὴν ὅποιαν οἱ ποταμοὶ διήνοιξαν βαθείας κοιλάδας καὶ ἐσχημάτισαν πλῆθος λιμνῶν. Ὁ **Ααρός**, πηγάζων ἐκ

Εἰκ. 48. Παγετὼν τῶν Ἀλπεων.

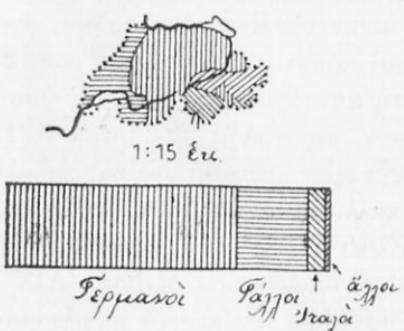
τοῦ Ἀγίου Γορτάρδου, εἶναι ὁ κύριος ποταμὸς τῆς χώρας καὶ προσλαμβάνων καὶ ἄλλα ποτάμια χύνεται εἰς τὸν Ῥήνον. Οὗτος μετὰ τὴν ἔξοδόν του ἀπὸ τὴν λίμνην τῆς Κωνσταντίας διανοίγει δρόμον διὰ μέσου τοῦ Ἰούρα καὶ κοημνιζόμενος ἀπὸ ὑφους 24 μέτρων σχηματίζει μεγαλοπρεπῆ καταρράκτην. Εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ ὑπάρχει μέγα ἐργοστάσιον παραγωγῆς ἡλεκτρισμοῦ. Τὸ ἔδαφος τοῦ δροπεδίου εἶναι εὔφορον, ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ κλιματικόν γλυκὺ καὶ ὑγρόν, ἡ καλλιέργεια ἀποδίδει καλὴν ἐσοδείαν. Ἰδίᾳ εἰς τὴν δυτικὴν Ἐλβετίαν, ἐπὶ τῶν προσηλίων λόφων εύδοκιμοῦν τὸ ἀμπέλια καὶ τὰ διπλοφόρδα δένδρα. Ἄλλ' ἡ γεωργία μόνη δὲν ἐπαρκεῖ νὰ διαθρέψῃ τὸν πυκνὸν πληθυσμόν. Ἡ ἀφθονία τῶν ὑδάτων καὶ ἡ δύναμις τῆς πτώσεως αὐτῶν ἀνεπλήρωσαν εἰς τὴν Ἐλβετίαν τὴν ἔλλειψιν τῶν γαιανθρακῶν καὶ ηγενόησαν τὴν ἀνάπτυξιν σπουδαίων βιομηχανιῶν. Ἔπειδὴ δὲ αἱ ἀκατέργαστοι ὄνται εἰσάγονται ἔξωθεν, οἱ Ἐλβετοὶ

λαμβάνουν πρὸς ἐπεξεργασίαν τοιαύτας ὥλας, αἱ ὅποιαι παρὰ τὸ μικρόν των βάρος ἔχουν μεγάλην ἀξίαν, ἵτοι μέταξαν, βάμβακα, χρυσόν, ἀργυρόν, καὶ μὲ αὐτὰς κατασκευᾶσθαι δαντέλλας, κεντήματα, ὑφάσματα, ὠρολόγια.

Ἡ πρωτεύουσα **Βέρνη** (100, πανεπιστήμιον) εἶναι κέντρον τῆς Ἐλβετικῆς σοκολατοποιίας καὶ ἔχει ἀκμαίαν ἐριουργίαν. Εἰς τὸ **Σαΐν Γάλλεν** (70) κατασκευᾶσθαι κεντήματα καὶ βαμβακερά, εἰς τὴν **Ζυρίχην** (250, πανεπιστήμιον) μεταξωτά, καὶ εἰς τὴν **Βασιλείαν** (Γερμ. Μπάζελ, 150 πανεπ.) κορδέλλες κ.λ.π. Ἐπὶ ὠραιοτάτης λίμνης κειμένη ἡ **Λυκέρνη** (50) εἶναι ἡ πόλις τῶν ἔνοδοχείων.

3. Ὁ Ἐλβετικὸς Ἰούρας εἶναι τὸ ΝΔ τμῆμα ὁροσειρᾶς, ἡ ὅποια ἀπὸ τοῦ Ῥοδανοῦ ἐκτείνεται καὶ πέραν τοῦ Ῥήνου εἰς τὴν Γερμανίαν, ὡς Σοναβικὸς καὶ Φραγκονικὸς Ἰούρας. Εἶναι ὅρος ἀσβεστολιθικὸν καὶ ἔχει οὐλῆς τραχύ· διὰ τοῦτο εἰς τὰ ὑψώματά του, μόνον μικρὰ κτηνοτροφία ἐνεργεῖται. Μὲ ὅλα ταῦτα τὸ βουνὸν εἶναι πυκνὰ κατοικημένον. Οἱ φίλεργοι κάτοικοι του ἔξασκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὠρολογοποιοῦ καὶ τοῦ κατασκευαστοῦ μουσικῶν ὁργάνων. Ἀπὸ τὴν **Γενεύην** (150, πανεπιστήμιον) τὰ ὠρολόγια ἀποστέλλονται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴν ἔχει τὴν ἔδραν αὐτῆς ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν. Ἡ **Λωξάνη** (70, πανεπιστήμιον) εἶναι κέντρον τῆς διὰ τοῦ Σεμπλὸν συγκοινωνίας.

4. Οἱ κάτοικοι τῆς ΒΑ Ἐλβετίας, ἀποτελοῦντες τὰ 2/3 τοῦ

Εἰκ. 49. Χάρτης πληθυσμοῦ τῆς Ἐλβετίας.

μεις τῆς φύσεως κατέστησεν ὑπομονητικούς, φιλοπόνους καὶ ὀλιγαρκεῖς. Μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ

ὅλου πληθυσμοῦ, εἶναι Γερμανοί, τῆς δυτικῆς Ἐλβετίας Γάλλοι, καὶ τῆς νοτίου Ιταλοί. Περίπου τὰ 3/5 τῶν κατοίκων εἶναι διαμαρτυρόμενοι καὶ τὰ 2/5 καθολικοί.

“Οπως δὲλους τοὺς κατοίκους τῶν Ἀλπεων, οὗτω καὶ τοὺς Ἐλβετούς, ὃ διηνεκῆς ἀγῶν πρὸς τὰς δυνά-

τὰ ξενοδοχεῖα οἱ κάτοικοι τῆς Ἐλβετίας ἀπέκτησαν εὐπορίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἡδυνήθησαν καὶ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας νὰ θεωρατεύσουν.⁴ Η παιδεία, ἴδια εἰς τὰς μεγαλυτέρας πόλεις, ἵσταται εἰς ὑψηλὴν βαθμίδα.

Η Ἐλβετία πολιτικῶς εἶναι διηρημένη εἰς 25 αὐτονόμους πολιτείας ἢ καντόνια, τὰ ὅποια ἀπαρτίζουν μίαν ὁμοσπονδίαν. Τὴν κυβέρνησιν διαχειρίζεται Συμβούλιον, τοῦ ὅποίου προϊσταται εἰς πρόεδρος.

5. Ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα ἡ Ἐλβετία προμηθεύεται καπνὸν καὶ σπόγγους, ἡ δὲ Ἐλλὰς ἔξ αὐτῆς λαμβάνει νήματα καὶ ὑφάσματα, γάλα εἰς κυτία, βούτυρον, ὕδοτόγια, χαρτί, σοκολάταν καὶ ἀγελάδας.

6. Ἀσκήσεις. 1. Σύγκριτε τὸ ὑψος τοῦ ὄρους **Ρόξα** τῶν Ἀλπεων μὲ τὸ ἐγγὺς ὄρος τῆς πατρίδος καὶ μὲ τὸν Ὄλυμπον. 2. Σύγκριτε τὴν σήραγγα τοῦ Σεμπλὸν μὲ τὴν σήραγγα τοῦ Μπράλον, τὴν δρόιαν, ἔχουσαν μῆκος 2100 μ. διερχεται εἰς 4'. 3. Παράβαλε τὴν χοησμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἐλβετίας διὰ βοσκᾶς πρὸς τὴν τῆς Ἐλλάδος. 4. Ταξιδεύων διὰ Ἰταλίας καὶ Ἐλβετίας πρὸς τὴν Ανών διὰ ποίας σήραγγος τῶν Ἀλπεων θὰ διέλθῃς; 5. Ονόμασε τὰς πόλεις, αἱ δρόιαι σημειοῦνται ἐπὶ τοῦ χάρτου 44 τοῦ βιβλίου σου.

2. Αὐστρία.

Αὐστρία:	84 000	τ.χμ.	6,7	έκατ. κατοίκων	80	κατὰ 1 τ.χμ.
Ἐλλάς :	130 000	>	6,5	>	50	> 1 >

1. Ὁρισε τὴν θέσιν καὶ τὰ ὄρια τῆς Αὐστρίας. 2. Ποῖον τμῆμα τῶν Ἀλπεων κατέχει ὅλην σκεδὸν τὴν χώραν; Εἴρετο τὸ ὄρος Γκρός Γκλόκνερ (=Μεγάλος Κωδωνοκρούστης). Είραι τὸ ὑψηλότερον τῶν Αὐστριακῶν Ἀλπεων. 3. Ποῖος ποταμὸς διασχίζει τὸ ΒΑ μέρος τῆς χώρας; Ποία μεγάλη πόλις κεῖται ἐπ' αὐτοῦ; 4. Παράστησε διὰ γεωμετρικῶν σχημάτων τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἐλλάδος καὶ τῆς Αὐστρίας.

1. Η Αὐστρία πρὸ διλίγων ἐτῶν ἀπετέλει μετὰ τῆς Οὐγγαρίας μέγα κράτος, τὸ ὅποιον ἔξετείνετο ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Κωνσταντίας μέχρι τῶν Καρπαθίων ὁρέων καὶ ἀπὸ τὰ Σουδηταϊδημέχρι τῆς

Γ. Α. Μέγα, Γεωγραφία Β' γυμν. Ε ἐ φώ πη ἔκδ. α' 1932.

7

Αδριατικής (εῦρατε τὰ ὅρια ταῦτα). Περιελάμβανεν ὅμως πολλοὺς λαούς, οἵ διόποι διέφερον μεταξύ των κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ φρόνημα (Γερμανούς, Οὐγγρούς, Τσέχους, Ρουμάνους, Σέρβους, Ἰταλούς). Οὗτοι μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀπεχώρισθησαν, καὶ σῆμερον ἡ Αὐστρία περιλαμβάνει μόνον τοὺς Γερμανούς. Καὶ ἔχασε μὲν τὴν ἔξοδον πρὸς τὴν θάλασσαν (περιοχὴν Τεργέστης καὶ Φιούμης), ἀλλ᾽ ἔχει θέσιν κεντρικὴν καὶ διὰ σιδηροδρόμων καὶ διὰ τοῦ Δουνάβεως ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰς γειτονικὰς της χώρας.

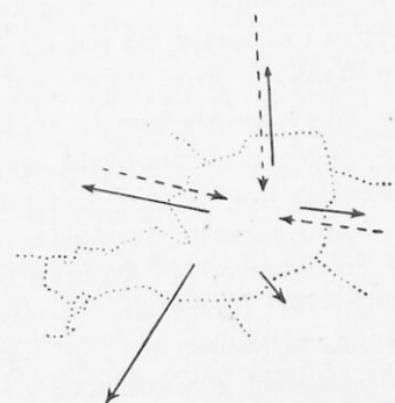
2. Ἡ Αὐστρία, κατέχουσα τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν Ἀνατολικῶν Ἀλπεων, ἔχει τὰ φυσικὰ γνωρίσματα τῆς Ἐλβετίας. Εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τοὺς βιορείους καὶ ἀνατολικοὺς ἀνέμους καὶ ἔχει σχετικῶς πολλὰς βροχάς. Αἱ κλιτύες τῶν βουνῶν μέχρις ὕψους 1800 μ. εἶναι κεκαλυμμέναι μὲ δάση. Ταῦτα παρέχουν ξύλα διὰ τὴν οἰκοδομίαν καὶ τὴν κατασκευὴν χάρτου. Ἰδίᾳ εἰς τὸ Τυρόλιον, τὸ ὅποιον συνέχεται μὲ τὴν Ἐλβετίαν, ἡ κτηνοτροφία καὶ γαλακτοκομία ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τῶν κατοίκων· καὶ ἡ κίνησις δὲ, τῶν ξένων παρέχει ἐπίσης εἰς αὐτὸὺς πόρον ζωῆς. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ Τυρόλου, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰνν (ποῦ χύνεται οὗτος;) κεῖται ἡ *Innschupfwasser* (=Γέφυρα τοῦ Ἰνν, 60) μὲ πανεπιστήμιον. Ἐκ ταύτης γραμμὴ σιδηροδρομικὴ ἄγει πρὸς τὴν Βεροώναν. Εἰς τὸ ΒΑ ἄκρον αἱ Ἀλπεις εἶναι πλούσιαι εἰς θησαυροὺς τοῦ ἐδάφους. Ἀλατωρυχεῖα καὶ ἀλατοῦχοι πηγαὶ ὑπάρχουν παρὰ τὴν *Salzschupfwasser* (40), σιδηρωρυχεῖα δὲ παρὰ τὴν *Grneras* (150, πανεπιστ.) εἰς τὴν ὁποίαν ἐκ τούτου ἀκμάζει ἡ σιδηροβιομηχανία.

3. Τὸ παραδουνάβειον μέρος τῆς Αὐστρίας ἀποτελεῖται ἀπὸ προβούνους τῶν Ἀλπεων, τῶν ὁποίων τὸ ἔδαφος εἶναι εὔφροον, ἀλλὰ καὶ πλούσιον εἰς γαιάνθρακας καὶ μεταλλεύματα σιδήρου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ συγκοινωνίαι κατ’ αὐτὸν διευκολύνονται διὰ τοῦ Δουνάβεως, ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν διασταύρωσιν σπουδαίων ἐμπορικῶν ὁδῶν δυτικῶς μὲν ἡ *Λίντης* (100), ἀνατολικῶς δὲ ἡ *Biserrnη* (2 ἑκατ.), ἡ ὥραία πρωτεύουσα τῆς Αὐστρίας. Αὕτη ἔχει καὶ ποικίλην καὶ σπουδαίαν βιομηχανίαν· Ἰδίᾳ περίφημα εἶναι τὰ βιεννέζικα ἔπιπλα καὶ λοιπὰ εἴδη πολυτελείας. Μὲ τὸ πανεπιστήμιον καὶ τὰ μουσεῖα τῆς εἶναι σπουδαῖον κέντρον πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς, Ἰδίᾳ μουσικῆς, κινήσεως.

4. Οἱ κάτοικοι εἰναι Γερμανοί, καθολικοί. Τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὴν διατροφὴν τῶν κατοίκων καὶ πρώτας ὕλας δὲν ἔχει ἡ χώρα ἀρκετὰς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς διαλύσεως τῆς Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας εἶναι δυσχερής. Ἐκ τῆς πατριόδος μας ἡ Αὐστρία προμηθεύεται καπνὸν καὶ δημόρας. Ἡμεῖς λαμβάνομεν ἐκεῖθεν χάρτην, ξυλείαν, μηχανὰς καὶ νήματα.

Tὸ πολίτευμα τῆς Αὐστρίας εἶναι δημοκρατικόν.

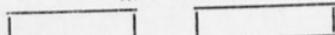
5. Ἀσκησις. Κατάταξε
κατὰ τὸ μῆκος τῶν βελῶν τοῦ ἀνωτέρω σχήματος τὰ κράτη, εἰς τὰ ὅποια ἡ Αὐστρία ἐξάγει τὰ προϊόντα τῆς, καθὼς καὶ τὰ κράτη, ἀπὸ τὰ ὅποια εἰσάγει ἐμπορεύματα.

Εἰς. 50.

3. Τσεχοσλοβακία.

Τσεχοσλοβακία : 140 000 τ.χμ. 15 ἑκατ. κατ. 107 κατὰ 1 τ.χμ.

Ελλάς : 130 000 τ.χμ. 6,5 ἑκατ. κατ. 50 κατὰ 1 τ.χμ.

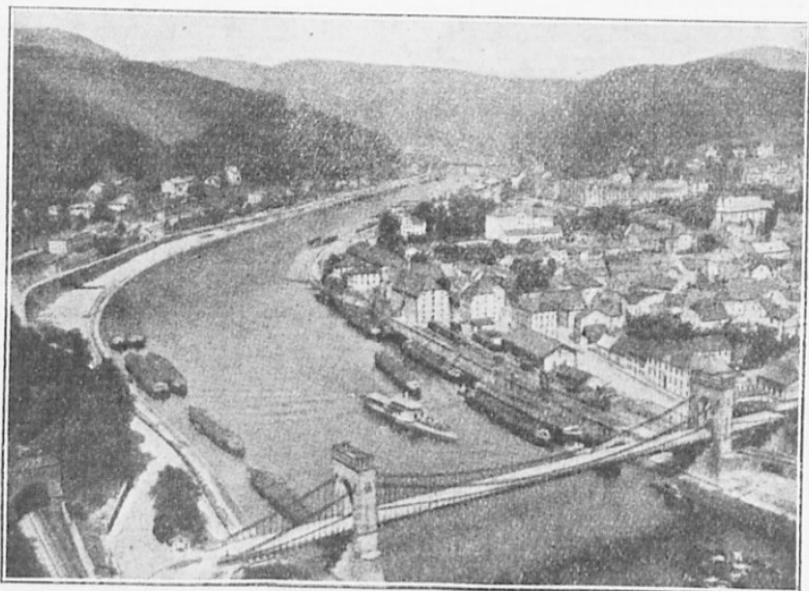

1. Ὁσιε τὴν θέσιν τῆς Τσεχοσλοβακίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Αὐστρίαν. 2. Ποῖαι δροσειρὰὶ χωρίζονται αὐτὴν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν; ποία ἀπὸ τὴν Ηολωνίαν; μὲν ποίας χώρας συνορεύει πρὸς Ν; 2. Ποῖος ποταμὸς διαρρέει τὸ ΒΔ τμῆμα τῆς Τσεχοσλοβακίας καὶ εἰς ποίαν θάλασσαν ἐκβάλλει οὗτος; 3. Ποῖος μεγάλος ποταμὸς ἀποτελεῖ σύνορον πρὸς τὴν Οὐγγαρίαν; Εἴρεται παραπόταμον αὐτοῦ Μάρος. 4. Ἀκολούθησε τὴν γραμμὴν Ἀθηνῶν—Πράγας. Ποῖα κράτη καὶ τίνας μεγάλας πόλεις θὰ διέλθῃς;

* Η Τσεχοσλοβακία εἶναι νεαρὰ δημοκρατία ἀπετελέσθη ἀπὸ

τὰς βορείας χώρας τῆς Αὐστροουγγρικῆς Μοναρχίας, τὰς ὁποίας κατοικοῦν ώς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Σλάβοι (Τσέχοι—Σλοβάκοι). Ἐν φ δὲ εἰς ἔκτασιν εἶναι ἵση σχεδὸν μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἔχει ὑπερόδιπλάσιον πληθυσμόν. Διὰ παραφυάδων τῶν βουνῶν, ἔκτεινομένων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας, διαιρεῖται αὕτη εἰς τρία μέρη· τὴν Βοημίαν, τὴν Μοραβίαν καὶ τὴν Σλοβακίαν.

1. **Ἡ Βοημία** ἀποτελεῖ λεκάνην, ἡ ὁποία ἔχει κλίσιν πρὸς Β. Ἐκ τούτου τὰ ὕδατα αὐτῆς λαμβάνονται τὴν διεύθυνσιν ταύτην καὶ συλλεγόμενα εἰς τὸν ὁσῦν τοῦ Ἀλβιος ἐκρέουν διὰ βαθείας καὶ ὠραίας κοιλάδος, τὴν ὁποίαν οὗτος διήνοιξε μεταξὺ Ἑρτζείων καὶ Σουδήτων ὁρέων. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἄλλοτε τὰ νερὰ ἐσκημάτιζον ἐκεῖ λίμνην καὶ διὰ τοῦτο ἡ χώρα ἔχει καλόν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀργιλῶδες, ἔδαφος. Ἐπειδὴ δὲ προστατεύεται διλόγυρα ὑπὸ ὁροσειρῶν, τὸ κλῖμα αὐτῆς εἶναι ἥπιον· ὅθεν ἡ Βοημία εἶναι

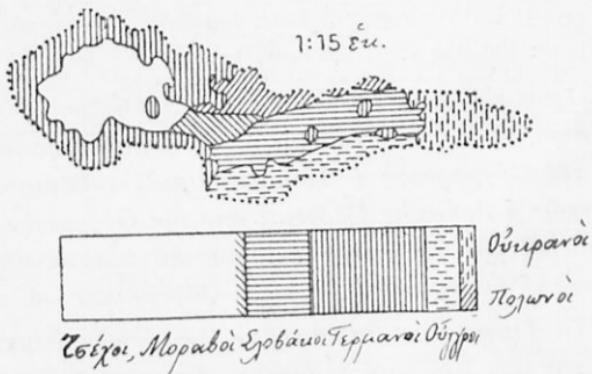
Εἰκ. 51. Πόλις τοερική, τὸ Τέτσεν, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὅχθης τοῦ Ἀλβιος (Ὥορος τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ). Διὰ τὴν ὁμοιότητά της ἡ περιοχὴ αὕτη ἐπονομάζεται βοημικὴ Ἐλβετία.

ἔξαιρετικῶς εὔφορος. Κῆποι μὲ δπωροφόρα δένδρα, ἀγροὶ μὲ σιτηρὰ καὶ τεῦτλα καὶ βρυονίαν καὶ ἀμπέλια παρέχουν εἰς τοὺς φιλοπόνους κατοίκους πλουσίαν ἐσοδείαν. Ἐκτὸς τούτου ἡ χώρα εί-

ναι πλουσία καὶ εἰς δάση καὶ μεταλλεύματα. Εἰς τὰ πλούσια γαιανθρακωδυχεῖα καὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ σιδήρου ὀφείλει τὸ **Πίλσεν** (100) τὴν ἀνθηρὰν βιομηχανίαν (μηχανουργεῖα, ζυνθοποιεῖα), δύοις δὲ καὶ ἡ **Πράγα** (850, βαμβακουργεῖα), ἡ ποωτεύουσα τῆς χώρας. Αὕτη ἔχει πανεπιστήμιον καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖον κέντρον συγκοινωνιῶν καὶ ἐμπορίου.—Εἰς τοὺς νοτίους πρόποδας τοῦ Ἐρτζείου ὅρους ἀναβλύζουν πηγαὶ λαμπτικαὶ, (**Κάρλσμπαντ**, **Μάριεμπαντ**. Bad=λουτρόν). Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἔξαίρετος πορσελάνη, διὰ τῆς δύοις κατασκευάζονται ωραῖα ἀγγεῖα.

2. Ἡ **Μοραβία** εἶναι χώρα τοῦ **Μάρσ**, ὁ ὄποιος ἀπὸ βροχᾶ χύνεται εἰς τὸν Δούναβιν. Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία ἀποτελοῦν τὴν σπουδαιοτέραν ἀσχολίαν τῶν κατοίκων. Διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν γαιανθράκων καὶ σιδηρούχων ὀρυκτῶν ἀκμάζει καὶ ἐδῶ ἡ σιδηροβιομηχανία. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔρια καὶ δέρματα ἔχει ἄφθονα ὁ τόπος, εἰς τὴν **Μπρούν** (260) ὑπάρχουν μεγάλα ἐριουργεῖα καὶ βυρσοδεψεῖα. Τὰ ὑποδηματοποιεῖα ἐνὸς μόνον ἐμπορικοῦ οἴκου ἀπασχολοῦν 50 χιλιάδας ἐργάτων. Ἡ πόλις ἔχει καὶ πανεπιστήμιον.

3. Ἡ **Σλοβανία** ἔκτείνεται ἐπὶ τῆς ΝΔ πλευρᾶς τῶν **Καρπαθίων**. Ταῦτα ἀποτελοῦν ΒΑ προέκτασιν τῶν Ἀλπεων, εἰς τινα δὲ σημεῖα (Τάτρα) φθάνουν τὸ ὑψος τῆς ἴδικης μας Πίνδου. Εἰς

Εἰκ. 52. Χάρτης ἐθνολογικὸς τῆς Τσεχοσλοβακίας.

τὰ ἔκτεταμένα δάση των ὑπάρχουν λύκοι καὶ ἀρκοῦδες. Μεμονωμένον τμῆμα τῶν Καρπαθίων εἶναι τὸ Οὐγγρικὸν **Ἐρτζείον δρος**, τὸ ὄποιον εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα χρυσοῦ, ἀργύ-

ρου, σιδήρου, μολύβδου, γαιανθράκων καὶ ἄλατος. Ἡ μακρὰ δροσειρὰ τῶν Καρπαθίων ἐμποδίζει τοὺς ψυχροὺς ΒΑ ἀνέμους ὃς δι’ ὑψηλοῦ τείχους. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἔδαφος ἀρδεύεται καλὰ ὑπὸ τῶν ποταμῶν, ἡ γεωργία φέρει πλούσια εἰσοδήματα (σῖτον, ἀραβόσιτον, λαχανικά, οἴνους, δραγμάτων). Ἄλλ’ ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ κτηνοτροφία. Ὡς κέντρον πνευματικὸν τῶν Σλοβάκων λογίζεται τὸ **Πρεσβοῦργον** (100, πανεπιστήμιον), τὸ δόποιον εἶναι καὶ λιμὴν τῆς χώρας ἐπὶ τοῦ Δουναύβεως.

4. Οἱ **Τσέχοι** ἀνερχόμενοι εἰς 7 ἑκατομμύρια εἶναι ὁ μᾶλλον πολιτισμένος κλάδος τῆς μεγάλης σλαβικῆς οἰκογενείας. Οἱ **Σλοβάκοι**, λαὸς συγγενής, εἶναι 2 ἑκατ. Οἱ πλεῖστοι εἶναι καθολικοί. Πολλοὶ εἶναι καὶ οἱ **Γερμανοί** (3 ἑκατ.) καὶ οἱ **Οὐγγροί** (750 χιλ.) τῆς Τσεχοσλοβακίας. Ἐξ αὐτῆς ἡ Ἑλλὰς λαμβάνει κυρίως ζάχαριν, υαλικά, σιδηρικά, υφάσματα, εἰσάγει δὲ εἰς αὐτὴν καπνὸν καὶ σταφίδα.

5. **Ασκήσεις.** 1. Ὁρόμασε τὰ γεωργικά, μεταλλευτικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα τῆς Τσεχοσλοβακίας. 2. Παράστησε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς δόποιας ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἐκ Πράγας.

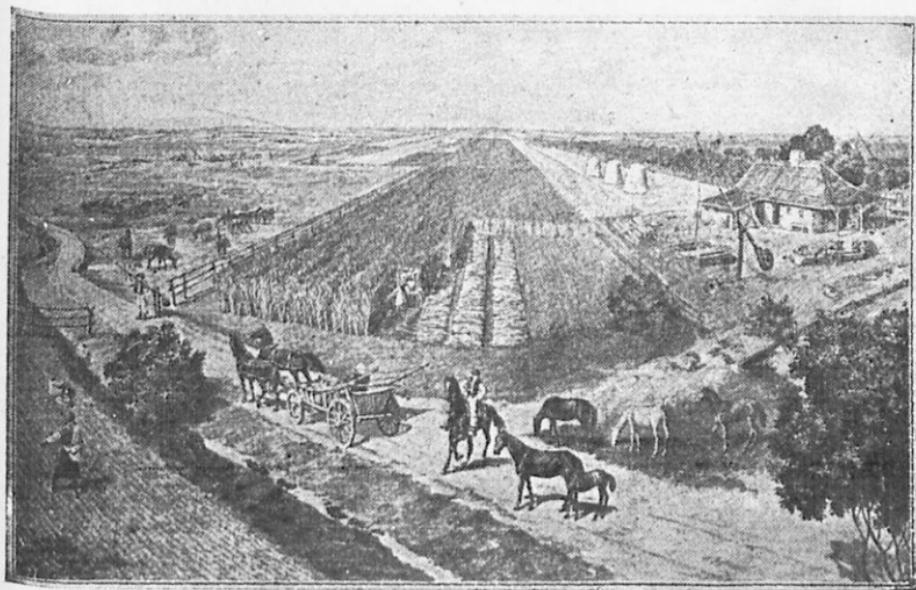
4. Οὐγγαρία.

Οὐγγαρία :	93 000 τ.χμ.	8,5 ἑκατ. κατοίκων	93 κατὰ 1 τ.χμ.
Ἑλλάς :	130 000 τ.χμ.	6,5 ἑκατ. κατοίκων	50 κατὰ 1 τ.χμ.

1. Ὁρισε τὴν θέσιν τῆς Οὐγγαρίας. 2. Μὲ ποίας χώρας ἔχει κοινὰ σύνορα; 3. Τί μᾶς διδάσκει ὁ χάρτης περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἔδαφους τῆς Οὐγγαρίας; 4. Ποῖοι ποταμοὶ τὴν διαρρέουν; Διὰ ποίων στενῶν ὁ Δούναβις ἔξερχεται ἀπὸ τὴν Οὐγγαρικὴν πεδιάδα; 5. Παράστησε γραφικῶς τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς Οὐγγαρίας.

1. Τὸ Οὐγγρικὸν **βαθύπεδον**, ἐκτεινόμενον μεταξὺ τῶν Ἀλπεων καὶ τῶν Καρπαθίων ὁρέων, διαρρέεται ὑπὸ μεγάλων ποταμῶν, οἱ δόποιοι συχνὰ πλημμυροῦν καὶ ἀφίνουν παρὰ τὰς ὅχθας των ἔλλη. Καὶ ὅλη δὲ ἡ πεδιάς, προτοῦ τὰ νερὰ διανοίξουν μεταξὺ τῶν Καρπαθίων καὶ τοῦ Αἴμου τὴν Σιδηρᾶν λεγομένην Πύλην, ἥτο πυθμὴν λίμνης. Ἐπειδὴ ὀλόγυρα περιστοιχίζεται ὑπὸ ὁρέων, τὰ δόποια ἐμποδίζουν τὴν ἐπίδρασιν τῶν θαλασσίων ἀνέ-

μων, ή ούγγρική πεδιάς ἔχει ἡπειρωτικὸν κλῖμα καὶ εἶναι πτωχὴ οὐσία βροχάς. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἰς εὐρείας ἐκτάσεις διατηρεῖ ἀρκετὴν ὑγρασίαν, τόποι ἔξαιρετικῆς εὐφορίας διαδέχονται τόπους, εἰς τοὺς ὅποιους τὰ χόρτα κατὰ τὸ θέρος ἔησανονται. Αὗται εἶναι αἱ ἄδενδροι στέππαι τῆς Οὐγγαρίας, εἰς τὰς ὅποιας βόσκουν ἀναρίθμητοι ἀγέλαι ἵππων, βοῶν, προβάτων καὶ χοίρων, ἀλλὰ διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως καὶ γεωργία ἐνεργεῖται (ἀραβόσιτος, σῖτος, ὁσπρια, καπνός, τεῦτλα). Ὁπου ὅμως ἡ πεδιάς σκεπάζεται μὲν ἄμμον, τὴν ὅποιαν δὲ ἀνεμος μετακινεῖ, ἐκεῖ κάθε προσπάθεια τοῦ ἀγρότου ἀποβαίνει ματαία. Εἰς τὰ πλάγια τῶν

Εἰκ. 53. Οὐγγρικὴ ἀγροικία παρὰ τὸ Σεγκεδίν.

βορείων μεθορίων ὁρέων παρὰ τὴν **Τοκάϊαν** μὲ τὴν ζέστην τοῦ θερινοῦ ἥλιου εὐδοκιμεῖ ἡ ἄμπελος καὶ τὰ ὅπωροφόρα δένδρα.

2. Εἰς τὴν ἀχανῆ πεδιάδα οἱ Οὐγγροί (ἢ Μαγνάροι) ἀγόρται κατοικοῦν κατὰ μεγάλους **συνοικισμούς**, οἵ διοῖοι ἀριθμοῦν γχλιάδας κατοίκων καὶ ἀπέχουν πολὺ ἀναμεταξύ των. Ξύλα καὶ πέτρες λείπουν ἀπὸ τὴν στέπην, δι' αὐτὸ τὰ σπίτια εἶναι πλινθόκτιστα μὲ καλαμίνην στέγην. Μὲ τοὺς χρωματισμοὺς καὶ τὸ καθαρὸν ἔξωτερικόν των τὰ οὐγγρικὰ σπίτια παρέχουν καλὴν ἐντύπωσιν. Καὶ αἱ ἐνδυμασίαι τῶν κατοίκων εἶναι γραφικαί. Φρά-

κτης καλάμινος χωρίζει τὴν αὐλὴν ἀπὸ τὸν φαρδὺν δρόμον. Γύρω εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ χωριὰ πρῶτοι ἔρχονται οἱ κῆποι καὶ τὰ ἀμπέλια, κατόπιν εἰς εὐρύτατον κύκλον ἀπλώνονται οἱ ἀγροί, καὶ πέραν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ λιβάδια. Κατὰ τὴν θερμὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ κατοικεῖ εἰς θερινὰ παραπήγματα διὰ νὰ θερίσουν τὰ χωράφια καὶ νὰ τὰ δογώσουν. Τοιαύτη ἀγροτικὴ πόλις εἶναι τὸ *Ντεμπρετσέν* μὲ 120 000 κατοίκων.

Πρωτεύουσα τῆς Οὐγγαρίας εἶναι ἡ *Βουδαπέστη* (1,2 ἑκατ.) εἰς τὴν ὁποίαν διασταυρώνονται σπουδαιόταται ὄδοι συγκοινω-

Εἰκ. 54. Ἡ Βουδαπέστη μὲ τὸ Κοινοβούλιον καὶ τὸν Δουραβήν εἰς τὸ βάθος.
(Εἰκὼν ἀπὸ ἀεροπλάνου).

νίας καὶ ἀκμάζει τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας ἐρίου εἶναι ἐπὶ τοῦ Θαϊδος τὸ *Σεγκεδέν* (130).

3. Ἡ Οὐγγαρία εἶναι βασίλειον, ἀλλ' ἔχει ἀντιβασιλέα. Πρὸ τοῦ 1919 περιελάμβανε καὶ ἄλλας χώρας ἀπὸ τοῦ Σάβου μέχρι τῶν Καρπαθίων μὲ 21 ἑκατ. κατοίκων. Τώρα περιωρίσθη εἰς ἔκτασιν ἵσην μὲ τὰ 2/3 τῆς Ἑλλάδος καὶ 2 1/2 ἑκατομμύρια Οὐγγρῶν περιελήφθησαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Ρουμανίας, τῆς Νοτιοσλαβίας καὶ Τσεχοσλοβακίας. Οἱ Οὐγγροὶ εἶναι λαὸς Ἀσιατικὸς, ὃ διοῖος πρὸ 1000 ἐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ γλῶσσά των διμοιάζει μὲ τὴν Τουρκικήν· ἀλλ' οἱ Οὐγγροὶ εἶναι χριστιανοὶ καὶ πολιτισμένοι, ἀν καὶ ἔκτος τῆς γλώσσης διε-

τήρησαν καὶ τὰ ἥθη των καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν των ἀπέναντι τῶν γειτόνων των.

4. **Άσκήσεις.** 1. Ποία κατὰ τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου πίνακα ἡ χορηγιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Οὐγγαρίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα; 2. Ποῖοι σιδηρόδρομοι ἀναχωροῦν ἐκ Βουδαπέστης; Παράστησε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις αὐτῶν.

5. *P o u μ a n i a.*

Ρουμανία: 300 000 τ.χμ. 18 ἑκατ. κατ. 61 κατὰ 1 τ.χμ.

--	--

Ἑλλάς: 130 000 > 6,5 > > 50 > 1 >

--	--

1. Προσδιόρισε τὸ σχῆμα καὶ τὰ δῶρα τοῦ δουμανικοῦ βασιλείου. 2. Περίγραψε τὸν κάτω ροῦν καὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουνάβεως. Ὁνόμασε τὸν μεγαλυτέρους ἐκ τῶν παραποτάμων του. Σύγκρινε ἔνα ἐξ αὐτῶν, τὸν Ἀλούταν, μὲ τὸν Ἀξιόν. Σύγκρινε τὸ δέλτα τοῦ Δουνάβεως μὲ τὸ δέλτα τοῦ Ἐβραού. 3. Ποία μακρὰ δροσειρὰ κατέχει τὸ πέντερον τῆς χώρας καὶ ποίαν διεύθυνσιν ἀκολουθεῖ; Ποία τὰ ὑψη τῶν δρόσων τῆς; Ποῦ διάρχονται διαβάσεις τῶν Καρπαθίων; 4. Ποῖοι ποταμοὶ συλλέγονται τὰ νερά ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῶν Καρπαθίων; 5. Εὗρε τὰς Σιδηρᾶς λεγομένας Πύλας τοῦ Δουνάβεως καὶ σύγκρινε μὲ δομίας Πύλας τῶν ποταμῶν τῆς Ἑλλάδος. 6. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Ρουμανίας τὸ 1912 ἀνήρχετο εἰς 130000 τ. χμ., τὸ 1914 εἰς 140000 τ. χμ., τὸ 1920 εἰς 300 000 τ. χμ. Παράστησε μὲ σχήματα τετράγωνα τὴν αὔξησιν τοῦ βασιλείου τούτου. 7. Τί προϊόντα γνωρίζεις προεκεύσεως ρουμανικῆς εἰς τὸν τόπον μας;

Τὸ βασίλειον τῆς Ρουμανίας διὰ τῆς συνθήκης τῆς εἰρήνης μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, εἰς τὸν διόποιον μετέσχε, ἐδιπλασιάσθη. Οὕτως ἀπέκτησε τὸ ἀπλούστατον **σχῆμα**, τὸ διόποιον δύναται νὰ ἔχῃ ἐν κράτος, τὸ κυκλικόν!

Τὰ νότια **Καρπάθια** ἔχουν μὲν τὸ ὑψος τῆς ίδιας μας Πίνδου (2530 μ.) καὶ ἀποτόμους κλιτῦς, ἀλλὰ διὰ διαφόρων διόδων ἐπιτρέπουν τὴν διάβασιν ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην πλευράν. Τούναντίον δὲ **Δουναβίς** καὶ δὲ **Δνείστερος**, οἱ διόποιοι ἀποτε-

λοῦν τὸ νότιον καὶ ἀνατολικὸν ὅριον τῆς Ρουμανίας, μὲ τὴν εὐ-
ρεῖαν κοίτην καὶ τὸν βάλτους τῶν εἶναι ἀδιάβατοι. Ὅθεν μόνον
πρὸς δυσμὰς ἡ Ρουμανία ἔχει σύνορα ἀνοικτὰ πρὸς τὴν Οὐγγα-
ρίαν καὶ τὴν Νοτιοσλαβίαν. Διὰ τῶν Καρπαθίων ἡ Ρουμανία δι-
αιρεῖται εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν Ρουμανίαν. Αὗται διαφέρουν
πολὺ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους ἀπ' ἄλλήλων.

1. *Ἡ Ἀνατολικὴ Ρουμανία* πρὸς νότον μὲν μέχρι τοῦ
Δουνάβεως εἶναι πεδινὴ (Βλαχία), πρὸς βορρᾶν δὲ λοφώδης
(Μολδανία, Βουκοβίνα, Βεσσαραβία). Αὕτη εἶναι ἔκτεθειμένη εἰς

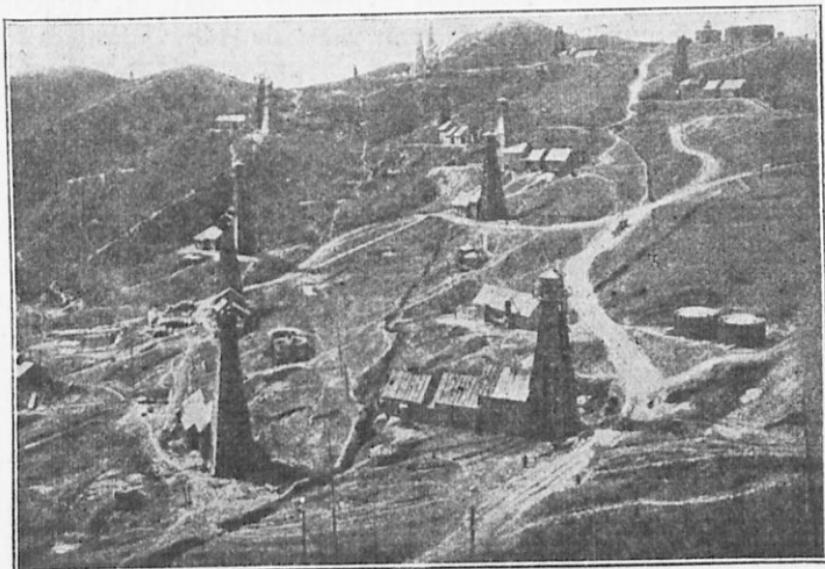

Ἐἰκ. 55. Χάρτης τῶν παλαιῶν καὶ νέων
χωρῶν τῆς Ρουμανίας.

τοὺς BA ἀνέμους, ὅποιοι
ἐνσκήπτουν ἀπὸ τὰς ὁμοι-
καὶ στέππας καὶ καθιστοῦν
τὸν χειμῶνα δοιμύτατον.
Τότε καὶ ὁ Δούναβις ἀκόμη
παγώνει. Ἐχει ὅμως θέρος
θερμὸν καὶ διὰ τῶν βρο-
χῶν, αἱ ὅποιαι πίπτουν
κατὰ τὴν ἀνοιξιν, τὸ πη-
λῶδες ἐδαφος τῶν παραπο-
ταμίων περιοχῶν γίνεται
γονιμώτατον. Ὅθεν παρά-
γει μεγάλας ποσότητας σί-
του, κριθῆς, βρῶντος, ἀρα-
βισίτου καὶ δσπρίων (σιτο-
βολῶν τῆς Εὐδόπης). Διὰ
τὴν μεταφορὰν τῶν προϊ-

όντων χρησιμεύει ἡ κοίτη τοῦ Δουνάβεως (900—2000 μ. πλάτος
καὶ 4—25 μ. βάθος), ὡς λιμένες δὲ ἔξαγωγῆς τὸ Γαλάτσι (100)
καὶ ἡ Βραΐλα (70), εἰς τὰς ὅποιας τὰ σιτηρὰ φορτώνονται ἀπ'
εὐθείας εἰς τὰ φορτηγὰ ἀτμόπλοια. Εἰς τὰς πόλεις ταύτας κατοι-
κοῦν καὶ πολλοὶ Ἑλληνες διενεργοῦντες ἐμπόριον σιτηρῶν. Εἰς
τὰς ὑψηλοτέρας κλιτὺς τῶν Καρπαθίων ὑπάρχουν χλοερὰ λιβά-
δια, τὰ δποῖα πάρεχουν τροφὴν εἰς τὰ ποίμνια καὶ τὰς ἀγέλας.
Ἐκεῖ καὶ ἡ δαμασκηνέα καὶ ἡ ἀμπελος εὐδοκιμοῦν καὶ καλλιερ-
γοῦνται καλῶς. Διὰ τὰς μεταφορὰς εἰς τὴν πεδιάδα χρησιμεύει ὁ
βοῦς, διὰ νὰ σύρῃ τὰς ἀμάξας. Ὅθεν ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτρο-
φία εἶναι αἱ κύριαι ἀσχολίαι τῶν κατοίκων. Ὁ Ἡράκλειος ὅμως

χωρικὸς ζῆται μέσα εἰς ἀθλίαν καλύβην, ἡ ὅποια δὲν ἀερίζεται καὶ τὸ θέρος ὁμοιάζει μὲ φοῦρον. Ὁταν πάλιν ἔλθῃ ὁ χειμών, κτήνη καὶ ἄνθρωποι κατοικεῖν ὑπὸ τὴν ίδιαν στέγην. Εἶναι ὅμως οἱ χωρικοὶ φίλεργοι καὶ καλοκάγαθοι, καὶ ἀφ' ὅτου κατὰ τὰ τε-

Εἰκ. 56. Πετρελαιοπηγαὶ τῆς Ρουμανίας.

λένταῖα ἔτη ἔγιναν κύριοι τῶν γαιῶν, τὰς ὅποιας πρότερον ἐκαλλιέργουν διὰ λογαριασμὸν τῶν πλουσίων, ἥρχισαν καὶ αὐτοὶ νῦν ἀναπτύσσονται.

Εἰς τὰς ΝΑ ὑπωρείας τῶν Καρπαθίων ὑπάρχουν πλούσια **ἀλατωρυχεῖα** καὶ **πηγαὶ πετρελαίων**, πρὸ πάντων παρὰ τὸ **Πλοέστι** (80). Ἐκεῖ μὲ μηχανήματα τρυποῦν τὸ ἔδαφος, διὰ νὰ εὑρούν τὸ πετρέλαιον, τὸ ὅποῖον εἶναι μαζευμένον εἰς ὑπόγεια κοιλώματα τῆς Γῆς. Ὁταν ἡ τρυπάνη φθάσῃ εἰς αὐτὰ τὸ πετρέλαιον ἀνατινάσσεται μὲ δρμὴν καὶ χύνεται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις· τότε συλλέγεται εἰς δεξαμενὰς καὶ ἐκεῖ καθαρίζεται. Εἰς ἔξαγωγὴν πετρελαίου ἡ Ρουμανία κατέχει τὴν τετάρτην θέσιν.

Συνοικισμοί. Εἰς τὸ μέσον τῆς βλαχικῆς πεδιάδος κεῖται τὸ **Βουκουρέστιον** (630), ἡ πρωτεύουσα τῆς Ρουμανίας. Ἡ κεντρικὴ πόλις εἶναι νεωτερικὴ μὲ ὁραίας οἰκοδομῆς καὶ δημο-

σίους κήπους, ἀλλ᾽ εἰς τὰ ἄκρα ἐνθυμίζει ἀκόμη τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Μὲ τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὰς ἄλλας ἀνωτέρας σχολὰς εἶναι τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης τοῦ Βουκουρεστίου εἶναι πολυπληθής καὶ συντηρεῖ ἑλληνικὸν γυμνάσιον. Ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, ἡ ὁποία διὰ τῶν Σιδηρῶν Πυλῶν συνδέει τὴν Βλαχικὴν μὲ τὴν οὐγγρικὴν πεδιάδα κεῖται ἡ **Κραγιόβα** (60), κέντρον ἐμπορικὸν τῆς δυτικῆς Βλαχίας. Βορείως αὐτοῦ παρὰ τὸν Ἀλούταν ποταμὸν εἶναι τὸ **Δραγατσάνι**, ὅπου τὸ 1821 ὁ Ιερὸς Λόχος ἔπεισε γενναίως μαχόμενος κατὰ τῶν Τούρκων.

Κέντρα τῆς οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς ἐν μὲν τῇ **Μολδανίᾳ** εἶναι τὸ **Ιάσιον** (100), τοῦ ὁποίου οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων εἶναι Ἐβραῖοι, ἐν δὲ τῇ Βουκοβίνᾳ τὸ **Τσέρνοβιτς** (100), τὸ ὁποῖον πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀνῆκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ εἶχε γερμανικὸν πανεπιστήμιον καὶ πληθυσμὸν κατὰ τὸ πλειστον Γερμανικόν. Τὸ Ιάσιον ἔχει ρουμανικὸν πανεπιστήμιον. Εἰς τὸ Ιάσιον ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης τὸ 1821 ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων. Δυτικῶς αὐτοῦ εἶναι ἡ μονὴ τοῦ Σέκκου, ὅπου ὁ ὀπλιαρχηγὸς Γεωργάκης Ὁλύμπιος ἀντέταξε τὴν τελευταίαν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Τούρκων. Πρὸ τοῦ 1919 ὁ Προύμθος ἡτο τὸ πρὸς ἀνατολὰς ὅριον τῆς Ρουμανίας. Διὰ τοῦτο ἡ Βεσσαραβία, ἡ ὁποία ἀνῆκε πρότερον εἰς τὴν Ρωσίαν, μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ κατοικεῖται ὑπὸ Ρουμάνων οἱ λοιποὶ κάτοικοι εἶναι Ρῶσοι, Ἐβραῖοι καὶ Βούλγαροι. Κέντρον τῆς περιοχῆς ἐμπορικὸν εἶναι τὸ **Κισνόβ** (120).

Ἡ παραλία ζώνη μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Ενέεινου (**Δοβρούντσα**) εἶναι ὑψηλὴ καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζει τὸν Δούναβιν νὰ τρέπεται πρὸς βορρᾶν. Τὰ βουνὰ καὶ οἱ λόφοι τῆς συνίστανται ἀπὸ ἀσβεστόλιθον καὶ γρανίτην καὶ ἐπειδὴ ἐπικρατεῖ ξηρασία, ἡ Δοβρούντσα ὅμοιάζει μὲ στέππην, ἡ ὁποία εἶναι κατάλληλος μόνον εἰς βοσκὴν προβάτων. Τὸ βορειοανατολικὸν αὐτῆς ἄκρον κατέχεται ἀπὸ τὸ ἔλωδες δέλτα τοῦ Δουνάβεως, τοῦ ὁποίου τὸ μέσον στόμιον (**Σουλινᾶ**) διερχουμέσθη διὰ τὴν ποταμοπλοΐαν. Ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ενέεινου ἡ **Κωνστάντζα** (60), εἶναι τὸ τέρμα, εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγουν σπουδαιότατοι διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον σιδηρόδρομοι, διαβαίνοντες τὸν Δούναβιν ἐπὶ τεραστίας γεφύρας μήκους 3 χιλιομέτρων. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἔχει

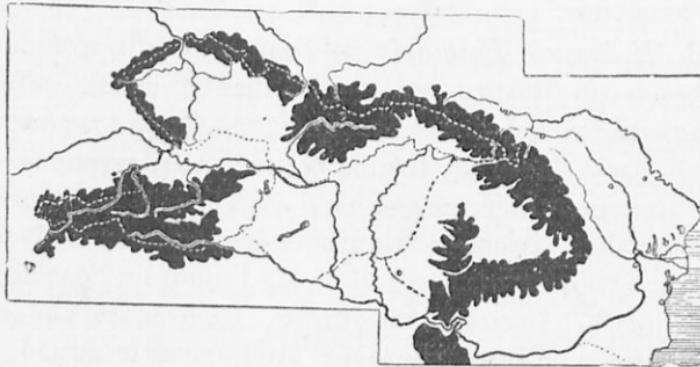
τὴν βάσιν της καὶ ἡ ουμανικὴ ἀτμοπλοῖα, τῆς ὅποίας τὰ πλοῖα προσεγγίζουν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἡ Κωνστάντζα εἶναι ὁ κύριος λιμὴν ἔξαγωγῆς τοῦ ουμανικοῦ πετρελαίου, ἔχει δὲ ἀκμαίαν Ἑλληνικὴν παροικίαν.

2. **Ἡ Δυτικὴ Ρουμανία** περιλαμβάνει τὴν Τρανσυλβανίαν, τό Ρουμανικὸν Βανάτον καὶ λωρίδα τῆς Οὐγγρικῆς πεδιάδος. Ἡ **Τρανσυλβανία** ἀποτελεῖ δροπέδιον, τὸ δόποιον περιστοιχίζεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνὰ καὶ εἶναι κατὰ μέγα μέρος σκεπασμένον μὲ δάση. Ἐκ τούτων ἔξαγεται πολλὴ καὶ καλὴ ἐνεργεία. Τὸ ἔδαφος τοῦ δροπεδίου εἶναι εὔφορον καὶ παράγει ἀριθμόσιτον καὶ οἶνον. Ἡ ἀκμὴ τῆς γεωργίας διεύλεται ἐδῶ εἰς Γερμανοὺς χωρικούς, οἱ δόποιοι πρὸ 800 ἑτῶν ἐγκατεστάθησαν. Τὰ δύοματα τῶν κυριωτέρων πόλεων, **Κλάουζενμπουργ** (100, πανεπιστήμιον), **Χέρμανσταδ** (50), **Κρόνσταδ** (50, Στάντ=πόλις) μαρτυροῦν περὶ τούτου. Τὸν κύριον πλοῦτον τῆς χώρας ἀποτελοῦν οἱ θησαυροὶ τοῦ ἔδαφους: ἄλας δρυκτόν, λιγνῖται, σίδηρος καὶ χρυσός. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς πόλεις ταύτας. Καὶ τὸ Ρουμανικὸν **Βανάτον** ἔχει τὸν ἴδιον δασικὸν καὶ μεταλλευτικὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἀκμαίαν κτηνοτροφίαν (πρόβατα), πρωτεύουσα δὲ αὐτοῦ εἶναι τὸ **Τέμεσβαρ** (90).

3. **Οἱ κάτοικοι** τῆς Ρουμανίας ὅμιλοῦν γλῶσσαν, ἡ ὅποια προηλθεν ἀπὸ τὴν Λατινικήν, ἐπειδὴ οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ κατέκτησαν τὴν χώραν των, ἰδουσαν εἰς αὐτὴν πολλὰς διωμαϊκὰς ἀποκίας (Εἰκ. 24). Ἡ Ρουμανία, ὅπως καὶ αἱ χώραι τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, διετέλεσεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Ἄλλ’ ἡ Ρωσία εἶχεν ἔξαναγκάσῃ τὸν Σουλτάνον νὰ διοικῇ τὰς παραδουναβείους χώρας διὰ χριστιανῶν διοικητῶν. Ως τοιούτους ἡ Τουρκία ἔστελλε Φαναριώτας Ἐλληνας, οἱ δόποιοι πολλὰ καλὰ ἔκαμαν εἰς τὴν Ρουμανίαν. Διὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ Ἐλληνες κατέφευγον ἔκει καὶ ἀναμειχθέντες μὲ τοὺς ἐντοπίους ἀπετέλεσαν τὴν ἀρχούσαν τάξιν. Πολλοὶ δμως ἔμειναν ἀμιγεῖς καὶ ἀποτελοῦν ἀκμαίας Ἑλληνικὰς κοινότητας. Ἐκ τῶν κατόπιν τῆς σημερινῆς Ρουμανίας 14 κατομέρια εἶναι Ρουμάνοι καὶ ἀναγνωρίζουν τὴν Ἑλληνικὴν δρθόδοξον ἐκκλησίαν, οἱ δὲ λοιποὶ (4 ἑκ.) εἶναι Οὐγγροί, Γερμανοί, Βούλγαροι, Ρώσοι, Ἐβραῖοι καὶ Ἐλληνες. Τὸ πολιτευμά των εἶναι βασιλεία συνταγματική.

4. Ἐμπορικαὶ σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Μέγα μέρος τοῦ σίτου, ὁ ὅποιος εἰσάγεται εἰς τὴν Ἑλλάδα προέρχεται ἀπὸ τὴν Ρουμανίαν, ὡς καὶ ξυλεία, πετρέλαιον, νά-

Eἰς. 57. Άλι χῶραι τοῦ Δούναβεως.

φθα καὶ βενζίνη. Ἡμεῖς μόνον ἔλαιος καὶ ἔλαιον, σῦκα καὶ μέταξαν εἰσάγομεν εἰς τὴν Ρουμανίαν.

5. Ἀσκήσεις. 1. Ποῖαι χῶραι σημειοῦνται εἰς τὸν ἀνωτέρῳ χάρτην; Ποῖαι δροσειδαὶ περιορίζονται αὐτὰς καὶ ποῖοι ποταμοὶ τὰς διαρρέονται; 2. Ὁρόμασε τὰς γειτονικὰς χώρας καὶ τὴν θάλασσαν, ἢ δούλια φαίνεται εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρων. 3. Περίγραψε τὴν μορφὴν τοῦ ἐδάφους ἐπάντης ἐπ τῷ χωρῶν τούτων. 4. Ὁρόμασε τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ρουμανίας. 5. Πῶς θὰ ταξιδεύσῃς εἰς Βρατίλαν, ἢν εἴραι ἀνάγκη τὰ διέλθης προηγούμενώς διὰ Βελιγραδίου;

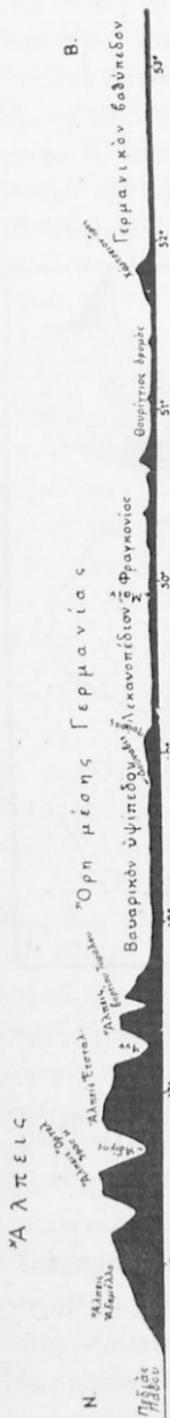
6. Γερμανία.

Γερμανία: 470 000 τ.χμ.

65 ἑκατ. κατ. 138 κατὰ 1 τ.χμ.

Ελλάς : 130 000	>	6,5	>	>	50	>	1	>

1. Ἡ Γερμανία διὰ τὴν θέσιν τῆς ἐπονομάζεται «καρδιὰ τῆς Εὐρώπης». Ποῖαι χῶραι εἴναι ποδὸς Δ. αὐτῆς; Ποῖαι ποδὸς Ν καὶ ποδὸς Α; 2. Ποῖαι θάλασσαι βρέχουνται αὐτὴν ἀπὸ Β; 3. Ποία δροσειδὰ δροῦνται ὡς ἵσχυρὸν προτείχισμα εἰς τὰ νότια δρια τῆς Γερμανίας;

Ποῦ ἀλλοῦ ἡ Γερμανία ἔχει φυσικὰ ὄρια; 4. Ποία κατὰ τὸν χάρτην ἡ μορφὴ τοῦ ἐδάφους τῆς Γερμανίας; 5. Ποία εἶναι γενικῶς ἡ κλίσις τοῦ ἐδάφους; Ποῖοι ποταμοὶ ἀποδεικνύουν τὴν διεύθυνσιν ταύτην τῆς ἐπιφανείας; 6. Ποῖος ποταμὸς εἰς τὰ νότια, δέοντος ἐξ Α πρὸς Α, ἐκβάλλει εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν; 7. Σύγκριτε κατ’ ἔκτασιν καὶ πληθυσμὸν τὴν Γερμανίαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

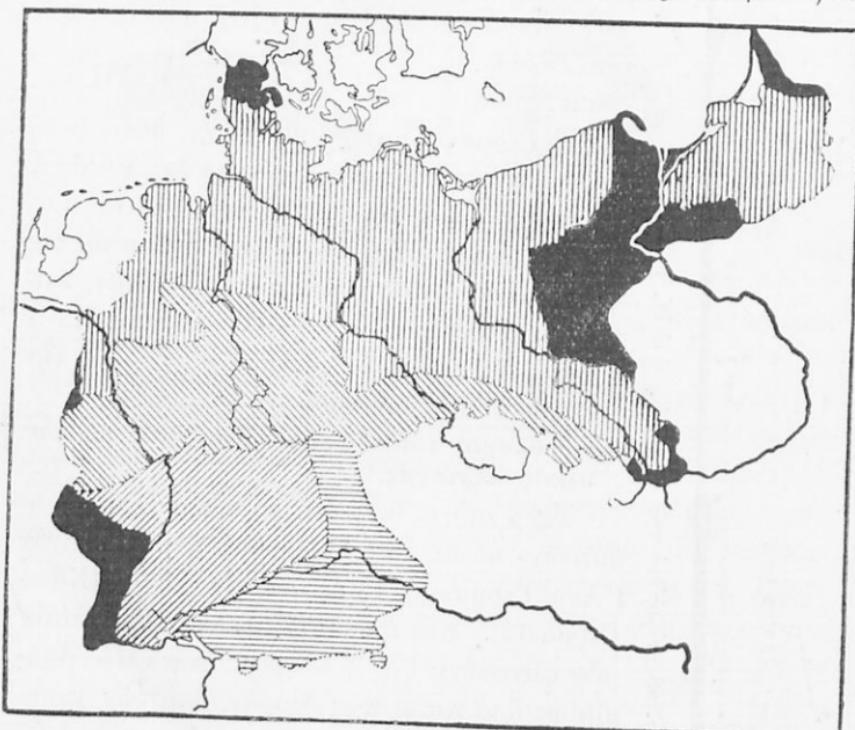
Θέσις.

Ἡ Γερμανία κατέχει κεντρικὴν θέσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ. Τὰ ἀνοικτά τῆς σύνορα ἐκ Δ καὶ Α κάμνουν εὔκολον τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὰς γειτονικὰς χώρας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ βορεία τῆς πλευρᾶς εἶναι ἀνοικτὴ πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐπικοινωνεῖ ἐλευθέρως μὲ τὸν ἄλλον κόσμον. Ὡστε ἡ θέσις τῆς χώρας διευκολύνει σπουδαίως τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Διαίρεσις εἰς φυσικὰς περιοχάς.

Ως ὁ κάρτης δεικνύει, τὸ νότιον καὶ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς Γερμανίας εἶναι ὀρεινὸν ("Ανω Γερμανία), τὸ δὲ βόρειον πεδινὸν (Κάτω Γερμανία). Καὶ ὁ δοῦς δὲ τῶν μεγάλων ποταμῶν φανερώνει ὅτι τὸ ἐδαφος αὐτῆς κλίνει βαθιαίως ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἀπὸ τῶν μεσογείων πρὸς τὰ παράλια. Μόνον τὸ ὑψηλὸν ὁδοπέδιον τοῦ Νότου, τὸ δοῦιον τὰ νερὰ συλλέγονται εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Δουνάβεως, ἔχει ἄλλην κλίσιν, διότι ζώνη ὑψηλῶν δρέων (Γερμανικὸς Ιούρας, Βαναρικὸς καὶ Βοημικὸς δρυμός) τὸ ἀποχωρίζει ἀπὸ τὴν λοιπὴν Γερμανίαν. Καὶ βορειότερον ἄλλη ζώνη χαμηλῶν ἢ μετρίων δρέων, ἀρχομένη ἀπὸ τὰ Αρδεννα τοῦ Βελγίου, διατέμνει ἐγκαρσίως τὴν Γερμανίαν, λαμβάνοντα διάφορα ὄνόματα ("Αἴφελ, Θυρίγγια ὅρη, Ἐρτζια, Σούδητα). Μεταξὺ τῶν δρέων τῆς ζώνης ταύτης καὶ τῆς νοτιωτέρας

ἐκτείνονται χαμηλότερά τινα δροπέδια μὲ κλιμακωτὴν χώραν καὶ βαθύπεδα, τῶν δούλων τὰ νερὰ συλλέγονται εἰς τὸν δοῦν τοῦ Ρήνου καὶ τοῦ Μάιν καὶ δι' αὐτῶν χύνονται εἰς τὴν Βόρειον Θάλασσαν. Βορείως τῆς ζώνης τῶν κεντρικῶν δρέπων ἀπλώνεται τὸ μέγα **βαθύπεδον** τῆς Κάτω Γερμανίας, τὸ δόποιον πρὸς Δ συνέχεται μὲ τὸ βαθύπεδον τῆς Ολλανδίας, πρὸς Α δὲ μὲ τὴν ἄχανῆ Πολωνικὴν καὶ Ρωσικὴν πεδιάδα. "Οθεν θὰ ἔξετάσωμεν 1) τὸ

Εἰκ. 59. Αἱ φυσικαὶ περιοχαὶ τῆς Γερμανίας.

Λιὰ μελανοῦ χρώματος δηλοῦνται αἱ περιοχαὶ, τὰς δούλας ἡ Γερμανία ἔχασε διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (1919).

νότιον δροπέδιον καὶ 2) τὴν ΝΔ δρεινὴν χώραν τῆς Ἀνω Γερμανίας, 3) τὴν δρεινὴν χώραν τῆς Μέσης Γερμανίας καὶ 4) τὸ βόρειον βαθύπεδον τῆς Κάτω Γερμανίας.

1. Αἱ Γερμανικαὶ Ἀλπεῖς καὶ τὸ νότιον δροπέδιον (Βαναρία).

Εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ δροπεδίου ὑψοῦνται ὡς ἴσχυρὸν προτείχισμα αἱ Γερμανικαὶ Ἀλπεῖς. Αὕται ἀποτελοῦν τμῆμα τῆς βορείας ζώνης τῶν Ἀλπεων. Ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ των

έχει περίπου τὸ ὕψος τοῦ ἴδικοῦ μαζὶ Ὀλύμπου (3000 μ.). Εἰς τὰς εὐρείας κοιλάδας των ὑπάρχουν λιβάδια καὶ ἀγροὶ καὶ ἀρχετοὶ συνοικισμοί. Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ὑλοτομία ἀποτελοῦν τὸ κύριον ἐπάγγελμα τῶν κατοίκων.

Τὸ δροπέδιον ἔχει μέσον ὕψος 500 μ. ἐπειδὴ δὲ πανταχόθεν περικλείεται ἀπὸ ὑψηλὰ βουνά, ἔχει κλῖμα τραχύ, εἰς τὸ δροπέδιον ἡ γεωργία δὲν εὔνοεῖται. Μὲν ὅλα ταῦτα μέγα μέρος αὐτοῦ καλύπτεται ἀπὸ ἀγρούς. Εἰς τὰ νότια αὐτοῦ ὑπάρχουν λιβάδια καὶ δάση πεύκων (ὑλοτομία). Σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τοῦ δροπεδίου, ὃπου διασταυροῦνται σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ ὁδοὶ ἀπὸ Γερμανίας εἰς Αὐστρίαν καὶ Ιταλίαν, κεῖται τὸ **Μόναχον** (685), ἡ πρωτεύουσα τῆς Βαυαρίας. Τὰ ζυθοποιεῖα του εἶναι παγκοσμίου φήμης, σπουδαῖα δὲ τὰ μηχανονοργεῖα καὶ τὰ ἐργοστάσια τῶν χειροκοτίων του. Διακρίνεται δὲ καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. ΒΔ αὐτοῦ ἡ **Αὐγούστα** (Γερμ. "Augsburg=πύργος) (160) ἔχει σπουδαίαν βιομηχανίαν μαλλίνων καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων.

2. Ἡ ΝΔ δρεινὴ χώρα.

ΒΔ τοῦ νοτίου δροπεδίου ἡ χώρα μέχρι τῶν Βελγικῶν Ἀρδέννων εἶναι λοφώδης καὶ διατέμνεται ἀπὸ μέτρια ὁρη, τῶν δύοιων τὰ κυριώτερα εἶναι ὁ Μέλας Δρυμὸς καὶ τὰ Παραρρήνια ὁρη: διαρρέεται δὲ ὑπὸ τοῦ Ρήνου, ὁ ὥποιος πηγάζων ἐκ τῶν Ἐλβετικῶν Ἀλπεων σχηματίζει κατὰ τὸν ἄνω ὁὖν του βαθύπεδον.

α) **Ἡ κιλιμακωτὴ χώρα τῆς Σοναβίας καὶ Φραγκονίας** λαμβάνει κλίσιν πρὸς τὸν Νέκαρ καὶ τὸν Μáiν, παραποτάμους τοῦ Ρήνου. Εἰς τὰ παραποτάμια μέρη τὸ ἔδαφος εἶναι εὐφρόδον καὶ τὸ κλῖμα γλυκύ. Ὁθεν ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία. Ἡ χώρα τοῦ Νέκαρ ἵδια εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον οἰνοφρόδων τόπων τῆς Γερμανίας. Ἐγείρεται δὲ καὶ κοιτάσματα ἄλατος. Πρωτεύουσα τῆς περιφερείας εἶναι ἡ **Στουτγάρδη** (340), κέντρον σπουδαῖον τοῦ ἐμπορίου τῶν βιβλίων. Εἰς τὴν **κοιλάδα τοῦ Μάιν** ἡ κυρία ἀσχολία τῶν κατοίκων εἶναι ἡ ἀνθοκομία καὶ ἡ κηπουρική, εἰς μερικὰ δὲ μέρη καὶ ἡ ἀμπελουργία. Ἡ **Νυρεμβέργη** (400) ἀκμάζει μὲ τὴν βιομηχανίαν παιγνιδίων, μολυβιῶν καὶ μεταλλικῶν εἰδῶν. ἔχει δὲ ἀξιόλογον ἔθνονολογικὸν μουσεῖον, εἰς τὸ δροπέδιον διασφέζονται πολλὰ κειμήλια τῆς γερμανικῆς τέχνης. Εἰς τὴν ΝΔ ἄκραν τῆς χώρας ὑφοῦται.

β) δ **Μέλας Δρυμός**, ἐν ἀπὸ τὰ ὁραιότερα βουνά τῆς Γερμανίας, εἰς τὸ διοῖον ἔχει τὰς πηγάς του δ **Δούναβις**. Εἶναι δλίγον ὑψηλότερος ἀπὸ τὴν Ἰδικήν μας **Πάρνηθα**. Αἱ βαθεῖαι κοιλάδες του μὲ τὰ δρυμητικὰ ὄντα καὶ τὰς δασώδεις κλιτῦς εἶναι ἔξοχον φυσικῆς καλλονῆς καὶ προσελκύουν πολλοὺς φυσιολάτρας. Οἱ πολυάριθμοι κάτοικοι τοῦ ὄρους ἀσχολοῦνται ἴδιᾳ εἰς

Εἰκ. 60. Τύπος οἰκίας τοῦ Μέλαρος Δρυμοῦ.

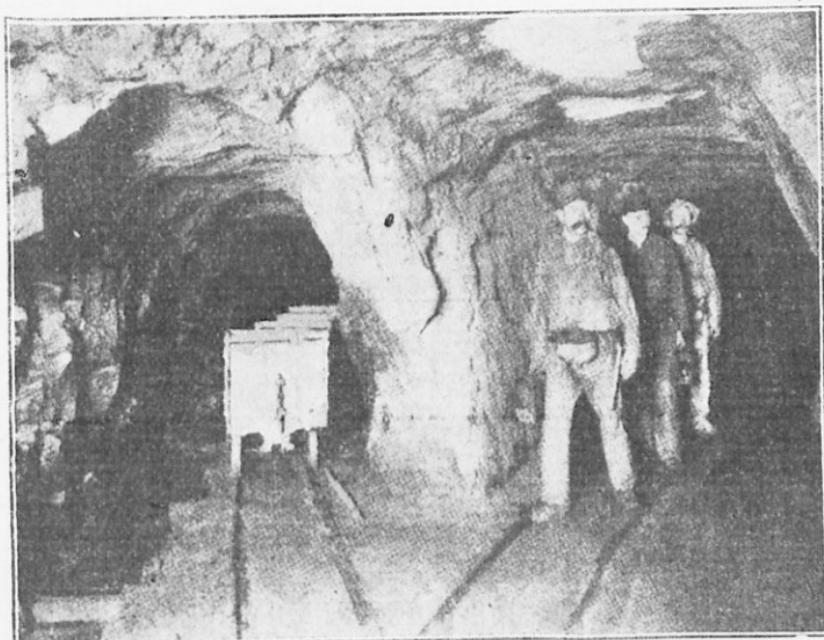
τὴν ὑλοτομίαν καὶ κτηνοτρόφίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὁρολογοποίιαν καὶ τὴν κατασκευὴν μουσικῶν δργάνων.

γ) **Τὸ βαθύπεδον τοῦ ἀνω Ῥήνου** ἔκτείνεται μεταξὺ τοῦ Μέλανος Δρυμοῦ καὶ τῶν Βοσγίων ὁρέων καὶ εἶναι προφυλαγμένον ἀπὸ τὸν τραχεῖς ἀνέμους. Ἀμπέλια καὶ ὀπωροφόρα, καπνὸς καὶ σιτηρὰ καὶ τεῦτλα εἶναι τὰ κύρια προϊόντα τοῦ βαθυπέδου, τὸ διοῖον θεωρεῖται ὡς δ **κῆπος τῆς Γερμανίας**. Ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ τοῦ βαθυπέδου (**Άλσατία**), ὡς εἴδομεν, ἀνήκει εἰς τὴν Γαλλίαν. Εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ βαθυπέδου κεῖνται ἡ **Φρειβούργη** (90, πανεπιστήμιον), ἡ **Καρλσρούη** (150, πολυτεχνεῖον) καὶ ἡ **Χαϊδελβέργη** (75, τὸ ἀρχαιότατον γερμανικὸν πα-

νεπιστήμιον) ἐν τερπνῇ τοποθεσίᾳ. Ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Νέκαρ κεῖται ἡ **Μάνχαιμ** (260), ἀπέναντι δ' αὐτῆς ὁ **λιμὴν τοῦ Λουδοβίκου** (γερμ. Λούντβιχσχάβεν 100): ἀπὸ αὐτῶν ἀρχίζει ἡ ναυσιπλοΐα τοῦ Ῥήνου καὶ διὰ τοῦτο αἱ πόλεις αὗται εἶναι σπουδαῖαι διὰ τὸ ἐμπόριον τῆς νοτίου Γερμανίας καὶ τῆς γειτονικῆς Ἐλβετίας. Ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Μάιν κεῖται ἡ **Μάϊντς** (130), ἐπὶ δὲ τοῦ Μάιν ἡ Φραγκφούρτη (540), σπουδαιότατον κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν.

3. Ἡ δρεινὴ χώρα τῆς Μέσης Γερμανίας.

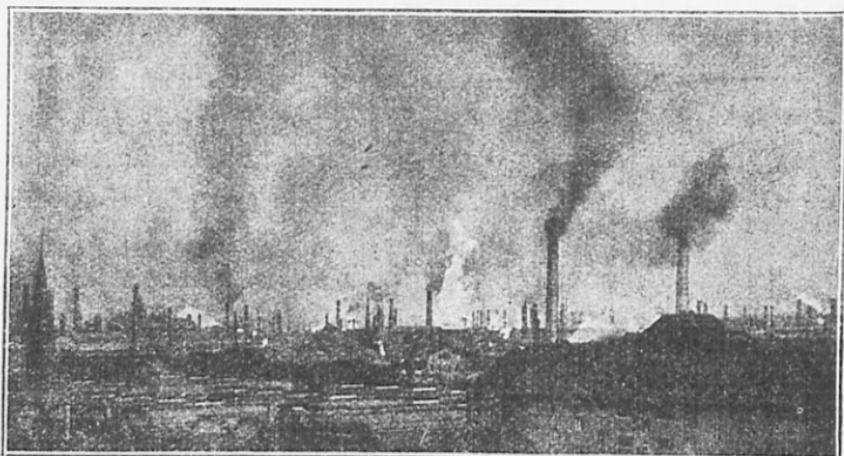
α) **Τὰ Παραρρήνια δρη** καὶ ἡ κοιλάς τοῦ **κάτω Ῥήνου**. Βορείως τῆς Μάϊντς ὁ Ῥήνος διανοίγει στενὴν κοιλάδα μεταξὺ

Εἰκ. 61. Στοαὶ μεταλλείουν.

τῶν σχιστολιθικῶν δρέων, τὰ δποῖα πρὸς Δ συνέχονται μὲ τὰ Βελγικὰ "Αρδεννα καί, ὅπως ἔκεινα, εἶναι πλουσιώτατα εἰς κοιτάσματα γαιανθράκων καὶ ἀποθέματα σιδήρου καὶ χαλκοῦ. Διὰ τοῦτο εἶναι πλήρη μεταλλείων, εἰς τὰ δποῖα ἑκατοντάδες χιλιάδων ἔργατῶν ἀπασχολοῦνται. Πλῆθος βιομηχανικῶν πόλεων μὲ

πληθυσμὸν ἄνω τῶν $2 \frac{1}{2}$ ἑκατομμυρίων κατοίκων (Ἐσσεν, Μιούλχαιμ, Μποχούμ, Ντόρτμουνδ κλπ.) πληροῦν τὴν κοιλάδα τοῦ Ῥούρ, παραποτάμου τοῦ Ῥήνου. Καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς αἱ καπνοδόχοι τῶν ἐργοστασίων ἀποτελοῦν πυκνὸν δάσος. Χρώματα καὶ χημικὰ εἴδη, ὑφάσματα καὶ σιδηρικὰ εἶναι τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας τοῦ Ῥήνου. Τὸ **Σόλιγκεν** φημίζεται διὰ τὰ μαχαίρια του. Εἰς τὸ **Ἐσσεν** (630) ενρίχονται τὰ περίφημα χυτήρια τοῦ Κρούπ, εἰς τὰ δόποια ἄλλοτε κατεσκευάζοντο κανόνια, τώρα

Eἰς. 62. Εἰκὼν ἀπὸ τὸ Ἐσσεν.

δὲ κατασκευάζονται ἀτμομηχαναί, σιδηραῖ γέφυραι καὶ γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Ὡς λιμένες ἔξαγωγῆς τῆς περιφερείας ταύτης χρησιμεύουν δύο μεγάλαι πόλεις τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Ῥήνου, ἡ **Ντούνισμπουργκ** (420) καὶ ἡ **Ντύσσελντορφ** (450), εἰς τὰς δοπίας καὶ ἡ βιομηχανία εἶναι ἀκμαία. Βιομηχανικὴ ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ **Κολωνία** (700) ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Ῥήνου, γνωστὴ διὰ τὸ «ῦδωρ τῆς Κολωνίας» (κολώνια) καὶ τὸν περίφημον μητροπολιτικὸν ναόν. Νοτιώτερον κεῖται ἡ **Βόννη** (90), δυτικῶς δὲ αὐτῆς τὸ **Ααχεν** (150), πόλις τῆς ἐριουργίας. Νοτίως αὐτοῦ ἡ γαιανθρακοφόρος περιοχὴ τοῦ **Σάαρ** μὲ πληθυσμὸν 750 χιλιάδων διαμφισβήτεται ἀκόμη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας.

β) Ἀνατολικῶς τῶν Παραρρηνίων δρέων ἐκτείνεται **λοφώδης χώρα**, μὲ μεμονωμένας δροσυστάδας. Ὁ δασικὸς πλοῦτος ἔκαμε τοὺς κατοίκους εἰς πολλὰ μέρη νὰ ἐπιτηδεύωνται τὴν ξυ-

λουργικήν. Αἱ κοιλάδες καὶ τὰ γαμηλὰ μέρη, τὰ δποῖα διαρρέει ὁ Βέζερ μὲ τοὺς παραποτάμους του, ἔχουν κλῖμα γλυκὺν καὶ εὐφοριῶτάτην ἀρόσιμον γῆν. Ὁθεν καλλιεργοῦνται καλῶς καὶ ἔχουν πυκνὸν πληθυσμόν. Εἰς τὸ **Κάσσελ** (170) ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια, ὅπου κατασκευάζονται ἀτμομηχαναὶ καὶ σιδηροδρομικαὶ ἄμαξαι. Βορειότερον παρὰ τὸν Τευτοβούργιον δρυμὸν ἀκμάζει ἡ καλλιέργεια τοῦ λίνου καὶ ἡ κατασκευὴ λινῶν ὑφασμάτων καὶ ταπήτων μὲ κέντρον τῆς περιοχῆς τὸ **Μύνστερ** (100). Ἀνατολικώτερον τὸ **Αννόβερον** (425) εἶναι κέντρον σιδηροδρομικῶν συγκοινωνιῶν.

γ) **Ο Θυρίγγιος Δρυμὸς** εἶναι δασώδης, καὶ διὰ τὰς φυσικὰς καλλονάς του ἐπονομάζεται «πάροκν τῆς Γερμανίας» καὶ προσελκύει τὸ θέρος πολλοὺς ἐπισκέπτας. Τὸ δάσος εἶναι πηγὴ ἀσχολίας διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ βουνοῦ, ἐπειδὴ μὲ τὰ πριονίδια τῶν ἔγκλων κατασκευάζεται χάρτης. Διὰ τὰς πολλὰς βροχὰς καὶ τὸ γλυκὺν κλῖμα τὸ ἔδαφος εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τοὺς συνεχομένους λόφους εἶναι πολὺ εὐφορον καὶ πυκνὰ κατοικημένον. Ἐν μέσῳ κήπων κεῖται ἡ **Ἐρφουρτ** (130) καὶ πλησίον αὐτῆς ἡ **Βαϊμάρη** (40) καὶ ἡ **Γένα** (50, πανεπιστήμιον).

δ) Μεμονωμένον ὡς νῆσος ἐν μέσῳ πεδινοῦ περιβάλλοντος εἶναι βορειότερον τὸ **Χάρτσιον δρός**, τὸ δποῖον ἔχει μεταλλεῖα χαλκοῦ, μολύβδου καὶ ἀργύρου. Εἰς τὰς ὑπωρείας του καλλιεργοῦνται σιτηρά, τεῦτλα καὶ λαχανικά καὶ μεταξὺ πολλῶν πόλεων ἔξεχει ἐκεῖ ἡ **Βρουνσβύη** (150).

ε) ΝΑ τοῦ Θυρίγγιου δρυμοῦ, εἰς τὰ μεθόρια τῆς Τσεχοσλοβακίας ἔκτείνεται ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν Σαξονικῶν ὁρέων (**Ἐρτζ**), τὰ δποῖα πρὸς Ν μὲν καταπίπτουν ἀποτόμως, ἀλλὰ πρὸς Β μεταπίπτουν βαθμιαίως εἰς ὁρεινὴν χώραν. Εἰς αὐτὴν ὑπάρχουν σπουδαῖαι βιομηχανικαὶ πόλεις, ὡς ἡ **Χέμνιτς** (330) μὲ ὑφαντουργεῖα μεταξῆς καὶ βάμβακος καὶ ἡ **Δρέσδη** (600) μὲ ἐργοστάσια σοκολάτας καὶ σιγαρέττων, μία τῶν ὡραιοτέρων Γερμανικῶν πόλεων μὲ πλῆθος καλλιτεχνικῶν μνημείων.

ζ) Τὰ **Σουνδητα** ὅρη εἶναι προέκτασις τῶν Σαξονικῶν ὁρέων καὶ ἔχουν τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ἐξ ὅλων τῶν ὁρέων τῆς κεντρικῆς Γερμανίας (1600 μ.). Αἱ κλιτύες των καλύπτονται ἀπὸ μεγαλοπρεπῆ δάση. Εἰς τὰ ἀνθοβοριθῆ λιβάδια των βόσκουν ἀγέλαι βιῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ θέρος πολλοὶ συχνάζουν ἐκεῖ πρὸς παραθερι-

σμόν, ή κίνησις τῶν ξένων παρέχει εἰς τοὺς κατοίκους τῶν βουνῶν καλὴν ἐνασχόλησιν. Τὸν χειμῶνα ὅμως τὸ χιόνι ἐνίστε φθάνει ἔως τὴν στέγην τῶν οἰκιῶν, ὥστε ἐν παράθυρον ἐπ' αὐτῆς εἶναι ἀπαραίτητον διὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἐνοίκων. Τότε μὲ χιονοπέδιλα ἢ Ἑλκηθρα γλιστροῦν ὡσὰν βέλος πρὸς τὴν κοιλάδα, διὰ νὰ προμηθευθοῦν τρόφιμα.

Εἰς τὰς κοιλάδας καὶ τοὺς χαμηλοὺς προβούνους καλλιεργεῖται τὸ λίνον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ γαιάνθρακες ἔξαγονται ἀπὸ πλούσια ἐκεῖ κοιτάσματα, μεγάλα κλωστήρια καὶ ὑφαντήρια εὑρίσκονται εἰς τὰς πέροιξ πόλεις, ὅπου καὶ ἡ ὁρολογοποιία εἶναι ἀνεπτυγμένη. Μεταξὺ αὐτῶν σπουδαιοτέρα πόλις εἶναι τὸ *Γκέρλιτς* (90) μὲ ἀκμαίαν ἐριουργίαν.

4. Τὸ βόρειον βαθύπεδον, ἐκτεινόμενον κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, καταλαμβάνει περίπου τὸ ἥμισυ τοῦ Γερμανικοῦ Κοάτους, διὰ τοῦ Ἀλβιος δὲ ποταμοῦ διαιρεῖται εἰς δυτικὸν καὶ ἀνατολικὸν τμῆμα.

α) **Τὸ δυτικὸν τμῆμα** συνέχεται μὲ τὸ βαθύπεδον τῆς Ὀλλανδίας, μὲ τὸ δποῖον ὄμοιάζει κατὰ τὸ κλῖμα καὶ κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους. Ὁπως εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, οὕτω καὶ ἐδῶ ἡ παραλία ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν πλημμυρίδων τῆς Βορείας Θαλάσσης· ὅπως ἐκεῖ ἡ Νοτία Θάλασσα (Ζόϋτερ Ζέε), οὕτω καὶ ἐδῶ εἰς καιρὸν τρικυμιώδους πλημμυρίδος ἐσχηματίσθησαν κόλποι καὶ κατὰ τὰς ἐκβολὰς μεγάλων ποταμῶν (δνόμασέ τους) χωνοειδῆ στόμια. Κατὰ τὸ ἔξαρδον τῆς πλημμυρίδος, κατὰ τὸ δποῖον ἡ θάλασσα, κινούμενη πρὸς τὴν παραλίαν, εἰσχωρεῖ βαθέως εἰς τὰ στόμια τῶν ποταμῶν, καὶ μεγάλα πλοῖα τῆς θαλάσσης ἡμποροῦν νὰ εἰσπλεύσουν εἰς τοὺς ποταμούς. Οὗτοι ἀποτελοῦν τὰς φυσικὰς δόδούς, αἱ δποῖαι συνδέουν τὴν μεσογαίαν μὲ τὴν θάλασσαν. Διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῶν ἴδρυθησαν σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ πόλεις, τὸ *Αμβούργον* (μετὰ τῆς παρακειμένης Ἀλτόνας 1,3 ἐκ. κατ.) καὶ ἡ *Βρέμη* (300). Ὁ λιμὴν τοῦ Αμβούργου σχηματίζεται εἰς τὴν εὐρεῖαν κοίτην τοῦ Ἀλβιος, ἡ δποίᾳ ἔχει ἐκβαθυνθῆ, ὥστε νὰ δέχεται καὶ τὰ μέγιστα τῶν πλοίων. Αἱ προκυμαῖαι του ἐκτείνονται ὡς δάκτυλα τεταμένα πολλῶν χειρῶν. Παντοῦ ἐπικρατεῖ κίνησις καὶ ζωή. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἦτο μετὰ τὸ Λονδίνον ὁ μεγαλύτερος ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Εὐρώπης. Ὁμοίως ἡ *Βρέμη* εἶναι ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς

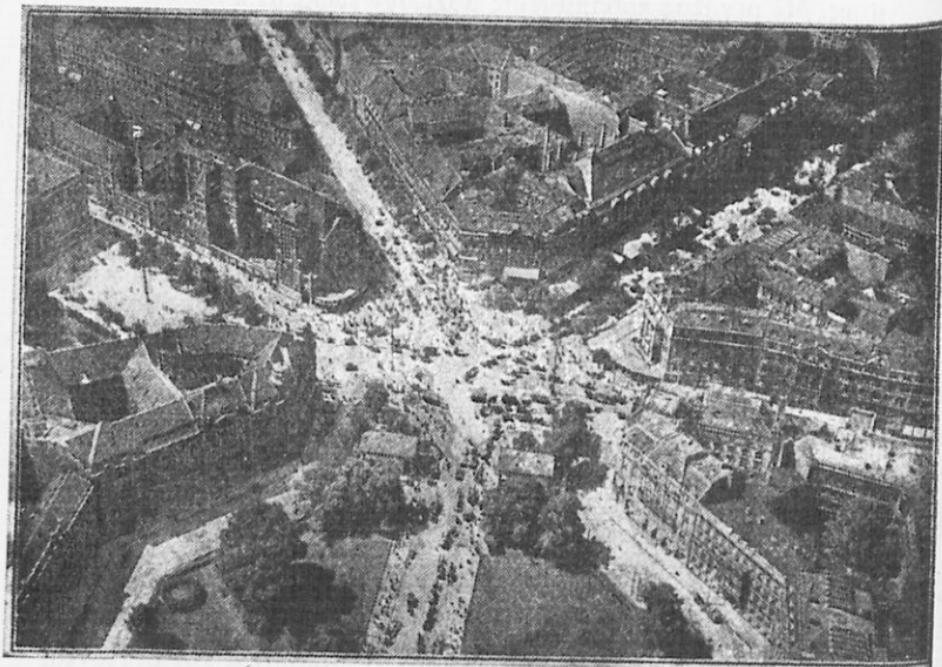
Γερμανίας, εἰς τὴν ὅποιαν μεγάλαι αἰτιοπλοῖαι ἔταιρεῖαι ἔχουν τὴν ἔδραν των. Εἰς τὰς ἀμμώδεις ἐκτάσεις τοῦ ἐσωτερικοῦ βόσκουν ἀγέλαι ἵππων καὶ βιῶν. Διὰ νὰ μὴ βυθίζωνται εἰς τὰ ἑλώδη ἐδάφη, δένονται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια των σανίδες· καὶ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ὁ καιρὸς εἴναι ὑγρός, μόνον μὲ τὴν βοήθειαν μακρῶν κονταριῶν ἡμιποδοῦν νὰ βαδίζουν εἰς τὸν λασπώδεις δρόμους. Μὲ μεγάλας προσπαθείας ἀρχίζουν τώρα οἱ κάτοικοι νὰ μεταβάλλουν τὰ ἑλώδη πεδία εἰς ἀγρούς.

β) *Τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τοῦ βαθυπέδου* βρέχεται ὑπὸ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης. Αὕτη πανταχόθεν σχεδὸν περικλείεται ἀπὸ ξηράν· καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐπιδρᾷ, ὅπως ἡ Βορεία θάλασσα, εἰς τὸ κλίμα τοῦ βαθυπέδου, τὸ ὅποιον ἐκ τούτου εἴναι ἡ πειραιωτικὸν (χειμῶνες ψυχροί, θέρη θερμὰ καὶ ξηρά). Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας ὑπάρχουν θῖνες, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν ἡ γῆ εἴναι ἀμμώδης ἢ ἀργιλώδης. Εἰς πολλὰ μέρη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους εἴναι τόσον ἐπίπεδος, ὥστε τὰ νερὰ λιμνάζουν καὶ σχηματίζουν ἔλη. Ἐνεκα λοιπὸν τοῦ κλίματος καὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἐδάφους τὸ βαθύπεδον δὲν εἴναι παντοῦ κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν, ἀλλ' ἡ φιλοπονία τῶν κατοίκων καὶ ἡ χοησις χημικῶν λιπασμάτων καὶ μηχανῶν μετέβαλε τὰ ἄφορα μέρη εἰς γόνιμον γῆν. Ἰδίᾳ καλλιεργοῦνται σίκαλις (βρύζα), γεώμηλα καὶ τεῦτλα. Εἰς τὴν παραγωγὴν αὐτῶν ἡ Γερμανία εἴναι ἡ πρώτη χώρα τῆς γῆς. Ἡ μεγαλύτερα ποσότης ζαχάρεως, ἡ ὅποια ἔξοδεύεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον γίνεται ἀπὸ τεῦτλα. Ταῦτα κόπτονται εἰς κομμάτια καὶ δίπτονται εἰς βραστὸ νερό, διὰ νὰ βγάλουν τὸν γλυκὺν χυμόν των. Αὐτὸς πατόπιν βρᾶζεται καὶ ἀπὸ τὸ σιρόπι του λαμβάνεται ἡ ζάχαρις εἰς κρυσταλλικοὺς κώνους.

Καὶ τὸ ἀνατολικὸν βαθύπεδον διαρρέεται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς, εἰς τὰ στόμια τῶν ὅποιων ὑπάρχουν ἀξιόλογοι ἡμπορικοὶ λιμένες. Τοιοῦτοι εἴναι ἐπὶ μὲν τοῦ Ὁδέου τὸ *Στέττιν* (250), τὸ ὅποιον ἔχει μεγάλα ναυπηγεῖα καὶ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὴν βιομηχανικὴν Σλεσίαν, ἐπὶ δὲ τοῦ Βιστούλα τὸ *Δάντσικ* (250), τὸ ὅποιον μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀπετέλεσεν ἐλευθέραν πολιτείαν καὶ χοησιμεύει ὡς ἡμπορικὸς λιμὴν τῆς Πολωνίας. Οὕτω ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τὴν λοιπὴν Γερμανίαν ἡ *Ἀνατολικὴ Πρωσσία*, τῆς ὅποιας σπουδαιύτατος λιμὴν είναι ἡ *Καινιξβέργη* (285, πανεπιστήμιον). Ἀξιόλογοι ἐπίσης λιμένες

ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς εἶναι ἡ *Λυβένη* (120) καὶ τὸ *Κίελον* (200), κατὰ τὸ δποῖον διὰ μεγάλης διώρυγος ἡ Βαλτικὴ συνεδέθη μὲ τὴν Βορείαν Θάλασσαν.

Εὖς τὸ μέσον τῆς μεγάλης Γερμανικῆς πεδιάδος, ἐπὶ τοῦ Σπρέα ποταμοῦ, δπου διασταυρώνονται αἱ ὁδοὶ τῶν συγκοινωνιῶν, κεῖται τὸ *Βερολίνον* (4 ἑκατ. κατ.) ἡ πρωτεύουσα τῆς Πρωσ-

Eἰς. 63. Ἡ πλατεῖα τοῦ Πότοδαμι ἐν Βερολίνῳ.

σίας καὶ ὀλοκλήρου τῆς Γερμανίας. Ἡ κεντρικὴ λεωφόρος «Υπὸ τὰς φιλλύρας», ἔχει πλάτος 60 μέτρων καὶ διαιρεῖται κατὰ πλάτος εἰς πέντε δρόμους, τῶν δποίων ἕκαστος εἶναι διὰ χωριστὴν χοῦσιν. Δὲν εἶναι δὲ μόνον ὁραία ἡ πρωτεύουσα αὕτη, ἡ δποία ἀπαστράπτει ἀπὸ τὴν καθαριότητα, ἀλλ᾽ ἀποτελεῖ καὶ κέντρον βιομηχανικῆς, ἐμπορικῆς καὶ πνευματικῆς κινήσεως. Νοιώθεον ἐπὶ τοῦ "Αλβιος τὸ *Μαγδεμβούργον* (300) εἶναι κέντρον ζαχαροποιίας, ἐπὶ παραποτάμων δ' αὐτοῦ ἡ *Λειψία* (680) εἶναι ἡ πόλις τῶν βιβλίων καὶ τῶν γουναρικῶν, ἡ δὲ *Χάλλη* (200), πόλις τῆς βιομηχανίας. Ἔπὶ τοῦ Ὀδέρου, ἐν τῇ Σιλεσίᾳ, κεῖται τὸ *Μπρεσλάου* (600), σπουδαία ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις.

5. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Τὸ ἔδαφος τῆς Γερμανίας δὲν εἶναι παντοῦ εὔφορον, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς καὶ ἐπιστημονικῆς καλλιεργείας κατέστη παραγωγικόν. Περίπου τὸ ἥμισυ τοῦ ἔδαφους καλλιεργεῖται, τὸ $\frac{1}{4}$, δὲ καλύπτεται ὑπὸ δασῶν. Ἡ Γερμανία παράγει τὰ περισσότερα δημητριακὰ ἔξ ὅλων τῶν Εὐρωπ. χωρῶν μετὰ τὴν Ρωσίαν· εἰς παραγωγὴν δὲ γεωμήλων εἶναι ἡ πρώτη χώρα τοῦ κόσμου. Ἀλλ’ ἡ παραγωγὴ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας δὲν ἔξαρκεῖ ποὺς διατροφὴν τοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ἐντὸς ἑκατὸν ἐτῶν ὑπερετριπλασιάσθη. Καὶ δὲν ἔχει μὲν ἡ Γερμανία ἐν ἐπαρκείᾳ καὶ τὰς ἀκατεργάστους ὄντας, ποὺ χρειάζονται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας (ώς βάμβακα, μέταξαν, ἔρια, δέρματα, σίδηρον κλπ.), ἀλλ’ ἐπειδὴ ἔχει ἀρκετοὺς γαιάνθρωπας καὶ ἄλλα δρυκτά, κατώρθωσε νὰ δργανώσῃ τὴν βιομηχανίαν καὶ μεταλλουργίαν καὶ νὰ ἔξευρῃ εἰς αὐτὰς πόρους ζωῆς διὰ τὰ $\frac{2}{5}$ σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Οὕτως ἡ Γερμανία κατέστη κατ’ ἔξοχὴν **βιομηχανικὴ** χώρα. Ἡ κίνησις δ’ αὗτη ἔκαμε πολλοὺς νὰ συρρεύσουν ἐκ τῶν χωρίων εἰς τὰς πόλεις καὶ οὕτω ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν Γερμανίαν 40 πόλεις ἔχουσαι πληθυσμὸν ἄνω τῶν 100 000 καὶ ἔνδεκα μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 500 000. Πυκνότερον κατοικημένη ἐκ τῶν γερμανικῶν χωρῶν εἶναι ἡ Σαξωνία (335 κάτοικοι κατὰ 1 τ. χλμ.).

Βιομηχανικαὶ ἀπέβησαν κυρίως αἱ δυτικαὶ περιοχαί, γεωργικαὶ δὲ παρέμειναν αἱ ἀνατολικαί. Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων μεταξὺ αὐτῶν συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν σημαντικοῦ **ἔμποροιον** ἐντὸς τοῦ κράτους, πρὸς ἔξυπηρέτησιν τοῦ ὁποίου χρησιμεύει πυκνότατον σιδηροδρομικὸν δίκτυον, συμπληρούμενον διὰ τελείου συστήματος διωρύγων μεταξὺ τῶν ποταμῶν. Τὰ σπουδαιότερα κέντρα τῶν συγκοινωνιῶν εἶναι τὸ Βερολίνον, ἡ Λειψία, ἡ Φραγκφούρτη, τὸ Ἀννόβερον, ἡ Κολωνία, ἡ Στουτγάρδη καὶ τὸ Μόναχον. Διὰ τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὸ ἔμπόριον μὲ τὸ ἔξωτερικὸν χρησιμεύει ὁ ἔμποροικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος τώρα εἶναι ὁ τέταρτος, ἄλλοτε δὲ ἡτο ὁ δεύτερος τοῦ κόσμου. Ἡ Γερμανία εἰσάγει τρόφιμα καὶ ἀκατεργάστους ὄντας διὰ τὴν βιομηχανίαν, ἔξαγει δὲ σιδηρικά, μηχανάς, χημικά καὶ ἡλεκτροτεχνικὰ προϊόντα, ὑφάσματα, μουσικὰ ὅργανα καὶ γαιάνθρωπας.

6. Λαδς καὶ Κράτος.

Οἱ οἰκισμοὶ εἰναι ὅλοι γερμανικῆς καταγωγῆς· κατὰ τὰ $\frac{2}{3}$ εἰναι διαμαρτυρόμενοι καὶ κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ καθολικοί. Εἰς ἡμισυ ἑκατομμύριον ἀνέρχονται οἱ Ἐβραῖοι ἐν Γερμανίᾳ.

Οἱ Γερμανοὶ ἀγαποῦν πολὺ τὴν ἔργασίαν καὶ τὰ γράμματα. Οἱ λαδὲ εἰναι μορφωμένος, τὰ δὲ πανεπιστήμια, εἴκοσι τὸν ἀριθμόν, εἰναι ὀνομαστὰ διὰ τὴν μάθησιν καὶ τοὺς σοφοὺς ἄνδρας. Εἰς τὰς ἀσχολίας τῶν οἱ Γερμανοὶ εἰναι πρακτικοὶ καὶ ἐπιδέξιοι. Διὰ τοῦτο ἀνύψωσαν τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν τῆς χώρας τῶν, τῆς ὁποίας ὁ πλοῦτος ἔτεινε νὰ φθάσῃ τὸν Ἀγγλικόν. Η ἀκμὴ αὕτη ἀνεκόπη ἀπὸ τὸν παγκόσμιον πόλεμον (1914-1919), ὁ ὁποῖος καὶ εἰς αἷμα καὶ εἰς χοῦμα καὶ εἰς ἐδάφη ἐστοίχισεν ἀκριβὰ εἰς τὴν Γερμανίαν, διότι ἔχασεν ἔκτασιν ἵσην μὲ τὸ ἡμισυ τῆς Ἑλλάδος, μὲ 6 ἑκατ. πληθυσμόν, καὶ ὅλας τὰς ἀκμαζούσας ἀποικίας τῆς εἰς τὴν Ἀφρικὴν μὲ 12,5 ἑκατομμύρια κατοίκων. (Βλ. εἰκ. 59).

Πρὸ τοῦ πολέμου τὸ Γερμανικὸν Κράτος ἦτο αὐτοκρατορία καὶ περιελάμβανε πολλὰ χωριστὰ κράτη, τὰ δοῖα ἀνεγνώριζον ὡς κεφαλὴν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας, τοῦ μεγαλυτέρου ἐξ ὅλων τῶν κρατῶν. Σήμερον ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν ἐλευθέρας πολιτείας, ἥνωμένας εἰς μίαν δημοκρατίαν.

7. Τὸ ἐμπόριον μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις τῆς Γερμανίας μὲ τὴν Ἑλλάδα εἰναι στεναί. Ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἡ Γερμανία λαμβάνει σταφίδα καὶ καπνόν, σμύριδα καὶ λευκόλιθον, ἔξαγει δὲ εἰς αὐτὴν μηχανάς, ὑφάσματα, χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ εἰδῆ, χάρτην, ἥλεκτρικά, ὑαλικά, βιβλία κλπ.

8. Ἀσκήσεις. 1. Πόσον γείτονας ἔχει ἡ Γερμανία; Πόσον γείτονας ἔχει ἡ Γαλλία; ἡ Ἀγγλία; Ποῦ πλεονεκτήματα παρέχει ἡ θέσις τῆς Γερμανίας μεταξὺ τόσων γειτόνων καὶ ποῖα μειονεκτήματα; Ποῦ ἡ Γερμανία ἔχει φυσικὰ σύνορα (τ. ἔ. θαλάσσας, ὁρῃ) καὶ ποῦ δὲν ἔχει; 2. Παράστησε μὲ βέλη τὰς διευθύνσεις πρὸς τὰς δοῖας ἀναχωρεῖ δὲ οιδηρόδρομος ἐκ Βερολίνου καὶ ἐκ Μονάχου. 3. Παρακολούθησε τὴν γραμμὴν Ἀθηνῶν-Βερολίνου διὰ Βιέννης καὶ διὰ Πράγας. Ποίας πόλεις θὰ συναντήσῃς; 4. Κατάταξε τὰς γερμανικὰς πόλεις κατὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν καὶ δοισε τὴν θέσιν ἑκάστης καὶ τὰς κυρίας ἀσχολίας τῶν κατοίκων τῶν.

5. Ποία ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Γερμανίας διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν κατὰ τὸν ἐν τέλει τοῦ βιβλίου πίνακα;

7. Πολωνία.

Πολωνία: 390 000 τ.χμ.

32 ἑκατ. κατ. 80 κατὰ 1 τ.χμ.

Ελλάς : 130 000 τ.χμ.

6,5 ἑκατ. κατ. 50 κατὰ 1 τ.χμ.

1. "Ορισε τὴν θέσιν τῆς Πολωνίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν Γερμανίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν. Μὲ ποίας χώρας συνορεύει πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς βορρᾶν;
2. Περίγραψε τὰ ὄρη τοῦ πολωνικοῦ κοάτους. Ποῦ ὑπάρχουν φυσικὰ ὄρη πρὸς γείτονα ἐπικράτειαν;
3. Ορόμασε τὸν ποταμόν, ὁ ὅποῖς διαρρέει τὴν χώραν καὶ τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν δρόποιαν ἐκβάλλει.
4. Ποῖος ἐλεύθερος λιμὴν χρησιμεύει ὡς λιμὴν τῆς Πολωνίας;
5. Τί μᾶς δεικνύει ὁ ἐθνολογικὸς χάρτης περὶ τῶν κατοίκων τῆς Πολωνίας; Σύγκρισις πρὸς τὴν Ελλάδα.

Εἰκ. 64. Ἐθνολογικὸς χάρτης τῆς Πολωνίας.

1. Όρομα καὶ φύσις τῆς χώρας.

Τὸ δνομα Πολωνία εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν σημαίνει χώραν πεδινὴν (Pole=πεδιάς) καὶ τοιαύτη πράγματι εἶναι. Κυρίως Πολωνία εἶναι ἡ χώρα, τὴν δρόπιαν διαρρέει ὁ Βιστούλας ποτα-

μός. Μόνον τὸ νότιον αὐτῆς μέρος, τὸ ὅποιον ἀναβαίνει πρὸς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τῶν Καρπαθίων, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον δρεινὸν καὶ ὀνομάζεται **Γαλικία**.

2. Φυσικὰ περιοχαί.

a) **Ἡ χώρα τοῦ Βιστούλα** κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς μέρος εἶναι εὔφορος, παράγουσα ὅ, τι ἡμπορεῖ νὰ εὐδοκιμήσῃ εἰς ψυχρὸν ἥπειρωτικὸν κλῖμα (7 μῆνας χειμών), ἥτοι σιτηρά, γεώμηλα, τεῦτλα, λίνον καὶ κάνναβιν, ὅπως καὶ εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Γερμανικὸν βαθύπεδον. Εἰς ἀπέραντα λιβάδια βόσκουν ἄγέλαι ἵππων καὶ

Εἰκ. 65. Γέφυρα τοῦ Βιστούλα παρὰ τὴν Βαρσοβίαν (Πῶς εἶναι κατασκευασμένη ἡ γέφυρα, ἡ ὁποία ζευγάρει ἐδῶ τὸν ποταμόν; Σύγκριτε τὴν ποίην τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὴν τοῦ Ἀλβίος ἐν εἰκ. 51).

ποίμνια προβάτων. Τὸ νότιον ὅμως μέρος εἶναι λοφώδες καὶ καλύπτεται ἀπὸ μεγάλα δάση, εἰς πολλοὺς δὲ τόπους ἔχει πλουσιώτατα ἀνθρακωρυχεῖα καὶ μεταλλεῖα σιδήρου, κασσιτέρου καὶ μολύβδου. Εἰς τὸν πλοῦτον τοῦτον τοῦ ἑδάφους καὶ εἰς τὴν ἀφθονίαν τῶν πρώτων ὑλῶν ὀφείλουν τὴν ἀκμὴν τῆς βιομηχανίας των αἱ μεγάλαι πόλεις τῆς Πολωνίας. **Ἡ Βαρσοβία** (1,1 ἑκατ.), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας, ἡ **Δράτζ** (600) καὶ τὸ **Πόζεν** (250) ἔχουν μεγάλα ὑφαντουργεῖα, ζαχαροποιεῖα καὶ μηχανουργεῖα· ἔχουν δὲ καὶ ἐμπορικὴν σημασίαν, ἐπειδὴ κείνται εἰς τὸ μέσον τῶν ἐμπορικῶν ὁδῶν, αἱ ὅποιαι συνδέουν τὴν Κεντρικὴν μὲ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην. Ως λιμὴν διὰ τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἔξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Πολωνίας χρησιμεύει, ὡς εἴδομεν, τὸ **Δάντσιχ**.

β) Ἡ Γαλικία εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς ΒΑ ἀνέμους καὶ διὰ τοῦτο ἔχει δριμύτατον χειμῶνα καὶ θερμὸν θέρος. Τὸ ἔδαφος εἶναι καστανόφαιον καὶ ἀργιλῶδες, καταλληλότατον εἰς τὴν γεωργίαν (σιτηρά, κάνναβις, καπνός), τὴν δενδροκομίαν (δαμάσκηνα) καὶ κτηνοτροφίαν (πρόβατα). Κρύπτει δὲ εἰς τοὺς κόλπους του ἀνεξάντλητα ἄλατωρυζεῖα καὶ γαιανθρακωρυζεῖα πλησίον τῆς *Κρακοβίας* (200). Αὕτη ἄλλοτε ἦτο πρωτεύουσα τῆς Πολωνίας καὶ σήμερον εἶναι ἀξιόλογος διὰ τὸ πανεπιστήμιόν της. Πρὸς τούτοις ἡ Γαλικία εἶς τοὺς πρόποδας τῶν Καρπαθίων ἔχει τόσον πλουσίας πηγὰς πετρελαίου, ὥστε εἶναι ἡ τρίτη εἰς ἔξαγωγὴν πετρελαίου χώρα τοῦ κόσμου μετὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὴν Ρωσίαν. Πρωτεύουσα πόλις τῆς Γαλικίας εἶναι ἡ *Λεμβέργη* (250).

3. Κράτος καὶ πληθυσμός.

Ἡ Πολωνία ἐπὶ 125 ἔτη ἦτο διαμοιρασμένη μεταξὺ Ρωσίας, Γερμανίας καὶ Αὐστρίας. Οἱ ίσχυροὶ γείτονές της εἶχον εῦρει αὐτὴν πολὺ ἀδύνατον ἐκ τῶν ἐμφυλίων ἐρίδων, συνεννοήθησαν καὶ τὴν ὑπεδούλωσαν. Διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν (1919) ἡ Πολωνία ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της καὶ ἀπετέλεσε μεγάλην δημοκρατίαν.

Οἱ κάτοικοι τῆς Πολωνίας καὶ Γαλικίας εἶναι Σλάβοι. Περισσότερον ἀνεπτυγμένοι εἶναι οἱ κάτοικοι τῶν δυτικῶν περιφερειῶν, αἱ δόποιαι ἐπὶ μακρὸν ενδίσκοντο ὑπὸ τὴν γερμανικὴν καὶ αὐστρο-αὐτὴν διοίκησιν. Κατὰ τὸ θρήσκευμα εἶναι καθολικοί. Πολλοὶ (περὶ τὰ 8,5 ἑκατ.) εἶναι ἐν Πολωνίᾳ οἱ Ρῶσοι, οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ιουδαῖοι. Οἱ Ιουδαῖοι, ἀνερχόμενοι εἰς 2 ἑκατομμύρια, ἔχουν εἰς χειράς των πρὸ πάντων τὸ ἐμπόριον.

4. *Ἄσκησις.* 1. Ποία ἡ ταχυτέρα ὁδὸς ἀπὸ Βιέννης εἰς Βαρσοβίαν; Διὰ τίνων πόλεων θὰ διέλθῃ ὁ ταξιδεύων εἰς αὐτήν; 2. Ποία ἡ σημασία τῆς στενῆς λωρίδος κατὰ τὸν κάτω δοῦν τοῦ Βιστούλα διὰ τὴν Πολωνίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν ἀφ' ἑτέρου; Τί συνεπείας δύναται νὰ ἔχῃ ἡ κατοχὴ τοῦ τμήματος τούτου διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο γειτόνων κρατῶν;

8. *Ἐπισημόπησις τῆς Μέσης Εὐρώπης.*

Αἱ χώραι, αἱ δόποιαι ἐκτείνονται βιορείως τῆς νοτίας ζώνης τῶν Ἀλπεων καὶ τῆς κοιλάδος τῶν ποταμῶν Σάβου καὶ Δουνά-

βεως μέχοι τῆς Βορείας καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης, ἀποτελοῦν τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης καὶ δύνανται νὰ ὀνομασθοῦν περιληπτικῶς μέση ἢ κεντρικὴ Εὐρώπη. Ὡρια αὐτῆς πρὸς δυσμάς μὲν εἶναι ὁ Ἐλβετικὸς Ἰουρας καὶ ὁ Ῥήνος, πρὸς ἀνατο-

Eἰκ. 66. Αἱ φυσικαὶ περιοχαὶ τῆς Εὐρώπης.

λᾶς δὲ ὁ Εὔξεινος Πόντος, ὁ Δνείστερος καὶ γραμμὴ συνδέουσα τὸν ἄνω ροῦν τοῦ ποταμοῦ τούτου πρὸς τὸν Νιέμενον ποταμόν.

Εἰς τὰς χώρας τὰς περιλαμβανομένας μεταξὺ τῶν δρίών τούτων ὅμοιότητας μᾶλλον ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ἢ διαφοράς. Ἔνιαίν τοι εἰναι εἰς αὐτὰς προπάντων τὸ **κλῖμα**, τὸ δποῖον ἀποτελεῖ μετάβασιν ἀπὸ τὸ θαλάσσιον κλῖμα τῆς Δυτικῆς πρὸς τὸ ἡπειρωτικὸν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τὸ δποῖον διὰ τῶν ἀφθό-

νων θερινῶν βροχῶν διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ τὸ μεσογειακὸν κλῖμα.⁵ Ενιαία εἶναι ἐπίσης ἡ χλωρίς, ἥ δύοια θάλλει τὸ θέρος· παντοῦ προβάλλουν ἡ πεύκη καὶ ἡ ἐλάτη, ἥ δεῦνα καὶ ἡ δρῦς ὡς τὰ συνηθέστερα δένδρα τῶν δασῶν· παντοῦ ἀπλώνεται ὁ ἔδιος πράσινος τάπης τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν λειμώνων.⁶ Ομοία εἶναι καθ' ὅλην τὴν Μέσην Εὐρώπην καὶ ἡ μορφολογία τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὰ νότια τῆς Μέσης Εὐρώπης ἔκτείνονται εἰς μέγα μῆκος (2400 γῆμ.) δύο ὑψηλαὶ ὁροστοιχίαι, αἱ Ἀλπεῖς καὶ τὰ Καρπάθια, περικλείουσαι μεταξὺ αὐτῶν τὸ οὐγγρικὸν βαθύπεδον. Αὗται πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολάς χαμηλοῦνται εἰς ὁροπέδια, δηλονότι εἰς τὰ ὁροπέδια τῆς μέσης Ἐλβετίας, τῆς ἄνω Γερμανίας, τῆς Γαλικίας, τῆς Μολδανίας καὶ τῆς Τρανσυλβανίας. Κατόπιν ἀκολουθεῖ πρὸς βορρᾶν ἐν Γερμανίᾳ, Τσεχοσλοβακίᾳ καὶ Πολωνίᾳ ζώνη μετρίων ὁρέων, καὶ μετ'⁷ αὐτὴν τὸ συνεχὲς βαθύπεδον, τὸ δόποιον, καθ' ὃσον προχωρεῖ πρὸς ἀνατολάς, ἐπὶ τοσοῦτον εὐρύνεται.

“Ως κατοικία τοῦ ἀνθρώπου ἡ Μέση Εὐρώπη εἶναι κυρίως κοιτὶς τοῦ *Γερμανικοῦ* *Ἐθνους*, τῆς γερμανικῆς γλώσσης καὶ τοῦ γερμανικοῦ πολιτισμοῦ.⁸ Εννοεῖται ὅτι εἰς τὰ ἀνατολικὰ καὶ τὰ νοτιοανατολικὰ αὐτῆς κατοικοῦν καὶ ἄλλοι λαοί: *Σλάβοι* (Τσέχοι, Σλοβάκοι, Πολωνοί, Νοτιοσλάβοι), *Οὐγγροι* καὶ *Ρουμάνοι*, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μέρη αὐτὰ δὲν λείπουν ἐν διασπορᾷ οἱ Γερμανοί, (ὧς ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἐν Πολωνίᾳ κ. ἄ.).

Ασκήσεις. 1. *Εὖρε τὴν πόλιν Ρέγκενσμπουργ* τῆς *Βαναοίας*: ἐξ αὐτῆς ὁ *Λούναρβις* γίνεται πλωτός. Διὰ τίνων κρατῶν καὶ διὰ τίνων πόλεων θὰ διέλθῃς ταξιδεύων μὲ τὸ πλοῖον ἐκεῖθεν μέχρι *Βραΐλας*; 2. Διὰ τίνων πόλεων θὰ διέλθῃς ταξιδεύων σιδηροδρομικῶς ἀπὸ *Κωνσταντζῆς* μέχρις *Αμβούργου*; ἢ ἀπὸ *Γενεύης* μέχρις *Κένιγκσβέργης*;

Δ'. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

1. Ρωσία.

Ρωσία: 4 600 000 τ.χμ. 121 ἑκατ. κατοίκων 23 κατὰ 1 τ.χμ.

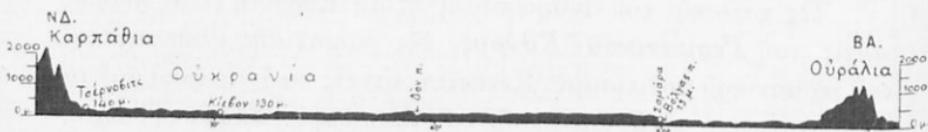
‘Ελλάς: 130 000 > 6,5 > > 50 > 1 >

1. “Ορισε τὴν θέσιν τῆς Ρωσίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν μέσην Εὐρώπην. 2. Ὁρόμασε τὰς θαλάσσας, αἱ δόποιαι περιβρέχουν τὴν Ρωσίαν, τοὺς ποταμούς, οἱ δόποιοι ἐκβάλλουν εἰς αὐτάς. 3. Ποῖα

τὰ πρὸς ἀνατολὰς δῷμια τῆς Ρωσίας; Ταῦτα εἶναι συγχρόνως καὶ τὰ πρὸς Α δῷμια τῆς Εὐρώπης. 4. Ποῖον τὸ ὄψος τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῶν Οὐραλίων δρέων; Μὲ ποῖον ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν δρέων δύναται νὰ παραβληθῇ κατὰ τὸ ὄψος; 5. Ὁνόμασε τὰς μεγαλυτέρας λίμνας. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς Λαδύγας εἶναι 18 000 τ.χμ. (Τὴν ἔκτασις διλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας 13 300 τ.χμ.). 6. Σύγκρινε τὸ μῆκος τοῦ Βόλγα ποταμοῦ (3 700 χλμ.) πρὸς τὸ τοῦ Ἐβραον (550 χλμ.) καὶ παράστησε τὴν διαφορὰν δι' εὐθεῖῶν γραμμῶν. 7. Σύγκρινε τὴν ἀπόστασιν τῆς Μόσχας ἀπὸ τὸν πλησιέστερον θαλάσσιον λιμένα μὲ τὴν ἀπόστασιν Φλωρίνης-Θεσσαλονίκης. 8. Τί διδάσκει διάρτης περὶ τῆς μορφῆς τοῦ ἔδαφους;

1. Θέσις. Μορφὴ τοῦ ἔδαφους. Ποταμοί.

Ἀνατολικῶς τῶν Καρπαθίων δρέων μέχρι τῶν Οὐραλίων καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης ἀπλώνεται μέγα καὶ μονότονον βαθύ-

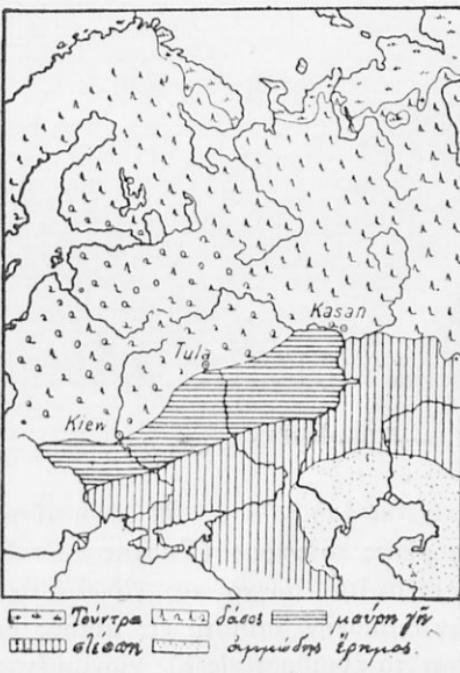
Εἰκ. 67. Τομὴ διὰ τῆς Ἀνατ. Εὐρώπης ἀπὸ ΝΔ πρὸς ΒΔ.

πεδον, τὸ δοῦλον καταλαμβάνει τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς Εὐρώπης, ἥτοι τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην· ἐκεῖ κατοικοῦν οἱ Ῥωσοί, διπολυπληθέστερος ἐκ τῶν λαῶν τῆς σλαβικῆς δημοεθνίας. Καθ' ὅλον τὸ Ρωσικὸν βαθύπεδον ὀλίγα μόνον καὶ χαμηλὰ ὑψώματα ἀπαντῶμεν. Τὸ ὑψηλότερον ἔξι αὐτῶν εἶναι οἱ Βαλδαῖοι λόφοι, ΝΔ τοῦ Φιννικοῦ Κόλπου. Οὗτοι φθάνουν εἰς ὄψος 320 μέτρων καὶ ἐπεκτεινόμενοι ΝΔ μέχρι τῶν Καρπαθίων, ΒΔ δὲ μέχρι τῶν Οὐραλίων ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν «ὑδροκοριτικὴν γραμμήν». Τὴν βορείαν αὐτῶν κλιτὶν ἀκολουθοῦν οἱ ποταμοὶ Μέμελ, Δίνα καὶ Δβίνα, τὴν δὲ νοτίαν δὲ Δνείπερος καὶ δὲ Βόλγας (ρωσ. = δ. Μεγάλος). Ἀνατολικώτερον δὲ Οὐράλης καὶ δὲ Πετσόρας πηγάζοντες ἐκ τῶν Οὐραλίων ἐκβάλλουν δὲ μὲν εἰς τὴν Κασπίαν, δὲ δὲ εἰς τὴν βορείαν παγωμένην θάλασσαν. «Ολοι οἱ ποταμοὶ οὗτοι ὁρίζονται εἰς τὴν πεδιάδα· διὰ τοῦτο ἔχουν ἥσυχον ροῦν, κατάλληλον εἰς τὴν ποταμοπλοΐαν, καὶ ἀποτελοῦν σπουδαίας ὁδοὺς συγκοινωνίας, ἀν καὶ ἐπὶ διλοκλήρους μῆνας ἀποκλείονται ἐκ τῶν πάγων (δ. Δίνας

καὶ ὁ Δνείπερος 3—5 μῆνας, ὁ ἄνω Βόλγας 5—6 μῆνας, ὁ Πετσόρας 7—8 μῆνας).

2. Κλῖμα.

“Αν καὶ ἡ Ῥωσία ἀνοίγεται πρὸς διαφόρους θαλάσσιας, ἔχει δύμως ἡπειρωτικὸν κλῖμα: διότι αἱ θάλασσαι αὗται εἶναι πολὺ μικραί, διὰ νὰ μετριάσουν τὸ κλῖμα τῆς ἀπεράντου χώρας. Ἐκ τούτου παρατηροῦμεν: **θέρη θερμά** (Μέση θερμοκρασία Ἰουλίου ἐν Σαμάρᾳ 22°, ἐν Θεσσαλονίκῃ 25°), **χειμῶνας ψυχροὺς** (Μέση θερμοκρασία Ἱανουαρίου ἐν Σαμάρᾳ—13°, ἐν Θεσσαλονίκῃ +6°) ἥτοι **μεγάλας διαφορὰς θερμοκρασίας**, αἱ δοποῖαι, ὅσον προχωροῦμεν πρὸς Α., ἐπὶ τοσοῦτον αὐξάνουν, καὶ **μετφίας βροχάς**, αἱ δοποῖαι πρὸς ΝΑ γίνονται δλονὲν μετριώτεραι, περιοριζόμεναι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἄνοιξιν. Ἐκτὸς τούτου τὸ κλῖμα τῶν νοτίων μερῶν τῆς Ῥωσίας, π.χ. τῆς Κοιμαίας, εἶναι πολὺ διάφορον ἀπὸ τὸ κλῖμα τῶν παραλίων τῆς Λευκῆς θαλάσσης, τὰ δοποῖα εὑρίσκονται 2500 χιλιόμετρα βορειότερον ἥτοι εἰς ἀπόστασιν Ἀθηνῶν - Βελιγραδίου. Ἡ διαφορὰ δ' αὕτη παρουσιάζεται πανταχοῦ τῆς γῆς μεταξὺ τόπων λίαν ἀπομεμακρυσμένων ἀπὸ ἀλλήλων κατὰ τὴν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον διεύθυνσιν.

Εἰκ. 68. Ζῶναι βλαστήσεως τῆς
Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

3. Βλάστησις. Διαιρε- σις εἰς ζώνας.

“Ανάλογος πρὸς τὸ κλῖμα εἶναι καὶ ἡ βλάστησις τῶν φυτῶν. Αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βάσιν, κατὰ τὴν δοποῖαν ἡ Ἀνατολικὴ Εὐ-
Γ. Α. Μέγα, Γεωγραφία Β' γυμν. Ε ἐρώπη ἐκδ. α' 1932. 9

ρώπη διαιρεῖται εἰς διαφόρους ζώνας, δύον καὶ ἡ ρωσικὴ ἐπικάτεια εἰς μεγάλα τμήματα. Οὗτοι διακρίνομεν τὴν βορείαν, τὴν μέσην καὶ τὴν νοτίαν Ῥωσίαν, καὶ τὴν περιοχὴν τῶν Οὐραλίων δρέων.

α) **Βορεία Ῥωσία.** Εἰς τὰ παράλια τῆς βορείας παγωμένης θαλάσσης τὸ ἔδαφος καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος διατελεῖ παγωμένον (8-9 μῆνας χειμῶν)· κατὰ τὸ βραχὺ θέρος μόνον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἔπειτα γίνεται. Ἐκ τούτου μεγάλα φυτὰ δὲν ἡμποροῦν ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ μόνον χαμηλοὶ θάμνοι ἀναφαίνονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Οἱ ὑψηλότεροι τόποι σκεπάζονται μὲν βρύα, ὅλη δὲ ἡ ἄλλη χώρα

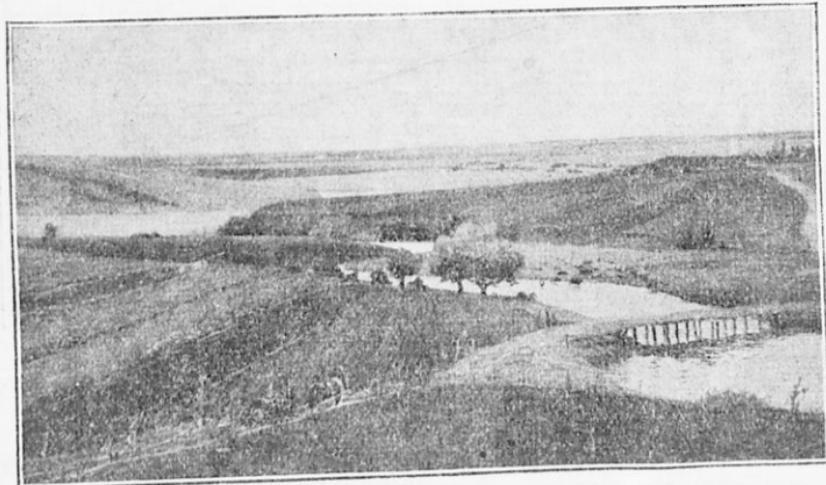
Eἰκ. 69. Ρωσικὴ τούγρα.

κατέχεται ἀπὸ βάλτους. Ἡ ζώνη αὕτη τῆς Ῥωσίας ἀποτελεῖ τὰς λεγομένας τούντρας (*Tuntur*=ἀδενδρος τόπος), εἰς τὰς ὁποίας περιπλανᾶται μογγολικός, εἰδωλολατρικός λαός, οἱ **Σαμογέται**. Τὴν διαμονὴν καθιστᾶ εἰς αὐτοὺς δυνατὴν ὁ τάρανδος. Αὐτὸς σύρει τὸ ἔλκηθρον εἰς τὰς χιονισμένας ἐκτάσεις, αὐτὸς δίδει τὸ γάλα, τὸ κρέας καὶ τὸ αἷμα του πρὸς τροφὴν εἰς τοὺς Σαμογέτας, τὸ δέρμα του πρὸς κατασκευὴν σκηνῆς, ἐνδυμάτων καὶ ὑποδημάτων, τὰ ἔντερά του διὰ σχοινία, τὰ κόκκαλά του διὰ σκεύη.

Μεταξὺ τῶν τούντρας καὶ τοῦ ἄνω ὁῦ τοῦ Βόλγα ἐκτείνεται ξώνη πυκνῶν δασῶν. Εἰς μὲν τὰ τραχύτερα, βορειότερα

μέρη φύονται μόνον σημύδαι καὶ βελονόφυλλα δένδρα, εἰς δὲ τὰ νοτιώτερα ἐπικρατοῦν τὰ πλατύφυλλα (δρῦς, φιλύρα). "Αλλοτε τὸ κυνίγιον τῶν ἀγρίων ζῷων καὶ τὸ ἐμπόδιον τῶν δεομάτων ἀπετέλει τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τῶν κατοίκων. "Αλλ' ὁ ἔξοντωτικὸς πόλεμος, τὸν δποῖον εἰχον κηρύξει κατὰ τῶν ζῷων, ἔξωλόθρευσεν αὐτὰ καὶ τώρα ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ δάσους ἀπέμεινεν ὁ μόνος πόρος διὰ τὴν συντήρησιν τῶν κατοίκων. "Οπου ὅμως διηνοίχθη τὸ δάσος, ἔκει ἐσχηματίσθησαν λιβάδια, εἰς τὰ δποῖα ἐνεργεῖται κτηνοτροφία. Ἡ μόνη μεγάλη πόλις τῆς βιοείου Ρωσίας εἶναι ὁ *Αρχάγγελος* (70), τοῦ δποίου δὲ λιμὴν ἀπὸ τοῦ Ὁκτωβρίου μέχρι τοῦ Ἀπριλίου μένει ἀποκλεισμένος ὑπὸ τῶν πάγων.

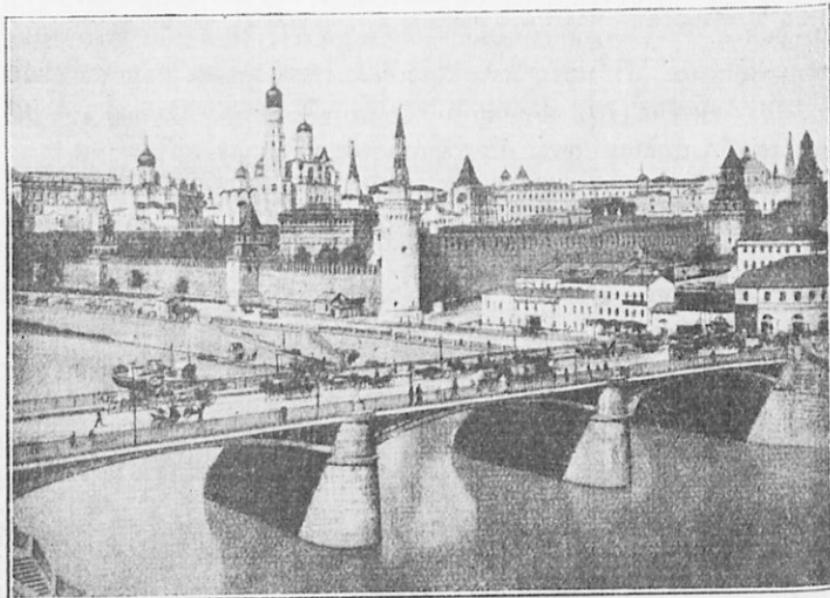
β) *Μέση Ρωσία*. Νοτίως τῆς μεγάλης ζώνης τῶν δασῶν τὸ ἔδαφος εἶναι πηλῶδες καὶ εἰς πολλὰ μέρη ὀλόμαυρον. Ἡ *χώρα*

Εἰκ. 70. *Η περιοχὴ τῆς «μαύρης γῆς».*

αὗτη *«τῆς μαύρης γῆς»*, ὅπως λέγεται, εἶναι ὁ σιτοβολὸν τῆς Ρωσίας. "Αλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀγροὶ καλλιεργοῦνται κατὰ πρωτόγονον τρόπον, ἡ ἐσοδεία ἐλαττώνεται καί, ὅταν συμβῇ ἀφορία, τότε λιμὸς φριβερὸς μαστίζει τὴν χώραν. Τοῦτο συνέβη καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτε διὰ τὴν πολιτικὴν ἀναστάτωσιν τῆς Ρωσίας ἡ καλλιέργεια καὶ αἱ ἄλλαι ἐργασίαι παρημελήθησαν. Πολλαὶ χιλιάδες παιδίων καὶ γερόντων ἀπέθανον ἀπὸ πεῖναν καὶ ἡ Ρωσία ἔπαινε νὰ ἔξαγῃ σιτηρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Ἐκτὸς τῶν σιτη-

ρῶν καλλιεργοῦνται καὶ τεῦτλα διὰ ζάχαριν, λίνον, κάνναβις καὶ καπνός. Μεγάλα γαιανθρακωρχεῖα ύπαρχουν νοτίως τῆς **Μόσχας** (2 ἑκατ.), ἡ δοποίᾳ διὰ τοῦτο ἀπέβη σπουδαιότατον κέντρον ἐμπορίου καὶ βιομηχανίας (κλωστήρια, ὑφαντήρια). Μὲ τὰς πολυαρίθμους θολωτάς της ἐκκλησίας καὶ τὴν γνησίαν ἀσιατικὴν μεγαλοπρέπειαν ἡ Μόσχα εἶναι ἡ καρδιὰ τῆς 'Ρωσίας' διὰ τοῦτο

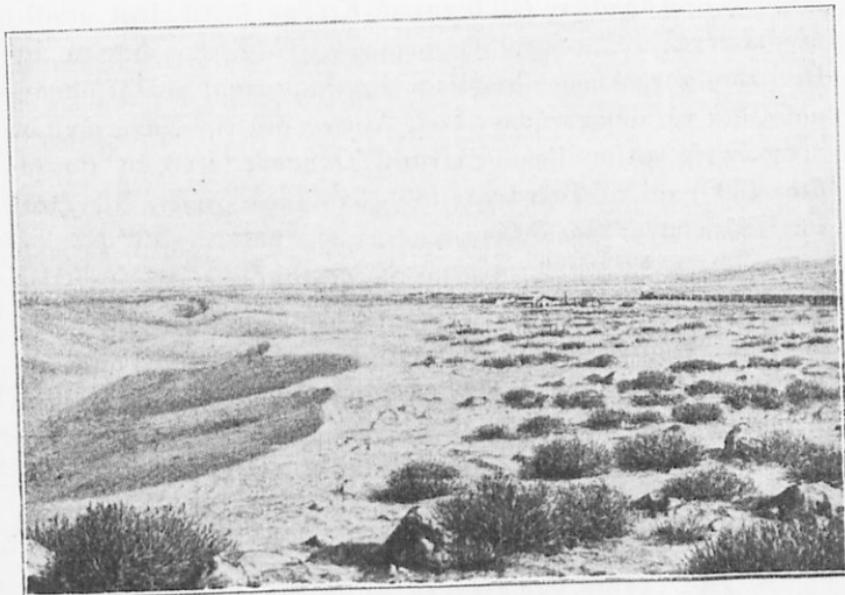
Εἰκ. 71. Ἡ Μόσχα. Τὸ Κρεμλίνο μὲ τὸ παλαιὸν ἀράκτορον τῶν Τσάρων.

μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τσάρων ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους ἐπανῆλθεν εἰς αὐτήν, ἐν ᾧ πρότερον ἦτο εἰς τὴν **Πετρούπολιν** (1,6 ἑκατ.), τὴν πόλιν, τὴν δοποίαν ἔνας μεγάλος Τσάρος πρὸ 200 ἑτῶν εἶχε κτίσει ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ σχεδίου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Φιννικοῦ κόλπου. Αὕτη μετωνομάσθη εἰς **Λένινγκραδ**, ἔξακολουθεῖ ὅμως νὰ εἶναι ὁ κύριος εἰσαγωγικὸς καὶ ἔξαγωγικὸς λιμὴν τῆς 'Ρωσίας πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην. Τὸ **Νίζνι Νοβγορόδ** (180), ἐπὶ τοῦ Βόλγα, εἶναι περίφημον διὰ τὴν μεγάλην ἐτησίαν πανήγυριν, εἰς τὴν δοποίαν συρρέοντα χιλιάδες ἐμπόρων ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας.

Διὰ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ ἄλλας μεγάλας πόλεις ἔχει ἡ Μέση 'Ρωσία, ἡ δοποίᾳ εἶναι πυκνὰ κατοικημένη, ὅπως τὸ

Καξάν (180), τὴν **Σαμάραν** (170) καὶ τὸ **Σαράτοβον** (200) ἐπὶ τοῦ Βόλγα, καὶ τὴν **Τούλαν** (150) νοτίως τῆς Μόσχας. Διὰ τῆς Σαμάρας διέρχεται ὁ σιβηρικὸς λεγόμενος σιδηρόδρομος.

γ) **Νοτία Ρωσία.** Παρὰ τὴν Μαύρην καὶ τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἡ Ρωσία ὑφίσταται τὴν ἐπίδοσιν τῶν ἀποτόμων μεταβολῶν τοῦ κλίματος. Ὅταν δηλ. τὴν ἄνοιξιν τὰ χιόνια λειώνουν καὶ τὸ ἔδαφος θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ ήλιου, τότε φυτούνται παντοῦ χόρτα καὶ ἄνθη (τολύπαι, οὐρανθίοι κλπ.). Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ήλιου ξηραίνεται τόσον, ὅτε κάθε φυτικὴ ζωὴ ἀποθνήσκει. Αὕτη εἶναι ἡ **στέπη** τῆς

Eἰκ. 72. Στέπη παρὰ τὴν Κασπίαν.

Ρωσίας, εἰς τὴν δόποιαν δένδρα μόνον παρὰ τὰς ὅχθας τῶν ποταμῶν ἀπαντῶνται. Αὕτη χοησιμεύει εἰς βοσκὴν προβάτων, ἀλόγων καὶ πουλερικῶν. (Ἐν ἀπὸ τὰ κυριώτερα εἴδη τοῦ ἔξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ρωσίας ἥσαν πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὰ αὐγά). Πρὸς τὴν Κασπίαν θάλασσαν αἱ στέπαι εἶναι ἀμμώδεις καὶ χαμηλότεραι ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἔχουν δὲ ἔλη ἀλμυρά· ἥσαν, φαίνεται, κάποτε πυθμὴν θαλάσσης καὶ δι' αὐτὸν ἔχουν ἀλμυρὸν ἐπίστρωμα ἀμμού. Μόνον κατὰ τὴν ἄνοιξιν φύεται ἔκτὸς τῶν ἀκανθωδῶν θάμνων καὶ ἀραιὸν χόρτον. Ἐδῶ οἱ **Κιργίσιοι**

καὶ οἱ **Καλμοῦκοι**, λαοὶ μογγολικοί, ζοῦν βίον νομαδικὸν μὲ τὰ ἄλογα, τὰ πρόβατα καὶ τὰς καμήλους των (**Κιργισται στέππαι**). — Εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὅπως καὶ εἰς τὸν κάτω δῶν τοῦ Βόλγα, οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν τοῦ μερσινιοῦ, ἀπὸ τὸ δυοῖν παρασκευάζεται τὸ μαῦρο χαβιάρι. Ἀπὸ τὸ ἐμπόριόν του τὸ **Άστραχάν** (170) εἶναι ἐκεῖ ἡ ἀξιολογωτέρα πόλις, κειμένη ἐν μέσῳ κήπων ὀπωροφόρων δένδρων καὶ ἀμπέλων.

Αἱ βιοείως ὅμως τῆς Μαύρης Θαλάσσης χῶραι (**Οὐκρανία**) εἰς πολλὰ μέρη ἔχουν μεταμορφωθῆ ἀπὸ τοὺς κατοίκους εἰς καλλιεργήσιμον γῆν, εἰς τὴν δυοῖν εὐδοκιμεῖ ὁ ἀραβόσιτος καὶ τὸ λίνον. Τὸ **Χάρκοβον** (400) καὶ τὸ **Κιέβον** (500) εἶναι μεγάλα κέντρα συναλλαγῆς μεταξὺ τῶν χωρικῶν. Τὸ Κίεβον διὰ τὰ παλαιά του μοναστήρια θεωρεῖται ἱερὰ πόλις καὶ πολλοὶ ἀποδημοῦν, διὰ νὰ προσκυνήσουν ἐκεῖ. Λιμένες διὰ τὴν ἔξαγωγὴν τῶν σιτηρῶν τῆς νοτίου **Ρωσίας** εἶναι ἡ **Οδησσός** (400), τὸ **Ροστόβιον** (300) καὶ τὸ **Ταϊγάνιον** (80), ὅπου ποδὸς δὲλγών ἐτῶν πολλοὶ Ἑλληνες ἔμποροι διέμενον.

Τὰ νότια παράλια τῆς χερσονήσου **Κριμαίας** προφυλάσσονται ὑπὸ μιᾶς δροσειρᾶς ἀπὸ τοὺς ψυχροὺς βιοείους ἀνέμους καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν κλῖμα γλυκύν. Ὁπως εἰς τὰς ἴδιας μας χώρας, οὕτω καὶ ἐκεῖ θάλλουν ἡ δάφνη, ἡ συκῆ, ἡ ἐλαία, ἡ ἀμπελός καὶ ἡ κυπάρισσος. (Μεσογειακὸν κλῖμα, **Ρωσικὴ Ριβιέρα**). Τόπος παραθερισμοῦ εἶναι ἐκεῖ ἡ **Πιάλτα** καὶ ἡ **Σεβαστούπολις** (75), ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ Χερσών· αὕτη εἶναι καὶ ναύσταθμος πολεμικὸς ἐν τῷ Εὔξείνῳ.

δ) **Τὰ Οὐράλια δρη** εἶναι εἰς μῆκος διπλάσια ἀπὸ τὰς **Ἄλπεις**, ἀλλ᾽ εἰς ὑψος μόνον τὴν ἴδιαν μας Δίοφυν φθάνουν. Ἐπειδὴ δὲ ποδὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν πλευρὰν κατέρχονται δύμαλῶς, συμβαίνει ὥστε ὁ ἀνερχόμενος αὐτὰ ἐκ τῆς πλευρᾶς ταύτης νὰ μὴν ἔχῃ πολλαχοῦ τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς δρους. Ὅθεν τὰ Οὐράλια δὲν ἀποτελοῦν διαχωριστικὸν φραγμὸν ποδὸς τὴν **Άσιαν**. Ἐν φ δὲ τὸ βόρειον τμῆμα τῆς δροσειρᾶς εἶναι κατάλευκον ἀπὸ τὰ χιόνια καὶ τοὺς πάγους, τὸ νότιον εἶναι καταπράσινον ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δάση καὶ ἔχει σπουδαῖα μεταλλεῖα σιδήρου, χουσοῦ καὶ πλατίνης. Ἐπειδὴ δὲ καὶ κοιτάσματα γαιανθράκων ὑπάρχουν, ἰδρύθησαν ἐκεῖ κέντρα βιομηχανικὰ (**Αίκατερινμπουργ**, **Ορεμπούργ**) καὶ σιδηρόδρομοι καταλήγουν εἰς αὐτά.

4. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις.

Οἱ Ῥῶσοι εἶναι κατ' ἔξοχὴν γεωργικὸς λαός. Πρὸ τοῦ πολέμου τὸ $\frac{1}{3}$ τῶν σιτηρῶν ὅλης τῆς Εὐρώπης παρήγετο εἰς τὴν Ρωσίαν, ἐγίνετο δὲ καὶ μεγάλη ἔξαγωγὴ λίνου, ἔνλειας, δερμάτων, φῶν καὶ πλ. Εἰς μερικοὺς τόπους οἱ θησαυροὶ τοῦ ἐδάφους ηύνονταν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας. Ἀλλ' ἡ μεγάλη ἀναστάτωσις, ἡ δοπία ἡκολούθησεν ἐν Ῥωσίᾳ τὸν μεγάλον πόλεμον, συνετάραξε καὶ τὰς οἰκονομικὰς βάσεις τῆς Ῥωσίας, εἰς τὴν δοπίαν ἀνήκει καὶ δῆλη ἡ ΒΔ Ἀσία. Ὅθεν τὸ ἔξωτερον ἐμπόριον τῆς Ῥωσίας εἶναι σήμερον πολὺ περιωρισμένον. Σημαντικότερον εἶναι τὸ ἔσωτερον ἐμπόριον, τὸ δοπίον διενεργεῖται κυρίως διὰ τῆς ποταμοπλοΐας καὶ ἔχει κέντρον τὴν Μόσχαν. Αὕτη ἀποτελεῖ καὶ τὸ κέντρον τοῦ εὐρέος σιδηροδρομικοῦ δικτύου τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ῥωσίας.

5. Πληθυσμὸς καὶ ηράτος.

Οἱ Ῥῶσοι κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν χαρακτῆρα διακρίνονται εἰς Μεγαλορόώσους, Μικρορόώσους καὶ Λευκορόώσους. Διὸ αὐτὸς συγκροτοῦν μὲν ὅλοι ἐν μέγα κοράτος, τὴν *"Ενωσιν τῶν Σοβιέτ"*, ὡς λέγεται, ἀλλ' ἀποτελοῦν χωριστὰς αὐτονόμους δημοκρατίας. Αἱ κυριώτεραι εἴναι: 1) Ἡ *"Εσω Ρωσία* μὲ 110 ἑκατ. κατοίκων καὶ πρωτ. τὴν Μόσχαν, 2) Ἡ *"Οὐκρανία* μὲ 30 ἑκατ. κατ. καὶ πρωτ. τὸ Χαρκόβ, καὶ 3) Ἡ *"Λευκὴ Ρωσία* μὲ 5 ἑκατ. κατ. καὶ πρωτ. τὸ Μίνσκ (παρὰ τὰ Πολωνικὰ σύνορα). Οἱ Ῥῶσοι χωρικοὶ ἦσαν τελείως ἀμόρφωτοι. Τώρα μὲ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα γίνεται προσπάθεια νὰ διαδοθῇ ἡ παιδεία καὶ εἰς τὸν λαόν. Εἰς τὰ δυτικὰ μεθόρια τῆς Ῥωσίας κατοικοῦν καὶ Πολωνοί καὶ Εσθονοί καὶ Λιθουανοί, παντοῦ δὲ διασκορπισμένοι, ἵδιά εἰς τὰς δυτικὰς χώρας, ζοῦν Ιουδαῖοι. Εἰς τὰ ΝΑ κατοικοῦν μογγολικοί λαοί, Καλμούκοι, Κιργίσιοι καὶ Τάταροι.—Ἡ ἐπικρατοῦσα ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐλληνικὴ ὁρθόδοξος.

6. *"Ασκήσεις.* 1. Παράστησε διὲ εὐθεῖῶν γραμμῶν τὰ μήκη τῶν ἐξῆς ποταμῶν (100 χμ. = 3 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου): 1. Βόλγας 3600 χμ. 2. Λούραβις 2900 χμ. 3. Λιγίστερος 2250 χμ. 4. Πετισόρας 1700 χμ. 5. Ρήγος 1300 χμ. 6. Ἐβρας 550 χμ. 2. Τίρα πλεονεκτήματα καὶ τίρα μειονεκτήματα παρουσιάζουν οἱ ποταμοὶ

τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης διὰ τὴν ποταμοπλοΐαν; 3. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς Οὐκρανίας είναι 450 000 τ.χμ. Πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν ἔκει εἰς 1 τ.χμ.; Διατὶ ἔκει ὁ πληθυσμὸς είναι πυκνότερος ἢ εἰς τὴν λοιπὴν Ρωσίαν; 4. Ποία ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῆς Ρωσίας διὰ τὴν καλλιέργειαν; Εἰς πόσα ἑκατοστά τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ἀνέρχεται ἡ ἔκτασις τῶν δασῶν; Σύγκρισις μὲ τὴν Ἑλλάδα! 5. Ηερόγραφε ταξίδιον ἀπὸ Πειραιᾶς εἰς Ὁδησσόν καὶ ἔκειθεν εἰς Μόσχαν καὶ Πετρούπολιν. 6. Παράστησε διὰ βελῶν τὰς διευθύνσεις, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναχωροῦν οἱ σιδηρόδρομοι ἐκ Μόσχας.

2. ΑΙ ΒΑΛΤΙΚΑΙ ΧΩΡΑΙ

Ἐσθονία, Λεττονία καὶ Λιθουανία.

1. Ἀκολούθησε εἰς τὸν χάρτην τὴν γραμμὴν τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Βαλτικῆς, ἀπὸ τῶν πρωσικῶν συνόρων μέχρι τῆς Πετρουπόλεως καὶ ὅνδμασε κατὰ σειρὰν τὰς παραλίους χώρας. 2. Ποία μεγάλη χώρα ἔκτεινεται πρὸς Α αὐτῶν;

Ἡ Ἐσθονία, ἡ Λεττονία καὶ ἡ Λιθουανία πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀπετέλουν ἐπαρχίας τῆς Ῥωσικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ κάτοικοί των διαφέρουν ἐθνικῶς ἀπὸ τοὺς Ῥώσους, ἀπεσπάσθησαν καὶ ἵδρυσαν χωριστὰς δημοκρατίας. Αὗται καταλαμβάνουν δμοῦ ἔκτασιν κατὰ $\frac{1}{4}$ μεγαλυτέραν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πληθυσμὸν ἔχουν ἵσον μὲ αὐτήν. Κείμεναι νοτίως τοῦ Φιννικοῦ κόλπου ἀποτελοῦν φυσικῶς μίαν περιοχὴν μὲ τὸ αὐτὸκλῖμα καὶ τὴν αὐτὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πηλῶδες ἔδαφός των εἶναι δμαλὸν καὶ ἐπίπεδον, τὰ νερά εἰς πολλὰ μέρη σχηματίζουν ἔλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔκτείνονται δάση. Οἱ φιλόπονοι δμως κάτοικοι μέγα μέρος τῆς χώρας κατέστησαν καλλιεργήσιμον καὶ παράγουν σῖτον, λίνον καὶ κάνναβιν.

Οἱ Ἐσθονοὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν Φίνων, οἱ δποῖοι κατοικοῦν πρὸς βορρᾶν τοῦ Φιννικοῦ κόλπου, οἱ δὲ Λέττονες καὶ οἱ Λιθουανοὶ ἀποτελοῦν χωριστὰ ἔθνη. Πρωτεύουσα τῆς μὲν Ἐσθονίας εἶναι ἡ Ρεβάλ (125), τῆς Λεττονίας ἡ Ρίγα (380), ἥ δποία ἀκμάζει μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν, καὶ τῆς Λιθουανίας τὸ Κόβνον (100).

Ε'. ΒΟΡΕΙΑ ΕΥΡΩΠΗ

1. Δανία.

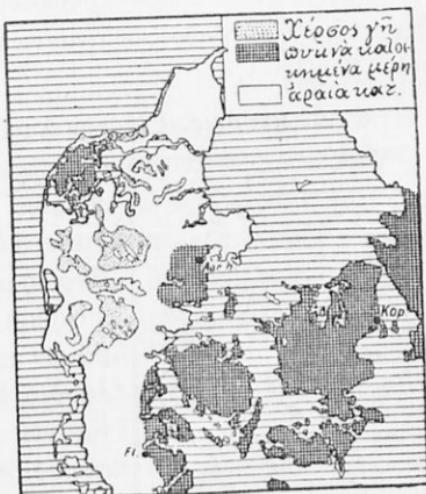
Δανία : 43 000 τ.χμ. 3,5 έκατ. κατ. 83 κατά 1 τ.χμ.

Έλλας : 130 000 > 6,5 > > 50 > 1 >

1. "Ορισε τὴν θέσιν τῆς Δανίας. 2. Ὁνόμασε τὸ ἡπειρωτικὸν τμῆμα τῆς Δανίας καὶ τὰς μεγαλυτέρας νήσους της. 3. Διὰ τίνων πορθμῶν γίνεται ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῆς Βορείας καὶ τῆς Βαλτικῆς θαλάσσης; Διὰ τίνος διώρυγος ἐπίσης συγκοινωνοῦν αἱ θάλασσαι αὗται; 4. Ποίας χώρας ἔχει ἀπέναντι εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς ἡ Δανία; 5. Εἰς ποιάν ἀκτὴν τῆς Δανίας κεῖνται αἱ περισσότεραι πόλεις; 6. Σύγκρινε τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς Δανίας μὲν μίαν Ἑλληνικὴν χώραν.

Ἡ Δανία ἀποτελεῖται ἐκ τῆς χερσονήσου Ἰονιτλάνδης καὶ ἐκ πολυναριθμῶν νήσων. Στενοὶ πορθμοὶ μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῆς ἡπείρου δίδουν εἰς τὴν Δανίαν τὰς κλεῖδας τῶν μεταξὺ Βορείας καὶ Βαλτικῆς θαλάσσης συγκοινωνῶν. Ἀφ' ἑτέρου ἡ Δανία ἀποτελεῖ τὴν γέφυραν μεταξὺ Μέσης καὶ Βορείας Εὐρώπης. Ὁθεν ἡ θέσις τῆς Δανίας ἀπὸ ἐμπορικῆς καὶ στρατηγικῆς ἀπόψεως εἶναι σπουδαία.

1. Ἡ Ἰονιτλάνδη. Ἡ δυτικὴ πλευρὰ τῆς χερσονήσου εἶναι ἀμμώδης χέρσος μὲ πολλὰ ἔλη, κατάλληλος μόνον εἰς βισκήν ἵππων καὶ βοῶν. Ἡ ἀλιμενος παραλία της εἶναι πλήρης θινῶν. Τὴν ἀνατολικὴν ὅμως αὐτῆς πλευρὰν διατρέχουν λοφοσειραὶ μὲ εὔφορον, ἀργιλώδες ἔδαφος, ἥ δὲ θάλασσα, εἰσχωροῦσα βαθέως μεταξὺ τῶν λόφων, σχηματίζει στενοὺς κόλπους, οἱ διοῖοι λέγονται φιόρδ. Ἐκ τούτου εἰς τὴν πλευρὰν

Εἰκ. 73. Χέρσοι περιοχαὶ καὶ πυκνότης πληθυσμοῦ.

ταύτην ὑπάρχουν πολλαὶ πόλεις, τῶν δποίων οἱ κάτοικοι καταγίνονται εἰς τὴν ναυτιλίαν.

2. Άι νῆσοι τῆς Δανίας είναι ὅλαι πεδιναί, ἀλλ' ἔχουν καὶ μερικοὺς λόφους. Τὸ καμπὸν ἔδαφος εἶναι εὔφορον, τὸ δὲ κλῖμα γλυκὺν μὲ πολλὰς βροχὰς (θαλάσσιον κλῖμα). Ὁδεν ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία ἀποτελοῦν τὴν κυρίαν ἀσχολίαν τῶν κατοίκων. Παράγονται ἴδια βρώμη, κριθή, βρίζα καὶ τεῦτλα, τρέφονται δὲ ἵπποι, ἀγελάδες καὶ χοῖροι. Ἐπειδὴ δό τόπος δὲν ἔχει γαιάνθρακας, ἡ βιομηχανία περιορίζεται εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν τοπικῶν προϊόντων (γαλακτοκομία, ζάχαρις, χειρόκτια). Τὸ ἐμπόριον δμως καὶ ἡ ναυτιλία εὑρίσκονται εἰς μεγάλην ἀκμήν. Διὰ ταῦτα αἱ νῆσοι είναι πυκνὰ κατῳκημέναι, ἡ δὲ **Κοπεγχάγη** (κατὰ λέξιν = λιμάνι τῶν ἐμπόρων, 770) ἀπέβη δό πρωτὸς ἐμπορικὸς λιμὴν τῆς Βαλτικῆς¹ διακρίνεται δὲ διὰ τὰς ὁραίας οἰκοδομάς της, τὰ μουσεῖα καὶ τὰς καλλιτεχνικὰς συλλογάς.

3. Οἱ κάτοικοι τῆς Δανίας είναι γερμανοὶ διαμαρτυρόμενοι. Ἡ παιδεία εἶναι τόσον πρωθευμένη παρ' αὐτοῖς, ὥστε κανεὶς δὲν ὑπάρχει μὴ γνωρίζων ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Ἡ Δανία ἀποτελεῖ βασιλειον.

4. Άι κτήσεις. Εἰς τὴν Δανίαν ἀνήκουν αἱ Φαρόαι νῆσοι,

Εἰκ. 74. Άι χῶραι τῆς Δανίας (συγκριτικῶς).

ἡ Ἰσλανδία καὶ ἡ Γροιλλανδία. Αἱ **Φαρόαι** κεῖνται βιορείως τῶν Βρεττανικῶν νήσων, εἶναι δὲ βραχώδεις καὶ ἀδενδροι νῆσοι, τῶν δποίων οἱ ὀλίγοι κάτοικοι ἀποζοῦν μὲ τὴν βιοσκὴν προβάτων καὶ τὴν ἄλιείαν. Τὸ ὄνομα **Ισλανδία** δηλοῖ χώραν τῶν πάγων καὶ τοιαύτη πράγματι εἶναι ἡ μεγάλη νῆσος, διότι κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι σκεπασμένη μὲ πάγους. Οἱ κάτοικοί της δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 100 χιλιάδας. Μερικὰ ἀπὸ τὰ 20 ήφαίστειά της εἶναι καὶ σήμερον ἐνεργά, ἀπὸ πολλὰς δὲ δύπλας τῆς γῆς κατὰ διάφορα διαστήματα ἀναπηδοῦν θεομὰ ὕδατα εἰς ὕψος 30 μέτρων (Γκέισερ). Ὁ τόπος μόνον διὰ τὴν κτηνοτροφίαν είναι κατάλληλος (πρόβατα, ἄλογα). Εἰς

διὰ τὴν κτηνοτροφίαν είναι κατάλληλος (πρόβατα, ἄλογα). Εἰς

τὰ παράλια οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν. Ἡ πρωτεύουσα **Ριχαβίκη** (25) εἶναι σταθμὸς διὰ τὸν ἄλιευτικὸν στόλους τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοῦ 1918 ἡ Ἰσλανδία ἀπετέλεσεν ἴδιαίτερον βασίλειον, ἀλλ᾽ ὡς βασιλέα της ἀναγνωρίζει τὸν βασιλέα τῆς Λανίας. **Η Γροιλλανδία** εἶναι ὅλη θαμμένη ὑπὸ τεράστιον στρῶμα πάγου, τὸ δποῖον φθάνει μέχρι 2000 μ. Ἐλευθέρα ἀπὸ τὸν πάγον πάγους εἶναι μόνον στενὴ λωρίς εἰς τὴν δυτικὴν παραλίαν, ἥ δποία κατοικεῖται ὑπὸ **Ἐσκιμώων**.

5. **Ἀσκήσεις.** 1. Σύγκοιτε τὴν θέσιν τῆς Κοπεγχάγης μὲ τὴν θέσιν τῆς Κωνσταντινούπολεως. 2. Τί ποσοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας κατοικεῖ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Λανίας; 3. Ποία ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἔδαφους τῆς Λανίας διὰ τὴν καλλιέργειαν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα;

2. **Ἡ Σκανδιναβικὴ Χερσόνησος.**

1. Ὁρισε τὴν θέσιν τῆς Σκανδιναβικῆς χερσονήσου ἐν τῇ Εὐρώπῃ. 2. Ποῖαι θάλασσαι τὴν περιβρέχουν; 3. Εὗρε τὸ Βόρειον Ἀκρωτήριον καὶ μέτρησε μὲ τὴν ικλίμακα τὴν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ μέχρι τῆς νοτιωτέρας ἄκρας τῆς χερσονήσου. 4. Μὲ τί δμοιαζεῖ τὸ σχῆμα τῆς χερσονήσου; 5. Ὁρισε κατὰ προσέγγισιν τὸ μῆκος καὶ τὸ ὕψος τῶν σκανδιναβικῶν ὁρέων ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς Ἀλπεις. 6. Παραβάλε τὸν διαμελισμὸν τῆς δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἀκτῆς. 7. Πῶς εἶναι αἱ κλιτύνες τῆς δροσειρᾶς πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν Ὡκεανὸν καὶ πῶς πρὸς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν; 8. Εἰς ποῖα μέρη τῆς χερσονήσου ὑπάρχουν βαθύπεδα; 9. Ὁρόμασε τὰς μεγαλυτέρας λίμνας αὐτῆς.

Ο Φιννικὸς κόλπος καὶ ἡ Λευκὴ θάλασσα μὲ τὰς μεταξὺ αὐτῶν λίμνας Λαγόδα καὶ Ὀνέγα ἀποχωρίζουν ἀπὸ τὸν κορυμὸν τῆς Εὐρώπης τὴν μεγαλυτέραν αὐτῆς χερσόνησον, τὴν Σκανδιναβικήν. Αὕτη διὰ τοῦ Βοθικοῦ κόλπου χωρίζεται εἰς δύο μέρη, τῶν δποίων τὸ μὲν ἀνατολικὸν ἀποτελεῖ τὴν Φιλλανδίαν, τὸ δὲ δυτικὸν τὴν Ἰδίως Σκανδιναβίαν. Αὕτη εἶναι $1 \frac{1}{2}$ φορᾶς μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, ἀλλ᾽ ἔχει 9 μόνον ἑκατομμύρια κατοίκων. Μακροτάτη δροσειρὰ διασχίζει τὴν χερσόνησον. Αὕτη πρὸς μὲν τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀτλαντικοῦ καταπίπτει ἀποτόμως, πρὸς δὲ τὴν

Βαλτικήν κατέρχεται μὲ βαθμιαίαν κλίσιν. Διὰ τοῦτο ἡ θάλασσα, εἰσχωροῦσα βαθέως μεταξὺ τῶν βουνῶν τῆς ἀποκρήμνου ἀκτῆς, πληροῖ τὰς κοιλάδας εἰς μεγάλην ἀπ² αὐτῆς ἀπόστασιν, σχηματίζουσα στενοὺς κόλπους, οἵ δποῖοι λαμβάνουν τὸ σχῆμα ἔλαφείων

Εἰκ. 75. Φιόρδ τῆς Νορβηγίας.

κεράτων (*φιόρδ*). Ἡ δυτικὴ αὕτη πλευρὰ κατέρχεται ἀπὸ τὸ *βασίλειον τῆς Νορβηγίας*, ἢ δὲ ἀνατολικὴ ἀπὸ τὸ *βασίλειον τῆς Σουηδίας*.

a. *H Noρβηγία.*

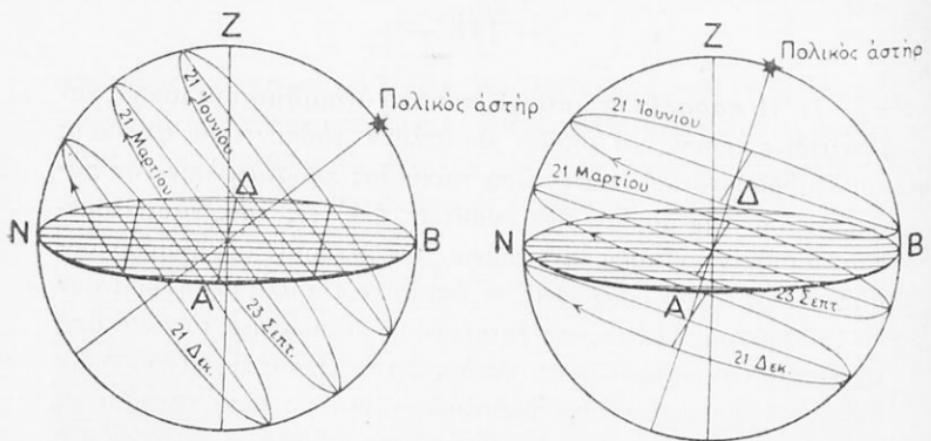
Νορβηγία : 310 000 τ.χμ. 2,8 ἑκατ. κατοίκων 9 κατὰ 1 τ.χμ.

<input type="text"/>	<input type="text"/>
Ἐλλάς : 130 000 τ.χμ. 6,5 > > 50 > 1 >	<input type="text"/>

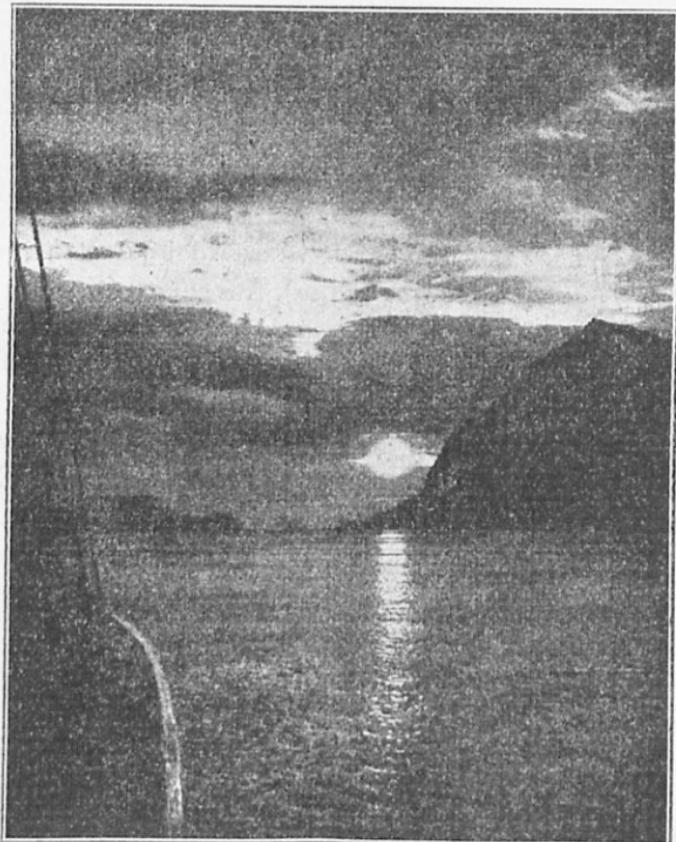
Τὰ $\frac{3}{4}$ τοῦ ἐδάφους τῆς Νορβηγίας είναι ἄγονα (βράχοι, πάγοι, παγετῶνες), ἐλάχιστον δὲ είναι τὸ καλλιεργήσιμον μέρος αὐτῆς.⁷ Ενεκα τούτου ἡ Νορβηγία είναι ἡ ἀραιότερον κατοικημένη χώρα τῆς Εὐρώπης.

1. Ἡ παραλία περιστοιχίζεται ἀπὸ ἀναριθμήτους μικρὰς καὶ βραχώδεις νήσους, αἱ ὅποιαι ἀποτελοῦν τούπον τινὰ φυσικοὺς κυματοθραύστας. Αὗται ἐν ᾧρᾳ τρικυμίας προστατεύουν τὴν παραλίαν ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν κυμάτων· ἀλλ᾽ εἰς τοὺς ναυτιλλομένους ἀποβαίνουν πολὺ ἐπικίνδυνοι. Αἱ πλευραὶ τῶν φιόρδ ὁρθοῦνται ὡς τοῖχοι βραχώδεις, οἱ δποῖοι εἰς πολλὰ μέρη φθάνουν τὰ 1500 μέτρα. Παγετῶνες ἐπιστέφουν τὰς κορυφάς των καὶ ἀπὸ τὰ πλάγια των κορημνίζονται καταρράκται. Πλοῖα εἰς τὰ φιόρδ δὲν ἥμπιοροῦν ἀνέτως νὰ ἀγκυροβολήσουν, καὶ εἰς τὰς ἀποκρήμνους κλιτῆς τῶν βουνῶν μόλις ὑπάρχει χῶρος δι᾽ ὀλίγας καλύβας φαράδων. Διὰ τοῦτο καθ' ὅλας τὰς ἀκτὰς ἐλάχιστοι εἶναι οἱ συνοικισμοί. Εἶναι ὅμως τόσον μαγευτικὰί αἱ φυσικὰ καλλονὰί εἰς τὰ φιόρδ, ὥστε μέγα πλῆθος περιηγητῶν τὰς ἐπισκέπτεται κατ' ἔτος.

Ἐν ῗ ἐπάνω εἰς τὰ βουνὰ τὸ κλῖμα εἶναι τραχὺ καὶ ψυχρόν, κάτω ἡ παραλία μέχρι τοῦ Βορείου ἀκρωτηρίου διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ὁκεανείου ὁρεύματος, τὸ δποῖον διέρχεται καὶ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς ὑψηλῆς ὁροσειρᾶς προστατεύεται ἀπὸ τοὺς τραχεῖς ἀνατολικοὺς ἀνέμους, ἔχει κλῖμα πολὺ γλυκύτερον ἢ ὅσον ἡδύνατο κανεὶς νὰ φαντασθῇ ἀπὸ τὴν βορείαν θέσιν τῆς χώρας (**θαλάσσιον κλῖμα**). Διὰ τοῦτο οἱ λιμένες αὐτῆς οὐδέποτε παγώνουν, εἰς δὲ τὴν παραλίαν εὐδοκιμοῦν τὰ ὄπωροφόρα δένδρα· τὰ νοοβληγικὰ ὄπωρικὰ εἶναι ἔξαιρετα καὶ ἀποστέλλονται καὶ εἰς ξένας χώρας. Ἄλλ᾽ αἱ κύριαι ἀσχολίαι τῶν κατοίκων εἶναι ή ἀλιεία (ὅργγαι, βακαλάοι). Ἰδία τὸ **Μπέργκεν** (100) εἶναι ἀξιόλογος ἀγορὰ ἱκμύων. Ἡ βορειοτάτη πόλις τῆς Σκανδιναβίας εἶναι τὸ **Χάμμερφεστ** (4). ἐκεῖ ἡ μακροτάτη ἡμέρα διαρκεῖ $2\frac{1}{2}$ μῆνας. Τὰ τοξα δηλαδή, τὰ δποῖα ὁ ἥλιος, ὡς φαινεται εἰς ἡμᾶς, διαγράφει ὑπὲρ τὸν δρῖζοντα κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους δὲν εἶναι πανταχοῦ ἀκριβῶς τὰ ἴδια μὲν ἐκεῖνα, τὰ δποῖα διαγράφει οὕτος εἰς τὴν πατρίδα μας. Οὕτως εἰς χώρας βορειοτέρας τῆς Ἐλλάδος ὁ ἥλιος ἀνυψοῦται ἐκάστοτε τὴν μεσημβρίαν διλιγώτερον εἰς τὸν οὐρανὸν θόλον ἢ παρ' ἡμῖν κατὰ τὴν ἴδιαν ἡμέραν. Ὁθεν αἱ ἥλιακαὶ ἀκτῖνες πίπτουν ἐκεῖ ἐπὶ τῆς γῆς περισσότερον πλαγίως, ἀρα θερμαίνουν διλιγώτερον καὶ τὸ κλῖμα εἶναι ἐκεῖ ψυχρότερον εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἢ παρ' ἡμῖν. Ἄλλ' εἰς τόπους βορειοτάτους ὅπως τὰ βόρεια τῆς

*Εἰκ. 76. Πορεία τοῦ ἥλιου ἐν ἀρχῇ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους.
Ἄριστερὰ διὰ τὰς χώρας τῆς Μεσογείου, δεξιὰ διὰ τὰς χώρας τῆς
Αιγαϊκῆς θαλάσσης.*

Εἰκ. 77. Ὁ ἥλιος τοῦ μεσονυκτίου.

Σκανδιναβίας, ὁ ἥλιος ἡμέρας τινὰς περὶ τὴν 21 Ἰουνίου φαίνεται ώς νὰ διαγράφῃ κύκλον ὑπὲρ τὸν δοῖζοντα καὶ ἐπομένως δὲν δύει καθόλου· τὴν 12 ὥραν τῆς νυκτὸς εὑρίσκεται τότε πρὸς βορρᾶν δλίγον ὑπεράνω τοῦ δοῖζοντος ὡς ἥλιος τοῦ μεσονυκτίου.

Αντιστρόφως δὲ ἐπὶ δρισμένας ἡμέρας περὶ τὴν 21 Δεκεμβρίου ὁ ἥλιος δὲν ἀνατέλλει ἐκεῖ οὐδόλως· τὴν 12 ὥραν τῆς ἡμέρας φαίνεται τότε ὑψηλὰ μία φωταύγεια. Τὸ Χάμμερφεστ ἀπὸ τῆς 13 Μαΐου μέχρι τῆς 29 Ἰουλίου ἔχει διαρκῆ ἡμέραν καὶ ἀπὸ τῆς 14 Νοεμβρίου μέχρι τῆς 31 Ιανουαρίου διαρκῆ νύκτα.

2. *Tὸ δροπέδιον κατὰ τὸ πλεῖστον σκεπάζεται μὲ χιόνια καὶ πάγους. Δάση μόνον εἰς τὰς ἀνατολικὰς κοιλάδας ἡμποροῦμεν νὰ εὑρῷμεν. Καὶ ἡ βλάστησις τοῦ χόρτου εἶναι πενιχρά· φύκια καὶ λειχήνες μόνον φυτρώνουν ἐκεῖ. Συνήθης εἶναι ἔνας λειχήν, ὁ*

Eik. 78. Οἰκογένεια Λαπώνων.

ὅποῖς ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν τροφὴν τοῦ ταράνδου, τοῦ ζέφου, τὸ δροπέδιον ἔξημερώθη ἀπὸ τὸν Λάπωνας καὶ καθιστᾶ εἰς αὐτὸὺς τὴν διαμονὴν δυνατὴν εἰς τὰ ἀφιλόξενα ἐκεῖνα μέρη, ὅπως καὶ εἰς τὸν Σαμογέτας τῆς βορείου Ρωσίας. Οἱ Λάπωνες εἶναι λαὸς Μογγολικὸς καὶ ζοῦν νομαδικῶς ἐπίπονον ζωήν.

Πρὸς Ν. τὸ δροπέδιον μεταπίπτει εἰς λοφώδη χώραν, ἡ ὥποια εἶναι εὔφορος καὶ διὰ τοῦτο καλῶς καλλιεργεῖται. Ἀπὸ τὰ δάση

αὐτοῦ ἔξαγεται ξυλεία. Ἐκεῖ εἶναι ἡ **Χριστιανία** ("Οσλο, 250), ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Νορβηγίας, ἐν θελκτικῇ καὶ πυκνῶς κατφημένῃ περιοχῇ. Εἶναι κέντρον σπουδαίας βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου.

Εἰς τὴν Νορβηγίαν ἀνήκουν καὶ αἱ νῆσοι **Σπίτσμπεργεν** (Αἰγμηρὰ Βουνά), αἱ δόποια κεῖνται ἐν τῷ βορείῳ Παγωμένῳ Ωκεανῷ καὶ ἔχουν γαιανθρακωρυχεῖα. Εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτῶν ἀσχολεῖται ὁ πληθυσμὸς τῶν νήσων, ἀνεῳχόμενος εἰς 1000 ψυχάς.

β. Ἡ Σουηδία.

Σουηδία: 450 000 τ.χμ. 6 ἑκ. κατ. 13 κατὰ 1 τ.χμ.

Ἐλλάς : 130 000	>	6,5 >	> 50 > 1 >

Ἡ **Σουηδία** καταλαμβάνει τὰ $\frac{4}{5}$ τῆς χερσονήσου καὶ τὸ μὲν ἥμισυ σχεδὸν αὐτῆς καλύπτεται ἀπὸ δάση βελονοφύλλων δένδρων, τὰ δόποια εἶναι συνέχεια τῶν δασῶν τῆς βορείας Ῥωσίας (βλ. εἰκ. 68), τὰ δὲ $\frac{2}{5}$ εἶναι διὰ τοὺς βράχους καὶ τὰ ἔλη στεῖρα καὶ ἄγονα. Ὅθεν ἡ νοτία πεδιὰς ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον τμῆμα.

Πόλλοὶ ποταμοί, πηγάζοντες ἐκ τοῦ ὁροπεδίου, κατέρχονται δρμητικῶς πρὸς τὴν Βαλτικήν. Μὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν κινοῦνται αἱ μηχαναὶ πολλῶν ἐργοστασίων, ἐπειδὴ δὲ ἀφθονοῦν εἰς τὸν τόπον τὰ ξύλα, ἡ βιομηχανία τοῦ χάρτου (ἀπὸ πριονίδια) εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμένη. Γίνεται δὲ καὶ μεγάλη ἔξαγωγὴ ξυλείας. Τὸ ἔδαφος πολλαχοῦ εἶναι πλούσιον εἰς μεταλλεύματα χαλκοῦ, σιδήρου καὶ μολύβδου, ἀκμάζει δὲ ἵδιᾳ ἡ κατασκευὴ πυρείων.

Ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς χερσονήσου ἔχει βραχὺ καὶ θεομόν θέρος, μακρὸν δὲ καὶ ψυχρὸν κειμῶνα (**ἡ πειρωτικὸν κλῖμα**). Μόνον εἰς τὴν νοτίαν Σουηδίαν τὸ ἔδαφος εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ **Στονχόλμη** (500), κειμένη ἐπὶ νησιδίον, μὲ ἀκμαίαν βιομηχανίαν. Παρ' αὐτὴν ἡ **Οὐψάλα** εἶναι γνωστὴ διὰ τὸ ἀρχαῖον πανεπιστήμιόν της. Ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Κατεγάτη κεῖται ἡ **Γκέτερμποργκ** (250), ἡ δόποια διὰ διωρύγων ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν ἀκτὴν τῆς Βαλτικῆς, καὶ ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον κέντρον διὰ τὰς συγκοινωνίας μὲ τὰς χώρας τῆς Δυτ. Εὐρώπης.

γ) Οι κάτοικοι.

Οι Σκανδιναβικοί λαοί είναι γερμανικής καταγωγῆς καὶ ἀνήκουν ὅλοι εἰς τὴν διαμαρτυρομένην ἐκκλησίαν.² Απὸ ἑτῶν ἔλα-
βον μεγάλην φροντίδα διὰ τὴν σχολικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μάλιστα
τὴν γυμναστικήν, οὕτω δὲ ὁ πολιτισμὸς ἐφθασεν ἐκεῖ εἰς ὑψηλὴν
βαθμίδα.³ Η φύσις τῆς χώρας ἴδια τῆς Νορβηγίας καὶ Δανίας
τρέπει τοὺς κατοίκους πρὸς τὴν ναυτιλίαν.⁴ Ήδη οἱ μεσαιωνικοὶ
πρόγονοι τῶν σημε-
ριῶν Σκανδιναβῶν,
οἱ *Noormandoi*, (όνο-
μαζόμενοι καὶ *Bínuig-
yoi*), ἦσαν τολμηροὶ
θαλασσινοί, ἀλλὰ καὶ
πειραταί.⁵ Ἀλιεία καὶ
ναυτιλία εἶναι καὶ σή-
μερον αἱ κύριαι ἀ-
σχολίαι τῶν κατοίκων
τῆς Νορβηγίας, ἐν
μέρει δὲ καὶ τῆς Δα-
νίας.⁶ Ο Σουηδὸς τοῦ-
ναντίον εἶναι κυρίως
γεωργός, ὅστις ἀσχο-
λεῖται εἰς τὴν καλλιέρ-
γειαν τῆς γῆς καὶ τὴν
δισοδομίαν.

Μὲ τὴν Σουηδίαν
ἡ πατρίς μας εὐρί-
σκεται εἰς ἐμπορικὰς
σχέσεις, εἰσάγοντα ἐξ αὐτῆς ἔνδυσιν, χάρτην, ἵκθυς, πυρεῖα κλπ.
Ἡμεῖς μόνον λάδι καὶ καπνὸν ἀποστέλλομεν εἰς αὐτήν.

Ασκήσεις. 1. Σύγκριτε τὸ κλῆμα τῆς Σουηδίας καὶ τῆς
Νορβηγίας καὶ ἐξήγησε τὴν διαφοράν. 2. Ἡ βορεία Σουηδία ἐπὶ⁷
ἐκτάσεως 310 000 τ.χμ. ἔχει 1 570 000 κατοίκων, ἡ μέση καὶ ρο-
τία Σουηδία ἐπὶ ἐπιφανείας 114 000 τ.χμ. ἔχει 4 325 000 κατοί-
κους.⁸ Υπολόγισε τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐξήγησε τὴν
διαφοράν. 3. Ἐν Σουηδίᾳ 9 % εἰναι ἄγροι καὶ κῆποι, 4 % λει-
μῶνες καὶ βοσκαί, 58 % δάση καὶ 29 % ἄγονα ἐδάφη. Λιὰ τὴν

G. A. Μέγα, Γεωγραφία B' γυμν. Ε ὁ ώ π η ἑκδ. α' 1932. 10

Εἰκ. 79. Χάρτης βλαστήσεως καὶ καλλιεργείας
τῆς Σκανδιναβίας.

Νοοθηγίαν οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ εἶναι 2 %, 1 %, 23 % καὶ 74 %. Κάμε σχετικὸν διάγραμμα καὶ σύγκοιτε μὲ τὴν Ἑλλάδα. 4. Ταξείδιον ἐκ Θεσ/νίκης εἰς Στοκχόλμην σιδηροδρομικῶς !

3. Ἡ Φιλλανδία.

Φιλλανδία : 390 000 τ.χμ. 3,5 ἑκ. κατ. 9 κατὰ 1 τ.χμ.
Ἑλλάς : 130 000 > 6,5 > 50 > 1 >

1. Ὁρισε τὰ δριταὶ τῆς Φιλλανδίας. 2. Τί σοῦ δεικνύει ὁ χάρτης ἐπὶ τῆς ροτίας ἀκτῆς ; τί εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ; 3. Ποῦ κεῖνται αἱ μεγάλαι πόλεις ; 4. Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους τῆς Φιλλανδίας ἴσχύουν οἱ ἔξης ἀριθμοί : 2 % καλλιεργήσιμος γῆ, 6 % λιβάδια καὶ βοσκαί, 61 % δάση καὶ 3 % ἄγορα ἐδάφη. Σύγκοιτε μὲ τὰς ἄλλας χώρας τῆς βορείας Εὐρώπης.

Ἡ Φιλλανδία ἔχει μεγάλην δυοιότητα μὲ τὴν γειτονικὴν Σουηδίαν. Λίμναι καὶ ἥλη καταλαμβάνουν σχεδὸν τὸ 1/3 τῆς χώρας, διὸ καὶ «χώρα τῶν χλίων λιμνῶν» ἐπονομάζεται. Τὸ πετρωδες (γρανιτικὸν) ἔδαφος φέρει λεπτὸν μόνον στρῶμα γῆς καὶ σκεπάζεται μὲ δάση καὶ λιβάδια. Ὅθεν ἡ διασοκομία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ἀλιεία ἀποτελοῦν τὰς κυρίας ἀσχολίας τῶν κατοίκων. Βούτυρον, ξυλεία καὶ χάρτης εἶναι τὰ κυριώτερα εἴδη τῆς ἔξαγωγῆς.

Οἱ Φίννοι εἶναι Μογγόλοι τὴν καταγωγήν, ὅπως καὶ οἱ Λάπωνες καὶ οἱ Ἐσθονοί, ἀλλ' ἀναμειχθέντες μὲ Σουηδοὺς ἔξεπολιτίσθησαν. Ἀνήκουν εἰς τὴν διαμαρτυρομένην ἐκκλησίαν καὶ ἔχουν σχολικὴν ἐκπαίδευσιν πολὺ ἀνεπτυγμένην. Ἡ ἐπίδοσίς των εἰς τὴν γυμναστικὴν εἶναι τοιαύτη, ὥστε, ἂν καὶ μικρὰ χώρα, ἡ Φιλλανδία ἐκέρδισε κατὰ τὸν τελευταίον δλυμπιακὸν ἀγῶνας τὰς περισσοτέρας νίκας μετὰ τὴν Ἀμερικήν. Ηρωτεύουσα αὐτῆς εἶναι ἡ Ἐλσιγκφόρες (230, πανεπιστήμιον). Ὁ λιμὴν αὐτῆς μένει ἐπὶ 3-4 μῆνας παγωμένος. Καὶ ἡ δημοκρατία αὕτη ἀπετέλει πρὸ τοῦ 1918 τμῆμα τῆς Ρωσικῆς Αντοχατορίας.

Ἐπισκόπησις τῆς βορείας Εὐρώπης.

Ἄπο ἀπόψεως μορφολογίας τοῦ ἐδάφους, κλίματος καὶ χλωρίδος ἡ βορεία Εὐρώπη ἐμφανίζει ἀρκετὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν μερῶν αὐτῆς. Ἄλλ' ὅλαι αἱ χώραι τοῦ Βορρᾶ τελοῦν ὑπὸ τὰς αὐ-

τὰς συνθήκας φωτισμοῦ, ὅλαι γνωρίζουν τὰς μακράς, πλήρεις μυ-
στηρίου νύκτας καὶ τὰς βραχείας, κατηφεῖς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος.
Κοινὸς ἐκ τούτου διεπλάσθη καὶ ὁ χαρακτὴρ καὶ ὁ βίος τῶν κα-
τοίκων, οἵ ὅποιοι καταλέγονται εἰς τοὺς μᾶλλον πολιτισμένους
λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

1. Ἡ Εὐρώπη ὡς ἥπειρος.

‘Ως **ὅρια** τῆς Εὐρώπης πρὸς Ἀνατολὰς θεωροῦνται τὰ Οὐ-
ράλια ὅρη, ὁ Οὐράλης ποταμός, ἡ Κασπία θάλασσα, ὁ Καύκασος,
ὁ Εὗξεινος Πόντος, ὁ Βόσπορος, ἡ Προποντίς, ὁ Ἐλλήσποντος-
τὸ Αἰγαῖον. Ἄλλὰ τὰ Οὐράλια, ὡς εἴδομεν, εἶναι μέτοια ὑψώ-
ματα, τὰ ὅποια δὲν ἀποτελοῦν φραγμὸν διαχωριστικὸν πρὸς τὴν
Ἀσίαν. ‘Οθεν ἡ Εὐρώπη κατ’ ουδίαν εἶναι μία μεγάλη χερσόνη-
σος, ἡ ὅποια προσφύεται εἰς μίαν μεγίστην ἥπειρον, τὴν Ἀσίαν,
καὶ εἶναι 4 φορᾶς μικροτέρα ἀπὸ αὐτήν.

Ἡ ἀντίληψις, ὅτι ἡ Εὐρώπη εἶναι αὐτοτελὴς ἥπειρος παρὰ
τὴν Ἀσίαν, εἶναι παλαιοτάτη. Ἡδη οἱ Φοίνικες πλέοντες μὲ τὰ
πλοῖα των πρὸς τὰς χώρας τοῦ Αἰγαίου διέκρινον αὐτὰς μὲ τὸ
ὄνομα «Ἐρέμπτ», τὸ ὅποιον εἰς τὴν γλῶσσαν των ἑσήμαινε δύ-
σιν, ἀπὸ τὴν χώραν ἐκ τῆς ὅποιας προήρχοντο, τὴν «Ἀσοὺ»
ἥτοι τὴν χώραν τῆς Ἀνατολῆς. Οὕτω προηῆθον τὰ **δυόματα**
Εὐρώπη καὶ Ἀσία. Ἄλλ’ ἡ διάκρισις τῆς Εὐρώπης ὡς χωριστῆς
ἥπειρου δικαιολογεῖται καὶ ἐξ ἄλλων λόγων, οἵ ὅποιοι εἶναι: ὁ
ἰδιαῖς ὁριζόντιος διαμελισμός, τὸ κλῖμα, ὁ πληθυσμός, καθὼς
καὶ ἡ ἔξαιρετικὴ αὐτῆς θέσις εἰς τὴν ἴστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν
τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Μὲ τὴν Ἀσίαν ἡ Εὐρώπη συνάπτεται στενῶς. Μὲ τὴν Ἀ-
φρικὴν ἐπικοινωνεῖ διὰ τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἐντὸς ὀλίγων
ὅρῶν μὲ τὴν Ἀμερικὴν διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐντὸς 5 ἡμερῶν.
‘Οθεν ἡ **Θέσις** τῆς Εὐρώπης, κειμένης εἰς τὸ μέσον τοῦ ἥπειρω-
τικοῦ ἡμισφαιρίου τῆς Γῆς, εἶναι εύνοϊκὴ διὰ τὰς συγκοινωνίας
καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον.

Εικ. 80. Χάρτης ανάλυπρος της Εύρωπης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

2. Ὁριζόντιος διαμελισμός.

1. Ὁρόμασε τὰς θαλάσσας καὶ τὰ πελάγη, τὸν σπουδαιοτέρους κόλπους καὶ τὸν πορθμούς, τὸν διόποίους θάδιέλθης, ταξιδεύων ἀπὸ Ἀρχαγγέλου μέχρι Ροστόβ τῆς Ρωσίας. 2. Τίνας μεγάλας χερσονήσους καὶ νήσους θάδια παρακάμψης; 3. Εὗρε τὸν κόλπον τῆς Βισκαΐας ἐν Γαλλίᾳ.

Ο Ἄτλαντικὸς Ὡκεανὸς καὶ ἡ Μεσόγειος θάλασσα εἰσχωροῦντες βαθέως εἰς τὸ σῶμα τῆς Εὐρώπης σχηματίζουν πελάγη καὶ κόλπους, διὰ τῶν διοίων ἀποχωρίζονται πολλαὶ νῆσοι καὶ χερσόνησοι. Αὕται ἀποτελοῦν τὸ $\frac{1}{2}$, τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς ἡπείρου. Ο κορυμός, ὁ διοῖος ἀπομένει, ἀνάφαιρέσωμεν τὰ μέλη ταῦτα ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς Εὐρώπης, ἀποτελεῖ μέγιστον τοιγάννον, τοῦ διοίου αἱ κορυφαὶ κείνται εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τῶν Ουραλίων δρέων, εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Βισκαΐας καὶ εἰς τὰς ἔκβολὰς τοῦ Ουράλη ποταμοῦ. Η Εὐρώπη εἶναι ἡ περισσότερον διαμελισμένη ἥπειρος τῆς Γῆς. Ενεκα τούτου οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἥδη ἀπ' ἀρχαίων χρόνων ἐτράπησαν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ μὲ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον ἔγιναν κύριοι τοῦ κόσμου. Οὕτως εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ἥπειρους οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀπέκτησαν κτήσεις καὶ ἴδουσαν ἀποικίας.

3. Μορφολογία τοῦ ἔδαφους.

1. Εὗρε τὸ ὑψηλότερον δρεινὸν σύστημα τῆς Εὐρώπης καὶ παρακολούθησε ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς δροσειρὰς, αἱ διοῖαι διακλαδοῦνται ἐξ αὐτοῦ. 2. Λεῖξε τὰ δρεινὰ σύστήματα τῆς Βορείας Εὐρώπης καὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ βαθυπέδου. 3. Ποῦ ἀλλοῦ ἀπλώνονται μικρότερα βαθύπεδα;

Ἐν φ τὸ δυτικὸν ἥμισυ τῆς Εὐρώπης διασχίζεται ἀπὸ πολλὰς δροσειράς, τὸ ἀνατολικὸν εἶναι τελείως διμάλὸν καὶ ἐπίπεδον καὶ διαρρέεται ἀπὸ μεγάλους ποταμούς. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος ἀπλώνεται τὸ βαθύπεδον, προσκλινον πρὸς τὸν Ἄτλαντικὸν Ὡκεανόν. Τὸ κύριον δρεινὸν σύστημα εἶναι αἱ Ἀλπεις. Αὕται μὲ τὰ Πυρηναῖα πρὸς Δ, τὰ Καρπάθια καὶ τὸν Αἴμον, τὰς Διναρικὰς Ἀλπεις καὶ τὴν Πίνδον πρὸς Α ἀποτελοῦν μίαν ἐκτενῆ δροστοιχίαν, ἡ διοία συνεχίζεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας. Ἐξ ἀλλού τὰ Ἀπέννινα καὶ τὰ Ἀνδαλούσια δῷη συνάπτονται διὰ τῶν πορθμῶν τῆς Σικελίας καὶ τοῦ Γιβραλτάρ μὲ τὰς δροσειρὰς

τῆς βιορείας Ἀφρικῆς ("Ατλας). Οὗτο σχηματίζεται μακροτάτη ἄλυσις δρέων, μὲ τὰ ἔξης μέλη: Σιέρρα Νεβάδα—"Ατλας"—Ἀπέννινα—
Καρπάθια—Αἴμος—"Οοη τῆς Κοιμαίας—Καύκασος
"Αλπεις < Διναρικαὶ "Αλπεις—Πίνδος—Κρητικὰ δρη—δροσειραὶ Μικρᾶς Ἀσίας (βλ. εἰκ. 29).

Μεταξὺ τῶν τόξων, τὰ ὅποια σχηματίζονται ὑπὸ τῶν δροσειρῶν τούτων κεῖνται **μικρότερα βαθύπεδα**. Ἡ ποικίλη αὕτη ἐναλλαγὴ ἐν τῇ μορφῇ τοῦ ἀδάφους καὶ ἡ περίσσεια τῆς πεδινῆς ἐπιφανείας, ἡ ὅποια εἶναι τὰ μᾶλιστα πρόσφορος εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐν γένει βίου, εἶναι πλεονεκτήματα σπουδαῖα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἰταλίου. Ἐκτὸς τούτου αἱ δροσειραὶ ἐν Εὐρώπῃ πουθενά δὲν δρομοῦνται οὔτε, ὥστε νὰ παρεμποδίζουν τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν λαῶν μεταξύ των· ώς δοιαὶ ὅμως διαχωρισμοῦ διηγούλουν τὴν διαμόρφωσιν πολλῶν ἀνεξαρτήτων πολιτειῶν.

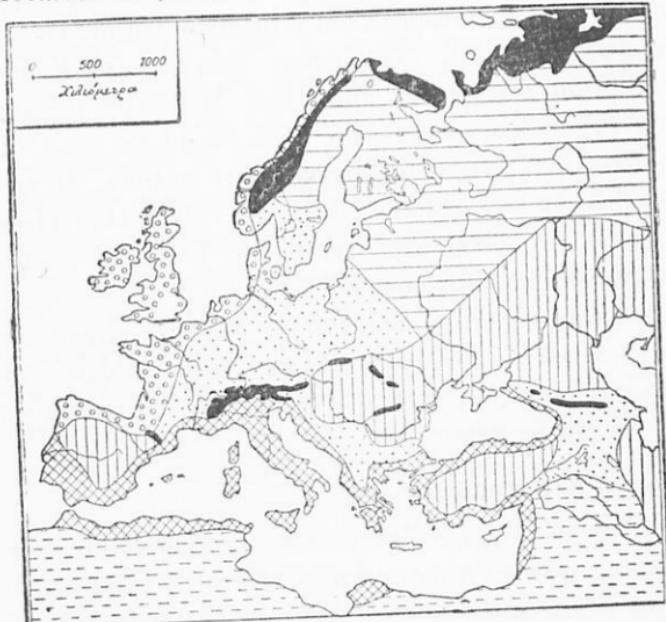
4. "Υδατα.

1. Παράστησε μὲ εὐθείας γραμμὰς συγκριτικῶς τὰ μήκη τῶν ποταμῶν Βόλγα, Δουνάβεως, Ρίγρου, Ἀλβιος, Βιστούλα, Λείγηρος, Σηκουάνα, Πάδου, Ἐβρου, Ἀξιοῦ. 2. Σχεδίασε τὸ περίγραμμα τῆς Εὐρώπης καὶ σημείωσε εἰς αὐτὸς τοὺς κυριωτέρους ποταμοὺς αὐτῆς· χάραξε ἔπειτα τὴν κυρίαν ὑδροκριτικὴν γραμμήν, ἵτις χωρίζει τοὺς ποταμοὺς τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὡκεανοῦ, τῆς βιορείας, τῆς Βαλκανῆς καὶ τῆς Λευκῆς θαλάσσης ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς Μεσογείου, τοῦ Ενετίουν καὶ τῆς Κασπίους θαλάσσης. 3. Τίρες ποταμοὶ πηγάζοντες ἐκ τῶν Ἀλπεων, τίρες ἐκ τῶν Καρπαθίων; 4. Ποῦ εὐρωπαϊκὰ κοάτη ἔχουν τὸ πυκνότερον σύστημα ποταμίων συγκριτικῶν; 5. Ποῦν πλεονέκτημα παρουσιάζουν οἱ ποταμοί, οἱ πηγάζοντες ἐκ τῶν παγετώνων τῶν Ἀλπεων, ἀπέραντη τῶν ποταμῶν τῶν νοτίων χερσονήσων; 6. Τίρες χώραι τῆς Εὐρώπης εἶναι πλούσιαι εἰς λίμνας;

5. Κλῖμα.

1. Ὁρόμασε τὰς χώρας τῆς Εὐρώπης, αἱ ὄποιαι ἔχουν τὰς πλουσιωτέρας βροχάς, ώς καὶ ἐκείνας αἱ ὄποιαι ἔχουν τὰς σπανιωτέρας βροχάς. 2. Ἡ μέση θερμοκρασία ἐν Ἀθήναις, Θεσσαλονίκῃ, Βελιγραδίῳ, Βερολίνῳ, Στοκχόλμῃ, Ἀρχαγγέλῳ, τοῦ μὲν Ἰανουαρίου εἶναι 9° , 5° , $1,5^{\circ}$, $-0,5^{\circ}$, -3° , $-13,5^{\circ}$ τοῦ δὲ Ἰουνίου εἶναι 27° , 26° , 22° , 18° , $-16,5^{\circ}$, -16° .

Ἐν τοῖς Ἀγγλίᾳ, Παρισίοις, Βερολίνῳ, Μόσχῃ ἡ τοῦ Ἰανουαρίου: $5,5^{\circ}$, $2,5^{\circ}$, $-0,5^{\circ}$, -11°
ἡ τοῦ Ιουνίου: 17° , $18,5^{\circ}$, 18° , 19° . Καθόλισε τὴν διαφορὰν

- Κλίμα αρκτικών χωρών και ουρηλοτάτων ὁρίων. Ήπειρωτικόν κλίμα Ανατ. Εὐρωπῆς:
ορεών ήπειρωτικόν δέρος. ■ Ηπειρωτικόν κλίμα ζωῆς Εὐξείνου Πόνου:
μετέποντον κλίμα Δυοπέρον δέρος, ή-■ Ηπειρωτικόν κλίμα ζωῆς Εὐξείνου Πόνου:
και δέρμαν. ■ Κλίμα Κεντρικής Ευρώπης: Μέτερον. ■ Ηπειρωτικόν κλίμα δερμού:
δέρος και μετέποντον δέρμαν. ■ Κλίμα σερβίου της νοτιούς ευρωπαϊκής ζωῆς:
δέρος, υγρός, γλυκός δέρμαν.

Εἰκ. 81. Κλιματολογικὸς χάρτης τῆς Εὐρώπης.

θερμοκρασίας μεταξὺ χειμῶνος καὶ θέρος εἰς ἔκαστον τῶν τόπων τούτων καὶ ἐξήγησε αὐτήν. 3. "Ορισε κατὰ τὸν λιμανολογικὸν χάρτην τὸ κλίμα τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

"Η Ευρώπη ἔκτείνεται μέχρι τῆς βορείας παγωμένης θαλάσσης, ἀλλ' ἔχει κατὰ τὸ πλεῖστον εὔκρατον κλίμα. "Ο θερμότατος τόπος τῆς Εὐρώπης εἶναι ἡ Μαλάγα μὲ μέσην θερμοκρασίαν τοῦ ἔτους $+19^{\circ}$, δψυχρότατος αἱ ἐκβολαὶ τοῦ Πετσόρα ποταμοῦ μὲ μέσην θερμοκρασίαν τοῦ ἔτους -6° . "Ιδίᾳ εὖνοϊκὸν κλίμα ἔχουν ἡ δυτικὴ καὶ κεντρικὴ Ευρώπη. Τοῦτο διφεύλουν αὗται ποδὶ πάντων εἰς τὸ θερμὸν Ὡκεάνειον δέντα καὶ εἰς τοὺς ἐπικρατοῦντας ΝΔ ἀνέμους, οἱ δοῦλοι μεταφέρουν τὴν ζωογόνην αὔραν τῆς θαλάσσης (**θαλάσσιον κλίμα**). "Οσον περισσότερον

προχωροῦμεν πρὸς τὰ BA, τόσον περισσότερον ἔξασθενεῖ ἢ ἐπίδρασις τῶν θαλασσίων ἀνέμων καὶ ὑπερισχύουν οἱ τραχεῖς καὶ ψυχροὶ BA ἄνεμοι· ἐκ τούτου εἰς τὰς ἐκτάσεις ἔκεινας ἢ ἀντίθεσις μεταξὺ θερινοῦ καύσωνος καὶ χειμερινοῦ ψύχους εἶναι μεγάλη (*ἡ πειρωτικὸν αλῆμα*). Ἰδιᾶς ουσαν θέσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὡς πρὸς τὸ αλῆμα κατέχουν αἱ παρὰ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν χῶραι, εἰς τὰς ὅποιας τὰ μὲν θέρη εἶναι θερμὰ καὶ ξηρά, οἱ δὲ χειμῶνες ἥπιοι καὶ βροχεροὶ (*Μεσογειακὸν αλῆμα*). Ἡ ἐποχὴ τῶν συχνῶν βροχῶν εἰς μὲν τὰς χώρας τῆς Μεσογείου εἶναι ὁ χειμών, εἰς δὲ τὴν Μέσην καὶ Ἀνατολικὴν Εὐρώπην τὸ θέρος, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν τὸ φθινόπωρον.

Τὸ αλῆμα τῆς Εὐρώπης καθόλου εἶναι ὑγιεινόν, ἐπιτρέπει δὲ τὴν ἔργασίαν εἰς τὸν ἀνθρωπὸν καθ' ὅλας τὰς ὡρας τοῦ ἔτους. Τοῦτο εἶναι ἐπίσης εἰς λόγος, διὰ τὸν δποῖον ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης ἀνεπτύχθη τόσον πολύ.

6. Φυτικὴ βλάστησις.

1. Ποίαν ἐπίδρασιν ἔξασκεῖ ἐπὶ τῆς βλαστήσεως τῶν φυτῶν τὸ ὄφος ἐνδὲ τόπου ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης; 2. Περίγραψε τὸ εἶδος τῆς βλαστήσεως ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν ἐνδὲ ὅρους μέχρι μᾶς ὑψηλῆς κορυφῆς αὐτοῦ. 3. Περίγραψε δμοίως τὰς ζώρας βλαστήσεως ἀπὸ τῆς Κοιμαίας μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Λευκῆς θαλάσσης.

Καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς ἔξης ζώνας βλαστήσεως: 1. τὴν ζώνην τῆς τούντρας, 2. τὴν ζώνην τῶν βελονοφύλλων ἢ κωνοφόρων λεγομένων δένδρων καὶ τῆς σημύδας 3. τὴν κοινὴν ζώνην πλατυφύλλων καὶ βελονοφύλλων δένδρων. 4. τὴν ζώνην τῶν στεππῶν (ἀπὸ τοῦ Οὐράλη ποταμοῦ μέχρι τῆς Οὐγγρικῆς πεδιάδος) καὶ 5. τὴν ζώνην τῆς μεσογειακῆς βλαστήσεως. Αἱ πλεῖσται τῶν ζωνῶν τούτων ἔχουν ὑποστῆ τὴν ἐνεργὸν ἐπίδρασιν τοῦ ἀνθρωποῦ, προπάντων ἡ τρίτη ζώνη, εἰς τὴν δποίαν ἀνήκει ἡ μέση καὶ δυτικὴ Εὐρώπη. Διὰ τῆς γραμμῆς τοῦ πρὸς βορρᾶν δοίου τῆς ἀμπέλου, ἥτις διήκει ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λείγηρος μέχρι τοῦ δέλτα τοῦ Βόλγα ποταμοῦ ἡ Εὐρώπη διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· ἐν τῷ βιορείῳ τῶν μερῶν τούτων ἐπικρατεῖ ἡ καλλιέργεια τῆς σικάλεως (βρῶζας) καὶ γεωμήλων, ἐν τῷ νοτίῳ ἡ καλλιέργεια τοῦ σίτου καὶ τοῦ ἀραβοσίτου.

7. Πληθυσμός.

Όρόμασε χώρας τῆς Εὐρώπης πυκνὰ κατοικημένας καὶ ἀλλας ἀραιὰ κατοικημένας.

Ἡ Εὐρώπη εἰς ἔκτασιν μόνον ἀπὸ τὴν Αὐστροαλίαν εἶναι κατά τι μεγαλυτέρα, ἀλλ' εἰς πληθυσμὸν εἶναι πυκνότερα κατοικημένη ἀπὸ δύος τὰς ἄλλας ἡπείρους. Διότι ἔχει 490 ἑκατομμύρια κατοίκων, ἀναλογοῦν δὲ 43 εἰς 1 τετραγων. χιλιόμετρον. (9 ἐν Νορβηγίᾳ, 19 ἐν Ρωσίᾳ, 50 ἐν Ἑλλάδι, 265 ἐν Βελγίῳ).

Οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης ἀνήκουν σχεδὸν ὅλοι εἰς τὴν λευκὴν ἢ Κανκασίαν φυλὴν, διότι μικρὸν μέρος αὐτῶν 8% εἶναι μογγολικῆς καταγωγῆς (Τοῦρκοι, Οὔγγροι, Φίννοι, Λάπωνες, Ἐσθονοί). ᩉς Κανκασία φυλὴ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ὑποδιαιρεῖται εἰς 4 διμοεθνίας· Ἑλληνικήν, Λατινικήν, Γερμανικήν καὶ Σλαβικήν. Οἱ Ἑλληνες κατοικοῦμεν τὸ νότιον μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου, ὡς καὶ τὰς νήσους τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ Λατῖνοι κατοικοῦν τὴν λοιπὴν νοτίαν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην, ἀνήκουν δ' εἰς αὐτοὺς οἱ Ρουμάνοι, οἱ Ἰταλοί, οἱ Ἰσπανοί, οἱ Πορτογάλλοι καὶ οἱ Γάλλοι. Οἱ Γερμανοί εἰς τοὺς δυοίους καταλέγονται καὶ οἱ Σκανδιναβοί, οἱ Ὀλλανδοί, οἱ Φλαμανδοί τοῦ Βελγίου καὶ οἱ Ἄγγλοι, κατοικοῦν τὴν κεντρικὴν καὶ ΒΔ Εὐρώπην. Οἱ Σλάβοι κατέχουν κυρίως τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Εὐρώπης, ὑποδιαιροῦνται δ' εἰς Νοτιοσλάβους (Σέρβους, Κροάτας, Σλοβένους, Βουλγάρους), δυτικοὺς Σλάβους (Πολωνούς, Τσέχους, Σλοβάκους) καὶ ἀνατολικοὺς (Ρώσους). (Σχεδιάσατε τὸν ἐθνολογικὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης).

Ως πρὸς τὸ θρήσκευμα οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης κατανέμονται ἐν γένει ως ἔξης: Ἑλληνες, Ρουμάνοι καὶ Σλάβοι (πλὴν τῶν Πολωνῶν καὶ Τσέχων) ἀναγνωρίζουν τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθόδοξον Ἑκκλησίαν, Λατῖνοι (πλὴν τῶν Ρουμάνων) τὴν Καθολικὴν ἢ Παπικὴν Ἑκκλησίαν, Γερμανοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν Διαμαρτυρούμενην Ἑκκλησίαν.

Ἄσκησις. Κατάταξε τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐν τῷ τέλει τοῦ βιβλίου συγκριτικῶν πινάκων α) κατὰ τὴν ἔκτασιν, β) κατὰ τὸν πληθυσμὸν καὶ γ) κατὰ τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ. Ποίαν θέσιν κατέχει ἐκάστοτε ἡ Ἑλλάς; Ἐξήγησε τὸν λόγον τῆς ἐξαιρετικῆς πυκνότητος ἡ τῆς ἀραιότητος τοῦ πληθυσμοῦ διαφόρων χωρῶν.

8. Οἰκονομικὴ ζωὴ.

1. Ὁρόμασε περιοχὰς βιομηχανικὰς καὶ γεωργικὰς τῆς Εὐρώπης. 2. Σημείωσε εἰς ἓν σχεδιογράφημα τῆς Εὐρώπης τοὺς τόπους ὅπου ἀρούρουσσοται γαιάρθροις καὶ σίδηρος, ὡς καὶ τὰ μέρη, ὅπου ἐπάρχουν πηγαὶ πετρελαίου.

Ἄν ἔξαιρέσωμεν διάλογους τόπους, τὸ κλῖμα τῆς Εὐρώπης παντοῦ εὔνοεῖ τὴν γεωργίαν. Ἀλλ᾽ ἐνῷ εἰς τὴν θερμὴν ζώνην τῆς γῆς ἡ καλλιέργεια δὲν ἀπαιτεῖ μεγάλους κόπους, αὕτη εἰς τὴν εὔκρατον ζώνην τότε μόνον εὐδοκιμεῖ, ὅταν τὸ ἔδαφος δουλεύεται μὲν ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιμονήν. Διὰ τοῦτο οἱ κάτοικοι τῆς Εὐρώπης εἶναι ἡναγκασμένοι νὰ ἐπιδίδωνται διαρκῶς εἰς ἐργασίαν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποτέλεσσονται ἀπὸ τὴν μαλθακότητα καὶ τὴν δυνησίαν. Ἀλλ᾽ ὁ ἐκτάκτως πυκνὸς πληθυσμὸς δὲν θὰ ἡμιποδοῦσε μὲνόνην τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς καὶ τὴν πτηνοτροφίαν νὰ συντηρηθῇ. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκμετάλλευσις τοῦ ἔδαφους, ὅπου τοῦτο κρύπτει ὑπογείους θησαυρούς, προπάντων γαιάρθροις καὶ σιδηροῦχα δρυκτά, καὶ ἡ ἐπεξεργασία τῶν προϊόντων τῆς γεωργίας καὶ πτηνοτροφίας παρέχει ποικίλα στάδια ἐργασίας. Οὕτω ἡ βιομηχανία προπάντων εἰς τὰ κράτη τῆς κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ εἰς τὴν Ἀνω Ἰταλίαν, ἀνεπτύχθη εἰς μέγαν βαθμόν. Ἡ ἀνάγκη δὲ τῆς διαμέσεως τῶν πλεοναζόντων προϊόντων τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας, ὡς καὶ τῆς προμηθείας τῶν ἀπαιτούμενων πρὸς συντήρησιν τοῦ πληθυσμοῦ τροφίμων καὶ ἄλλων χρειωδῶν ἢ πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τῆς βιομηχανίας διὰ τῶν ἀναγκαίων πρώτων ὑλῶν, συνετέλεσεν, ὥστε καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ συγκοινωνία^ν ἀναπτυχθῶσι μεγάλως ἐν Εὐρώπῃ.

Ταῦτα προάγονται ἔξόχως διὰ πλήθους πλωτῶν ποταμῶν, διὰ πολυσχιδοῦς συστήματος διωρύγων καὶ πυκνοτάτου δικτύου σιδηροδρόμων. Ἡ κεντρικὴ δὲ θέσις τῆς Εὐρώπης, ὁ εὐνοϊκὸς διαμελισμὸς τῶν ἀκτῶν καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν κατοίκων τῆς συνετέλεσαν, ὥστε νὰ προαχθῇ τὸ ἐμπόριον καὶ μὲ τὰς λοιπὰς ἡπείρους. Λι^β αὐτοῦ ἡ Εὐρώπη ἀνταλλάσσει τὰ προϊόντα τῆς πλουσίας βιομηχανίας τῆς μὲ ἔνας ἀκατεργάστους ὕλας, τῶν δποίων ἔχει ἀνάγκην. Ἡ δὲ εὐποιία, τὴν δποίαν ταῦτα παρήγαγον, ἔξησφάλισε τὰ μέσα, διὰ τῶν δποίων τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἀνεπτύχθησαν, ὅσον πουθενὰ ἀλλοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

1. Αἱ μεγάλαι ὄδοι τῆς Εὐρωπαϊκῆς συγκοινωνίας.

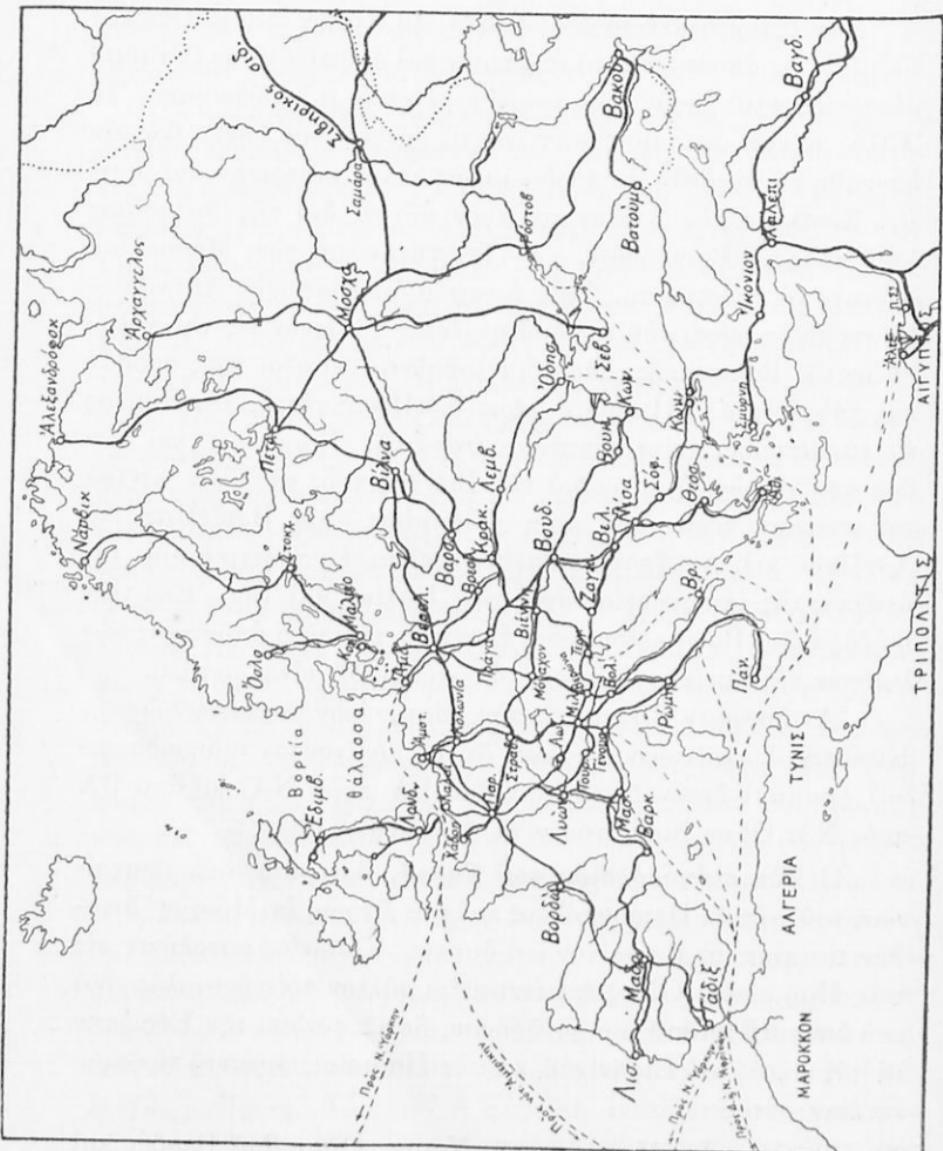
“Αν ἔξαιρέσωμεν τὸ ἀεροπλάνον, τὸ ὅποιον ἔξεμηδένισε καὶ τὰς μεγίστας ἀποστάσεις, τὸ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἐν ταῦτῃ μέσον τῆς κατὰ ξηρὰν συγκοινωνίας εἶναι δὲ σιδηρόδρομος. Ἡ Ἑλλὰς μόνον ἀφότου ἐπεξέτεινε τὰ σύνορά της πρὸς βορρᾶν ἥδυνήθη νὰ συνδεθῇ σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν κεντρικὴν καὶ δυτικὴν Εὐρώπην, τὴν δποίαν πρότερον μόνον διὰ τῆς θαλασσίας ὄδοι πρὸς τὸ Βρινδήσιον, τὴν Τεργέστην καὶ τὴν Μασσαλίαν ἥδυνατο νὰ προσεγγίσῃ. Ἡδη δὲ ταχεῖα ἀμαξοστοιχία Ἀθηνῶν—Βελιγραδίου φέρει τὸν ταξιδιώτην ἐντὸς 26 ὡρῶν εἰς τὴν πύλην αὐτὴν τῆς Βαλκανικῆς, ὅπου διακλαδοῦνται αἱ ὄδοι πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμάς. Ἡ πρώτη φέρει διὰ Βουδαπέστης καὶ Πράγας εἰς τὰ ἐμπορικὰ καὶ πνευματικὰ κέντρα τῆς Γερμανίας καὶ τῶν βιορείων χωρῶν, ἡ ἑτέρα διὰ τῆς Βιέννης πρὸς τὰ ἄλλα κέντρα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, τοὺς Παρισίους, τὰς Βρυξέλλας, τὸ Λονδίνον κτλ. Δὲν ἔπαυσεν ὅμως νὰ εἶναι ἔξυπηρετικὴ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἐλβετίαν ἡ ὄδος δὲ διὰ Βρινδήσιον ἡ διὰ Βενετίας, ἐπειδὴ δὲ ἀπόστασις τῶν λιμένων τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἀπὸ αὐτῶν δὲν εἶναι μεγάλη.

“Αν δίψωμεν βλέμμα εἰς τὸν χάρτην τῶν συγκοινωνιῶν τῆς Εὐρώπης διακρίνομεν εὐκόλως, ὅτι αἱ προέχουσαι σιδηροδρομοί καὶ γραμμαὶ ἔχουν διευθυνοῦν ἀπὸ ΒΔ πρὸς ΝΑ καὶ ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΔ. Οὕτω διακρίνομεν τὰς ἔξης κυρίας ὄδούς:

1) *Tὸν σιδηρόδρομον τοῦ βιορρᾶ, ὅστις διὰ δύο βραχιόνων, τοῦ ἐνὸς ἐκ Πετρουπόλεως καὶ τοῦ ἐτέρου ἐκ Μόσχας διευθύνεται πρὸς τὸ Βερολίνον καὶ διὰ τῆς Κολωνίας καταλήγει εἰς τοὺς Παρισίους. Οὕτος ἐκτείνεται ἔτι μᾶλλον πρὸς ἀνατολὰς διὰ τοῦ ὑπερσιβηρικοῦ σιδηροδρόμου, ὅστις συνδέει τὴν Εὐρώπην μὲ τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἐνῷ ἐν Παρισίοις συναντᾶ τὴν προέκτασιν αὐτοῦ*

2) *τὸν σιδηρόδρομον τοῦ Νότου. Οὕτος διὰ Βοδὸν καὶ Μαδρίτης καταλήγει εἰς Λισαβῶνα, ὅπου ἔχουν τὴν βάσιν των μεγάλαι ἀτμοπλοΐκαὶ ἐταιρεῖαι τῆς ὑπερωκεανέου συγκοινωνίας.*

3) *Τὸν σιδηρόδρομον τῆς Ἀνατολῆς, ὅστις ἀπὸ Παρισίων διὰ Στρασβούργου-Μονάχου-Βιέννης διευθύνεται πρὸς τὸ*

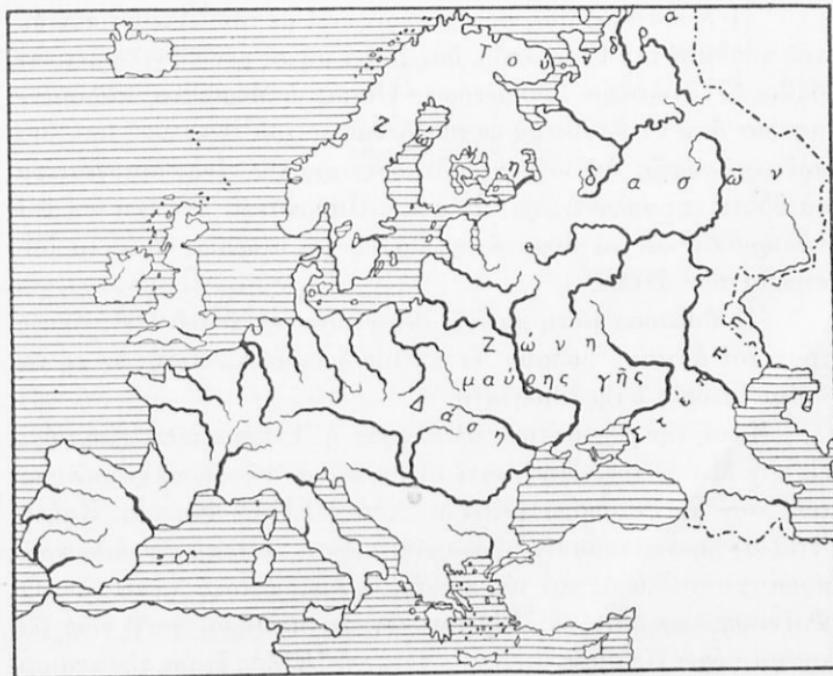

Εικ. 81. Άπι αιδηροδρομικαί φυγοποντονικαί της Εύρωπης.

Βελιγάδιον καὶ διακλαδούμενος εἰς τὴν Νίσαν καταλήγει πρὸς Ν. μὲν εἰς τὰς Ἀθήνας, πρὸς ΝΑ δὲ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἐκεῖ, ἀπὸ τὸν σταθμὸν τοῦ Χαϊδάρου, συνεχίζεται εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ διὰ τῶν Κιλικίων Πυλῶν φθάνει εἰς τὴν Βαγδάτην καὶ τὸν Περσικὸν κόλπον ἢ διὰ τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης εἰς τὴν Ἱεράπετραν πόλιν τοῦ Ισλαμισμοῦ, τὴν Μεδινάν.

4) Τὸν σιδηρόδρομον τοῦ Σεμπλόν, ὃστις ἀπὸ Λονδίνου διὰ Καλαὶ καὶ Παρισίων κατέρχεται εἰς τὸ Μιλάνον καὶ τὸ Βοινδῆσιον, ὅπόθεν αἱ ἀτμοπλοῖαι γραμμαὶ φέρουσιν διὰ Σουεζ πρὸς τὰς Ἰνδίας.

5) Τὸν σιδηρόδρομον **Βορρᾶ-Νότου**, ὃστις ἀπὸ Στοκχόλμης Μάλμο-Βερολίνου-Μονάχου-Βερώνας καταλήγει εἰς 'Ρώμην·

Eἰκ. 83. Οἱ πλωτοὶ ποταμοὶ τῆς Εὐρώπης.

έτερα γραμμή αυτοῦ διὰ Πράγας-Βουδαπέστης-Βελιγραδίου φθάνει εἰς Ἀθήνας.

Δευτερεύουσαι, ἀλλ᾽ ἐπίσης ἀξιόλογοι γραμματί είναι 1) ὁ σιδηρόδομος Μιντί (τῆς Μεσημβρίας) Παρισίων-Μασσαλίας, 2) ὁ σιδηρόδομος Κώνσταντζης-Βουδαπέστης καὶ 3) Σεβαστούπό-

λεως Μόσχας·⁷ Αρχαγγέλου (ἢ Πετρουπόλεως). Οὗτοι αἱ μεγάλαι δόδοι τῆς εὐρωπαϊκῆς συγκοινωνίας διασταυροῦνται πρωτίστως εἰς Παρισίους, Μόναχον, Βιέννην, Βερολίνον, Βουδαπέστην, Μιλάνον· αἱ πόλεις αὗται εἶναι τὰ μεγαλύτερα κέντρα τῆς σιδηροδρομικῆς κινήσεως ἐν Εὐρώπῃ. Ως δ' ἀλλαχοῦ εἴπομεν, ἡ κίνησις αὗτη προάγεται διὰ πλήθους πλωτῶν ποταμῶν καὶ συστήματος διωρύγων. Ἐκ τῶν ποταμῶν τῆς Εὐρώπης τὴν μεγαλυτέραν κίνησιν καὶ σπουδαιότητα διὰ τὴν συγκοινωνίαν ἔχουν δὲ *Pήρος*, ὁ *Δούναβις* καὶ ὁ *Αλβις*.

2. Ἡ σημασία τῆς Μεσογείου διὰ τὴν παγκόσμιον συγκοινωνίαν.

Ἡ Μεσόγειος θάλασσα συγκοινωνεῖ μὲ τὸν Ἀτλαντικὸν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Γιβραλτάρο, ὅστις ἔχει μῆκος μὲν 14 χιλιομέτρων, βάθος δὲ ἀνώτατον 300 μέτρων. Οὔτεως ἡ Μεσόγειος παραμένει μακρὰν ἀπὸ τὰ βαθύτερα ψυχρὰ δεύματα τοῦ Ὡκεανοῦ καὶ διακρίνεται σαφῶς ἀπὸ αὐτῶν· ἡ ἀτμόσφαιρά της εἶναι διαυγεστέρα τὰ ὄντα τῆς γαλανώτερα, ἀλλὰ καὶ ἀλισφόρτερα· δὲν ἔχει μεγάλις παλιρροίας καὶ τὰ κύματά της θραύνονται αἰωνίως πρὸς τὰ ἴδια σημεῖα τῶν ἀκτῶν.

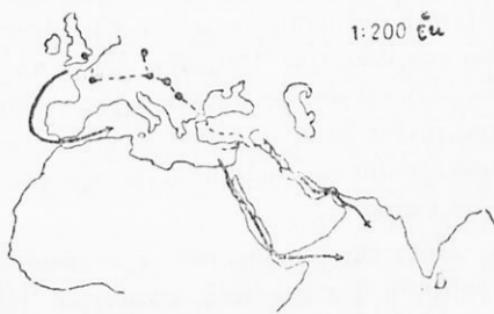
Ἡ θάλασσα αὕτη κατέχει θέσιν ἀριστηνή εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἀρχαίου κόσμου· ἐκ τούτου ἡ σημασία αὐτῆς ἐν τῇ καθόλου ἰστορίᾳ ὑπῆρξε μεγίστη.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὀλόκληρος ἡ Ἰστορία ἔξειλίχθη γύρω εἰς τὴν Μεσόγειον. Πράγματι αἱ ἀκταί, αἱ νῆσοι, αἱ ζερσόνησοι τῶν παρ' αὐτὴν χωρῶν (Μικρὰ Ἀσία, Ἑλλάς, Φοινίκη, Κοήτη, Ἰταλία) ἤσαν θαυμασίως διερρυθμισμέναι, ὥστε νὰ εὐνοήσουν τὰς πρώτας συναλλαγὰς καὶ τὰς πρώτας σχέσεις μεταξὺ τῶν λαῶν. Οὐ φοίνικες, κατόπιν οἱ *Ἐλληνες*, ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ «ῶς βάτραχοι γύρῳ εἰς μίαν λίμνην». Ὅταν ἡ *Ἐλλάς* ἔχασε τὴν κυριαρχίαν, τὴν διεδέχθη ἀλλή μεσογειακὴ δύναμις, ἡ *Ρώμη*. Ἀργότερον ὑψώθη πάλιν εἰς τὴν θέσιν αὐτῆς πόλις ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου, τὸ *Βυζάντιον*. Αὐτὸς εἶλκυσε πρὸς τὸν Κεφαλίον τὴν Τραπεζοῦντα, τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Βαγδάτην καὶ ἔγινε κατὰ τὸν Μεσαίωνα τὸ μέγα ἐμπορικὸν κέντρον τοῦ κόσμου. Ἡ Μεσόγειος εἶναι καὶ τότε τὸ κέντρον τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὴν κίνησιν αὐτῆς μετέχουν ἥδη ζωηρῶς καὶ πόλεις Ἰταλικαί, ἡ *Βενετία*, ἡ

Γένουα, ή Πίζα, δφείλουσαι καὶ αὐταὶ τὴν μεγάλην των ἀκμῆν εἰς τὴν θέσιν των ἐπὶ τῆς σπουδαίας ταύτης θαλάσσης.

Κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, μὲ τὴν τελειοποίησιν τῆς ναυτιλίας, τὴν ἀναπάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς νέας θαλασσίας ὅδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδίας, ἀρχίζει ἡ ἀνύψωσις τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλίας εἰς δυνάμεις διεξαγούσας τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον. Ἡ Μεσόγειος χάνει τώρα πολὺ ἀπὸ τὴν σπουδαιότητά της ἀποκλεισμένη πρὸς ἀνατολάς, χωρὶς καμίαν διεξοδον, ἐγκαταλείπεται, ἐν ὦ δὲ ὁ Ὡκεανὸς λικνίζει τοὺς ναυτίλους εἰς τὰ ταξείδια πρὸς τὴν γῆν τῶν ὀνείρων των.

Κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἡ τομὴ τοῦ Σουέζ ἀπέδωκεν ἀπὸ τοῦ 1870 εἰς τὴν Μεσόγειον τὴν ὄδον τῶν Ἰνδῶν καὶ τῆς Ἀπωλείας καὶ ἀκολουθίαν ἐν μέρος τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἀκμῆς της. Αὕτη ἀπέβη πάλιν ὁ διάμεσος σταθμὸς τῆς συγκοινωνίας μεταξὺ τῆς βιομηχανικῆς δυτικῆς καὶ μέσης Εὐρώπης καὶ τῆς Νοτίου Ἀσίας, τῆς πλουσίας εἰς πρώτας ὄντας. Οὔτως ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος μέχρι σήμερον ἡ Μεσόγειος θάλασσα ὑπῆρχε θέατρον συνεχοῦς ἔξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ τοιούτον, οἷον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾶται ἐπὶ τῆς γῆς.

Eἰκ. 84. Συγκοινωνία Εὐρώπης—Ν. Ἀσίας.

3. Ἡ Ἑλλὰς ὡς μεσογειακὸν καὶ Εὐρωπαϊκὸν κράτος.

Ἡ Ἑλλὰς κειμένη ἐν τῇ ἀνατολικῇ λεκάνῃ τῆς Μεσογείου καὶ δὴ ἐγγύτερον πρὸς τὸν ἴσθμον τοῦ Σουέζ ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων μεσογειακῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης κατέχει προνομιούχον θέσιν (εἰκ. 29). Συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μὲ τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, ἔχουσα ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πειραιῶς τὸν πρῶτον σημαντικὸν σταθμὸν ἐπὶ τῆς θαλασσίας ὅδοῦ ἀπὸ Βρινδησίου καὶ Μασ-

σαλίας πρὸς τὸ Σουέζ, ἀποτελεῖ διάμεσον σταθμὸν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας. Καὶ τὴν θέσιν ταύτην διατηρεῖ καὶ διὰ τὴν ἀεροπορικὴν συγκοινωνίαν. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν, τὴν δροίαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔλαβεν ἡ συγκοινωνία αὕτη, τὰ ἐλληνικὰ ἀεροδρόμια, πρὸ πάντων τὸ τῆς Δεκελείας, ἔγιναν γνωστότατα εἰς τὸν κόσμον, ἀποιειοῦντα βάσεις καὶ σταθμοὺς ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ἀεροπλάνων σπουδαιοτάτους.

”Αλλη ἀξιολογωτάτη ὁδὸς διὰ τὴν θαλασσίαν συγκοινωνίαν μεταξὺ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τῶν χωρῶν τοῦ Εὐξείνου πόντου διέρχεται ἐπίσης διὰ τοῦ Πειραιῶς. Ἐκ τούτου δὲ ἐλληνικὸς οὗτος λιμήν, ὅστις πρὸ 80 ἑτῶν ἦτο μικρὸν καὶ ἀσήμαντον χωρίον ἀλιέων, ἀπέβη εἰς τῶν μεγαλυτέρων λιμένων, δὲ δεύτερος μετὰ τὴν Μασσαλίαν λιμὴν τῆς Μεσογείου. Ἡ ἐλληνικὴ σημαία διαπλέει τὰς θαλάσσας ὅχι μόνον τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου, ἀλλὰ καὶ δὲλων τῶν Ὡκεανῶν. Μὲ τὰ πλοῖα τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς ξένης ἀτμοπλοΐας τὰ προϊόντα τῆς γεωργίας καὶ τῆς νεαρᾶς μας βιομηχανίας (σταφίς, καπνός, οἶνοι, ἔλαιον, ἑσπεριδοειδῆ κλπ.) μεταφέρονται καὶ πωλοῦνται εἰς τὰ μεγαλύτερα κέντρα τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου.

Πρὸς τὴν ζωηρὰν ταύτην οἰκονομικὴν κίνησιν δύναται νὰ παραβληθῇ ἡ πνευματικὴ κίνησις ἐν Ἑλλάδι, ἀν καὶ αὕτη εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ πρῶτά της βήματα. Μὲ τὸ Πανεπιστήμιον, τὴν Ἀκαδημίαν, τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιστημονικά της ὑδρύματα ἡ Ἑλλὰς παρακολουθεῖ τὴν κίνησιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης. Οὕτω ἡ Ἑλλὰς διὰ τῆς ἔξαιρέτου γεωγραφικῆς της θέσεως καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐργατικότητος τῶν τέκνων της συναγωνίζεται μετὰ τῶν λοιπῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν δόδον τῆς προόδου, συμβάλλουσα εἰς τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

4. Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς σήμερον ἐν Εὐρώπῃ.

Τὰ πολιτικὰ ὄρια τῶν κρατῶν σπανίως ταῦτιζονται μὲ τὰ ἔθνικά των ὄρια. Τοῦτο ἰσχύει διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς καὶ διὰ μερικὰ ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἡ μικρὰ Ἑλλὰς ἀγωνιζομένη συνεχῇ ἀγῶνα ἀπὸ τοῦ 1912 ἐπέτυχε ν^o ἀπέλευθερώση ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν τὴν Ἡπειρον, τὴν νότιον Μακεδονίαν, τὴν Θράκην καὶ Ἰωνίαν, ὡς καὶ τὰς περισσοτέρας ἐκ τῶν νήσων τοῦ

Αλγαίου. Ἀλλ' ἡ ἀτυχής ἔκβασις τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἀγῶνος ἀπεστέρωσε τὴν Ἑλλάδα τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ τῶν νήσων Ἰμβρου καὶ Τενέδου. Οἱ Ἑλληνες τῶν χωρῶν τούτων ἡναγκάσθησαν νὰ ἔκπατρισθοῦν καὶ νὰ προσφύγουν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τοῦ ὀλεθρίου τούτου ἀτυχήματος ἐπωφελήθησαν οἱ μὲν Ἀλβανοὶ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν προσάρτησιν τῆς Βορείου Ἡπείρου εἰς τὴν χώραν των, οἱ δὲ Ἰταλοὶ διὰ νὰ καταρρατήσουν τὴν Ρόδον καὶ τὴν λοιπὴν Δωδεκάνησον, τὴν ὅποιαν δι' ἐπισήμου συνθήκης εἶχον ὑποσχεθῆ ὅτι δ' ἀποδώσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁμοίως καὶ οἱ Ἀγγλοί, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον προσέφεραν ὑπὸ δρους τὴν Κύπρον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀρνοῦνται τώρα νὰ ἐκπληρώσουν πρᾶξιν δικαίαν. Πρὸς τούτοις ἡ γραμμὴ τῶν συνόρων μας πρὸς τὴν Σερβίαν ἀφῆκεν εὐρεῖαν ζώνην τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας μὲ πλημυσμὸν Ἑλληνικὸν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Σέρβων· ἔνεκα δὲ τῶν πιέσεων αὐτῶν ἀποβαίνει δύσκολος ἡ διατήρησις τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἐθνισμοῦ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων, ὅπως καὶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι παρέμεινον ἐν Βούλγαριᾳ. Δυσχερὴς εἶναι ἐπίσης ἡ διαβίωσις καὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν νήσων Ἰμβρου καὶ Τενέδου. Οὕτως οἱ Ἑλληνες, οἱ ὅποιοι διαβιοῦν ὑπὸ ἔνεην διοίκησιν εἰς χώρας γειτονικὰς τῆς Ἑλλάδος εἶναι:

ἐν Δωδεκανήσῳ	120 000	ἐν Βορείῳ Ἡπείρῳ	200 000
ἐν Κύπρῳ	350 000	ἐν Νοτίῳ Σερβίᾳ	100 000
ἐν Κων/πόλει	200 000		

Ἄλλὰ καὶ εἰς χώρας τῆς Εὐρώπης κειμένας μακράν, ὡς εἰς τὴν Ρουμανίαν, τὴν Ρωσίαν, τὴν Ἰταλίαν, τὴν Γαλλίαν κλπ. ὑπάρχουν Ἑλληνικὰ κοινότητες, αἱ ὅποιαι διατηροῦν σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας Ἑλληνικάς. Εἶναι λείφανα τῶν πολυαριθμῶν παροικῶν, αἱ ὅποιαι πρὸ διλίγων ἀκόμη δεκαετηρίδων ἥκμαζον προπάντων ἐν Ρουμανίᾳ, Ρωσίᾳ, Λύστρᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Παράδειγμα ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Βενετίας· ἐν ᾧ κατὰ τὸν 18 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰῶνος ἦριθμει περὶ τὰς 5000 Ἑλλήνων καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, σήμερον περιωρίσθη εἰς 20-30 Ἑλληνικὰς οἰκογενείας· οἱ λοιποὶ ἡ ἔφυγον ἡ ἀφωμοιώθησαν μὲ τοὺς Ἰταλούς. Τὴν σήμερον εἰναι πολὺ δύσκολον νὰ κερδίσῃ κανεὶς

G. A. Μέγα Γεωγραφία B' Γυμν. Εὐρώπη ἔκδ. α' 1932. 11

τὸν ἄρτον του εἰς τὴν ξένην γῆν καὶ συγχρόνως νὰ διατηρῇ τὸν Ἐλληνισμόν του. Ἀκμαῖον τὸν ἐθνισμόν των διατηροῦν οἵ ἐν Αἰγύπτῳ ἐγκατεστημένοι Ἐλληνες καὶ πολλοὶ τῶν ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ Ἐλλήνων. Ἀν τούτους ὑπολογίσωμεν εἰς 700 000, τότε ὁ ὅλος Ἑλληνισμὸς ἐπὶ τῆς γῆς πρέπει νὰ ἀνέρχεται εἰς 8 000 000.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

1. Τὰ Κράτη τῆς Εὐρώπης.

ΚΡΑΤΟΣ	Ἐπιφάνεια εἰς τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυ- σμὸς εἰς ἑκα- τομμύρια	Πυκνότης πληθυ- σμοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μὲ χιλίαδας τῶν κατοίκων Πρωτεύουσαι
Ἀλβανία <i>(βασιλειον)</i>	27500	1	36	<i>Τίρανα</i> 12. Σαζόρα 24. Κορυτσά 20. Ἀργυρόπο- στρον 10. Ἐλβασάν 10. Λυρράζιον 5.
Ἄνστρα <i>(δημοκρατία)</i>	84000	6,7	80	<i>Βιέρνη</i> 2 ἔκ. Γιαζάτες 150. Λίντες 100. Ἰνσιτρούν 60. Σάλτζιπουργκ 40.
Βέλγιον <i>(βασιλειον)</i>	30000	8	265	<i>Βρυξέλλαι</i> 800. Ἀμβέρ- σα 400. Λυτίζη 250. Γάν- δη 200. Ὀστένδη 40.
Βουλγαρία <i>(βασιλειον)</i>	103000	6	58	<i>Σόφια</i> 210. Φιλιππούπο- λις 85. Βάρνα 60. Ρουζ- τσούνι 45. Πέργος 30. Πλεύνα 30.
Γαλλία <i>(δημοκρατία)</i>	550000	41,5	75	<i>Παρίσιοι</i> 4,5 ἔκ. Μασ- σαλία 650. Λυών 570. Μπορντώ 250. Λίλλη 200. Ἀγ. Στέφανος 200. Στρασ- βούργον 200. Νάντη 180. Τουλούς 180. Νίκαια 180. Χάβρη 150. Ρουέν 120. Ρουμπταί 110. Νανσύ 110. Ρένς 100. Μυλούζη 100. Τουλόν 100. Γρενόβλη 85. Διζόν 75. Καλαί 70.
Γερμανία <i>(δημοκρατία)</i>	470000	65	138	<i>Βερολίνοι</i> 4 ἔκ. Ἀμβούρ- γον-Ἀλτόνα 1,3 ἔκ. Κο- λονία 700. Μόναχον 685. Λειψία 680. Ἐσσεν 630. Δρέσδη 620. Μπρεσλάου 600. Φραγκφούρτη 540. Ντόρτμουνδ 520. Δύσσελ- δορφ 460. Ἀννόβερον 425. Ντούζιπουργ 420. Νορμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΡΑΤΟΣ	Έπιφάνεια εἰς τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυ- σμὸς εἰς ἑκα- τομμύρια	Πυκνότης πληθυ- σμοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μὲ χιλιάδας τῶν ιατοίκων <i>Πλωτεύουσαι</i>
				βέργη 400. Στουτγάρδη 340. Χέμνιτς 330. Μπο- χούμ 320. Μαγδεμβούργον 300. Βρέμη 300. Καίνιξ- μπεργ 285. Στεττίν 250. Μάνχαϊμ 250. Κίελ 200. Χάλλη 200. Κάσσελ 170. Αύγουστα 160. "Ααζεν 150. Βρουνσβύη 150. Καρλσ- ρούη 150 κτλ.
<i>Δανία</i> (βασίλειον)	43000	3,5	83	<i>Κοπεγχάγη</i> 770.
<i>Δάντσιχ</i> (ελευθέρα πόλις)	1900	0,385	188	<i>Δάντοιχ</i> 250.
<i>Έλβετία</i> (δημοκρατία)	41000	4	100	<i>Βέροη</i> 100. Ζυρίζη 250. Μπάζελ 150. Γενεύη 150. Λωζάνη 70. Σαΐν Γκάλλεν 70. Λυζέρνη 50.
<i>Έλλας</i> (δημοκρατία)	130000	6,5	50	<i>Αθῆραι</i> - Πειραιεὺς 750. Θεσσαλονίκη 280. Ηάρηα 60. Καβάλα 50. Βόλος 40. Κέρκυρα 35.
<i>Εσθονία</i> (δημοκρατία)	45000	1,2	24	<i>Ρεβάλ</i> 125. Διορπάτ 50.
<i>Ισπανία</i> (δημοκρατία)	505000	22,5	44	<i>Μαδρίτη</i> 850. Βαρκελώ- νη 770. Βαλεντία 270. Σε- βίλλη 200. Μαλάγα 160. Μονρούια 150. Σαραγόσα 150. Μπιλμπάο 150. Γρα- νάδα 100. Καρθαγένη 100. Κορδούνη 80. Σαντάδερ 80. Κάδιξ 80. Βαλαδόλιδον 80. Τολέδον 25. (Γιβραλτάρ 30).

ΚΡΑΤΟΣ	Έπ. φάνεια εἰς τέτρ. χιλιόμετρα	Πληθυ- σμὸς εἰς ἑκα- τομμύρια	Πυκνότης πληθυ- σμοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μὲ χιλιάδας τῶν κατοίκων <i>Πρωτεύουσαι</i>
<i>Ιταλία</i> (βασίλειον)	310000	41	133	<i>Ρόμη</i> 1 ἐκ. Μιλάνον 1 ἐκ. Νεάπολις 850. Γένουα 600. Τουρίνον 600. Παλέρ- μον 400. Φλωρεντία 300. Βενετία 250. Βολιωνία 250. Κατάνη 220. Τεργέστη 200. Μεσσήνη 180. Βερώνα 150. Βάρι 130. Λιθόρον 120. Πάδουα 120. Φερράρα 100. Σπέτσια 100. Καλάρι 90. <i>Αγκώνα</i> 80. Ηὔζα 80. Συ- ρακοῦσαι 50. Φιούμη 50. Βρινδήσιον 40.
<i>Δεσπονία</i> (δημοκρατία)	66000	1,9	28	<i>Ρίγα</i> 380. Λιμπάου 60.
<i>Αιθοναρία</i> (δημοκρατία)	53000	2,3	40	<i>Κόρβο</i> 100.
<i>Λουξεμβούργη</i> (μέγα δουκάτον)	2600	0,3	110	<i>Λουξεμβούργον</i> 50.
<i>M. Βρεττανία</i> καὶ <i>Ιρλανδία</i> (βασίλειον)	315000	49	155	<i>Λονδῆρον</i> 8,2 ἐκ. Λίβερ- πούλ 1,2 ἐκ. Μπέρμιγχεμ 1,2 ἐκ. Γκλαίσκω 1,1 ἐκ. Μάντσεστερ 1 ἐκ. Σχέρ- φιλντ 500. Λίχδ 500. Μπρίστολ 400. Εδμβούρ- γον 400. Δουβλῖνον 400. Μπέλφαστ 400. Μπράντ- φορδ 300. Χάλλ 300. Νιού- κασλ 280. Στόκ 275. Πόρτ- μουθ 250. Κάρδιφ 220. Πλύμουθ 200. Ντέντη 175. <i>Αμπερντήν</i> 160. Σωσαίμ- πτον 150. Οξφορδ 80. Καίμπριτς 70. Κόρκ 80. Ντόβερ 40.
<i>Μονακό</i> (δημοκρατία)	2000	22		<i>Μονακό</i> 2.

ΚΡΑΤΟΣ	Έπιφάνεια εἰς τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυ- σμὸς εἰς ἑκα- τομμάρια	Πυκνότης πληθυ- σμοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις εἰς χιλιάδας τῶν κατοίκων <i>Πρωτεύουσαι</i>
<i>Noρβηγία</i> (βασίλειο)	325000	2,8	9	"Οσλο (Χριστιανία) 250. Μπέργκεν 100. Χάμφερ- φεστ 4.
<i>Νοριοσλαβία</i> (βασίλειο)	250000	14	56	<i>Βελιγράδιον</i> 250. Ζαγρέμπ (“Αγραμ”) 185. Σουμποτί- τσα (Μαρία Θηρεσιούπο- λις) 100. Σεράγεβον 80. Νοβισάτ 65. Σκόπια 65. Λιουμπλιάνα (Λάιμπαζ) 60. Σπαλάτον 45. Νίση 35. Μοναστήριον 30. Κετίγη 6.
<i>Ολλανδία</i> (βασίλειο)	34000	7,8	230	"Χάγη 430. "Αμστερνταμ 750. Ρόττερνταμ 580. Ον τρέχτη 150. Γκρόνιγκεν 100. Χάαρλεμ 100. Λάϊν- τεν 70.
<i>Ουγγαρία</i> (βασίλειο)	93000	8,5	93	<i>Βουδαπέστη</i> 1,2 ἐκ. Σε- γκεδίν 130. Ντεμπρετσέν 120.
<i>Πολωνία</i> (δημοκρατία)	390000	32	80	<i>Βαρσοβία</i> 1,1 ἐκ. Λότζ 600. Λεμπέργη 250. Πό- ζεν 250. Κρακοβία 200. Βίλνα 130. Κάττοβιτς 100.
<i>Πορτογαλία</i> (δημοκρατία)	93000	6,5	71	<i>Αισσαβίων</i> 580. Πόρτο 200
<i>Ρουμανία</i> (βασίλειο)	300000	18	61	<i>Βουκουρέστιον</i> 630. Κισ- νόβ 120. Ιάσιον 100. Τσέρ- νοβίτς 100. Κλάουζεν- μπουργ 100. Γαλάτσι 100. Τέμεσβαρ 90. Πλοέστι 80. Βραΐλα 70. Κωνστάντσα 50. Κραγιόβα 60. Χέρμαν- σταδ 50. Κρόνσταδ 50.
<i>Ρωσία</i> (Εὐρωπαϊκή) (δημοκρατία)	4600000	121	23	<i>Μόσχα</i> 2 ἐκ. Πετρούπο- λις 1,6 ἐκ. Κίεβον 500, Χάρκοβον 400. "Οδησσός 400. Ροστόβ 300. Σαράτο-

ΚΡΑΤΟΣ	Έπιφάνεια εἰς τετρ. χιλιόμετρα	Πληθυ- σμός εἰς έκα- τομμύρια	Πεντής πληθυ- σμοῦ	Σπουδαιότεραι πόλεις μὲ χιλιάδας τῶν κατοίκων <i>Πρωτεύοντας</i>
				βον 200. Νίζνι Νοβγορόδ 180. Καζάν 180. Σαμάρα 170. Αστραχάν 170. Μίνσκ 125. Ταϊγάνιον 80. Σεβαστούπολις 75.
Σονηδία (βασιλείο)	450000	6	15	Στοκχόλμη 500. Γκέτερ- μπορογκ 250. Μάλμπο 120.
Τουρκία (Εύρωπαική) (δημοκρατία)	27000	1,1	37	Κωνσταντινούπολις 550. Αδριανούπολις 35.
Τσεχοσλοβα- κία (δημοκρατία)	140000	15	107	Πράγα 850. Μπρούν 260. Πλάσεν 100. Πρεσβούνγον 100.
Φιλλανδία (δημοκρατία)	390000	3,5	10	Ζέλσιγκφορς 230.
Η δλη Εύρωπη	11324700	492	43	

2. Πυκνότης πληθυσμοῦ 1820 καὶ 1920
ὅς ἐμφαίνεται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἐπὶ 1 τ. χλμ.

X ΩΡΑ	1820	1920	X ΩΡΑ	1820	1920
Αγγλία	66	154	Ίσπανία	22	42
Βέλγιον	110	245	Ιταλία	53	126
Γαλλία	57	71	Νορβηγία	3	8
Γερμανία	48	127	Ηορτογαλλία	35	70
Δανία	27	76	Ρωσία, Εύρωπ.	7	23
Έλλας	15	36	Σονηδία	6	14

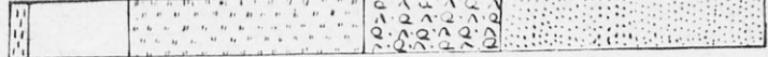
3. Πληθυσμὸς εἰς ἑκατομμύρια κατοίκων

X ΩΡΑ	1680	1780	1880	1930
Αγγλία	6	10	35	49
Γαλλία	19	25	37	41,5
Γερμανία	10	20	45	65
Ιταλία	12	13	29	41
Ρωσία	13	27	84	121

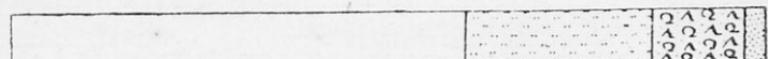
4. Χρησιμοποίησις του ἐδάφους. Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων.
Συγκοινωνία.

ΚΡΑΤΟΣ	Χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους, κατ' ἀναλογίαν ἐπὶ τοῖς %					Ἀσχολίαι τῶν κατοίκων κατ' ἀναλογίαν ἐπὶ τοῖς %			Σιδηρό- δρομοι εἰς χλμ.
	Ἄγροι	Ἄμπελοι	Λιβάδια καὶ βοσκεῖ	Δάση	Ἄγροι ἐπτάσεις	Γεωργία, μοτο- μία, ἄλια	Βιομηχανία καὶ μεταλλουργία	Ευρόποιον καὶ βιοτεχνία	
Ἐλλὰς	15	2	30	18	35	46	18	10	2500
Ιταλία	40	6	25	16	13	56	28	8	20100
Ισπανία	35	4	20	21	20	56	15	5	15400
Πορτογαλία	42	2	27	3	46	—	—	—	3300
Γαλλία	56	3	11	16	14	41	36	10	53600
Βέλγιον	43		27	18	12	17	51	17	11100
Ολλανδία	30		37	8	25	24	38	21	3400
Αγγλία	25		52	4	19	10	55	21	39400
Ελβετία	15		40	20	25	26	45	17	5300
Αὐστρία	37		24	33	6	57	24	9	6300
Ουγγαρία	42		23	28	7	64	16	7	7100
Ρουμανία	47		12	18	23	—	—	—	11700
Γερμανία	49		16	26	9	35	40	12	57500
Πολωνία	32		30	23	15	65	14	—	16700
Δανία	43		32	8	17	43	25	15	4300
Νορβηγία	1		7	22	70	37	29	20	3300
Σουηδία	9		3	58	30	46	26	11	15100
Φιλλανδία	3		5	49	43	72	11	4	4100

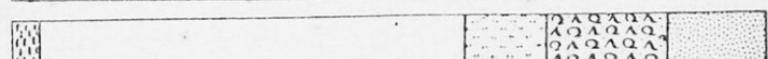
*Ελλάς

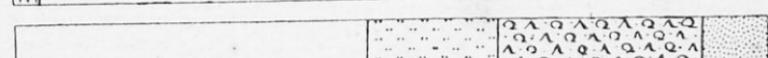
Ουγγαρία

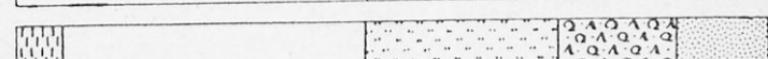
Γαλλία

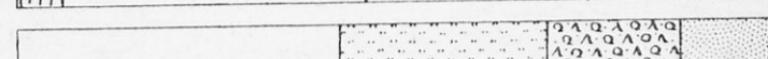
Γερμανία

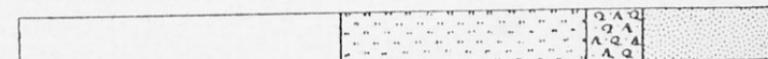
Ιταλία

Βέλγιον

Δανία

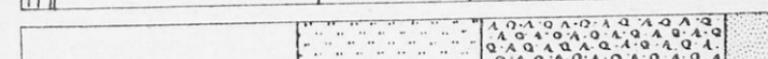
Ρουμανία

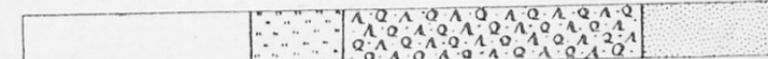
Ισπανία

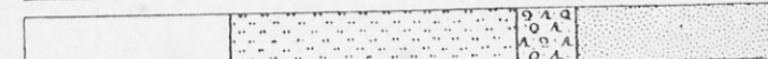
Αντστρία

Ρωσία

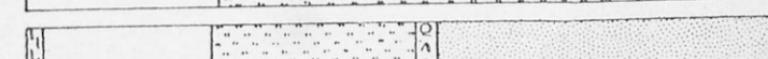
*Ολλανδία

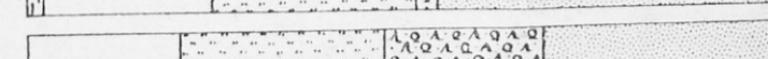
Μεγάλη Βρεττανία

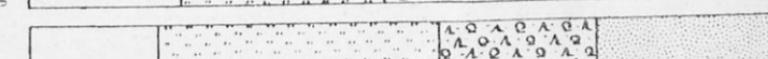
Πορτογαλία

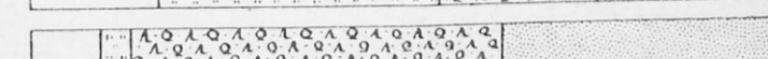
Βαλκανική Χερσόνησος

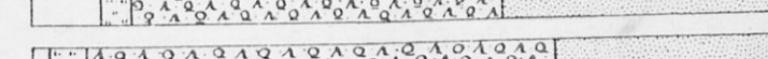
Ελβετία

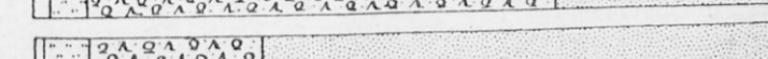
Σουηδία

Φιλλανδία

Νορβηγία

τοις %

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100

Ψηφιοποιηθήκε από το Νοτιούσιο Εκπαιδευτικής Πολιτικής Χομαλιποήσης του διάφορους ενώσουσικών κρατών. αγονοι έκτασεις

